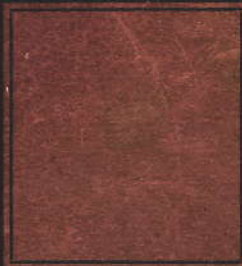

JULES VERNE:
PET NEDJELJA U BALONU

ZABAVNA BIBLIOTEKA

KNJIGA 30—31.

CIJENA 2 K.

JULES VERNE

▪ **ZABAVNA BIBLIOTEKA** ▪

UREDJUJE DR. NIKOLA ANDRIĆ.

■ GOD. III.

KNJIGA 30—31. ■

PET NEDJELJA U BALONU

ISTRAŽIVANJA DVOJICE ENGLEZA PO AFRICI

REDIGIRANO PREMA BILJEŠKAMA DR. FERGUSSONA

FRANCUSKI NAPISAO

JULES VERNE

S ORIGINALNIM FRANCUSKIM ILUSTRACIJAMA

U ZAGREBU

NAKLADOM KR. ZEM. TISKARE

1915.

Jules Verne.

Dne 25. ožujka 1905. umro je u francuskom gradu Amiensu Jules Verne (Žül Vern), jedan od najpopularnijih pisaca među čitaocima sviju naroda. Bilo mu je 77 godina, a rodio se — kako je sâm tvrdio — u gradu Nantesu dne 8. veljače 1828. Medjutim ima jedna verzija, koja se prvi put javila iza njegove smrti u berlinskoj smotri »Ost und West«, i koja je utvrdila, da je Verne bio — poljski židov, koji se doduše rodio god. 1828., ali nipošto u Nantesu, nego u Plocku, na desnoj obali Visle, gdje se danas Rusi i Nijemci grle željeznim rukama. Zvao se Julijan Olszewicz (Oljšëvić), pa je prekrojio svoje poljsko ime u »Verne«. Osnova poljskoga imena »olsza« (hrvatski: jóha, jelša, die Erle) odgovara francuskoj »la verne«, što znači isto, pa bi prema tome tvrdnja njemačkoga pisca bila dosta vjerojatna. Isti pisac tvrdi, šta više, da je lično poznao jednu staricu, koja je u mladosti Vernovoj bila nazočna, kad su mladom Julijanu prije odlaska iz Plocka odrezane židovske vitice (vulgo »pajes«), pa je u mladosti bio čak i dobar talmudist...

Bilo, kako mu drago, Jules Verne svojom fizionomijom nikako ne prokazuje židovskoga porijetla (prije bi mogao biti čist Arijac ili Rus u stilu Gljeba Uspenskoga i Saltykova-Ščedrina), niti ga je fantazija odvodila u krajeve srednje evropske Palestine — osim u djelu »Le château des Carpathes« i »Le pilote du Danube« — pa hipoteza berlinskoga pisca ostaje samo hipotezom. Vernova djela izbrisala su svako značenje eventualno sumnjivoga porijetla, pa je Jules Verne danas, kao što je uvijek bio, prvi među prvim piscima fantastično-znanstvenih djela. Njegova smiona fantazija doživjela je baš za vrijeme našnjeg svjetskog rata tako vidljivih oživotvorenja, kako-

vima se jamačno ni sâm nije nadao. Rat se bije u zraku i pod vodom, kako ga je on zamišljao u svojim pripovijestima i kako je sâm izradio sa svom naučnom spremom današnje ladje podvodnice... Ono, što je bilo i za samoga njega nedosežnom fantazijom, postalo je danas ubojnom i krvavom istinom.

Zaneseni obožavači Jules Vernovi smatraju ovoga pisca — spasiteljem čovječanstva, koje je već od prevelike pameti postajalo ludim, a od preoštrih naočara radikalno pokvarilo očni vid i pogled skratilo. Jules Verne je čovječanstvu ponovno oživio uspavanu uobrazilju, ljude obratio u djecu, koja su se s njim povratila u raj. Zaboravili smo usku sadašnjost i ojačali oči na širokom obzorju budućnosti; nismo više vidjeli blato pod našim nogama na domaku svjetlucavih planinskih vršaka, što nam ih je on prstom pokazivao. Čitali smo zažarenih očiju i ugrijana lica Vernove knjige, dok nam nije dogorjela svijeća na stolu, i jedva dočekali novi dan, koji će nam donijeti novu njegovu knjigu s novim senzacijama, ponovno shvaćajući gorke suze naših sinčića, kad smo im trgali Vernovu knjigu iz grozničavo vlažnih ruku...

Od modernoga Zole svračalo se je čovječanstvo »modernom« Jules Vernu, razblažujući se iza izmišljene realnosti na realnoj izmišljenosti, na djelima ovoga fantasta, koji je smiono i bezbrižno iskočio iz naučnjačkih i tehničkih redova, da pokaže prstom i povede prema onim konačnim rezultatima uma ljudskoga, na koje se nisu usudjivali pomišljati ni najstručniji tehničari.

Napisao je oko 80 knjiga, u kojima je snagom svoje fantazije natkrilio sve srodne pisce od najstarijih do najnovijih vremena: — od Lucijana, koji se je na morskoj pijavici popeo nebu pod oblake; od Ariostova britskog vojvode Astolfa, koji je na hipogrifu odletio u raj; od buršikoznog Cyrana de Bergeraca, koji se zaputio na mjesec kao i Kepler, Swift i Herbert Wells (pisac našeg »Nevidljivog čovjeka«).

U djelima Jules Vernovim gotovo i ne udara u oči, s kakovom su lakoćom izgrađjene zračne kule od granitnih

ploča nauke. Da naime one silne mase i neopisiv balast od brojaka i prirodnih zakona razbude u čitaocu interes, te stane vibrirati i shvaćati, potrebno je još nešto treće: — sklonost i voljnost, da se zaneseš u njegove fantazije. Da se uzmogneš sasvim predati njemu, treba da imaš temperamenta. Balzac erta individualitete, Zola društvene tipove, Victor Hugo maske od kamena kao Böcklin, a Jules Verne — temperament. Svi su njegovi junaci temperamentni ljudi. Na koncu konca iznosi Verne svagdje osnovnu eru svog rođenog karaktera, jer je sâm bio temperamentan poput onih moreplovaca, koji godinama i godinama u samoći lijeću za himerama. Bulwer je najzbijenije mislio sjedeći na konju, Maupassant u čamcu, prepuštajući se struji rijeke, da ga nosi niz travom obraslu obalu, — a Jules Verne na Oceanu, kad se nadje neizmjernost nad njim i neizmjernost pod njim...

S drugim pjesnicima — naročito s onima, koji se ističu poetskom preobilnošću fantazije — teško bi se Verne dao uporediti. Tako je primjerice Edgar Allan Poe, kojega je Verne nazvao »nadčovječnim genijem«, vanredan psiholog i rođeni pjesnik. Jules Verne nije ni jedno ni drugo. S psihološke strane njegovi junaci nisu nipošto vjerojatni, a ni situacije u njegovim romanima nisu umjetnički dotjerane. Najopojnije od sviju strasti — ljubavi — redovno nema u njegovim djelima ni za lijek, a ipak se do krajnosti napinje interes čitalaca. Njegove junake goni i pomiče apstraktna strast; oni su kao neki bjesomučnici nemogućnosti. Njihovi veliki ciljevi uvijek su nešto nepoznato, što se ne može dosegnuti ljudskim sredstvima. Etički plod njegovih putovanja može se sabiti u universalnost i pravednost za prednost drugih naroda, premda pisac u velikim moralnim pitanjima čovječanstva, prema kojima se zapravo i prosudjuju veliki pisci, ostaje uvijek konvencionalan. Kod njega je Englez — za kojega se najviše oduševljava, kao i u djelu »Pet nedjelja u balonu« — uvijek flegmatičan, Francuz vatren, a Amerikanac račundžija. No svi su poštteni, smioni i plemeniti. Svakako je bio odličan i otvoren karakter, koji nije s pomoću sićušnoga šovinizma

sezao za jeftinim uspjesima. Uostalom, bilo je i razborito od njega, da je takav bio, jer je time zadobio najviše simpatija. Na taj način može se objasniti vanredan njegov uspjeh, što je sve kulturne narode osvojio i što je prevodjen na sve kulturne jezike.

Zanimat će naše čitaoce, ako im napomenemo traagični slučaj, koji se desio Jules Vernu pod konac književnoga rada. Jedan njegov nećak došao je nekom prilikom k njemu, pa u nastupu iznenadnog ludila trgao revolver i dvaput odapeo u staroga ujaka. Jedno tane pogodi starca u bok — i od toga vremena Jules Verne nije više nikada mogao polaziti na daleke putove, da ondje traži sceneriju svojim pripovijestima. Živio je daleko od Pariza, u četvrtom katu svoje kuće u Amiensu, da bude bliži mjesecu i planetima . . . Tamo je i umro ostavivši ogroman imetak iza sebe.

Ne pada nam na pamet, da nabrajamo sva njegova djela. Na hrvatski jezik već je odavno preveden »Put oko zemlje za 80 dana«, »Ideja doktora Oxa«, »Put prema središtu zemlje«, »Dvadeset milja ispod zemlje«, »Put do mjeseca« itd. — a »Djeca kapetana Granta« poznata su svima već i iz kinematografskih predstava.

Ispunjavajući svoju kulturnu namjenu, polaže »Zabavna Biblioteka« ovom knjigom na krilo hrvatske omladine jedno od najljepših i najslavnijih djela francuskoga pisca. Neka naša mladež nadje u ovoj knjizi onaj užitak i podstrek živoj svojoj fantaziji, što ga je našla u Sienkiewiczzevoj »Žarkoj Africi«!

Djelo »Pet nedjelja u balonu« napisao je Jules Verne u ono doba, kad je prodiranje u srce afrikanskoga kontinenta bilo u jeku.

Engleski putnik doktor Fergusson zamišlja ideju, da krene u Afriku i da nadopuni istraživanja predjašnjih putnika. Ali on ne kreće, kako su oni kretali, kopnom, nego se diže u balonu iz Zanzibara, na istočnoj obali afrikanskoj i prelijeće centralnu Afriku poprijeko, doživljuje staset i opasnih i smiješnih pustolovina, gubi napokon i sâm balon, te se nakon sviju muka i jada, kad mu već duša u podgrlac

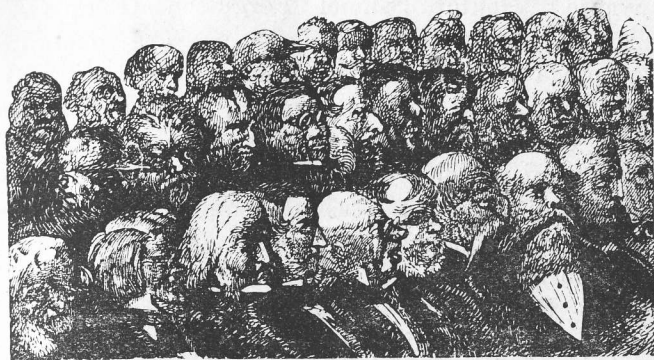
stade, hvata opet evropskoga naselja, francuskoga posjeda na Senegalu, na zapadnoj obali afrikanskoj.

Fergusson i njegovi putni drugari: lovac Dick Kennedy i sluga Joe, tri su tipa, koja je Jules Verne umio majstorski ocrtati u skladu s grandioznim poduzećem, što daje u preobilju prilike i interesovanju za velika pitanja, (danas dabome u mnogom već pretečena i nadmašena) i krupnim i sitnim patnjama, i onomu zdravemu humoru, kojim francuski pisac, bez pretjerivanja, i najozbiljniju stvar obasjava i osvježuje.

Djelo je ovo nagradila prvom nagradom Francuska Akademija, a ministarstvo francuske prosvjete uvelo u sve niže i više škole.

CINQ SEMAINES EN BALLON.

Prvo poglavlje

Svršetak vrlo odobravana govora. — Predstavlja se doktor Samuel Fergusson. — »Excelsior«. — Lik doktorov od glave do pete. — Uvjereni fatalist. — Objed u Traveller's clubu.

— Brojni toasti.

Velika je bila navala slušalaca dne 14. siječnja 1862. na sjednicu Kraljevskoga Geografijskoga Društva u Londonu, Waterloo place, 3. Predsjednik, sir Francis M..., objavio je svojim poštovanim kolegama važnu vijest u govoru, koji je često prekidan pljeskanjem.

Ovo je rijetko djelo rječitosti završio najzad s nekoliko bahatih rečenica, u kojima je patriotizam previrao bujnim periodama:

— Engleska je svagda koračala na čelu naroda. (jer, kako se je opazilo, narodi koračaju uopće jedan drugome na čelu) po neustraivosti svojih

putnika na stazi geografskih otkrića. (Silno povladjivanje.) Doktor Samuel Fergusson (Fergös'n), jedan od slavnih sinova Engleske, ne će se izmetnuti iz svojega roda. (Sa sviju strana: ne će! ne će!) Ako taj pokušaj podje za rukom, (poći će!) upotpunit će i povezivat će razasuto znanje naše o afrikanskoj kartologiji, (žestoko odobravanje), a ako se izjalovi, (nipošto! nipošto!) pamtit će se barem kao jedna od najsrčanijih zamisli ljudskoga duha! (Bijesno toptanje.)

— Hura! hura! — uzviče se skupština, raspaljena uzbuđljivim riječima.

— Hura, neustrašivi Fergusson! — klikne jedan od najrazgovorljivijih izmed slušalaca.

Odjeknu ushićeni uzvici. Ime Fergussonovo zaori iz sviju usta, te nam je opravdana misao, da mu je vanredno poskočila vrijednost, čim je kroz engleska grla prodrlo. Dvorana se zatrese od njegova imena.

Evo su se okupili, brojni, ostarjeli, izmoreni, neustrašivi putnici, koje je živi temperamenat njihov proveo kroz svih pet dijelova svijeta. Svi su oni, netko više, netko manje, bilo fizički, bilo moralno, izmakli brodolomima, požarima, indijanskim tomahawkima, divljačkim buzdovanima, kolcu, želucima Polinezije! Ali ništa im nije moglo primiriti srca, da ne kucaju, dok je govorio sir Francis M..., i od pamtivijeka je to bio jamačno najljepši govornički uspjeh u Kraljevskom Geografijskom Društvu u Londonu.

Ali u Engleskoj ne zastaje zanos kod samih riječi, nego kuje novce još brže, nego li kovnica

»the Royal Mint.« Još u samoj sjednici bude doktoru Fergussonu odredjena svota od dvije tisuće i pet stotina funti sterlinga u ime nagrade i za daljnji podsticaj. Znatna svota ova bila je u skladu sa znatnim poduzećem.

Jedan od društvenih članova zaište od predsjednika obavijest o pitanju, ne će li doktor Fergusson biti službeno predstavljen.

— Doktor je skupštini na službu, — odgovori sir Francis M...

— Neka udje! — zaviknu, — neka udje! Vrijedi rođenim svojim očima vidjeti čovjeka ovakve vanredne srčanosti!

— Ovaj nevjerojatni predlog nema možda druge svrhe, — reći će neki stari apoplektični commodore, — nego da nas za nos provede!

— A ako doktor Fergusson uopće i ne postoji? ogłosi se nečiji zlobni glas.

— Onda treba da bude izumljen, — odgovori neki šaljivi član ovoga ozbiljnoga društva.

— Neka udje doktor Fergusson, — rekne samo sir Francis M...

I doktor udje usred tutnjave tapšanja, ali ni najmanje neuzbudjen.

Bio je to čovjek od neko četrdesetak godina, obična stasa i rasta; zagasitija boja njegova lica odavala je sangviničan temperamenat; lice mu je bilo hladno, pravilnih crta, a nos jak, nalik na kljun na brodu, kako se priliči čovjeku, određenomu, da bude obretnik; oči njegove, vrlo blage, a jače inteligencije nego smionosti, krasile su mu obličje osobitim

čarom; ruke su mu bile dugačke, a noge su mu udarale o zemlju čvrsto kao u istinskoga pješaka.

Mirna je ozbiljnost odisala iz svega lika doktora, te nitko ne smjede ni pomisliti, da bi on poslužio i najnedužnijoj mistifikaciji.

Zato ni hura ni pljeskanje ne prestade sve do onoga časka, kad doktor Fergusson umiljatom gestom zamoli za mir! Krene k naslonjaču, spremljenu za njega, kad bude predstavljan; onda uspravan, ukočen, odlučna pogleda, digne u vis kažiprst desne ruke. otvori usta i izgovori samo jednu jedinu riječ.

— Excelsior!

Nikada nije ovolik uspjeh doživjela nijedna neočekivana interpelacija Brightova ni Cobdenova, niti lorda Palmerstona iziskivanje vanrednih troškova za učvršćivanje engleskih klisura. Govor sir Francis M... bio je nadmašen i još te koliko. Doktor se je u isti mah pokazao uzvišenim, velikim, trijeznim i umjerenim; bio je izrekao pravu riječ u pravi čas.

— Excelsior!

Stari commodore, sasvim predobiven od toga neobičnoga čovjeka, zaište, neka govor Fergussonov bude »potpun« uvršten u »the Proceedings of the Royal Geographical Society of London.«

Tko je dakle taj doktor i kakvomu se je poduzeću namjerio posvetiti?

Otac mladoga Fergussona, čestit kapetan engleske mornarice, priučio je svojega sina, još od malice njegove, opasnostima i pustolovinama svojega zanimanja. Bio je on valjano dijete, straha kao da nije nikada ni znao, a za rana je već pokazao bistru pamet, istraživački duh i osobitu volju za znanstvene

radove; iskazivao se je uza to i neobičnom vještinom, da se u nezgodama snalazi; nikada mu ništa nije bilo na nepriliku, čak ni onda, kad je prviput baratao viljuškom, a to barem djeci ponajviše ne polazi za rukom.

Nabrzo se njegova uobrazilja raspali čitanjem neustrašivih poduzeća, pomorskih istraživanja; pratio je sa strašću istraživanja, kojima se je proslavilo prvo vrijeme devetnaestoga vijeka; sanjao je o slavi Mungo-Parka, Bruce-a, Caillié-a, Levallanta, a, čini se, malko i o slavi Selkirka, Robinsona Crusoe, koja mu se takodjer nije pričinjala lošijom. Koliko je divno provedenih sati proživio s njim na njegovu ostrvu Juan Fernandezu! U mnogom je odobravao ideje ostavljenoga mornara, ali gdjekada bi pretresao njegove planove i projekte; on bi to drugačije učinio, možda bolje, no svakako isto tako valjano. Ali on ne bi jamačno nikada odbjegnulo s toga blaženoga ostrva, gdje je bio sretan kao kralj bez podanika, — ne bi, sve da bi postao prvi lord u admiralitetu!

Volja vas rasuditi, da li su mu se te težnje razvijale za pustolovne njegove mladosti, kad je bio vitlan na sve četiri strane svijeta. Otac njegov, kao obrazovan čovjek, nije propuštao, da tu živu pamet učvršćuje ozbiljnom naukom hidrografije, fizike i mehanike, s ponešto botanike, medicine i astronomije.

O smrti vrijednoga kapetana Samuelu su Fergussonu bile dvadeset i dvije godine, a bio je već jedared obišao svijet. On stupi u zbor bengalskih inženjera i iskaže se u nekoliko zgoda; ali taj mu se

vojnički život nije milio; slabo se je otimao, da zapovieda, no nije volio ni da sluša. Tako on istupi, te napolu loveći, napolu botanizirajući, krene gore u sjevernu Indiju i prodje je od Calcutte do Surate. Ništa nego šetnja ljubiteljska.

Iz Surate prelazi on u Australiju i učestvuje godine 1845. u ekspediciji kapetana Sturta, kojemu je bila povjerena zadaća, da otkrije ono Kaspijsko more, koje, kako se misli, postoji u središtu Nove Holandije.

Samuel se Fergusson vrati u Englesku oko godine 1850. i jače nego ikada zaokupljen demonom istraživanja, krene da prati sve do godine 1853. kapetana Mac Clurea u ekspediciji, koja je obišla američanski kontinent od Behringova tjesnaca sve do rta Farewella.

Svima i svakojakim mukama, svima podnebljima konstitucija se je Fergussonova divno othrvala; u najgoroj oskudici znao je on voljko da živi. Bio je to tip savršena putnika, kojemu se želudac po volji ūži ili širi, kojemu se noge dŭljê ili krâtê spram slučajnoga ležaja, i koji može obdan u svaki sat da zaspi, i obnoć u svaki sat da se probudi.

Nije onda ni čudo, da našega neumornoga putnika nalazimo, gdje godinâ 1855. do 1857. prolazi u društvu braće Schlagintweita sav zapadni Tibet i s toga istraživačkoga puta donosi zanimljivih etnografskih vijesti.

Za ovih je svakojakih putovanja Samuel Fergusson bio najmarljiviji i najzanimljiviji dopisnik »Daily Telegrapha«, toga lista po penny, kojemu dnevna naklada doseže sto i četrdeset tisuća primjeraka i jedva

je dovoljna za nekoliko milijuna čitalaca. Poznat je on bio svuda, iako nije bio član nijedne učene institucije, ni Kraljevskoga Geografijskoga Društva u Londonu, u Parizu, u Berlinu, u Beču, u Petrogradu, ni Putničkoga Kluba, čak ni društva »Royal Polytechnic Institution«, gdje je stolovao njegov prijatelj, statističar Kokburn.

Taj mu učenjak, s nakanom, da mu ugodí, ponudi dapače jednoga dana, da će mu riješiti ovaj problem: kad zna broj miljâ, koje je doktor oprčao oko svijeta, koliko je milja njegova glava proputovala više od njegovih nogu, zbog razlike radijâ? Ili opet, kad zna, koliko su milja doktorova glava i doktorove noge prošle, da mu točno izračuna visinu stasa i ni za trunak da ne pogriješi.

Ali Fergusson se je od vijeka klonio učenih zborova, jer je bio od crkve, koja vojuje, a nije od one, koja mlati jezikom; volio je tratiti vrijeme istražujući i otkrivajući, nego raspravljajući i razgovarajući.

Pripovijeda se, kako je neki Englez došao jedared u Ženevu s nakanom, da razgleda jezero; tamo sjedne u jednu od onih starinskih kočija, gdje sjede s obadviju strana kao u omnibusu: slučajno se dakle dogodi, te naš Englez sjede tako, da je jezeru okrenuo ledja; kočija se lijepo proveze unaokolo, a njemu ne pade ni na pamet, da se bar jedared obazre. Tako se on vrati u London, ushićen od ženevskoga jezera.

Doktor se je Fergusson za svojih putovanja jošte kako obazirao i toliko se valjano naobazirao, da se je svega nagledao. To mu je uostalom bilo po prirodu, te ćemo sasvim pravo reći, da je bio pomalo

fatalist, ali od onoga vrlo istinskoga fatalizma; jer se je pouzdavao u sebe i što više u providnost; govorio je, da njega njegovi putovi više guraju nego privlače, te je prolazio svijet kao lokomotiva, koja ne upravlja sobom, nego nju upravlja put.

— Ja ne idem za putom, — govorio je često, — nego put moj ide za mnom.

Nije dakle na čudo hladnokrvnost, s kojom je primio pljesak Kraljevskoga Geografijskoga Društva; bio je uzvišen nad takve sitnice, jer nije znao ponos, a još manje taštinu; ponuda, koju je javio predsjedniku sir Francisu M..., činila mu se je sasvim običnom, te nije ni primijetio, kakav je silan dojam prouzrokovala.

Nakon sjednice bude doktor odveden u Traveler's club u Pall Mall; raskošnu gozbu prirediše njemu u čast; veličina iznesenih jela bila je u skladu sa slavljenikom, i jesetra, koja je ukasila ovu sjajnu čast, nije bila tri palca manja od samoga Samuela Fergussona.

Brojni toasti budu uz francuska vina izrečeni slavnim putnicima, koji su se prodičili na afrikanškoj zemlji. Pilo im se je koje za zdravlje, koje za spomen, i to, sasvim engleski, po alfabetskom redu ovako: Abbadie, Adams, Adamson, Anderson, Arnaud, Baikie, Baldwin, Barth, Batouda, Beke, Beltrame, du Berba, Bimbachi, Bolognesi, Bolwik, Bolzoni, Bonmain, Brisson, Browne, Bruce, Brun-Rollet, Burchell, Burekhardt, Burton, Caillaud, Caillié, Campbell, Chapman, Clapperton, Clot-Bey, Colomieu, Courval, Cumming, Cuny, Debono, Decken, Denham, Desavanchers, Dickson, Dickson, Dochard, Ducaillu, Dun-

can, Durand, Duroulé Duveyrier, Erhardt, d'Escayrac de Lauture, Ferret, Fresnel, Galinier, Galton, Geoffroy, Golberry, Hahn, Halm, Harnier, Hecquart, Heuglin, Hornemann, Houghton, Imbert, Kaufmann, Knoblecher, Krapf, Kummer, Lafargue, Laing, Lajaille, Lambert, Lamiral, Lamprière, John Lander, Richard Lander, Lefebvre, Lejean, Levailant, Livingstone, Maccarthie, Maggiar, Maizan, Malzac, Moffat, Mollien, Monteiro, Morrisson, Mungo-Park, Neimans, Overweg, Panet, Partarrieau, Pascal, Pearse, Peddie, Peney, Petherick, Poncet, Prax, Raffanel, Rath, Rebmann, Richardson, Riley, Ritchie, Rochet d'Héricourt, Rongäwi, Roscher, Ruppel, Saugnier, Speke, Steidner, Thibaud, Thompson, Thornton, Toole, Tousny, Trotter, Tuckey, Tyrwitt, Vaudley, Veyssière, Vincent, Vinco, Vogel, Wahlberg, Warrington, Washington, Werne, Wild, a na koncu ispiju u zdravlje doktora Samuela Fergussona, koji će svojim nevjerojatnim pokušajem da povezuje radove tih putnika i da upotpuni niz afrikanških otkrića.

Drugo poglavlje.

Članak »Daily Telegrapha«. — Rat med naučnim listovima.

Sutradan, u broju od 15. siječnja, objavi »Daily Telegraph« ovaj članak:

»Afrika će na koncu da odade tajnu svojih dalekih pustoši; moderni će nam Edip razriješiti ovu

zagonetku, koju učenjaci šesnaest vijekova ne znadoše odgonetnuti.

»Fontes Nili quaerere, tražiti izvore Nila, to se je nekada smatralo bezumnim pokušajem, neostvarivom tlapnjom.

»Doktor Barth, kad je putem, označenim od Denhama i Clappertona, udario čak do Sudana; doktor Livingstone, kad je nastavio Barthovo neustrašivo istraživanje počevši od rta Dobre Nade sve do poriječja Zambezija; kapetani Burton i Speke, kad su otkrili velika jezera u nutarnjosti Afrike, — prokrcili su tri puta modernoj civilizaciji; tamo, gdje im se putovi presijecaju i kuda još nijedan putnik dosad nije dopr'o, samo je srce Afrike. Onamo moramo daegnemo svom snagom.

»Sada će radovi tih srčanih pionira znanosti da budu nastavljeni smionim pokušajem doktora Samuela Fergussona, čijim su se divnim otkrićima naši čitaoci često divili.

»Ovaj je neustrašivi otkrivalac (discoverer) nakan preletjeti u balonu svu Afriku s istoka na zapad. Ako smo valjano obaviješteni, krenut će on na ovaj čudesni put s ostrva Zanzibara, na istočnoj obali. A kuda će stići, jedini je Bog moćan da zna.

»Ovo je znanstveno putovanje juče službeno predloženo u Kraljevskom Geografijskom Društvu, te je određena svota od dvije tisuće i pet stotina funti sterlinga, da se namire troškovi poduzeća.

»Mi ćemo naše čitaoce vazda obavještavati o ovom pokušaju, kojemu nema preteče u ljetopisima geografije.«

Taj je članak, razumije se, uzvitlao silnu prašinu; ponajprvo je uzburkao one, koji ne vjeruju; doktora Fergussona uzeše smatrati bićem iz puke tlapnje, izmišljenim od Barnuma, koji se je naradio u Sjedinjenim Državama, te se sada sprema, da »obidje« i britanske ostrve.

Šaljiv odgovor donesoše u broju od mjeseca veljače ženevski »Bulletins de la Société Géographique«, te se duhovito narugaše Kraljevskom Geografijskom Društvu, »Traveller's clubu« i fenomenalnoj jesetri.

Ali Petermann u svojim »Mittheilungen«, koji se izdaju u Gothi, ušutka sasvim ženevski list. Petermann je lično znao doktora Fergussona, te se zajamčio za neustrašivost svojega smionoga prijatelja.

Nego naskoro se nije više ni moglo sumnjati; u Londonu se počese spremati za put; u lyonskim tvornicama bude naručena silna taffetas-svila, od koje će se načiniti balon; naposljetku britanska vlada dade doktoru na raspoloženje prevozni brod »Resolute« s kapetanom Pennetom.

S tisuću strana stadoše odobravati i čestitke se javiše tisućama. Potankosti o poduzeću budu sapćene u izvještajima Geografijskoga Društva u Parizu; važan članak štampaše »Novi Ljetopisi putovanja, geografije, historije i arheologije« V.-A. Malte-Bruna; podroban rad objavi u »Zeitschrift für allgemeine Erdkunde« dr. W. Koner, te uvjerljivo dokaza mogućnost toga putovanja, izglede za uspjeh, prirodu zaprekâ njegovih i silne probitke ovakovoga kretanja zračnim putem; jedino je poku-

dio mjesto, odakle se polazi, te je označio, da bi bolje bilo krenuti iz Masuaha, male luke abesinske, otkuda je godine 1768. krenuo James Bruce (Džêms Brös), da potraži izvore Nila. Ali i on se bez sustezanja divi odlučnom duhu doktora Fergussona, tomu sreću, oklopljenomu trostrukim oklopom, koje zamišlja i pokušava ovakav put.

Ovakvu slavu, koja će ostati samoj Engleskoj, nije mogao bez zlovolje otprijeti »North American Review«, te on izvrne doktorov predlog u šalu i pozove ga, kad već bude krenuo, neka odmah doputuje i do Amerike.

Ukratko, nije bilo, da se i ne računaju obične novine na cijelom svijetu, nijedne znanstvene smotre, koja nije u kojojgod formi javila tu zgodu, počevši od »Journala des Missions évangéliques« do »Revue algérienne et coloniale«, te od »Annales de la propagation de la foi« do »Church Missionary Intelligence«.

Zamašne oklade budu sklopljene u Londonu i u Engleskoj: 1. da li uistinu ili tobože postoji doktor Fergusson; 2. da li će put biti pokušán, kako tvrde neki, ili se ne će ni poduzimati, kako drugi vele; 3. da li će put poći za rukom ili ne će; 4. da li je povratak doktora Fergussona vjerojatan ili nije. Goleme svote budu upisane u knjigu o okladama, kao da su utrke u Epsomu.

Svi dakle, i oni koji vjeruju, i koji ne vjeruju, i neznalice, i učenjaci, upriješe oči u doktora Fergussona, kao u perjanicu svoju, iako je ta perjanica bila prilično ćelava. O svojoj ekspediciji s drage je volje i potanko obavještavao. Bio je on jako pristupan

i najprirodniji čovjek na svijetu. Mnogi mu se je srčani pustolov javio, da učestvuje u slavi i u opasnostima njegova pokušaja, ali on odbi svakoga, ne kažući, zašto odbija.

Brojni izumitelji mehanizama, koji su podeseći za upravljanje balonom, predložili su svoj sistem. On ne htjede ni jedan prihvatiti. A ako bi ga tko zapitao, nije li sâm izumio što u toj stvari, nije mu ni za što odgovarao, nego se je samo marljivije nego ikada bavio pripremama za svoj put.

Treće poglavlje

Doktorov prijatelj. — Kako su se sprijateljili. — Dick Kennedy u Londonu. — Neočekivana, ali ni najmanje umirna ponuda. — Slabo utješljiva poslovice. — Nekoliko riječi o afrikanjskoj martirologiji. — Prednosti aerostata. — Tajna doktora Fergussona.

Doktor je Fergusson imao prijatelja. Nije to bio »drugi on«, alter ego, jer izmed dva bića, koja su sasvim istovjetna, ne može da bude prijateljstva, nego su njih dvojica, Dick Kennedy (Dik Kën'di) i Samuel Fergusson, bili raznolikih svojstava i sposobnosti, i razrožna temperamenta, i to im nije smetalo, nego su, baš naprotiv, živjeli kao rodjena braća.

Taj je Dick Kennedy bio pravi pravcati Škot, iskren, odlučan, tvrdokoran. Živio je u malom gradiću Leithu, kraj Edinburgha, dakle u samoj blizini »stare zadimljenice.«*) Bio je katkad ribar, ali

*) Auld Reekie, nadimak Edinburgha.

svagdje i vazda vatren lovac; nije ni čudo od sina Kaledonije, koji voli pomalo da obilazi po planinama Highlanda. Spominjali su ga kao divna vještaka u zgadjanju iz karabinke; nesamo da je znao pogadjati na oštricu noža, da se kugla presiječe, nego je baš tako zgadjao, da se je presijecala na dvije jednake polovine, te ako ih onda mjeriš, ne ćeš razabrati razlike u težini.

Lice je Kennedyjevo jako napominjalo lik Halberta Glendinninga, kako ga je ocrtao Walter Scott u svojem romanu »Samostan«; rast mu je nadvisivao šest engleskih stopa*); bio je umiljat i žustar, ali kao da je u njem herkulska snaga; lice njegovo, jako opaljeno od sunca, oči žive i crne, srčanost prirodna i jako odrešita, i na koncu neka dobrotu i jakost u svoj pojavi toga Škota osvajala je od prvoga maha.

Ta su se dva prijatelja upoznala u Indiji, kad su obadvojica služili u istoj pukovnici; Dick je letio u lov za tigrovima i za slonovima, a Samuel za biljkama i za kukcima; svaki je svojemu poslu vješt bio, i doktor se je domogao mnoge rijetke biljke, koja je vrijedila, koliko i par slonovih kljova.

Nikada nisu oni jedan drugomu spasavali život, niti ikakvu uslugu iskazivali. Otuda im nastade nepomućeno prijateljstvo. Sudbina ih je pogdjekada rastavljala, ali simpatija ih je svagda iznovice združivala.

Otkada su se vratili u Englesku, često su ih daleke ekspedicije doktorove razdvajale; ali čim bi se on vratio, odlazio bi, i ne pitajući, nego sâm od svoje volje na nekoliko nedjelja k prijatelju Škotu.

*) Od prilike 185 centimetara.

Dick bi čavrljao o prošlosti, a Samuel bi se spremio za budućnost: jedan je gledao unaprijed, drugi unatrag. Zato je u Fergussona bio nemiran duh, a u Kennedyja savršena spokojnost.

Nakon svojega puta u Tibet nije doktor gotovo dvije godine dana ni spominjao nikakve nove ekspedicije; Dick pomisli, da mu se volja za putovanje i želja za pustolovinama smiruje. Poveseli se tomu. Ono bi se, misli on, i tako jedared rdjavo završilo; kolikogod ti vješto postupao s ljudima, nije ipak šala zalaziti med ljudoždere i med divlje zvijeri. Tako uze Kennedy nukati Samuela, neka se okani, jer za znanost je i tako učinio već dosta, a za ljudsku zahvalnost i previše.

Doktor mu na to nije ni odgovarao; vazda se je zamišljao, bavio se tajnim računima, provodio po cijele noći radeći brojkama, a i čak se davao u eksperimente s nekim osobitim spravama, kojih nitko nije poimao. Bilo je jasno, da mu u glavi vri velika misao.

— Šta li je mozgao toliko? — pitao je Kennedy sâm sebe, kad ga u mjesecu siječnju ostavi prijatelj i vrati se u London.

To on doznade jednoga jutra iz članka u »Daily Telegraphu«.

— Za ime božje! — zavikne. — Poludio je! Pomahnitao je! Afriku hoće da prijedje u balonu! Samo to još! Eto ti na, o čemu je pomišljavao dvije godine dana!

Mjesto ovih uskliknika uzmite pesnicu, koja snažno treska po glavi, pa ćete razabrati, na kakav se je posao dao čestiti Dick, dok je ovako govorio.

A kad mu njegova uzdanica, stara Elspeth htjede podvaliti, da je ono možda samo mistifikacija, odgovori joj on:

— Koješta! Kao da ja ne znam moju pticu! Ta to je njegova tvrda glava! Da putuje zrakom! Pomamio se već i za orlovima! Ali tâ ti bome ne će upaliti! Prepriječit ću ja već! Tâ da njemu na volju pustiš, uzletio bi on još i na mjesec!

Još iste večeri krene Kennedy, i uzrujan i ražešćen, željeznicom sa stanice General Railwaja, te stigne sutradan u London.

Tri četvrti sata kasnije sidje on s fijakera, pred malom kućicom doktorovom, Soho square, Greek street, prijedje predvorje i javi se, lupivši petput snažno u vrata.

Fergusson mu sâm otvori.

— Dick? — reče on i ne začudivši se jako.

— Dick glavom, — odbrusi Kennedy.

— Otkuda ti u London, dragi moj Dick, sada za zimskoga lova?

— Eto me.

— A po kojemu dobru?

— Da spriječim ludost, kojoj nema pametara.

— Ludost? — zapita doktor.

— Je li istina, što ove novine pričaju? — odvrati Kennedy i pruži broj »Daily Telegrapha«.

— Ah! o tom ti govoriš! Te su novine jako indiskretne! Ali sjedider, dragi moj Dick!

— Ne ću ja da sjednem. Je li tebi zbiljska nakana, da kreneš na taj put?

— Zbiljska; pripreme hitno napreduju i ja...

— Gdje su te tvoje pripreme, da ih porazbijam? Gdje su, da ih razmrskam?

Čestiti se Škot razbjesnio sasvim ozbiljno.

— Smiri se, dragi moj Dick, — prihvati doktor. — Ja razumijem tvoju razdraženost. Ti mi zamjeravaš, što te još nisam obavijestio o novim mojim planovima.

— To on krsti novim planovima!

— Bio sam jako zaokupljen, — opet će Samuel, ne mareći za primjedbu, — posao navrh glave! Ali vjeruj, ne bih ja otišao, dok ti ne javim...

— Eh! baš i marim...

— Jer ja sam nakan, da tebe povedem sa sobom.

Škot odskoči skokom, kojim bi se i divokoza mogla podičiti.

— Tako dakle! — reći će, — ti si onda rãd, da nas obadvojicu strpaju u Bedlam!*)

— Pouzdano sam računao na tebe, dragi moj Dick; upravo sam tebe odabrao, a tolike druge odbio.

Kennedy se sav zapanjio i nikako da se snadje.

— Dok me budeš saslušao kojih desetak časaka, — odgovori mirno doktor, — zahvalit ćeš mi.

— Govoriš li ti ozbiljno?

— Sasvim ozbiljno.

— A ako ja odbijem, da te pratim?

— Ne ćeš odbiti.

— Ali ako ipak budem odbio?

— Otputovat ću sâm.

*) Ludnica londonska, »Betlehem«.

— Hajde da sjednemo, — reći će lovac, — i da se bez žestine razgovorimo. Čim se ti ne šališ, onda vrijedi, da to raspravimo.

— Ako nisi protivan, hajde da raspravimo za zajutarkom, dragi moj Dick.

Prijatelji sjednu sučelice za malen stolić, na kojem je s jedne strane bila naslagana hrpa sandwicha, a s druge je stajao golem sud za čaj.

— Dragi moj Samuele, — progovori lovac, — tvoja je nakana bezumna! I nemogućna! Nije nalik ni na što ozbiljno i ostvarivo!

— To ćemo vidjeti, dok najprije pokušamo.

— Ali baš pokušati i ne treba.

— A zašto, molim te?

— Zar ne misliš na opasnosti i na prepreke svakojake!

— Prepreke su izmišljene zato, — odvrati ozbiljno Fergusson, — da budu svladane; a što se tiče opasnosti, tko se smije pohvaliti, da će ih izbjeći? Sve je u životu opasnost; može da ti bude jako opasno, ako sjedneš za stol ili ako natakneš šešir na glavu; treba uostalom ono, što će da se desi, posmatrati, kao da se je desilo već, treba u budućnosti gledati samo sadašnjost, jer budućnost i jest jedino malko udaljenija sadašnjost.

— Eto na! — reče Kennedy i slegne ramenima. — Ti si od vijeka fatalist!

— Jesam, ali u dobrom smislu. Manimo se dakle brige o onom, što nam sudbina namjenjuje, i ne zabravljajmo nikada dobru našu englesku poslovicu: »Tko je rođen za vješala, ne će se utopiti.«

Na ovu je poslovicu teško uzvratiti išta, ali to nije ipak smetalo Kennedyju, da opet stane nizati argumente, koji se mogu lako pogoditi, ali su predugački, da budu ovdje ispričani.

— Ali na koncu konca, — reći će on nakon sata prepirke, — ako želiš svakako da prijedješ Afriku, ako ti to baš treba tvojoj sreći, zašto ne udaraš običnim putovima?

— Zašto? — odvrati doktor i raspali se; — zato, jer su se svi dosadašnji pokušaji izjalovili. Zato, jer otkad je Mungo-Park poginuo na Nigeru i Vogel nestao u Vadaju, Oudney umro u Murmuru, Clapperton izdahnuo u Sakatu, Francuz Maizan raskomadano, major Laing ubijen od Tuaregâ, a Roscher iz Hamburga izmrevaren početkom godine 1860., — premnoge su žrtve zapisane u martirologiju afrikansku! Zato, jer se ne možeš boriti s elementima, s gladom, žedjom, groznicom, s divljim zvijerima i još s divljijim plemenima! Jer ono, što ne možeš da učiniš ovako, moraš poduhvatiti drugačije! Napokon zato, jer tamo, gdje ne možeš da prodješ kroz sredinu, moraš proći postrance ili poprijeko!

— Da je to samo poprijeko prijeći! — uzvratila Kennedy; — ali ti hoćeš poprijeko da preletiš.

— Pa šta! — prihvati opet doktor s najvećom hladnokrvnošću ovoga svijeta, — čega i da se bojim? Ja sam, znaš i sâm, oprezno udesio sve i nema straha, da bi mi se balon srušio; ali ako me on iznevjeri, naići ću opet na zemlji na normalne prilike istraživačke; no mene moj balon ne će izdati, nemoj ni da misliš.

— Baš na to i treba misliti.

— Nipošto, dragi moj Dick. Ja se i ne kanim s njime rastajati, dokle god ne stignem na zapadnu obalu afrikansku. S njim ja mogu sve; bez njega padam opet u opasnosti i prirodne smetnje ovakve ekspedicije; dok sam s njim, nije me strah ni žege, ni bujice, ni bure, ni samuma, ni nezdravoga podneblja, ni divljih zvijeri! Ako mi je pretoplo, penjem se; ako mi je zima, spuštam se; ako se desi planina, prevaljujem je; bezdan, preskakujem ga; rijeka, prelijećem je; bura, lebdim nad njom; bujica, krilim se nad njom kao ptica! Ja napredujem i ne umaram se, ja stajem i ne moram da otpočivam! Lebdim iznad novih gradova! Jurim kao uragan, čas visoko u zraku, čas stotinu stopa iznad zemlje, i karta se afrikanska razastire pred mojim očima u najvećem atlasu ovoga svijeta!

Čestitoga Kennedyja poče spopadati ganuće, ali mu se ipak zavrta glava od slike, koja mu je dočarana pred oči. Gledao je Samuela s divljenjem, ali sa strahom; učinilo mu se, kao da se već lelija u dalekom prostranstvu.

— Ti si dakle, dragi moj Samuele, — reče on, — pronašao način, kako se baloni upravljaju?

— Ni traga. To je utopija.

— Ali onda ćeš da putuješ...

— Kud Bog dade; nego ipak s istoka na zapad.

— Zašto to?

— Jer se kanim koristiti pasatnim vjetrovima, u kojih je pravac nepromjenljiv.

— Jest, zbilja! — potvrdi Kennedy zamišljen.

— pasatni vjetrovi... svakako... može se za nuždu... nešto dabome jest...

— Nešto, veliš! Nije, čestiti moj prijatelju, nešto, nego sve. Engleska mi je vlada dala na raspolaganje teretnu ladju, a i to je uglavljeno, da će tri četiri broda krstariti uz zapadnu obalu u ono vrijeme, kad ja trebam da stignem. Najkasnije za tri mjeseca ja ću stići u Zanzibar, tamo ću da naduhnem balon i odande ćemo mi da uzletimo...

— Mi! — primijeti Dick.

— Imaš li još šta da mi prigovoriš? Govori, prijatelju Kennedy.

— Išta da ti prigovorim! Imao bih ja tisuću prigovora. Reci mi, izmedju ostaloga, ovo: ako kaniš da vidiš zemlju, te ako se kaniš penjati i spuštati po svojoj volji, ti to ne možeš drugačije, nego da gubiš plin; do dana se današnjega ne zna nikakav drugačiji postupak i to je svagda priječilo dugo putovanje po zraku.

— Dragi moj Dick, reći ću ti samo jedno: ja ne ću izgubiti nijedan atom plina, nijedan molekil.

— I spuštati ćeš se po volji?

— Spuštati ću se po volji.

— A kako ćeš to?

— To je moja tajna, prijatelju Dick. Pouzdaj se u mene i neka moja deviza bude i tvoja: »Excelsior!«

— Pa neka bude »Excelsior!« — odvrati lovac, koji ni riječce nije znao latinski.

Ali on čvrsto odlučí, da se prijateljevu odlasku usprotivi, čime god bude mogao. Pričini se dakle, kao da se slaže s njim, ali ga uze motriti. A Samuel ode, da nadgledava svoje pripreme.

Četvrto poglavlje.

Afrikanska istraživačka putovanja.

Zračna linija, kojom se je doktor Fergusson katio povesti, nije bila odabrana nasumce; ozbiljno je on proučio, otkuda bi krenuo, i nije se bez razloga odlučio, da uzleti s ostrva Zanzibara. Ostrvo to leži uz istočnu obalu afrikansku, pod 6° južne širine, to jest četiri stotine i trideset geografskih milja ispod ekvatora.

S ostrva je Zanzibara upravo bila krenula posljednja ekspedicija, koja je poslana preko velikih jezera, da otkrije izvore nilske.

Prilika bi bila, da ovdje napomenemo istraživačka putovanja, koja je doktor Fergusson mislio povezivati. Dva su glavna putovanja: doktora Bartha god. 1849. i poručnikâ Burtona i Spekea god. 1858.

Doktor Barth, Hamburžanin, stekao je sebi i svojemu zemljaku Overwegu dopuštenje, da se pridruži ekspediciji Engleza Richardsona, koji je bio odaslan u Sudan.

Ta prostrana zemlja leži med 15 i 10° sjeverne širine, to jest, da onamo stigneš, moraš više od petnaest stotina milja prodrti u nutrinu Afrike.

Sve dosad je ovaj kraj bio poznat samo po putovanjima Denhama, Clappertona i Oudneya od 1822. do 1824. godine. Richardson, Barth i Overweg, željni da pomaknu dalje svoje ispitivanje, stižu u Tunis i u Tripolis, kao i njihovi preteče, te dopiru do Murzuka, glavnoga grada Fezana.

Onda se okane okomite linije i zakrenu k zapadu na Gat, vodjeni od Turegâ, uz mnoge nepri-

like. Pošto su bili pljačkani, kinjeni i napadani oružjem mnogoput, stigne njihova karavana u mjesecu listopadu na prostranu oazu Azben. Doktor se Barth odvoji od svojih drugova, skrene u grad Agades, onda se opet pridruži ekspediciji i ona krene dne 12. prosinca iznovice na put, te dospije u provinciju Damergu. Ovdje se ta tri putnika rastanu i Barth udari putem na Kano, kamo i stiže mučeći se svakojako i plaćajući velike otkupe.

Ljuta ga groznica mori, ali on ipak kreće otuda, s jednim jedincatim slugom, dne 7. ožujka. Glavna mu je svrha putu, da razmotri jezero Čad, od kojega ga dijeli još trista i pedeset milja. Napreduje dakle k istoku i stiže u grad Zurikolo, u Bornu, u središte velike države u sreću Afrike. Tu saznaje za smrt Richardsona, kojega ubiše muke i nevolje. Stiže u Kuku, glavni grad države Bornu, na obali jezerskoj. Na koncu, nakon tri nedjelje, dne 14. travnja, dvanaest i pol mjeseci iza odlaska iz Tripolisa, dolazi on u grad Ngornu.

Onda ga vidimo, gdje 29. ožujka 1851. kreće opet s Overwegom, da pohodi kraljevinu Adamnu, južno od jezera, te dopire sve do grada Jole, malko pod 9° sjeverne širine. To je krajnja južna granica, do koje je ovaj srčani putnik stigao.

U mjesecu kolovozu vraća se u Kuku, odande prolazi redom Mandaru, Bargimi, Kanem i hvata se kao krajnje granice grada Masene, koji leži pod 17° 20' zapadne duljine*).

*) Po engleskom meridijanu, koji udara na zvjezdarnicu u Greenwichu.

Dne 15. studenoga 1852., nakon smrti svojega posljednjega druga Overwega, provali on na zapad, pohodi Sokoto, prijedje Niger i stigne naposljetku u Timbukt, gdje mora da čami osam beskrajnih mjeseci, mučen od šejka, kinjen svakojako i u oskudici. Ali da kršćanin ostane dugo u gradu, nije se moglo trpjeti; Fulani poprijetiše, da će udariti na grad. Tako doktor izmakne odande dne 17. ožujka 1854., utekne na granicu, proboravi tamo trideset i tri dana u najgoroj oskudici, vrati se u mjesecu studenom u Kano, krene opet u Kuku, provede tamo četiri mjeseca i udari iznova putem na Denham; u Tripolis se vrati pri koncu mjeseca kolovoza 1855., a u London stigne dne 16. rujna, jedini od svojih drugova.

Ovakav je bio smioni put Barthov.

Doktor Fergusson pribilježi pomno, da je Barth zastao kod 4° sjeverne širine i 17° zapadne duljine.

Da pogledamo sada, šta su poručnici Burton i Speke u istočnoj Africi učinili.

Razne ekspedicije, koje su se penjale uz Nil, ne mogoše nikada da stignu do tajnovitih izvora te rijeke.

Ekspedicija, koja je godine 1840. pod pokroviteljstvom Mehmed-Alijinim pokušana, zastala je, po izvještaju njemačkoga liječnika Ferdinanda Wernea, u Gondokoru, međ 4 i 5° sjeverne paralele.

Godine 1855. bude Brun-Rollet, Savojac, imenovan sardinskim konzulom u istočnom Sudanu, da smijeni Vaudeya, koji je baš umro, te on pod imenom Jakuba, trgovca gume i slonove kosti, krene iz Kartuma i stigne u Beleniju, preko 4°. Odande se bolestan vrati u Kartum i tamo umre godine 1857.

Ni doktor Peney, šef egipatske medicinske uprave, koji je na malenu parobrodicu dopr'o jedan stupanj ispod Gondokora, te se vratio u Kartum i ondje od iznemoglosti umro, — ni Mlečanin Miani, koji je obišao katarakte, što leže ispod Gondokora, te dopr'o do druge paralele, — ni malteški trgovac Andrea Debono, koji je na svojem putu uz Nil dopr'o još dalje, — ne mogoše prijeći ovu neprohodnu granicu.

Godine 1859. krene Guillaume Lejean, u misiji francuske vlade, Crvenim morem u Kartum, ukrea se na Nilu na brod s dvadeset i jednim brodarom i s dvadeset vojnika; ali on nije mogao prijeći Gondokoro, nego je zapao u najgoru opasnost međ crncima, koji se listom uzbuniše.

I ekspedicija, koju je vodio d' Escayrac de Lauture, pokušavala je takodjer, da dospije do čuvenih izvora.

Ali na ovom kobnom medjašu zapeše svi redom putnici; odaslanici Neronovi bili su još nekada stigli do 9° širine; za osamnaest stoljeća uznapredovali smo samo za pet šest stupnjeva, to jest za trista do trista i šezdeset geografskih milja.

Nekoliko je putnika pokušalo prodrijeti do nilskih izvora, polazeći s istočne obale afrikanske.

Godine 1768. do 1772. krenuo je Škot Bruce iz Masuaha, luke abesinske, proputovao Tigre, pohodio razvaline aksumske, našao izvore nilske tamo, gdje i nisu, te nije nikakav ozbiljan rezultat postignuo.

Godine 1844. osnovao je doktor Krapf, anglikanski misijonar, naselje u Monbazu na zangebarskoj obali, te je u družbi popa Rebmanna otkrio dva bri-

jega, trista milja od obale; to su planine Kilimanđaro i Kenija, uz koje su se Heuglin i Thornton nedavno do prilične visine uspjeli.

Godine 1845. iskrea se Francuz Maizan sâm u Bagamaju, spram Zanzibara, i stigne u Dež-Moru, ali tamošnji ga poglavica strašno namuči i smakne.

Godine 1859., u mjesecu kolovozu, stigne mladi putnik Roscher, Hamburžanin, koji je krenuo s karavanom arapskih trgovaca, do jezera Njase, a tamo bude za spavanja ubijen.

Naposljetku, godine 1857., pošlje Geografijsko Društvo londonsko poručnike Burtona i Spekea, časnike bengalske vojske, da istraže velika jezera afrikanska; dne 17. lipnja krenu oni iz Zanzibara i prodru pravcem k zapadu.

Nakon četiri mjeseca nečuvenih muka, pošto im je prtljaga opljačkana i nosači poubijani, stignu oni u Kazeh, stjecište trgovaca i karavanâ, usred Mjesečeve zemlje; tamo skupe vrijednih podataka o običajima, vlasti, vjeri, fauni i flori te zemlje; onda udare na prvo od velikih jezera, na Tanganjiku, med 3° i 8° južne širine; onamo stignu dne 14. veljače 1858. i obidju na jezerskim obalama razna plemena, ponajviše ljudožderska.

Natrag se zapute dne 26. svibnja i vrata se u Kazeh dne 20. lipnja. Burton, koji je bio iznemogao, proboluje tamo nekoliko mjeseci; dotle skokne Speke na sjever nekih trista i više milja, sve do jezera Ukereve, koje je 3. kolovoza ugledao; ali mu je vidio samo kraj pod 2° 30' širine.

U Kazeh stiže 25. kolovoza, te se zaputi s Burtonom iznovice u Zanzibar, kamo oni stigoše u mje-

secu ožujku naredne godine. Srčani se obretnici vrata onda u Englesku i Geografijsko im Društvo parisko dosudi svoju godišnju nagradu.

Doktor Fergusson pribilježi pomno, da oni nisu prekoračili ni 2° južne širine, ni 29° duljine.

Zadaća je dakle, ujediniti istraživanja Burtonova i Spekeova s istraživanjima doktora Bartha; a to je: poduhvatiti se, da prodješ kraj, koji se prostire preko dvanaest i više stupnjeva.

Peto poglavlje.

Kennedyjevi sni. — Zamjenice u pluralu. — Podvale Dickove. — Šetnja po karti Afrike. — Što je izmed dva šiljka od šestila. — Današnje ekspedicije. — Speke i Grant. — Krapf, Decken, Heuglin.

Doktor je Fergusson živo požurivao pripreme za svoj odlazak; sâm je upravljao gradjenjem svojega aerostata i udešavao neke izmjene, o kojima nije nikomu ni riječi progovorio.

Odavno se je on već bio dao na učenje arapskoga jezika i raznih idijoma mandinških; kako je bio darovit poliglot, brzo je u tom uznapredovao.

Medjutim se njegov prijatelj lovac nije ni micao od njega i bojao se je jamačno, ne će li doktor uzletjeti, i ne kazavši ništa; govorio mu je najuvjerljivije govore, samo ti govori nisu Samuela Fergussona ni o čem uvjeravali; patetski ga je preklinjao, ali ganuo ga ipak nije. Osjećao je Dick, kako mu se Samuel isklizuje izmed prstiju.

Zlo je i naopako bilo jadnomu Škotu; čim bi pogledao modrinu nebesku, spopala bi ga tmurna strava; a kad je spavao, zahvaćalo ga vrtoglavo njihanje i svake mu se noći činilo, da se strovaljuje sa silne visine.

Moramo još i to reći, da je, mučen strahovitom môrôm, jedanput ili dvaput i s postelje spao. I onda je odmah pobrzao, da Fergussonu pokaže, kako je jako ugruhao glavu.

— A ipak je — priklopit će dobroćudno, — samo visina od tri stope! Nije više! I ovolika kvruga iskočila! Rasúdi onda!

Ni ta podvala, ovako prožeta melanholijom, nije mogla da gane doktora.

— Ne ćemo mi pasti, — reći će on.

— A ako ipak padnemo?

— Ne ćemo pasti.

Kad mu je ovako odbrusio, nije znao Dick ništa da odgovori.

Dicka je naročito žestilo, što se je činilo, kao da je doktor njega sasvim već zbrisao, te smatra, da je on, Kennedy, neporecivo odredjen njemu za zračnoga druga. O tom nije više bilo ni sumnje. Samuel se je upustio u nepodnosljivu zloporabu zamjenice prve osobe u množini.

— »Mi« napredujemo..., »mi« ćemo biti spremni dne..., »mi« ćemo krenuti dne...

Isto tako i s posvojnomo zamjenicom u jednini:

— »Naš« balon..., »naša« košara..., »naš« put.

I opet u množini:

— »Naše« pripreme..., »naša« otkrića..., »naši« usponi...

Dick je trnuo, iako je bio odlučan, da na put ne će; ali nije htio suviše da prigovara prijatelju. Pa hajde priznajmo i to, da je on, ni sâm ne znajući, zašto, sasvim potajice dobavio iz Edinburgha nešto podesne odjeće i svoje najbolje lovske puške.

Jednoga dana, pošto je razabrao, da uz bezobraznu sreću može da bude toliko nade u uspjeh, koliko je jedan spram tisuće, pričinio se, kao da se pokorava doktorovoj želji; ali da odgodi put, započeo nizati svakojake smicalice. Uze razglabati, da li je uopće od koristi i da li je uputna ta ekspedicija... Je li uistinu potrebno to otkrivanje izvorâ nilskih?... Hoće li se time išta učiniti za sreću čovječanstva?... Kad se valjano smisli, hoće li afrikanška plemena biti sretnija, dok budu civilizirana?... A je li uostalom sigurno, da li civilizacija nije možda prije tamo, nego li u Evropi? — Možda i jest. — A zar se ne bi ponajprvo moglo pričekati još?... Afriku će jamačno jednoga dana tkogod prijeći i na manje opasan način... Za mjesec, za šest mjeseci, za manje od godine dana, stići će bez sumnje koji putnik...

Ali te su podvale djelovale baš naopako od svoje nakane i doktor je strepio od nestrpljivosti.

— Zar bi ti htio, nesretni Dick, zar bi ti htio, lažni prijatelju, da ta slava zapadne koga drugoga? Da ja dakle iznevjerim svu prošlost svoju? Da uzmaknem od prepreka, koje i nisu ozbiljne? Da kukavnim skanjivanjem uzvratim na ono, što je za mene učinila i engleska vlada i Kraljevsko Geografijsko Društvo u Londonu?

— No ... — opet će Kennedy, koji je jako navikao na taj suprotni veznik.

— No, — reče doktor, — zar ne znaš, da moj put hoće da se natječe s drugim današnjim putovanjima i s njihovim uspjehom? Zar ti ne znaš, da se novi istraživači kreću k središtu Afrike?

— No ipak ...

— Slušaj me valjano, Dick, i svrni očima na ovu kartu.

Dick svrne očima s resignacijom.

— Podji uz Nil! — reče Fergusson.

— Pošao sam, — odvrati Škot pokorno.

— Stigni u Gondokoro.

— Stigao sam već.

I Kennedy pomisli, kako je lak ovakav put ... na karti.

— Uzmi jedan šiljak ovoga šestila, — prihvati opet doktor, — i zatakni ga u ovaj grad, preko kojega i najsmioniji jedva prijedjoše.

— Zataknuo sam.

— A sada potraži uz obalu ostrvo Zanzibar, pod 6° južne širine.

— Našao sam.

— Sada kreni tom paralelom i stigni u Kazeh.

— Već sam.

— Uzmi se penjati uz 33° duljine sve do početka jezera Ukereve, donde, dokle je dopr'o poručnik Speke.

— Evo me tamo! Zamalo još, pa bih pao u jezero.

— Dobro dakle, a znaš li ti, šta moramo da sudimo po obavijestima, koje su dobivene od tih pleménâ uz obalu?

— I ne sanjam.

— Sudimo, da se to jezero, kojemu je donji kraj kod 2° 30' širine, jamačno proteže i dva stupnja i pol preko ekvatora.

— Zbilja!

— A iz toga sjevernoga kraja teče voda, koja se svakako mora sastajati s Nilom, ako to nije sâm Nil.

— To je nešto osobito.

— Zatakni sada drugi šiljak tvojega šestila u ovaj kraj jezera Ukereve.

— Jesam, prijatelju Fergusone.

— Koliko misliš da ima stupnjeva izmed ta dva šiljka?

— Teško da su dva.

— A znaš li, Dick, koliko je to?

— Ne znam ni iz daleka.

— Jedva sto i dvadeset milja, skoro dakle kao i ništa.

— Skoro kao i ništa, Samuele.

— A znaš li ti, šta se sada u ovaj čas zbiva?

— Života mi, ne znam.

— Da čuješ dakle! Geografijsko Društvo smatra vrlo potrebnim, da ovo jezero, koje je Speke ugledao, bude istraženo. Pod društvenim se je pokroviteljstvom poručnik Speke, sada kapetan, udružio s Grantom, kapetanom indijske vojske; njih su dvojica stupili na čelo brojnoj ekspediciji, koja je obilato podpomognuta; zadaća im je krenuti gore uz jezero i vratiti se čak u Gondokoro; dobili su potporu od pet i više tisuća funti sterlinga, a guverner kapske kolonije dao im je hotentotske vojnike na

službu; krenuli su iz Zanzibara koncem mjeseca listopada 1860. Medjutim je Englez John Petherick, konsul Njena Veličanstva u Kartumu, dobio od ministarstva vanjskih posala od prilike sedam stotina funti sterlinga, da opremi u Kartumu parobrod, natovari na njega dosta živeža i zaputi se u Gondokoro; tamo neka pričečka kapetana Speka, da ga mogne nanovo opskrbiti.

— Dobro je smišljeno, — reći će Kennedy.

— Eto vidiš, da je hitno, ako smo voljni da i mi učestvujemo u ovim obretničkim radovima. A to još i nije sve; dokle nekoji stupaju sigurnim korakom, da otkriju izvore nilske, dotle drugi putnici prodiru srčano u srce Afrike.

— Pješice? — primijeti Kennedy.

— Pješice, — odgovori doktor, ne pazeći na podvalu. — Doktor Krapf je nakan po Džobu, rijeci, koja teče ispod ekvatora, udariti na zapad. A barun je Decken krenuo iz Monbaza, razgledao Keniju i Kilimandžaro i prodire u središte Afrike.

— Pješice vazda?

— Vazda pješice, ili na mazgama.

— To je meni jedno isto, — priklopi Kennedy.

— Na koncu, — nastavi doktor, — austrijski je vicekonsul u Kartumu, Heuglin, organizirao vrlo znamenitu ekspediciju, a njoj je prva svrha potražiti putnika Vogela, koji je godine 1853. poslan u Sudan, da se pridruži radovima doktora Bartha. Godine 1856. krenuo je iz Bornua, da istraži onu nepoznatu zemlju, što se prostire izmed jezera Čada i Darfura. Od onoga je vremena njega nestalo. Vijesti, koje su u mjesecu lipnju 1860. stigle u Aleksandriju, jav-

ljaju, da je ubijen po nalogu kralja vadajskog; ali druga vijest, u listu doktora Hartmanna putnikovu ocu, kazuje po pričanju nekoga felataha bornuskoga, da je Vogel samo zarobljen u Vari; nije dakle potonula sva nada. Sastavio se je odbor pod predsjedništvom vojvode od Sachsen-Coburg-Gothe; moj je prijatelj Petermann tajnik; opća je supskripcija namakla troškove za ekspediciju, kojoj su se pridružili mnogi učenjaci; Heuglin je krenuo iz Masuaha mjeseca lipnja, a on će, tragajući za Vogelom, istraživati i svu zemlju med Nilom i Čadom, to jest, nastojat će, da radove kapetana Spekea povezuje s radovima doktora Bartha. A onda će Afrika biti propuтована s istoka do zapada.*)

— Pa dobro! — prihvati Škot, — kad sve ovako teče kao po loju, šta ćemo mi tamo?

Doktor Fergusson ne odgovori, nego samo slegne ramenima.

Šesto poglavlje.

Neobičan sluga. — Vidi on mjesece Jupitrove. — Dick i Joe se rječkaju. — Sumnja i vjerovanje. — Mjerenje. — Joe-Wellington. — Dobiva pol krune.

Doktor je Fergusson imao slugu, koji se je revno odazivao na ime Joe (Džô, Josip); sjajna na-

*) Nakon odlaska doktora Fergussona doznalo se je, da je Heuglin, uslijed nekih diskusija, udario drugim putem, nego što je bio odredjen njegovoj ekspediciji isprvice. Vodstvo ekspedicije povjereno je Munzingeru.

rav: čovjek, koji u svojega gospodara potpuno vjeruje i sav mu je odan; gospodarove zapovijesti vazda bistro razumijeva, pa ih čak i prestiže; pravi Kaleb iz biblije, koji se nikada ne duri, nego je svagda dobre volje; da je namjerice stvoren, ne bi bolje uspio.

Fergusson se je u pojedinostima svojega života sasvim oslanjao na njega, te je pravo i činio! Rijedak je i čestit bio Joe! Sluga, koji odredjuje vaš ručak, i ukus mu se slaže s vašim; koji vam slaže kovčeg i ne zaboravlja ni čarape ni košulje; u kojega su i vaši ključevi i vaše tajne, a on ih ne upotrebljava zlo.

Ali i kakvim je čovjekom vrijedni Joe smatrao doktora! S kolikim je štovanjem i povjerenjem primao njegove odredbe! Kad Fergusson šta rekne, samo bi mu ludjak mogao išta uzvratiti. Štogod on misli, pravo je; štogod rekne, pametno je; štogod naredjuje, lako je učiniti; čegagod se laća, to se i može; štogod izvršuje, divno je. Da Joa rasjeckate na komadiće, a to vam se jamačno ne bi mililo, on vam ne bi promijenio mišljenje o svojem gospodaru.

Kad je dakle Fergusson zamislio osnovu, da uzduhom prijedje Afriku, pitanje je bilo za Joa riješeno; preprekâ nije više bilo od onoga trenutka, čim se je doktor odlučio na put — skupa sa svojim vjernim slugom, jer taj je valjani momak, iako o tom nije bilo još ni govora, znao dobro, da će i on na put.

Nego on će, po svojoj razboritosti i divnoj okretnosti, iskazati tamo jako veliku službu. Kad bi trebao da u »Zoological Gardenu« bude imenovan profesor majmunima, koji su uostalom i ovako jako žustri, Joe bi jamačno zadobio to mjesto. Skakati, ve-

rati se, letjeti, svakojake majstorije ishitravati, njemu je bila šala.

Ako je Fergusson bio glava, a Kennedy ruka, Joe će da bude šaka. Pratio je on svojega gospodara već na nekoliko putova, te je imao nešto površna znanja, koje je preudesio na svoj način; ali glavna mu je vrlina bila blaga filozofija i umiljati optimizam njegov; sve mu se činilo lakim, te mu zato nije bila potreba, ni da jadikuje, ni da kune.

Med drugim dobrim svojstvima imao je on za čudo oštar i dalek vid; kao Moestlin, učitelj Keplerov, mogao je, a to je rijetkost, bez naočalâ razaznavati mjesece Jupitrove i u vlašićima prebrajati četrnaest zvijezda, med kojima su one posljednje od devete veličine. Nego tim se on nije uznosio; naprotiv, pozdravljao je uljudno, a kad je trebalo, znao se je svojski koristiti svojim očima.

Kad je Joe iskazivao ovoliko povjerenje spram doktora, nije ni čudo, da su neprestano prepirke nastajale med Kennedijem i čestitim slugom, dabome sve u časti.

Jedan je sumnjao, drugi vjerovao; jedan je bio bistra opreznost, drugi slijepo pouzdanje; a doktor je bio po sredini med sumnjom i vjerom, ali mogu reći, da ga nije zaokupljala ni jedna ni druga.

— Šta dakle, gospodine Kennedy? — zapitao će Joe.

— Pa šta, momče?

— Evo će da svane čas. Kao da ćemo se ukrcati za put na mjesec.

— Ti bi da rekneš: u Mjesečevu zemlju; nije ona baš daleko, ali mani se, i to je opasno.

— Opasno! S onakvim čovjekom, kakav je doktor Fergusson!

— Neću da ti razbijam iluzije, dragi moj Joe; ali čega se on sada laća, nije ništa već ludjačko djelo. No neće on ni krenuti.

— Neće krenuti? Zar vi niste vidjeli njegov balon u radionici gospode Mittchella, u Boroughu?*)

— Nije me briga, ni da ga vidim.

— Šteta, gospodine, jer bi uživali gledajući! Kako je divan! Kako je krasno udešen! I kakva je dražesna košara! Bit će nam u njoj milota!

— Ti dakle ozbiljno kaniš krenuti s tvojim gospodarom?

— I kanim, — odvrati Joe s uvjerenjem, — tajaću s njim, kudgod bude htio! Kako bi to bilo, da ga sada pustim sama, kad smo mi zajedno sav svijet optočili! A tko bi ga onda hrabrio, kad se utruđi? Tko bi mu pružio snažnu ruku, da preskoči bezdan? Tko bi ga njegovao, ako se razboli? Da znate, gospodin Dick, Joe će vazda biti na svojem mjestu uz doktora, ili da bolje rekнем, oko doktora Fergussona.

— Čestit si ti momak!

— Uostalom, i vi ćete s nama, — nastavi Joe.

— Dabome daću! — odvrati Kennedy; — to jest, jaću s vama, da i u posljednjem času spriječim Samuela, neka ne čini ovakvu ludost! Jaću za njim čak i na Zanzibar, da ga još i tamo prijateljska ruka odvrati od te mahnite namjere.

Nećete ga ni za što odvratiti, gospodin Kennedy, čast vašemu licu! Nije moj gospodar zadrt

*) Južno podgradje londonsko.

čovjek; dugo on premisslja, dok se čega ne lati, ali kad se odluči, ni vrag ga ne bi natjerao, da odustane.

— Vidjet ćemo!

— Nemojte se tom nadom zanositi. Uostalom, potrebno je, da i vi podjete. Za lovca, kakav ste vi, Afrika je divna zemlja. Nećete dakle požaliti, ako krenete na put.

— Dabome da neću požaliti, pogotovo ako se ona jogunica opameti.

— Zbilja, — reći će Joe, — vi znate, da je danas mjerenje.

— Kakvo mjerenje?

— Mi ćemo, gospodar moj, vi i ja, svakako da se izmjerimo.

— Kao jockeyi!

— Kao jockeyi. Ali ne bojte se za svoje salo, ako ste preteški. Bit ćete uzeti, kakvi ste, i ne morate mršaviti.

— Ja se ni za što pod nebom neću mjeriti, — odvrati Škot odlučno.

— Tajaću to je, gospodine, čini mi se, potrebno za njegov stroj.

— A šta! moći će on i bez toga.

— Nije već još nešto! A ako zbog kriva sračunavanja ne mognemo uzletjeti!

— Pa to ja bogme i želim!

— Manite se, gospodin Kennedy, moj će gospodar odmah doći po nas.

— Ja ne idem!

— Nećete vi njemu toliko na žao učiniti.

— Hoću.

— Dobro! — nasmije se Joe, — vi ovako govorite, jer njega nema tu; ali dok vam on bude rekao u lice: »Dick, (da prostite!) Dick, ja moram točno da znam tvoju težinu«, vi ćete poći, tako mi glave.

— Neću.

U taj mah udje doktor u svoju radionicu, gdje se je ovaj razgovor vodio, i pogleda Kennedyja, a ovaj se nekako dade u nepriliku.

— Dick, — reći će doktor, — hodi ti i Joe! Trebam da znam, kolika vam je težina.

— No . . .

— Ne moraš skidati šešir s glave. Hodi!

I Kennedy podje.

Odu sva trojica u radionicu gospode Mitchell, gdje je već bila spremljena vaga s pomičnim utegama. Doktoru je uistinu bilo potrebno znati težinu svojih drugova, da mogne udesiti ravnotežu svojega aerostata. Rekne Dicku, neka stane na ploču na vagi, a Dick se ne usprotivi, nego samo odvrati u pol glasa:

— Pa dobro! dobro! to ne obvezuje ni na što.

— Sto pedeset i tri funte,*) — rekne doktor i zapiše taj broj u svoju bilježnicu.

— Jesam li pretežak?

— Ta niste, gospodin Kennedy, — uzvrati Joe; — uostalom, ja sam lak i to će se izravnati.

S tim riječima stupi Joe oduševljeno na lovčevo mjesto i skoro da je u žestini izvrnuo vagu; onda se udesi u pozituru Wellingtona, koji na ulasku u Hyde-Park imitira Ahila, te je bio veličanstven, iako bez štita.

*) Engleska funta 453.6 grama.

— Sto i dvadeset funti, — zapiše doktor.

— Ha, ha! — nasmiješi se Joe zadovoljan.

Zašto se je smješkao? Ne bi valjda ni sâm znao

reći.

— Sada je meni red, — reče Fergusson.

I on zapiše na svoj račun sto trideset i pet funti.

— Nas trojica — reći će — nismo teži od četiri stotine funti.

— Ali, gospodaru, — prihvati Joe, — ako je za vašu ekspediciju potrebno, ja bih mogao izgladniti sebe i izmršaviti za kojih dvedesetak funti.

— Nije potrebno, momče! — odvrati doktor; — jedi ti, koliko te volja i evo ti pol talira, da se natrpaš, kolikogod mariš.

Sedmo poglavlje.

Geometrijske pojedinosti. — Račun, koliko može balon da nosi. — Dvostruki aerostat. — Prevlaka. — Košara. — Tajnoviti aparat. — Živež. — Konačna zbrojidba.

Odavno se je već doktor Fergusson bavio pojedinostima svoje ekspedicije. Razumije se, da je bez prestanka bio zaokupljen brigom o balonu, toj divnoj kočiji, na kojoj će da se zaputi zrakom.

Da mu aerostat ne uzmora biti prevelik, odluči ponajprvo, da će balon napuniti vodikovim plinom, koji je četrnaest i pol puta lakši od zraka. Taj se plin lako proizvodi, a kod aerostatskih je pokušaja urodio najboljim rezultatima.

Nakon najtočnijega sračunavanja utvrdi doktor, da aparat i stvari, koje su mu prijeko potrebne, težê četiri tisuće funti, te toliko mora balon dići; treba dakle pronaći, koja je usponska sila kadra dići ovu težinu, koliko je dakle balon kadar uznijeti.

Težina od četiri tisuće funti odgovara istisnutomu zraku od četrdeset i četiri tisuće i osam stotina četrdeset i sedam kubičnih stopa (1.661 kubičnoga metra), to jest, četrdeset i četiri tisuće i osam stotina četrdeset i sedam kubičnih stopa zraka, téži od prilike četiri tisuće funti.

Ako se balonu dađe sadržina od četrdeset i četiri tisuće i osam stotina četrdeset i sedam kubičnih stopa, te ako balon, mjesto zrakom, bude napunjen vodikovim plinom, koji je četrnaest i pol puta lakši od zraka i téži samo dvjesta sedamdeset i šest funti, onda se ravnoteža narušava, to jest nastaje razlika od tri tisuće i sedam stotina i dvadeset i četiri funte. Ta razlika med težinom plina u balonu i težinom zraka oko balona sačinjava usponsku snagu aerostata.

Nego ipak, kad bi se u balon napunile četrdeset i četiri tisuće osam stotina četrdeset i sedam kubičnih stopa plina, kako smo rekli, onda bi balon bio pun puncat; no to ne smije da bude, jer štogod se balon penje u više visine i u rjedje zračne slojeve, plin se u njem sve više rasteže, te bi nabrzo rasprsnuo prevlaku. Zato se obično balon puni samo do dvije trećine.

Ali doktor, zbog nekoga projekta, koji je samo on znao, odlučí da napuni svoj aerostat samo do polovice, te kako treba da ponese četrdeset i četiri tisuće osam stotina četrdeset i sedam kubičnih stopa vodika,

odluči sadjelati balon, koji bi bio kadar ponijeti po prilici dvostruko.

On ga udesi u onom dugoljastom obliku, koji se smatra najzgodnijim; položiti priječnik bude pedeset stopa, a okomiti sedamdeset i pet;*) tako je dobio sferojid, kojemu je sadržina bila od prilike dvadeset kubičnih stopa.

Da je doktor Fergusson mogao upotrijebiti dva balona, još bi mu pouzdanija bila nada u uspjeh, jer onda možeš, ako jedan balon u zraku pukne, izbaciti balast i drugim se balonom uzdržati u zraku. No tim je dvama aerostatima vrlo teško upravljati, ako hoćeš, da obadva imaju jednaku snagu u usponu.

Nakon duga razmišljanja podje Fergussonu za rukom, da oštromnom udezbom iskoristi prednosti dvaju balona, a da izbjegne njihovim smetnjama; on sagrađi dva balona, razne veličine, te ih uklopi jedan u drugi. U vanjskom balonu, kojemu je ostavio onu veličinu, što smo je gore spomenuli, bio je manji balon istoga oblika, koji je imao samo četrdeset i pet stopa položita priječnika i šezdeset i osam stopa okomita priječnika. Sadržina toga nutarnjega balona bila je dakle samo šezdeset i sedam tisuća kubičnih stopa; on će da pliva u tekućini, koja ga okružuje; iz jednoga se je balona u drugi otvarao ventil, i tako je mogla da bude, ako ustreba, sveza med njima.

*) Ta veličina nije nipošto neobična i godine 1784. sagrađio je u Lyonu Montgolfier aerostat, koji je obuhvatao 340.000 kubičnih stopa ili 20.000 kubičnih metara, te je mogao dići teret od 20 tona, to jest 20.000 kilograma.

Od ove je uredbe bio taj probitak, da se može, ako treba da bude ispušten plin za silazak, ponajprvo ispustiti plin iz velikoga balona; sve da se veliki balon uzmore sasvim isprazniti, mali balon ostaje netaknut; vanjska se prevlaka može onda, kao teret i smetnja, ukloniti, a mali aerostat, koji je preostao sâm, ne će biti vitlan vjetrom, kako se vitlaju napola ispražnjeni baloni.

Što više, ako se desi nezgoda, ako se razdre vanjski balon, nutarnji će na sreću biti očuvan.

Obadva su aerostata sadjelana od lyonske taffetas-svile, omazane gutaperčom. Ta je smolasta guma naskroz neprobijna i nikako je ne izgrizaju ni kiseline ni plin. Na gornjem kraju balonske kugle, kuda napire gotovo sva svila, taffetas je u dvoje složen.

Ova je prevlaka mogla neograničeno vrijeme držati u sebi tekućinu. Devet njenih četvornih stopa težilo je pol funte. A kako je vanjski balon imao površinu od nekih jedanaest tisuća šest stotina i pedeset četvornih stopa, bila mu je prevlaka šest stotina pedeset funti teška. Prevlaka drugoga balona, koji je imao površinu od devet tisuća i dvjesta četvornih stopa, bila je samo pet stotina i deset funti teška: to je u svemu tisuću i šezdeset funti.

Mreža, koja će da nosi košaru, načinjena je od što jačih konopaca, a obadva su ventila udešena s najvećom točnošću i pažnjom, kao krmilo na brodu.

Košara je bila okrugla, petnaest stopa u priječniku, spletena od ive, učvršćena lakim željeznim sponama i s donje strane presvućena elastičnim pružinama, koje će da ublažuju udar o zemlju. Ko-

šara i mreža nisu zajedno bile teže od dvjesta osamdeset funti.

Osim toga dade doktor načiniti četiri suda od željezna lima, debela dvije linije (četir i pol milimetra); sudovi su bili međ sobom spojeni cijevima, na kojima su pipe, a s njima je opet spojena zavojita cijev od dva palca (nešto manje od pet i pol centimetara) u priječniku, koja se rašlja u dva ravna kraka nejednake duljine, od kojih je veći visok dva-deset i pet stopa, a manji samo petnaest.

Limeni su sudovi uklopljeni u košaru tako, da što manje mjesto zapreme; vijugasta cijev, koja istom kasnije treba da bude udešena, smještena je zasebno, a isto tako i vrlo snažna električna baterija Bunsenova. Taj je aparat bio tako oštroumno sastavljen, da nije bio teži od sedam stotina funti, a tu je već priračunano dvadeset i pet galona (galon je 4.54 litre) vode u zasebnom sudu.

Instrumenti, spremljeni za put, bili su: dva barometra, dva termometra, dva kompasa, jedan kutomjer, dva hronometra, jedan umjetni horizont i jedan altazimut, da se bolje uoče dalji i nedohodniji predmeti. Zvezdarnica se je u Greenwichu ponudila doktoru za svaku uslugu. No on se nije kanio baviti fizikalnim pokusima, nego je samo htio da razaznava svoj pravac i da razbira glavne rijeke, gore i gradove.

Opskrbio se je s tri željezna, valjano iskušana sidra, i ljestvama od lake, durašne svile, dugima neko pedesetak stopa.

Sračunao je i točnu težinu svojega živeža, koji se je sastojao od čaja, kave, biskita, usoljena mesa

i »pemikana« (indijska mesna konzerva u sjevernoj Americi), koji je sitan po objamu, ali sadrži mnogo hranivih tvari. Osim dovoljne zalihe rakije spremio je i dva suda za vodu, svaki od dvadeset i dva galona.

Trošenje ove raznovrsne hrane malo će pomalo umanjiti težinu, koju aerostat nosi. Jer mora se znati, da je ravnoteža balona u zraku vanredno osjetljiva. Neka nestane koji gotovo i neznatni teret, i već može da bude znatne promjene.

Nije doktor zaboravio ni šator, koji će zakriti jedan dio košare, ni pokrovce, koji su im sva putna posteljina, ni lovčeve puške, ni njegovu zalihu puščanoga praha i tanadi.

Evo prijedlog raznih njegovih računa:

Fergusson	135 funti
Kennedy	153 funte
Joe	120 funti
Težina prvoga balona	650 "
Težina drugoga balona	510 "
Košara i mreža	280 "
Sidra, instrumenti, puške, pokrovci, šator, razne potrepštine	190 "
Meso, pemikan, biskit, čaj, kava, rakija	386 "
Voda	400 "
Aparat	700 "
Težina vodika	276 "
Balast	200 "
Ukupno	4000 funti.

Ovako je doktor Fergusson sračunao one četiri tisuće funti, što ih je nakanio ponijeti; balasta je

nosio sa sobom samo dvjesto funti, »jedino za nenadane slučajeve«, reče, jer se je pouzdao u svoj aparat, da ne će balasta ni trebati.

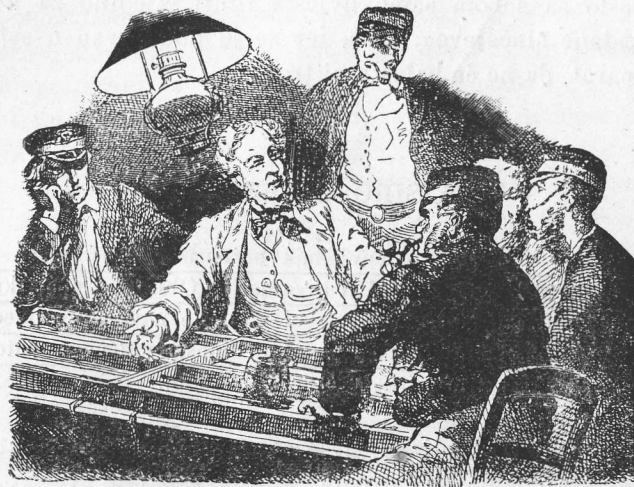
Osmo poglavlje.

Šta Joe vrijedi. — Zapovjednik parobroda »Resolute«. — Kennedyjev arsenal. — Uredjivanje. — Objed na rastanku. — Odlazak dne 21. veljače. — Doktorove naučne sjednice. — Duveyrier, Livingstone. — Pojedini zračnoga putovanja. — Kennedy ušutkan.

Oko 10. veljače uzeše se pripreme dokončavati, aerostati su bili sasvim gotovi i jedan u drugi uklopljen; izdržali su jak tlak zraka, koji je utjeran u njih, te im je taj pokušaj dokazao solidnost i posvjedočio, da su brižno izgradjeni.

Joe nije znao, kud bi od veselja; neprestano je trčkarao iz Greek streeta u radionicu gospode Mitthella, vazda zaposlen, ali i vazda dobre volje, voljan da potanko o tom poslu pripovijeda svijetu, koji ga i ne pita, a nadà sve ponosit, što će sa svojim gospodarom na put. Čak bih rekao, da je čestiti taj momak i zaslužio nekoliko polutalirâ, pokazujući aerostat, razglabajući ideje i planove doktorove, pokazujući doktora kroz pritvoren prozor, ili na prolasku na ulici; nema mu zamjerke, jer čemu da se ne okoristi malko divljenjem i radoznalošću svojih savremenika.

Dne 16. veljače usidri se »Resolute« pred Greenwichem. Bio je to parobrod na vijak, koji je

kadar nositi osam stotina tona, brzoplovac, kojemu je bila povjerena zadaća, da opskrbi zairom posljednju ekspediciju sir James Rossa u polarne krajeve. Zapovjednik je Pennet slovio kao prijatan čovjek; doktora je odavno cijenio i za put mu se je osobito zanimao. Taj je Pennet više bio učenjak nego vojnik, ali na brodu su mu se ipak vozila četiri topa, samo ti topovi nisu nikada ni živomu stvorenju naudili, nego su jedino proizvodili najmiroljubiviju halabuku na svijetu.

Nutrina »Resoluta« bude udešena, da se u nju spremi aerostat, i on bude s najvećom pažnjom prenesen dne 18. veljače; smjeste ga na dno broda, da ga očuvaju od svake nezgode, a košara i što uz nju ide: sidra, konopci, živež, sudovi za vodu, koja će se naliti, dok onamo stignu, sve to bude utovareno pred očima Fergussonovim.

Za proizvodjenje vodikova plina bude ukrcano deset tona sumporne kiseline i deset tona stara željeza. Ta je množina bila i predovoljna, ali treba se osigurati od slučajna gubitka. Aparat za proizvodjanje plina, koji se je sastojao od tridesetak bačvica, bude smješten na dnu broda.

Sve se ove pripreme završe dne 18. veljače naveče. Dvije udobno uredjene kabine očekivale su doktora Fergussona i njegova prijatelja Kennedyja. Ovaj se je doduše kleo i preklinjao, da ne će na put, ali na brod se je zaputio sa čitavim lovskim arsenalom: s dvije izvrsne dvocijevke ostraguše i s valjano iskušanom karabinkom iz tvornice Purdey Moore i Dickson u Edinburghu; ovakvim bi oružjem lovac ni pet ni šest pogodio divokozu tanetom usred oka iz daljine od dvije tisuće koračaja; uz puške je ponio još i dva Colt-revolvera po šest nabojja, ako iznenada budu ustrebali; njegova kesa s barutom, torba s nabojima, sačma i tanad, iako je svega dovoljno, nisu prevršivale težinu, koju je odredio doktor.

Njih se trojica ukrcaju dne 19. veljače i budu na brodu dočekani s velikom čašću od kapetana i časnika, doktor vazda prilično hladan i samo svojom ekspedicijom zabavljen, Dick uzrujan, iako ne će da se čini suviše uzrujanim, a Joe poskakujući i zbijajući šale; nabrzo on postade lakrdijaš mornarima kod živeža, pa mu je tamo sada i određeno mjesto.

Dne 20. veljače priredi Kraljevsko Geografijsko Društvo rastajni objed doktoru Fergussonu i Kennedyju. Zapovjednik Pennet i njegovi časnici dodjoše na tu gozbu, koja je bila vrlo živa i puna laskavoga

napijanja; zdravica je izgovoren tolik broj, da je svima gostima bio zajamčen život od sto godina. Sir Francis M... predsjedao je sa susprezanim ganućem, ali punim dostojanstva.

Od vinskih čestitaka dopade velik dio Dicka Kennedyja, na silnu zabunu njegovu. Pošto se je ispila zdravica »neustrašivom Fergussonu, slavi Engleske«, morala se je napiti i »isto tako junačkomu Kennedyju, srčanomu drugu njegovu.«

Dick se zarumeni jako i to bude smatrano čednošću: pljeskanje se podvostruči. Dick porumeni još i jače.

Za dessertom stigne poruka od kraljice: ona im čestita i želi, da im poduzeće posreći.

Zbog toga budu potrebne opet nove zdravice »Njenom Premilostivom Veličanstvu.«

Pirnici se razidjose o ponoći, ganutljivo klićući zbogom i toplo se rukujući.

Čamci s »Resoluta« čekali su kod westminsterskoga mosta; zapovjednik se smjesti na njima sa svojim putnicima i časnicima i brza ih struja Temze odnese u Greenwich.

U jedan su sat svi već bili na brodu pozaspali.

Sutradan dne 21. veljače, u tri sata izjutra, zahuču parni strojevi, u pet sati budu dignuta sidra, vijak krene brod i »Resolute« udari ravno k ušću Temze.

Ne trebamo ni spominjati, da se je sav razgovor na brodu vrtio oko ekspedicije doktora Fergussona. Gledajući i slušajući njega stekoše oni na brodu toliko pouzdanje, da naskoro nitko nije više, osim Škota, ni sumnjao o uspjehu doktorove ekspedicije.

Za mnogih neposlenih sati na putu doktor je med časnicima održavao pravo predavanje geografsko. Mladi su se ljudi oduševljavali za otkrića u Africi, izvedena za posljednjih četrdeset godina; on im ispričevjedi put Barthov, Burtonov, Spekeov, Grantov, i oerta im tu tajnovitu zemlju, koju je znanost započela ispitivati sa sviju strana. Sa sjevera istražuje Saharu mladi Duveyrier i dovodi poglavice tuareške u Pariz. Po pobudi francuske vlade spremaju se dvije ekspedicije; jedna će sići sa sjevera, a druga će udariti sa zapada, i skobit će se u Timbuktu. Na jugu napreduje neumorni Livingstone neprestano prama ekvatoru, a od mjeseca ožujka 1862. kreće on u društvu s Mackensiejem uz rijeku Rovuniju. Devetnaesto se stoljeće jamačno ne će završiti, a da Afrika ne raskrije tajne, koje je šest tisuća godina u svojem krilu krila.

Zanimanje se Fergussonovih slušalaca pogotovo uzbudi, kad im on potanko ispriča pripreme za svoj put, te se oni late, da preispitaju njegove račune, i započnu raspravljanje, u koje se i doktor otvoreno upusti.

Čudili su se uopće, što ovako prilično malo živeža sa sobom nosi. Jednoga će dana netko od časnika zapitati doktora za to.

— To vam je na čudo? — prihvati Fergusson.

— Svakako.

— Tã koliko vi mislite, da će moj put potrajati? Zar mjesecima? Vrlo se varate; ako se put otegne, propali smo i ne ćemo ni stići, kuda smo naumili. Znaite dakle, da od Zanzibara do senegalske obale ima samo tri tisuće i pet stotina ili makar četiri

tisuće milja. Ako za dvanaest sati budemo prevalili po dvjesta četrdeset milja, a to ne doseže ni brzinu naših željeznica, onda ćemo, putujući dan i noć, za samih sedam dana moći prijeći Afriku.

— No tako ne ćete moći niti što vidjeti, niti geografski crtež sačiniti, niti razmotriti zemlju.

— I to ću moći, — odvrati doktor, — ako budem gospodario svojem balonu, te po volji silazio i penjao se i zastajao, kad mi se sviđi, pogotovo ako bi me prejake zračne struje htjele trgnuti sa sobom.

— A i skobit ćete ih, — reći će zapovjednik Pennet; — ima vihorova, koji u satu prevaljuju više od dvjesta i četrdeset milja.

— Vi vidite, — uzvratila doktor, da bi uz takvu brzinu čovjek prešao Afriku za dvanaest sati; ustao bi izjutra u Zanzibaru, a legao bi naveče u Saint-Louis.

— Samo se pita — reći će jedan časnik — da li bi balon mogao biti ponesen s ovakovom brzinom.

— Bivalo je već, — odgovori Fergusson.

— I balon je odolio?

— Dakako. Bilo je to u vrijeme krunidbe Napoleone, godine 1804. Zrakoplovac Garnerin pustio je iz Pariza, u jedanaest sati noći, balon, na kojem je zlatnim slovima pisalo: »Pariz, 25. frimaire godine XIII., dan krunisanja cara Napoleona od Njegovog Svetosti Pija VII.« Sutradan, u pet sati izjutra, opaziše žitelji rimski taj balon, kako lebdi nad Vatikanom, onda prelijeće rimsku Kampanju i pada napokon u jezero bracciansko. Balon dakle, gospodo moja, može odoljeti ovakovoj brzini.

— Balon možda, ali čovjek? — usudi se primijetiti Kennedy.

— Pa i čovjek! Jer balon je svagda nepomičan u zraku, koji ga okružuje; ne putuje on, nego sama masa zraka; zapalite na prilik u košari svijeću, i plamen joj ne će treperiti. Da se je s balonom Garnerinovim uspeo koji zrakoplovac, ne bi on ni najmanje stradao od te brzine. Uostalom, nisam ja nakanio ovakvu brzinu pokušavati, pa ako se budem mogao obnoć zakvačiti za koje drvo ili za koji brežuljčić, ne ću prilik propustiti. Nego mi nosimo sa sobom živeža za dva mjeseca i nitko ne brani našem vještaku lovcu, da nam nalovi u obilju divljači, kad budemo pristali na zemlju.

— Ah! gospodin Kennedy! bit će vam tamo prilike za majstorske metke, — reći će jedan mladi midshipman, gledajući Škota zavidljivim očima.

— I još će vam — prihvati drugi — uz uživanje pripasti i velika slava.

— Gospodo, — odgovori lovac — vrlo mi gode vaši komplimenti . . . ali ne mogu ih primiti . . .

— Šta! — salete ga sa sviju strana, — vi ne ćete na put?

— Ne ću.

— Vi ne ćete pratiti doktora Fergussona?

— Ne samo da ga ne ću pratiti, nego sam jedino zato ovdje, da ga u posljednjem času zadržim.

Svima se oči svrnu na doktora.

— Ne slušajte ga, — odgovori on mirno kao vazda. — O tom ne treba govoriti s njim; ako ćemo pravo, zna on dobro, da će sa mnom na put.

— Tako mi svetoga Patricka! — zavikne Kennedy, — ja tvrdim . . .

— Ne tvrdi ništa, prijatelju Dick; ti si izmjeran, ti si vagnut, i ti, i tvoj barut, i tvoje puške, i tvoja tanad; čemu onda, da govorimo još?

I zbilja, od toga dana pa sve do dolaska u Zanzibar nije Dick ni zinuo; nije govorio niti o tom niti o ičem drugom. Zamuknuo je mûkom.

Deveto poglavlje.

Plove oko rta Dobre Nade. — Na palubi. — Predavanje profesora Joa o kozmografiji. — O upravljanju balona. —

O ispitivanju atmosfernih struja. — Εἰρηνα.

»Resolute« je plovio brzo k rtu Dobre Nade; vrijeme je bilo lijepo, iako se je more ustalasalo.

Dne 30. ožujka, dvadeset i sedam dana nakon odlaska iz Londona, iskrasne im na obzorju obris planine Table; Kap-grad, podno amfiteatra od brežuljaka, mogao se je kroz brodarski durbin dogleđati i naskoro se »Resolute« usidri u luci. Ali tu je zapovjednik zastao samo zato, da utovari ugljena, i to bude za dan svršeno; sutradan se brod zaputi k jugu, da obidje južni rt afrikanski i udje u mozambički tjesnac.

Jou nije to bilo prvo putovanje po moru, pa se je na brodu brzo udomaćio. Svi ga zavolješe zbog iskrenosti i dobre volje njegove. Velik dio slave gospodarove obasja i njega. Slušali su ga kao proroka, a on se i nije varao više od drugih proroka.

I tako, dok je doktor dalje razglabao u časničkoj odaji, Joe je stolovao naprijed na palubi i pričao historije na svoj način, kako to uostalom najveći historičari sviju vremena čine.

Razgovor je naravski bio o zračnom putu. Joe se je svojski namučio, dok je te tvrde glave obavijestio, da povjeruju u poduzeće; ali kad ih je obavijestio, mornarska se uobrazilja, podjarena njegovim pričanjem, ni od čega nije trzala, da se to ne bi moglo učiniti.

Zamamljivi je pripovjedač uvjeravao slušaoce, da će se nakon ovoga puta poduzeti još i mnogi drugi putovi. Ovo je samo početak dugačkoga niza nadčovječanskih poduzeća.

— Eto vidite, dragi prijatelji; kad okusiš ovakav način kretanja, ne možeš više da budeš bez njega; zato mi ne ćemo, dok opet krenemo na ekspediciju, udariti ni na koju stranu, nego ravno preda se i vazda u vis.

— Pa dobro! onda ćete na mjesec, — primijeti jedan zadivljeni slušalac.

— Na mjesec! — odvrati Joe; — ne ćemo bogme, to je preobično! na mjesec može svaki. Nego tamo nema vode i mora se ponijeti golema zaliha vode, pa čak i zraka u bočicama, ako ti je išta stalo da dišeš.

— Dobro! a dobiva li se tamo gin (džin, borovička)? — zapitat će jedan mornar, velik ljubitelj toga pića.

— Ni spomena, dragoviću. Ne ćemo dakle na mjesec, nego ćemo da se prošećemo po tim krasnim zvjezdama, po ovim umiljatim planetama, o kojima

mi je gospodar moj toliko pričao. Naprije ćemo dakle da pohodimo Saturna . . .

— Onoga, što ima prsten? — zapita kapral.

— Jest, vjenčani prsten. Samo se ne zna, kamo mu se je djela žena.

— Šta! tako ćete visoko da se uspnete! — klikne zapanjen jedan mornarski momčić. — Tà onda je vaš gospodar sâm djavao?

— Djavao? predobar je on za djavla!

— A iza Saturna? — zapita jedan od najnestrljivijih slušalaca.

— Iza Saturna? Pa šta, onda ćemo u pohod Jupiteru; smiješna je to zemlja, velim vam; tamo traju dani samo devet i pol sati, jako udobno za lijenčine, a godine se bogme otežu dvanaest godina, što je opet korisno ljudima, kojima je sudjeno, da samo još pol godine požive. To im malko produžuje život!

— Dvanaest godina? — opet će mornarski momak.

— Dabome, sinko; u toj bi zemlji ti dakle jošte sisao mater, a ovaj bi stari, koji se maša pedesete godine, bio djetešce od četiri i pol godine.

— Tko bi to vjerovao! — zavikne sva paluba u jedan glas.

— Zgoljna istina, — odvrati Joe uvjerljivo. — Ali šta ćete! Kad se čovjek ne miče, nego životari vazda na ovom svijetu, ne uči ništa i ostaje neznanica, kao vaš pješak mornarski. Hodite časkom na Jupitera, pa da vidite! Ali tamo se moraš bogme ljudski vladati, jer on ima trabanata, koji ne znaju za šalu.

Smijali su se, ali su napolak i vjerovali. Pričao im je o Neptunu, gdje mornare lijepo dočekuje, i o Marsu, gdje su vojnici prvi ljudi, a to naposljetku dodijava. Što se tiče Merkura, tamo je gadan svijet, sami kradljivci i trgovci, a toliko naliče jedni na druge, da ih jedva i razaznavaš. A na koncu im prikaže Veneru u divnoj slici.

— A dok se budemo vratili s te ekspedicije, — reći će umiljati pripovjedač, — bit ćemo odlikovani južnim krstom, koji se blista tamo na visini u zapučku dobrog Boga.

— A i zaslužićete ga valjano! — odvrate mornari.

Tako su u veselu časkanju prolazile duge večeri na palubi. A dotle su se nastavljali i poučni razgovori doktorovi.

— Ja ne vjerujem, — govorio je, — da će se baloni moći upravljati. Poznajem sve sisteme, koji su pokušani ili predloženi; nijedan nije uspio, nijednim se ne možeš koristiti. Znate, da sam se morao baviti ovim pitanjem i da me je ono moralo jako zanimati; ali ja ga nisam znao riješiti ovim sredstvima, što nam ih daje današnje naše znanje u mehanici. Morao bi se pronaći motor od vanredne sile i nemoguće lakoće. A ni onda ne bi mogli odoljeti iole znatnijim zračnim strujama! Nego do danas su se više bavili time, da upravljaju košarom, nego li balonom. To je pogreška.

— Ali ipak ima — prigovoriše mu — prilična sličnost med aerostatom i brodom, a brod se upravlja po volji.

Mala je sličnost, — odgovori doktor, — ili nikakva. Zrak je kudikamo rjeđi od vode, u koju brod roni samo do polovine, a aerostat je sav savcat utonuo, pa se i ne miče iz fluida, koji ga okružuje.

— Vi dakle mislite, da je znanost o aerostatima izrekla posljednju riječ?

— Nipošto! nipošto! Treba potražiti drugu stvar, pa ako ne možemo upravljati balonom, da ga barem držimo povoljnim atmosferskim strujama. Kolikogod se u vis penješ, bivaju te struje sve jednoličnije i stalna pravca; ne smetaju im više doline i planine, koje brazdaju zemlji lice, a to je, znate i sami, glavni razlog vjetru, da se mijenja i da mu je duhanje nejednako. Kad dakle budu jedared određene te zone, balon će samo trebati da se uhvati onih struja, koje mu prijaju.

— Ali onda se treba — prihvati zapovjednik Pennet, — neprestano penjati ili spuštati. To i jest ona prava poteškoća, dragi moj doktore.

— A zašto, dragi moj zapovjedniče?

— Da se razumijemo: to će biti poteškoća i smetnja samo dalekim putovima, a ne će malim zračnim šetnjama.

— A zbog čega, molim vas?

— Zato, jer se vi uspinjete jedino tim, što zbacujete balast, a spuštate se jedino tim, što gubite plin; tim će se baratanjem dakle iscrpiti vaša zaliha plina i balasta.

— Dragi moj Pennete, u tom i jest cijelo pitanje. Tu i jest sva poteškoća, koju nauka mora nastojati da nadvlada. Ne radi se o tom, da baloni budu upravljani, nego o tom, da budu kretani iz visine

dolje, a da ne troše plina, koji im je snaga, krv, duša, ako se ovako može reći.

— Pravo velite, dragi doktore, ali ta poteškoća nije još uklonjena, to se sredstvo nije još našlo.

— Oprostite, našlo se je.

— Tko ga je našao?

— Ja!

— Vi?

— Vjerujte, da se bez toga ne bih bio ni usudio na put preko Afrike u balonu. Za dvadeset i četiri sata ne bi mojemu plinu ni traga bilo.

— Ali vi o tom niste govorili u Engleskoj?

— Nisam. Nije mi stalo, da sa mnom u javnosti raspravljaju. Čemu bi to koristilo? Ja sam, da se ne zna, unaprijed to prokušao i zadovoljan sam; nije mi dakle bilo potrebno činiti još išta dalje.

— No dakle, dragi moj Fergusson, smijemo li vas zapitati za vašu tajnu?

— Evo je, gospodo, jer moje je sredstvo jako jednostavno.

— Radoznalost se u slušalaca raspali do krajnosti, a doktor započe da mirno priča ovim riječima:

Deseto poglavlje.

Predjašnji pokušaji. — Pet sudova doktorovih. — Grijalica.

— Kalorifer. — Baratanje. — Pouzdan uspjeh.

— Često su pokušavali, gospodo, da se penju i spuštaju po volji, a da balon ne gubi ni plina ni balasta. Francuski zrakoplovac Meunier htio je tu

svrhu da postigne, stiskujući zrak u nekoj nutarnjoj spravi. Belgijanac, doktor van Hecke, nastojao je kriticima i lopaticama proizvesti neku okomitu snagu, ali ta snaga ne bi u najviše slučajeva bila ni dovoljna. Praktični rezultati, koji su se postigli raznim ovim sredstvima, bili su. neznatni.

Ja sam dakle smislio, da se toga pitanja odlučnije prihvatim. Ponajprvo zabacujem ja sasvim balast, osim za slučajeve, kojima ne možeš odoljeti, kao na primjer, ako mi se aparat skrha, ili ako bih se morao naglo dići, da se uklonim kojoj nenadanoj smetnji.

Moja se sredstva za uzlazak i silazak sastoje jedino u tom, da raznim temperaturama rijedim i zbijam plin, zatvoren u aerostatu. I evo, kako ja to postizavam.

Vidjeli ste, da je s košarom utovareno nekoliko sudova, o kojima ne znate, čemu su. Tih sudova ima pet.

U prvom sudu ima od prilike dvadeset i pet galona vode, kojoj ja dodajem nekoliko kapi sumporne kiseline, da bude bolji vodič, i tu ja vodu jakom Bunsenovom baterijom rastvaram.

Voda se, kako znate, sastoji od dva dijela vodika i jednoga dijela kisika. Kad baterija stane djelovati, kisik se na pozitivni pol njen izluči u drugi sud. A nad tim sudom ima treći sud, dvared veći, i onamo ulazi vodik s negativnoga pola.

Pipe, od kojih je u jedne dvaput veći otvor nego u druge, spajaju ta dva suda sa četvrtim sudom, mješaćim sudom. Tu se doista miješaju ona dva plina, što nastaju pri rastvaranju vode. Taj mješajući sud sadrži od prilike četrdeset i jednu kubičnu stopu.

Na gornjoj strani toga suda ima cijev od platine i na cijevi pipa.

Vi ste već razumjeli, gospodo: aparat, što vam opisujem, nije ništa drugo, nego grijalica za kisik i vodik, s toplinom jačom, nego što je u ognju u kovačnici.

Sada je to raščišćeno, pa ću da prijedjem na drugi dio aparata.

Iz donjega dijela mogega balona, koji je hermetски zatvoren, izlaze dvije cijevi, malko razmaknute. Jedna se započinje u gornjim, a druga u donjim slojevima vodikova plina.

Na tim su cijevima, u razmacima, jaki zglobovi od kaučuka, koji im omogućuju, da se prilagode njihovom njihanju aerostata.

Obadviije cijevi silaze sve do košare i tamo nestaju u sudu, koji je nalik na valjak, a zove se grijajući sud. Taj je sud na obadva kraja zatvoren jakim pločama, koje su također od platine.

Cijev što izlazi iz donjega dijela balona, hvata se donje ploče na tom valjkastom sudu, ulazi u sud i onda se prevraća u krivudav vijak, koji svojim ponaslaganim kolutima ispunjava u vis gotovo sav sud. Prije nego što će izići iz suda, ta se krivulja hvata malena čunja, kojemu je osnova izdubena, nalik na odrezak kugle, te okrenuta dolje.

Kroz vršak toga čuna izlazi druga cijev i odlazi, kako sam vam rekao, u gornje slojeve balona.

Odrezak je kugle na malom čunu od platine, da ne bude rastopljen od grijalice. Jer grijalica je smještena na dnu željeznoga suda, usred vijugavoga

vijka, a vršak njena plamena lako će laznuti do toga odreska kugle.

Vi znate, gospodo, šta je grijaći aparat, koji grije sobe. Vi znate, kako on radi. Zrak u sobi mora da prolazi kroz cijevi i vraća se s višom temperaturom. Ovo dakle, što sam vam maločas opisao, nije, da pravo rekнем, ništa drugo, nego grijaći aparat.

I zaista, šta će da bude? Čim se grijalica zapali, vodik se u vijku i u izdubenom čunu zagrijava i naglo se diže u cijevi, koja ga odvodi u gornji kraj aerostata. Dolje nastaje praznina i privlači iz donjega kraja plin, koji se sada i sâm zagrijava i redomice se smjenjuje; tako nastaje u cijevima i u vijku vanredno naglo strujanje plina, koji izlazi iz balona, onamo se vraća i neprestano se pregrijava.

Plinovima se, kako znate, uz svaki stupanj topline povećava objam za $\frac{1}{480}$. Ako dakle temperatura poraste za osamnaest stupnjeva*), vodik će se u aerostatu rastegnuti za tisuću šest stotina i četrnaest kubičnih stopa; on će dakle istisnuti tisuću šest stotina sedamdeset i četiri kubične stope zraka, to jest, njegova će se pokretna snaga povećati za sto i šezdeset funti. To je onda isto, kao da sam izbacio tolik balast. Ako temperaturu dignem za sto i osamdeset stupnjeva F (100°C), plin će se rastegnuti za $\frac{180}{480}$: istisnut će šesnaest tisuća sedam stotina i četrdeset kubičnih stopa zraka, a pokretna će mu snaga porasti za tisuću i šest stotina funti.

* Po Fahrenheitu. To je 10 stupnjeva po Celsiju. Plin se uz svaki stupanj Celsija rasteže za $\frac{1}{267}$ svojega objama.

Vidite dakle, gospodo, da ja na ovaj način mogu lako postizavati znatne razlike u ravnoteži. Objam je aerostata sračunan tako, da on onda, kad je naplak napunjen, istiskuje točno toliku težinu zraka, koliko téži prevlaka vodikova plina i s njom košara, natovarena putnicima i svima potreštinama. Kad je aerostat ovako nadut, u potpunoj je ravnoteži u zraku, te se i ne penje i ne spušta.

Da se aerostat stane dizati, ugrijem ja grijalicu, tako da plin skoči na višu temperaturu, nego što je oko njega; od prejake se topline plin jače napne i jače nadme balon, a balon se tim više uspinje, čim ja više rastežem vodik.

Silazak postizavam naravski tim, da umjerim toplinu u grijalici i tako ohladim temperaturu. Uspon će dakle obično biti nagliji nego silazak. Ali to i jest dobro, jer mi nije nikada interes, da naglo sidjem, nego baš naprotiv, da se brzim usponom mogнем uklanjati smetnjama. Opasnosti su dolje, a nisu gore.

Uostalom, kako rekoh, nosim ja sa sobom toliko balasta, da ću se moći još i brže uspeti, ako mi bude potrebno. Ventil na gornjem kraju balona jedino je za sigurnost. U balonu ostaje vazda ista množina vódika; promjene u temperaturi, koje ja prouzročujem u zaprtom plinu, same kreću balon, i da se penje i da se spušta.

A sada ću vam, gospodo, kao praktičnu sitnicu da dometnem još ovo:

Od vódika i kisika, koji izgaraju na vršku grijalice, nastaje samo vodena para. Ja sam zato na donjoj strani željeznoga valjkastoga suda udesio, za isparivanje te pare, cijev s ventilom, koji pro-

radjuje kod tlaka manjega od dviju atmosfera; čim dakle para dosegne taj tlak, isparuje se sama.

A sada evo sasvim točnih brojaka.

Dvadeset i pet galona vode, rastvorene u sastavne dijelove, daje dvjesta funti kisika i dvadeset i pet funti vodika. To je, pod tlakom zraka, tisuću osam stotina i devedeset kubičnih stopa kisika, a tri tisuće sedam stotina i osamdeset kubičnih stopa vodika; svega pet tisuća šest stotina i sedamdeset kubičnih stopa mješavine.

Pipa na mojoj grijalici, sasvim otvorena, troši za sat dvadeset i sedam kubičnih stopa, uz plamen, koji je barem šestput jači od plamena velikih uličnih svjetiljaka. Prosječno dakle, i da se držim u visini, koja nije prevelika, neću na sat izgarati više od devet kubičnih stopa; mojih dvadeset i pet galona vode znači meni dakle šest stotina i trideset sati zračna putovanja, ili nešto više od dvadeset i šest dana.

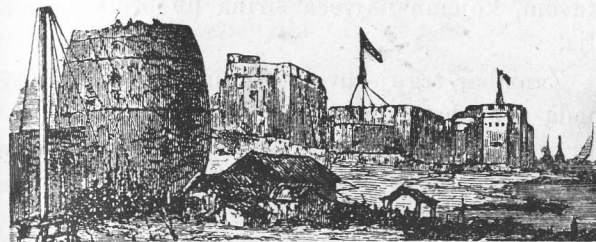
Ali kako ja mogu po volji silaziti i putem obnavljati svoju zalihu vode, mogu i bez kraja produžiti svoj put.

Evo vam, gospodo, moje tajne; jednostavna je, i kao jednostavna stvar mora uspjeti. Rastezanje i stezanje plina u aerostatu, to je moje sredstvo, koje ne iziskuje ni nezgodna krila, ni mehanički motor. Grijaći aparat, koji izmjenjuje temperaturu, i grijalica, da ga podgrijava, to nije ni neudobno ni teško. Mislim dakle, da sam udružio sve ozbiljne uvjete za uspjeh.

Ovako završi doktor Fergusson svoj govor, a oni ga srdačnim pljeskanjem poprate. Nije bilo prigovora; sve je predvidio i utvrdio.

— Nego ipak — reći će zapovjednik, — može to da bude opasno.

— Šta mari! — odvrati doktor naprosto, — samo ako se može učiniti.

Zanzibar.

Jedanaesto poglavlje.

Dolazak u Zanzibar. — Engleski konsul. — Neprijazno raspoloženje žiteljstva. — Ostrvo Kumbeni. — Zazivači kiše. — Punjenje balona. — Odlazak dne 18. travnja. — Posljednji zbogom. — »Viktorija«.

Neprestan povoljni vjetar požurio je put »Resolutov«, kuda je bio namjerio. Plovidba kroz mozambički tjesnac bila je osobito mirna. Od morskoga puta bješe prijatna slutnja za zračni put. Svi su čeznuli za časom, kad će stići, pa da dokončaju pripreme doktora Fergussona.

Naposljedku stiže brod nadogled grada Zanzibara, na ostrvu istoga imena, a 15. travnja, u jedanaest sati izjutra, usidri se u luci.

Ostrvo Zanzibar pripada imamu od Maskata, savezniku Francuske i Engleske, i to mu je jamačno najljepša naseobina. U luku ulazi velik broj brodova iz susjednih krajeva.

Ostrvo je od afrikanske obale odijeljeno samo rukavom, kojemu najveća širina ne prelazi trideset milja.

Zanzibar trguje uveliko gumom, slonovom kosti i nadà sve ebanovinom, jer je Zanzibar veliko tržište roblja. Ovamo se stječe sav plijen, pootiman u bitkama, koje se nepretano biju med poglavicama u unutarnjoj Africi. To je trgovanje rašireno i po cijeloj istočnoj obali, sve do nilskoga kraja, pa je G. Lejean vidio tamo, kako pod francuskom zastavom otvoreno trguju crncima.

Čim je »Resolute« stigao, odmah se engleski konsul u Zanzibaru uputi na brod, da bude na uslugu doktoru, o čijim je planovima već mjesec dana bio obaviješten iz evropskih novina. Ali sve dosad bio je i on od silnoga jata onih, koji ne vjeruju.

— Ja sam sumnjao, — reći će on, pružajući ruku Samuelu Fergussonu, — ali sada ne sumnjam više.

On pozove u svoju kuću doktora, Dicka Kennedyja i naravski čestitoga Joa.

Po njegovoj usluzi dozna doktor za nekoja pisma, koja su mu prispjela od kapetana Spekea. Kapetan i njegovi drugovi strahovito su se namučili gladom i nepogodom, dok ne stigoše u zemlju Ugogo; napredovali su uz najveće poteškoće i nisu se nadali, da će opet naskoro moći išta javiti.

— Ovakvim opasnostima i oskudici znat ćemo se mi ukloniti, — reče doktor.

Prtljaga sve trojice putnikâ bude prenesena u konsulovu kuću. Onda naume da istovare balon na obalu zanzibarsku; bilo je blizu signalne motke zgodno mjesto, ukraj ogromne zgrade, koja bi ga branila od vjetarâ istočnjakâ. Ta golema kula, nalik na osovljenu bačvu, kraj koje je heidelberška bačva malo burence, služila je kao tvrdjava i na njenu su ravnom krovu stražarili Belučije, oboružani kopljima, nekakve vojničke dangube i lajavci.

Ali kad će da iskrcaju aerostat, bude konsul obaviješten, da će se ostrvsko žiteljstvo silom usprotiviti tomu. Ništa nije sljeplje od fanatizovana bijesa. Vijest, da je stigao kršćanin, koji će da se uzdigne u zrak, uzrujala je svijet; crncima, koji se još jače razdražiše nego Arapi, učini se ova nakana neprijateljskim napadajem na njihovu religiju, jer ovi hoće da udare na sunce i na mjesec, a afrikanska plemena nadà sve štuju te dvije planete. Odluče dakle, da se usprotive toj svetogrdnoj ekspediciji.

Konsul, obaviješten o tom raspoloženju, posavjetuje se s doktorom Fergussonom i sa zapovjednikom Pennetom. Pennet ne htjede uzmaknuti od prijetnja, ali prijatelj ga orazumi.

— Svakako ćemo naposljetku pobijediti — reče mu; — čak i vojnici bi nas imamovi, ako us treba, oružanom silom pomogli; ali, dragi moj zapovjedniče, nezgoda se može časom desiti; treba samo jedan rdjav udar, pa da bude balonu nanesena nepopravljiva šteta i put da bude konačno osujećen. Mora se dakle postupati osobito oprezno.

— Ali šta ćemo? Ako bi da se iskrcamo na afrikanskoj obali, naići ćemo na iste takve poteškoće! Šta da učinimo?

— To je najlakše, — odvrati konsul. — Evo vidite ova ostrva izvan luke; istovarite aerostat na kojem od njih, okružite se redom mornarâ i ni brige vas ni od čega.

— Tako i jest, — potvrdi doktor, — i mi ćemo natenane posvršavati svoje pripreme.

Zapovjednik se privoli tomu savjetu. »Resolute« pristane uz ostrvo Kumbeni. Do podne 16. travnja bude balon sretno dopremljen na čistinu usred silne šume, kojom je taj kraj načišćan.

Pobodu dvije motke, osamdeset stopa visoke, i porazdaleko jednu od druge; svakoj je na vršku bio pričvršćen kolotur, tako da se na poprečnom konopcu može aerostat dići u vis. Balon je bio sasvim prazan, a pod vršak toga vanjskoga balona bio je pričvršćen nutarnji balon, da i on bude dignut s njim.

K donjemu kraju svakoga balona budu pridešene cijevi dovodnice za vodik.

Dan 17. travanj prodje s udešavanjem aparata za proizvodjanje plina; taj se je aparat sastojao od trideset bačava, u kojima se voda rastvara tako, da se saspe staro željezo i sumporna kiselina u silnu vodu. Vodik, pošto se na prolasku ispere, odlazi u prostranu centralnu bačvu, a odande kroz cijevi dovodnice u svaki aerostat. Ovako se svaki balon puni točno odredjenom množinom plina.

Za ovaj je posao trebalo tisuću osam stotina i sedamdeset galona sumporne kiseline, šesnaest ti-

suća i pedeset funti željeza i devet stotina šezdeset i šest galona vode.

Posao se taj započne naredne noći, oko tri sata izjutra, i potraja gotovo osam sati. Sutradan se je aerostat, pokriven svojom mrežom, umiljato njihao iznad košare, a pridržavale su ga silne vreće, napunjene zemljom. Aparat, u kojem se plin rasteže, bude s velikom pažnjom namješten, a cijevi, koje idu iz aerostata, budu pridešene k valjkastomu sudu.

Sidra, konopci, sprave, putni pokrovci, šator, živež, oružje bude u košaru smješteno onamo, kamo mu je odredjeno mjesto; vodom se opskrbe u Zanzibaru. Dvjesto funti balasta razdijele na pedeset vreća i poslažu ih na dno košare, ali ipak na domašaju.

Te se pripreme završe oko pet sati poslije podne; straže su neprestano stražile oko ostrva, a čamci su s »Resoluta« brazdali morski rukav.

Crnci nisu prestajali iskazivati svoj bijes vikanjem, kreveljenjem i krivljenjem. Vračari se ustrkali izmed razdraženih hrpa ljudskih, te još raspirivali svu tu razdraženost; nekoji fanatici pokušaše doplivati do ostrva, ali budu lako suzbijeni.

Onda se započne vraćanje i čaranje; zazivači kiše, koji vele, da gospodare oblacima, zazovu u pomoć oluju i »pljusak kamenovâ, kako oni krste tuču; zato natrgaju lišća sa svakojega drveta u zemlji i uzmu ga kuhati na slaboj vatri, a dotle ubodu ovnu dugačku iglu u srce i tako ga usmrte. Ali usprkos svim tim ceremonijama nebo ostade vedro, te im ode ututanj i ovan i kreveljenje.

Onda se crnci odadu bijesnim orgijama, opijajući se »tembom«, žestokim likerom kokosovim, i nekim vanredno omamnim pivom, koje zovu »togva«. Njihove pjesme, kojima se nije razabirala melodija, ali je ritam bio sasvim valjan, otegoše se daleko u noć.

Oko šest sati izjutra sastanu se putnici na posljednji dîner za stolom zapovjednikovim i njegovih časnika. Kennedy, kojega nitko više nije ni za što pitao, šaptao je sasvim tiho neke nerazumljive riječi, a očiju nije skidao s doktora Fergussona.

Ta je gozba uostalom bila turobna. Krajnji časak, koji se približuje, naveo je na sve njih mučne misli. Čime će sudbina da ponudi ove srčane putnike? Hoće li se ikada vratiti med prijatelje, na domaće ognjište? Ako ih izdadu sredstva, koja ih voze, šta će da bude od njih med divljim plemenima, u neistraženim krajevima, usred beskrajnih pustoši?

Ove im misli, rijetke donde i svagda odbijane, zaokupe prerazdraženu uobrazilju. Doktor Fergusson, vazda hladan, vazda ravnodušan, uze o koječem razgovarati, ali uzalud mu bješe razbijati turobnost, koja ih je sve prevladala; nije mu pošlo za rukom.

Kako je bilo straha od demonstracija protiv doktora i njegovih drugova, prenoće sva trojica na »Resolutu«. U šest sati izjutra izidju iz svoje kabine i zapute se na ostrvo Kumbeni.

Balon se je lako njihao na uspirkanom vjetru istočnjaku. Dvadeset mornara smijenilo je one vreće sa zemljom, što su zadržavale balon. Zapovjednik Pennet i njegovi časnici bili su nazočni kod toga svečanoga odlaska.

U taj čas podje Kennedy ravno k doktoru, uhvati ga za ruku i reče:

— Odlučio si dakle tvrdo, Samuele, da putuješ?

— Tvrdo sam odlučio, dragi moj Dick.

— Ja sam valjda učinio sve, što god sam mogao, da spriječim taj put?

— Jesi, sve si učinio.

— Onda mi je savjest mirna i ja te pratim.

— Znao sam pouzdano, — odgovori doktor i licem mu preleti naglo ganuće.

Nastade čas rastanku. Zapovjednik i njegovi časnici izgrle srdačno svoje neustrašive prijatelje, pa i Joa, ponositoga i veseloga. Svaki, koji je ondje bio, htjede da se valjano izrukuje s doktorom Fergussonom.

U devet se sati putni drugari smjeste u košari, a doktor zapali svoju grijalicu i razjari plamen, da postigne naglu toplinu. Balon, koji se je u potpunoj ravnoteži držao uz zemlju, stane se nakon nekoliko časaka dizati. Mornari moradoše pomalo popuštati konopce, koji drže balon. Košara se uspne kojih dvadesetak stopa.

— Prijatelji, — zavikne doktor, stojeći izmed obadva svoja druga i skidajući šešir, — da okrstimo naš zračni brod imenom, koje će mu na sreću biti! — Neka se zove: »Viktorija«!

Zaori gromovito hura:

— Živjela kraljica! Živjela Engleska!

U taj čas aerostatu poskoči silno usponska snaga. Fergusson, Kennedy i Joe doviknu prijateljima posljednji zbogom.

— Puštajte sve! — vikne doktor.

I »Viktorija« uzleti naglo u zrak, a sva četiri topa na »Resolutu« zatutnje njoj u čast.

Dvanaesto poglavlje.

Lijet preko morskoga rukava. — Mrima. — Dickov govor
i prijedlog Jojev. — Recept za kavu. — Uzaramo. — Ne-
sretni Maizan. — Brijeg Duthumi. — Doktorove karte. —
Noć na nopalu.

Zrak je bio čist, vjetar umjeren; »Viktorija« se uspne gotovo okomito u visinu od 1500 stopa, kako ju je pokazao pad u barometarskom stupu za dva palca manje dvije linije.*)

U toj visini ponese jača struja balon k jugozapadu. Kakav veličanstven vidik puče sada putnicima pred očima! Ostrvo se Zanzibar razastrlo cijelo pred njima, pa iskakuje zagasitijom bojom kao na kakvoj golemoj mapi; krajevi se javljaju kao mustrice raznih boja; veliki buketi drveća označuju šume i šibljake.

Ostrvljani se čine, kao da su kukci. Hura i vika gubi se pomalo u zraku i samo još topovski metci s broda titraju u donjoj udubini aerostata.

— Kakva je to krasota! — klikne Joe i prvi prekine šutnju.

*) Od prilike pet centimetara. Za svakih sto metara uspona pada barometar gotovo za jedan centimetar.

Nitko mu ne odgovori. Doktor se zabavio, da pripazi na barometarske promjene i da pribilježi razne pojedinosti svojega uspona.

Kennedy se zagledao i ne može sit da se nagleda.

Sunčane zrake priskoče grijalici u pomoć i plin se jače napne. »Viktorija« stigne u visinu od 2500 stopa.

»Resolute« im se učini, kao da je obična barka, a afrikanska im se obala na zapadu otegla kao beskrajan zapjenjen rub.

— Vi ne govorite ništa? — zapita Joe.

— Mi motrimo, — odgovori doktor i upre dubin prema kopnu.

— Ali ja, ja moram da govorim.

— Od volje ti! Govori, Joe, kolikogod ti srce traži.

I Joe se sâm sa sobom dade na strahovitu onomatopojetsku rasipnost. »Oh!« »ah!« »ha!« samo su mu vrcali iz ustiju.

Dok su letjeli preko mora, smatrao je doktor podesnim, da se drže u toj visini, jer je mogao u veću duljinu promatrati obalu; termometar i barometar, obješeni u napolak otvorenom šatoru, bili su mu neprestano na dogledu; još jedan je barometar bio smješten napolju, da bude za noćnu stražu.

Nakon dva sata stane »Viktorija«, tjerana brzinom od više nego osam milja, primjetljivo stizati k obali. Doktor odluči da se približi zemlji, te umjeri na grijalici plamen i balon sidje nabrzo do tri stotine stopa od zemlje.

Bio je iznad Mrime, kako se ovaj kraj na istočnoj afrikanskoj obali zove; obala je obrubljena gustim rubom manglova drveća, pa kad je osjeka, vidi se drveću debelo korijenje, isključivano od Indijskoga oceana. Sipine, gdje je nekada bila obala, izdižu se na obzorju, a na sjeverozapadu se ispeo vršak brijega Nguru.

»Viktorija« prodje kraj nekoga sela i doktor nadje na karti, da je to Kaole. Svi se žitelji seoski skupili, te urlaju od srdžbe i od straha; strijele se stanu uzalud odapinjati na tu zračnu neman, što se veličanstveno njiše iznad svega ovoga nemoćnoga bijesa.

Vjetar je duhao na jug, ali doktor se ne uznemiri zbog toga pravca, jer je baš sada mogao krenuti putem, kojim su udarili kapetani Burton i Speke.

Kennedy se naposljetku razgovorio kao i Joe, i oni se uzmu nadmetati udivljenim rečenicama.

— A šta diližanse! — veli jedan.

— A šta parobrodi! — drugi će.

— A šta željeznice! — priklapa Kennedy, — kad na njima putuješ zemljama, a ne vidiš zemlje.

— S balonom vi meni dodajte! — prihvati Joe; — u balonu i ne osjećaš, da putuješ, a prirodi je posao, da se sama razastire pred tvojim očima!

— Ovakav pogled!... ovakva divota! ovakav zanos! kao da se ljuljaš na mreži med drvećem i sanjaš!

— Ne bismo li doručkovali? — zapita Joe, koji je od svježeg zraka ogladnio.

— Pravo veliš, momče!

— O, časom će biti spremljeno! Biskita i suha mesa.

— I kave po volji, — priklopi doktor. — Dopuštam ti, da se okoristiš toplinom moje grijalice; ima je i više, nego što treba. Ovako nas ne mora barem da bude strah od požara.

— Bila bi strahota, — prihvati Kennedy. — To je, kao da je iznad nas bure baruta.

— Nije baš tako, — odvraća Fergusson; — da se napokon plin upali, polako bi izgorio i mi bi se spustili na zemlju, a to bi nam dabogme bilo neprijatno; no ne bojte se, naš je aerostat hermetiski zatvoren.

— Da jedemo dakle! — reći će Kennedy.

— Evo, gospodo, — javi se Joe; — ja ću kao i vi, a kavu ću vam prirediti, kakve ne pamtite.

— Istina je, — primijeti doktor, — da Joe, uz tisuću drugih vrlina, ima osobit dar za priredjivanje toga slasnoga napitka, a sastavlja ga iz smjese raznih proizvoda, koju mi nikada nije htio odati.

— No dakle, gospodar, kad smo ovdje pod nebesima, mogu vam povjeriti svoj recept. Nije to ništa, nego smjesa jednakih dijelova moke, bourbona i rionuneza.

Iza nekoliko časaka zadime se tri tase kave i one završe zasitni doručak, začinjjen dobrom voljom sviiju učesnika; onda se svaki vrati k svojem mu trenju.

Kraj je taj bio vanredno plodan; krivudave su i ravne staze tonule pod zelenilom kao pod krovom.

Prelijetali su njive, na kojima je baš dozrijevao duhan, kukuruz i ječam, a pogdjegdje su se javljale ogromne njive, zasijane rižom, koja je ravnih stabljika i crvena cvijeta kao grimiz. Vidjale su se ovce i koze, pozatvorene u velike krletke na stupovima, da ne budu poklane od leoparda. Bujna je vegetacija rasla po toj raskošnoj zemlji. U mnogim se selima, kad se javi »Viktorija«, ponovi ona krika i zapanjenost, i doktor se je oprezno klonio domašaja njihovih strijela; žitelji bi se slegli oko svojih u hrpu zbijenih koliba, te bi dugo pratili putnike svojim uzaludnim kletvama.

U podne potraži doktor na karti i rasudi, da se nalazi iznad zemlje Uzarama. Kraj je bio natičkan kokosovim drvećem, papajom i pamukom, a »Viktorija« kao da je poigravala iznad njih. Joe se i ne začudi toj vegetaciji, čim je u Africi. Kennedy je zapažao zečeve i prepelice i morila ga je napast, da ispali pušku, ali šteta za barut, kad ne bi mogao divljač skupiti.

Zrakoplovci su napredovali brzinom od dvanaest milja na sat, te naskoro stigoše k 38° 20' duljine iznad sela Tunde.

— Ovdje je — reče doktor — Burtona i Speakea spopala ljuta groznica, te su mislili, da im se je ekspedicija izjalovila. A onamo i nisu bili daleko od obale, no umornost ih je i oskudica mučila strahovito.

Uistinu, u ovom kraju vlada neprestana malarija; doktor joj je izbjegao jedino tim, što je popeo balon iznad mijazmâ ove vlažne zemlje, iz koje žarko sunce isisava isparivanje.

Gdjekada bi se vidjela po koja karavana, kako otpočiva u »kraalu« i čeka hladovitu večer, da se opet zaputi. To su prostrana mjesta, okružena plovima i močvarama, kuda se trgovci ne zaklanjaju samo od divljih zvijeri, nego i od pljačkaških plemena ovoga kraja. Vidjelo se je, kako urođenici bježe i raštrkavaju se, kad se je javila »Viktorija.« Kennedy ih htjede malko iz bližega razmotriti, ali Samuel se odlučno usprotivi tomu naumu.

— Poglavice su oboružani mušketama, — reče, — a naš bi balon bio predobar nišan tanetu.

— Da ga probuši tane, zar bismo se srušili? — zapita Joe.

— Ne bi odmah, ali nabrzo bi se ta rupica razdrla u silnu derotinu i sav bi nam plin onuda izjurio.

— Onda se moramo kloniti tih nevjernika. To je vazda najbolje. Evo, kraj se već mijenja; sela su se prorijedila; mangova je drveća nestalo, u ovoj širini ne raste više. Zemlja biva bregovita i jamačno nisu daleke planine.

— Zaista, — reći će Kennedy, — kao da vidim s ove strane neke visove.

— Na zapadu... to su prve kose Urizare, jamačno brijeg Duthumi, za kojim bih da se sklonimo i noć da provedemo. Podjarit će plamen na grijalici, jer moramo da se držimo u visini od pet do šest stotina stopa.

— Ali vam je, Boga mi, i bila ideja divna, — primijeti Joe; — nije rukovanje ni teško ni zamorno; zavrneš pipu i svršena stvar.

— Ovdje nam je prijatnije, — reče lovac, kad se je balon uspeo; — odsijevanje sunčanih zraka od toga crvenoga pijeska nepodnosljivo je već.

— Divna li drveća! — zavikne Joe; — doduše jako prirodno, ali jako lijepo! Ne bi ih trebalo ni tuce, pa da bude šuma.

— To su baobabi, — odgovori doktor Ferguson; — gledajte onoga: deblu mu je objam jamačno sto stopa. Možda je baš pod ovim drvetom poginuo godine 1845. Francuz Maizan, jer mi smo iznad sela Dež-Mhora, kuda je on nasumce krenuo sâm. Tamo ga uhvatio poglavica toga kraja, privezao ga uz baobab i dok je orila bojna pjesma, taj mu krvoločni crnac polako prereže zglobove, onda mu raspori grlo, zastane, da nabrusi nož, koji mu je otupio, te naposljetku otkine nesretniku glavu, dok mu je još nije bio ni odrezao! Tomu je jadniku Francuzu bila istom dvadeset i šesta godina!

— A zar Francuska nije osvetila ovakvo zločinstvo? — zapita Kennedy.

— Francuska je prigovorila, a said se je zanzibarski postarao, kolikogod je mogao, da se domogne ubice, ali mu se je trud izjalovio.

— Ja ne bih da zastanem putem, — reći će Joe; — hajde da se uspnemo, gospodaru, hajde da se uspnemo, ako ćete mene da poslušate.

— S drage volje, Joe, pogotovo gdje je pred nas iskočio brijeg Duthumi. Ako mi račun valja, mi ćemo ga prebrditi prije sedam sati naveče.

— Obnoć ne ćemo putovati? — upita lovac.

— Ne ćemo, kolikogod može da bude; uz opreznost i pažljivost mogli bi i putovati bez ikakve

opasnosti, ali nije dovoljno prijeći Afriku, treba je i vidjeti.

— Sve dosad nemamo ni na što da se potužimo, gospodaru. Nije to pustinja, nego najobradjenija i najrodnija zemlja na svijetu. Vjeruj onda geografima!

— Čekajmo, Joe, čekajmo; vidjet ćemo kasnije.

Oko šest i pol sati naveče stigne »Viktorija« pred brijeg Duthumi; da ga preleti, morale se uspeti više od tri tisuće stopa, a za to je doktor jedino povisio temperaturu za 18 stupnjeva Fahrenheita (10° Celsija). Uistinu je vještački vladao svojim balonom. Kennedy mu je kazivao prepreke, koje se moraju prijeći, i »Viktorija« je letjela zrakom gotovo dodirujući se brijega.

U osam se sati stane spuštati niz drugu nizbrdicu, koja je bila položitija; sidra budu izbačena iz košare te jedno sidro naidje na granu golema nopala i jako se zakvači za nju. Joe odmah spuzi niz konopac i pričvrsti sidro krepče. Spuste mu svilene ljestve i on se hitro popne natrag. Aerostat je bio zaklonjen od vjetra istočnjaka i nije se gotovo ni micao.

Večera bude zgotovljena, te putnici, koji su na zračnoj šetnji izgladnjeli, svojski omaknu svoj živč.

— Kolik smo put prevalili danas? — zapita Kennedy, gutajući zamašne komade.

Doktor uze po mjesecu odredjivati i potraži na izvrznoj karti, koja mu je služila kao vodič. Ta je karta bila iz atlasa djela »Neuste Entdeckungen in Afrika«, što ga je u Gothi izdao njegov učenik prijatelj Petermann i sâm mu ga poslao. Atlas će mu taj da

posluži na svem putu, jer u njemu je ocrtan put Burtonov i Spekeov na velika jezera, Sudan po doktoru Barthu, donji Senegal po Guillaumeu Lejeanu i Nigerova delta po doktoru Baikie.

Fergusson se je opskrbio i djelom, koje obuhvata sve vijesti, stečene do danas o Nilu, a naslov mu je: »The sources of the Nile, being a general survey of the basin of that river and of its head stream, with the history of the Nilotic discovery by Charles Beke, Th. D.«

Imao je izvrsne karte, objavljene u izvještajima Kraljevskoga Geografijskoga Društva u Londonu, i nijedna mu točka u otkrivenim krajevima ne će izmaći. Mjereći na karti, nadje, da je prevalio put od dva stupnja širine, ili sto i dvadeset milja na zapad.

Kennedy primijeti, da je put upravio k jugu. Ali taj je pravac bio po volji doktoru, koji htjede, koliko god se bude dalo, razmotriti putove, kojima su udarali njegovi preteče.

Odluče, da će noć razdijeliti na tri straže, te će svaki redom bdjeti i stražiti drugu dvojicu. Doktor će stražariti od devet sati, Kennedy od ponoći, a Joe od tri sata po noći.

Kennedy se i Joe umotaju dakle u svoje pokrovce, pruže se pod šatorom i mirno zaspe, a doktor Fergusson ostane na straži.

Trinaesto poglavlje.

Vrijeme se mijenja. — Kennedy u groznici. — Doktorova medicina. — Put po zemlji. — Poriječje Imenže. — Brijeg Rubeho. — U visini od šest tisuća stopa. — Stanka po danu.

Noć je bila mirna, ali u subotu se ujutro Kennedy, kad se je probudio, potuži na iznemoglost i jezu. Vrijeme se je mijenjalo; nebo se pokrilo gustim oblacima i kao da se spremalo za nov potop. Žalostiva je zemlja taj Zumgomero, gdje neprestano pada kiša, osim možda dvije nedjelje dana u mjesecu siječnju.

Naskoro i zapljušti na putnike pljuskavica: putovi pod njima, provaljeni od »nullaha«, nagle bujice, postadoše neprohodni, a i inače su te vododerine bile zakrčene bodljikavom šikarom i ogromnim lijanama. Jasno se je osjećalo ono isparivanje sumporovodika, koje kapetan Burton spominje.

— Burton veli, — reče doktor, — a i pravo veli, da se čini, kao da za svakim grmom leži lešina.

— Oduzna zemlja, — odgovori Joe, — a kao da gospodinu Kennedyju ne godi baš, što je ovdje proveo noć.

— Tako i jest, jaka me je groznica spopala, — reći će lovac.

— Nije ni čudo, dragi moj Dick; mi smo u jednom od najnezdravijih krajeva afrikanških; ali ovdje ne ostajemo dugo. Hajdemo!

Joe se vješto prihvati posla, otkvači sidro i vrati se ljestvama u košaru. Doktor razgrije brže

plin, a »Viktorija« uzleti opet i prilično je jak vjetar ponese.

Samo nekoliko je koliba provirivalo iz te kužne magle. Zemlji se uze mijenjati lik. Često se dešava u Africi, da nezdrav kraj, koji i nije prostran, graniči sa sasvim zdravim krajevima.

Kennedy je očito bolovao, groznica mu skrhalo krepku narav.

— Tã nije sada vrijeme bolovanju, — reče on, umotavajući se u svoj pokrovac i liježući pod šator.

— Strpi se malko, dragi moj Dick, — odgovori doktor Fergusson, — pa ćeš brzo biti izliječen.

— Izliječen! Vjere mi, Samuele, ako imaš u svojoj putnoj apoteci kakvu ljekariju, koja bi me digla, ne zateži, nego mi je odmah daj! Progutat ću, ma šta bilo.

— Imam ja nešto i bolje, prijatelju Dick; dat ću ti lijek od groznice, koji ne staje ništa.

— A kako ćeš ti to?

— Sasvim lako. Ja ću se samo uspeti nad ove oblake, koji nas preplavljuju, i uklonit ću se iz ovoga kužnoga zraka. Molim te deset časaka, dok se vodik ne rastegne.

Još ni deset časaka ne prodje, a putnici uzletješe već nad vlažnu zonu.

— Počekaj malo, Dick, pa ćeš odmah osjetiti, kako djeluje čist zrak i sunce.

— To je ljekarija! — klikne Joe. — Tã to je divota!

— Nije, nego je sasvim prirodno.

— Eh, da je prirodno, o tome i ne sumnjam.

— Šaljem Dicka na čist zrak, kako to svaki dan biva u Evropi i kako bih ga na Martiniku poslao na Pitone (visoka gora na Martiniku), da se ukloni žutoj groznici.

— Tã ovaj je balon zbilja raj, — progovori Kennedy već bolje volje.

— Bilo kako bilo, onamo on vodi, — odvratí Joe ozbiljno.

Bila je divota pogledati gomile oblakã, koje se u taj čas zgrnuše pod balonom; váljale su se jedna preko druge i slijevale se u veličanstvenu sjaju, a zrake su sunčane odsijevale od njih. »Viktorija« se popne u visinu od četiri tisuće stopa. Na termometru se označi niža temperatura. Zemlje nestade iz oćiju. Pedesetak milja spram zapada ispeo se brijeg Rubeho i vršak mu se sjajucka; taj je brijeg granica zemlje Ugoga pod 36° 20' duljine. Vjetar je duhao brzinom od dvadeset milja na sat, ali putnici nisu tu naglost ni primjećivali; nisu ni osjećali, da se kreću, a kamo li da bi se tresli.

Nakon tri sata izvrši se proroštvo doktorovo. Kennedyja nije više tresla groznica, te je u slast doručkovao.

— To je nadmašilo kininov sulfat, — reče on zadovoljan.

— Svakako, — priklopi Joe. — Ovamo ću ja da se sklonim pod stare svoje dane.

Oko deset sati izjutra zrak se razbistri. Oblaci budu probijeni i zemlja se opet ukaže; »Viktorija« joj se je pomalo približavala. Doktor je Fergusson tražio struju, koja će ga odnijeti više k sjeveroistoku, te i naidje na nju šest stotina metara.

od zemlje. Kraj je bivao brežuljast, čak i gorovit. Zungomerskoga je kraja nestajalo na istoku s posljednjim kokosovim drvećem ove širine.

Naskoro izbiju jasnije gorska bila. Nekoliko vršaka iskrsne pogdjegdje. Trebalo je vazda paziti na šiljata sljemena, što kao iznenada iskakuju.

— Mi smo med grebenjem, — reći će Kennedy.

— Ne boj se, Dick, ne ćemo udariti o grebenje.

— Divota je ipak putovati ovako! — odvrati Joe.

Doktor je uistinu vladao svojim balonom sa začudnom vještinom.

— Kad bi mi po ovom raskvašenom zemljištu morali pješaćiti, — reče, — zapadali bi u tom nezdravom blatu. Od našega odlaska iz Zanzibara polovica bi nam teretnih životinja dosad već bila iznemogla i poskapala. Bili bi nalik na sablasti i klonuli bi od očajanja. Neprestano bi nam se bilo boriti s našim vodičima, s našim nosačima, i bili bi izvrgnuti njihovoj neobuzdanoj surovosti. Obdan vlažna žega, koja te ubija i mori! Obnoć se smrzavaš od zime i bodu te one muhe, što svojim rilcem prodiru kroz najdeblje platno, pa da poludiš! A da i ne spominjem divljih zvijeri ni divljih plemena!

— Neću ni da znam za njih, — odbrusi Joe.

— Ne pretjerujem ja ništa, — nastavi doktor Fergusson, — jer suze bi vam vrenule na oči, da čujete, šta pričaju putnici, koji su se odvažili na put u te krajeve.

Oko jedanaest sati prijedju poriječje Imenže; plemena, raštrkana po brežuljcima, uzalud poprijetiše oružjem »Viktoriji«; napokon stigne ona do posljednjih valovitih uzvisina pred Rubehom, koje sačinjavaju treću i najvišu kosu uzagarskih planina.

Putnici mogoše potanko razmotriti orografski sastav toga kraja. Ta su tri ogranka, od kojih je Duthumi prva stepenica, rastavljena prostranim produžitim ravnicama; visoka sljemena njihova zaokruženi su čunjevi, izmed kojih je tlo posuto eratskim kamenjem i šljunkom. Najstrmija je padina ovih planina okrenuta k Zanzibaru; zapadne su kosine samo ocedite visoke ravnice. Uvale su pokrivene plodnom zemljom crnicom, iz koje buja vegetacija. Razne se vode probijaju k istoku i slijevaju se u Kingani izmed gorostasnih buketa sikomorâ, tamarindâ, tikava i palmira.

— Pazite! — reći će doktor Fergusson. — Priblizavamo se Rubehu, kojemu ime u ovdašnjem jeziku znači: »promaha.« Najbolje će biti, da u nekoj visini dvaput strmije započnemo zaobilaziti. Ako moja mapa valjâ, morat ćemo se uspeti više od pet tisuća stopa.

— Hoće li nam se često dešavati prilika, da dospijemo u ovakve visoke zone?

— Rijetko. Afrikanske planine kao da su srednje visine, ako ih isporediš s vršcima u Evropi i u Aziji. Ali bilo kako bilo, našoj »Viktoriji« ne će biti teško prijeći ih.

Nabrzo se plin od topline rastegne i balon se uze penjati jako strmenito. Rastezanje vodika nije uostalom bilo opasno, jer se je prostrani aerostat samo do tri četvrtine napunio; barometar je spao-

gotovo za osam palaca, a tim je kazivao uspon od šest tisuća stopa.

— Hoćemo li moći dugo ovako? — upita Joe.

— Zemlja ima atmosferu do visine od šest tisuća hvati,*) — odgovori doktor. — S velikim bi balonom mogli daleko. To su učinili Brioschi i Gay-Lussac, ali onda im je udarila krv na usta i na uši. Nije bilo zraka za disanje. Pred nekoliko su se godina dva srčana Francuza, Barral i Bixio, usudila takodjer uzletjeti u visoke regije, ali balon im se razdr'o...

— I oni se strmoglaviše? — zapita Kennedy živo.

— Dabogme! ali onako, kako učenjaci trebaju da padaju: nisu se ozlijedili.

— No dakle, gospodo, — reče Joe, — volja vas pasti, kako su oni pali; ali što se mene tiče, ja sam pûkâ nezalica i volijem ostati u čestitoj sredini, ni previsoko, ni prenisko. Ne treba biti slavloljubiv.

U visini od šest tisuća stopa osjeća se već, da se je zrak razrijedio; zvuk se teže nosi zrakom i glas se slabije čuje. Stvari se razbiraju nejasno. Oči opažaju samo velike mase, prilično neodredjene; ljudi se ni životinje nikako ne vide; ceste se čine, da su niti, a jezera, da su bare.

Doktor i njegovi drugovi osjećali su se u ne-normalnu stanju. Vanredno ih je naglo zračna struja nosila preko pustih planina i nisu mogli da se nadiđu vršcima, pokrivenima na daleko; iskidano obličje tih vršaka napominjalo je neki neptunski rîd za prvih dana našega svijeta.

*) Francuski hvat (šest stopâ) 1 95 metra.

Sunce se je sjalo na obzorju i zrake su mu okomito padale na ove puste vrhove. Doktor sačini točan nacrt ovih planina, sastavljenih od četiri razna tjemena, koja se redaju gotovo u ravnoj crti, a najsjevernije se najdalje oteže.

Naskoro se stane »Viktorija« spuštati niz protivnu kosinu Rubeha, niz šumovitu stranu, posutu drvećem zagasite zelene boje; onda se u ovoj pustoši, što se širi pred zemljom Ugogom, javje gorska bila i uvale, a niže se razastriješe žute ravnice, ispržene, ispucane, kao poprskane biljkama slanjačama i bodljikavim grmljem.

Nekoliko šibljkâ, koji su se dalje razrasli u šume, krasilo je obzorje. Doktor se približi zemlji, sidra budu bačena i jedno se od njih brzo zakvači za grane goleme sikomore.

Joe spuza brže na drvo i pomno učvrsti sidro, a doktor ostavi grijalicu, neka radi, da se aerostatu ušćuva neka usponska snaga, koja ga drži u zraku. Vjetar se je bio kao odrezan smirio.

— Prijatelju Dick, — reći će Fergusson, — uzmi sada dvije puške, jednu sebi, a jednu Jou, pa se postarajte vas dvojica, da donesete valjan but antilopin. To će nam biti za ručak.

— U lov! — klikne Kennedy.

Izidje iz košare i sidje niz ljestve. A Joe se smota s grane na granu i već ga dočeka dolje otežući se. Doktor, pošto je aerostat olakšan za težinu dvojice drugova, izgasi sasvim grijalicu.

— Nemojte da nam odletite, gospodaru! — zavikne Joe.

— Ni brige te, momče; čvrsto sam ja usidren. Sredit ću sada svoje bilješke. Sretan lov, i budite oprezniji! Nego ja ću sa svojega mjesta motriti oko licu, pa ako bude išta sumnjivo, ispalit ću karabinku. To će vam biti znak za okup.

— Dobro je, — odvрати lovac.

Četrnaesto poglavlje

Gumova šuma. — Modra antilopa. — Znak za okup. —
Nenadan napadaj. — Kanjeme. — Noć u zraku. — Mabun-
guru. — Zihue-Mkoa. — Zaliha vode. — Dolazak u Kazeh.

Ova suha, ispržena zemlja, glinasto tlo, koje je ispucalo od žege, činilo se je pustim. Samo su se gdjegdje vidjali tragovi karavanâ, bijele kosti ljudske i životinjske, napolak oglodane i izmiješane u prašini.

Nakon pol sata hoda zadju Dick i Joe u gumovu šumu, vrebajući očima, a s prstom na otponcu od puške. Tko bi znao, šta se može desiti. Joe nije do-
duše bio lovac, ali puškom je rukovao vješto.

— Volim da pješačim, gospodin Dick, iako ovuda nije baš udobno hodati, — reče on, udarajući nogama o komade bjelutka, kojim je tlo posuto.

Kennedy mahne svojemu pratiocu, neka šuti i neka stane. Treba pogoditi bez pásâ, jer ma koliko bio Joe okretan, nos mu ipak nije kao u lovačkoga psa ili u hrta.

U vododerini, gdje su se još ustojale bare, gasilo je žedju stado od neko desetak antilopa. Dra-

žesne su životinje njušile opasnost i snemirivale se; za svakim bi gutljajem žustro uzdizale glavu i drhtavim nozdrvama udisale zrak odonud, gdje su lovci.

Joe se ne mače, a Kennedy obidje nekoliko grmova, dopre na puškomet i opali. Za trenuće oka nestade stada, samo jedan mužjak, pogodjen u pleće, pade kao od groma. Kennedy se baci na svoj plijen.

Bio je to »blawe-bock«, divna životinja blijedomodre boje, malko sivkaste, a trbuha i nutarnjih strana na nogama bijelih kao snijeg.

— Dobro sam nanišanio! — klikne lovac. — To je vrlo rijetka vrsta antilope, pa sam nakan prirediti tu kožu, da je mognem očuvati.

— Nije već još nešto! Zar bi vi to zbilja, gospodin Dick?

— Svakako! Pogledaj samo sjajnu boju ove dlake.

— Ali doktor Fergusson ne će ni za što pristiti ovaj novi teret.

— Pravo veliš, Joe! Ali ipak je nemilo, ovakvu krasnu životinju cijelu cjelcastu ostaviti!

— Cijelu cjelcastu? Nipošto, gospodin Dick; uzet ćemo od nje, što god je korisno i hranivo, a ako dopustite, ja ću to svršiti, da ni starešina mesarskoga ceha u Londonu ne bi znao bolje.

— Od volje ti, prijatelju; ali ti znaš valjda, da ja kao lovac isto tako umijem divljači oderati kožu; kao što umijem divljač ubiti.

— Znam ja to dobro, gospodin Dick; onda se ne skanjivajte, nego načinite od tri kamena ognjište;

suharaka ima silesija, i onda vas samo molim žeravice na nekoliko trenutaka.

— Časom će to biti, — odvrati Kennedy.

Odmah se on lati posla, da sagradi ognjište i za nekoliko je časaka već gorio ogranj.

Joe odreže od antilope dvanaestak rebaraca i najnježnije pečenice, te od toga bude za čas najslasnija pržena pečenka.

— To će goditi prijatelju Samuelu, — reče lovac.

— Zna li vi, gospodin Dick, na što ja mislim?

— Jamačno na ono, što radiš, na svoj beefsteak.

— Nipošto. Ja mislim: kako bi mi zinuli, da ne zateknemo više aerostat.

— Makar šta! Zar ti misliš, da bi nas doktor ostavio?

— Ne bi; ali ako mu se sidro otkvači?

— Ne može se otkvačiti. Uostalom, Samuel bi se opet znao spustiti s balonom; rukuje on njime prilično vješto.

— Ali da ga vjetar odnese i da se ne mogne vratiti k nama?

— Mani se, Joe, ludorije i ne sluti na zlo; nije to prijatno.

— Ah, gospodine, štogod se događa na svijetu, prirodno je; sve se može desiti, treba se svemu i nadati . . .

U taj tren odjekne zrakom pucanj iz puške.

— Ha! — progovori Joe.

— Moja karabinka! Poznajem njen prasak!

— Znak!

— Opasnost nam je!

— Njemu možda, — odvrati Joe.

— Hajdemo!

Lovci skupe brže svoju lovinu i krenu natrag, onuda kuda je Joe izlomio grane, da se zna put. Ali kroz šumski gustik ne mogoše smotriti »Viktoriju«, iako nisu bili daleko od nje.

Uto se oglasi pucanj po drugi put.

— Hitno je, — reče Joe.

— Eto je i opet ispalio.

— Čini se nekako, kao da se on brani.

— Brže!

I oni potrče, što ih noge nose. Stignu na šumsku ivicu i smotre ponajprvo »Viktoriju« na njenu mjestu, a doktora u košari.

— Pa šta je onda? — zapita Kennedy.

— Zaboga! — usklikne Joe.

— Šta vidiš?

— Eno tamo četa crnaca opsijeda balon!

I zbilja dvije milje*) od njih guralo se neko tridesetak stvorova, razmahivalo se, urlalo, poskakivalo pod sikomorom. Nekoji se uzverali uz drvo i popeli se čak na najviše grane. Kao da je krajnja opasnost.

— Propade moj gospodar, — zavikne Joe.

— Nemoj, Joe, budi miran i oštro pazi! Život četvorice ovih garavaca u našoj je ruci. Naprijed!

Prejure jednu milju kao bez duše, a uto plane iz košare i opet puška, te pogodi jednoga dugonju, koji se je bio vinuo uz uže od sidra. Tijelo mu stane

*) Morska milja, 1855 metara.

kao mrtvo padati s grane na granu, zakvači se neko dvadesetak stopa iznad zemlje i u zraku mu se zanjšu obadvije ruke i noge.

— Ha! — zastane Joe, — čime se do bijesa taj gad pridržava?

— Šta mari! — odvrati Kennedy, — brže, brže!

— Ah, gospodin Kennedy, — zavikne Joe i prasne u smijeh, — repom se pridržava, repom! Majmun! Majmuni su to.

— Bolje i to, nego da su ljudi, — odvrati Kennedy i pojuri med razurlanu rulju.

Bila je to hrpa strašnih, divljih, surovih pavijana, s pasjim njuškama, da ih je užas pogledati. Ali nekoliko ih metaka iz puške časom opameti i kreveljiva rulja podbrusi pete, dok nekoliko poginulih ostade.

Za tren se Kennedy dohvati ljestava. Joe se popne na sikomoru i otkvači sidro, a kako se je košara spustila čak do njega, lako on udje. Nakon nekoliko se časaka digne »Viktorija« u zrak i krene k istoku, tjerana umjerenim vjetrom.

— To je bio juriš! — reći će Joe.

— Bili smo mislili, da su te opsjeli urođenici.

— Na svu sreću, bili su samo majmuni! — odgovori doktor.

— Iz daljine nije velika razlika, dragi moj Samuele.

— Ni iz blizine, — priklopi Joe.

— Bilo kako mu drago, — prihvati riječ Fergusson, — taj je majmunski napadaj mogao uroditi najgorim posljedicama. Da se je od njihova nepre-

stana drmusanja sidro otkvačilo, tko bi znao, kuda bi nas vjetar odnio!

— Šta sam ja vama govorio, gospodin Kennedy?

— Pravo si imao, Joe; ali i ako si imao pravo, u onaj si čas priredjivao beefsteak od antilope i ja sam se već unaprijed oblizavao.

— I ja mislim, — odgovori doktor, — jer antilopino je meso izvrsno.

— Izvolite rasuditi sami, gospodine, ručak je gotov.

— Vjere mi! — reče lovac, — ove pečenice mirišu na divljač i nisu na odmet.

— Divota! ja bih bio voljan hraniti se antilopama do konca danâ mojih, — odgovori Joe punim ustima, — pogotovo uz čašu groga, zbog bolje probave.

Joe priredi to piće i oni ga pobožno srknu.

— Dosad je sve dobro — reče on.

— Vrlo dobro, — priklopi Kennedy.

— No, gospodin Dick, žalite li, što ste s nama krenuli?

— Taj se nije rodio, tko bi mene bio spriječio! — odvrati lovac odlučno.

Bila su četiri sata poslije podne. »Viktorija« je naišla na nagliju struju, tlo se je neprimjetljivo penjalo i naskoro je barometar iskazivao visinu od 1500 stopa nad morem. Doktor morade sada priskočiti svojemu aerostatu i grijalica uze neprestano raditi, da se plin rastegne.

Oko sedam sati zalebdi »Viktorija«, nad poriječjem Kanjeme; doktor prepoznade odmah tu pro-

stranu krčevinu, koja se proteže deset milja, a sela se kriju med baobabima i tikvama. Tu je prijestolnica jednoga od sultanâ zemlje Ugogo, gdje civilizacija nije baš onako zaostala, kao drugdje, jer tu se rjedje dešava, da porodični članovi budu prodani u roblje, ali i tu žive i životinje i ljudi svi zajedno u okruglim kolibama, koje su bez greda i naličku na plastove sijena.

Iza Kanjeme je zemlja bila suha i šljunkovita, ali nakon sata se javi, nešto dalje od Mda-burua, dubodolina, u kojoj je opet bujna vegetacija. Pred veče se stiša vjetar i kao da zrak zapada u san. Uzalud je doktor u raznim visinama tražio zračnu struju, te kad razabra, da se je priroda smirila, odlučí on, da provede noć u zraku i za veću se sigurnost uspne kojih 1000 stopa. »Viktorija« je sasvim mirovala. Noć je bila veličanstvena, zvjezdana, tiha.

Dick i Joe se pruže na svojem mirnom ležaju i odspavaju u tvrdu snu ono vrijeme, dok je doktor stražio; o ponoći smijeni doktora Škot.

— Ako se išta desi, probudi me! — reče mu doktor; a nadâ sve, ne skidaj očiju s barometra! To je nama kompas naš!

Noć je bila hladna, za 27°F (15°C) hladnija od danje temperature. S mrakom zaori i noćni koncerat životinjâ, koje žedja i glad tjera iz skrovišta; žabe se ogłase svojim sopranskim glasovima, šakali im se pridruže skićanjem, a dostojanstveni lavlji basovi poprate akorde toga živoga orkestra.

Kad se je doktor Fergusson izjutra opet vratio na svoje mjesto, pogleda na kompas i opazi, da je za noći vjetar promijenio pravac. »Viktorija« je za

posljednja dva sata od prilike skrenula kojih tri-desetak milja, te sada leti iznad Mabungurua, kame-nite zemlje, posute komadjem sijenita krasna sjaja i načičkane šiljatim stijenama; čunjaste brdine nalik na stijene karnačke, strše iz tla kao druidski stećci; bezbrojne se kosti bivolske i slonovske bijele pogdjegdje; drveće je rijetko, samo na istoku ima dalekih šuma, u kojima se krije gdjekoje selo.

Oko sedam sati javi se, kao kornjačina kora, okrugla stijena, koja se je otegla gotovo dvije milje.

— Na pravom smo putu, — reče doktor Fergusson. — Evo Žihue-Mkoe, gdje ćemo se zaustaviti na koji časak. Hoću da obnovim zalihu vode, koja mi treba za grijalicu. Da se pokušamo zakvačiti gdje god.

— Malo tu ima drveća, — odgovori lovac.

— Pokušajmo ipak! Joe, zbací sidra!

Balonu stane pomalo jenjavati usponska snaga i on se približi zemlji. Sidra potegnu po tlu, šapa jednoga sidra zapne za pukotinu na stijeni i »Viktorija« zastane.

Nemojte misliti, da bi doktor, kad stanu, sasvim mogao izgasiti grijalicu. Ravnoteža je balonu izračunana po morskoj visini; ali tlo se neprestano diže, pa kad se je uselo do visine od 600 do 700 stopa, balon bi tegnuo da sidje još niže od samoga tla; treba dakle nešto rastegnuti plin i podržati balon. Samo onda, kad ne bi bilo nikakvoga vjetra i kad bi doktor spustio balon tako, da košara bude na zemlji, otpao bi znatan teret i balon bi se držao u zraku i bez grijalice.

Na mapama su na zapadnoj padini Žihue-Mkoe označene bile silne bare. Joe krene onamo sâm

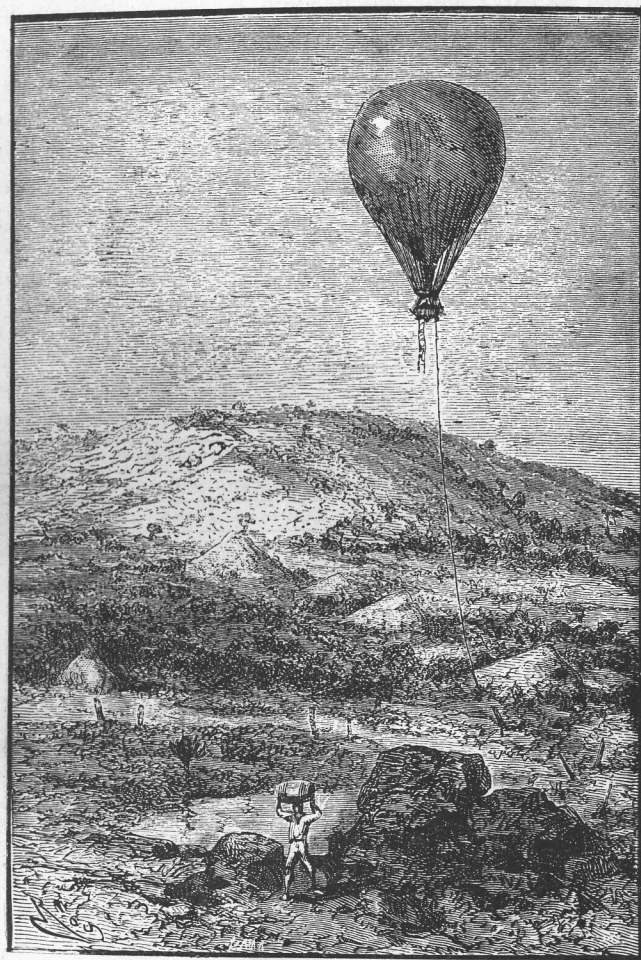
s bačvom od kojih dvanaest galona; lako on nadje naznačeno mjesto, nadomak malena napuštena selišta, nagrabi vode i vrati se za manje od tri četvrti sata; vidio nije ništa osobito, nego samo goleme slo-novske klopke; zamalo da ne pade i sâm u jednu od njih, gdje je ležao napolak izglodan kostur.

Sa svojega je izleta ponio neke mušmule, koje majmuni pomamno jedu. Doktor prepozna plod drveta »mbenbu«, koje se često nalazi na zapadnoj strani Žihue-Mkoe. Fergusson je prilično nestrpljivo iščekivao Joa, jer ga je vazda plašio ma i kratak boravak u toj nemiljoj zemlji.

Voda bude bez poteškoće utovarena, jer košara se je bila gotovo do zemlje spustila. Joe iščupa sidro i popne se okretno k svojemu gospodaru. A doktor odmah podjari plamen i »Viktorija« se opet zaputi zrakom.

Bila je sada kojih sto milja od Kazeha, znatnoga naselja u nutarnjoj Africi, kamo su se putnici, noseni vjetrom k jugoistoku, nadali stići još toga dana. Putovali su brzinom od četrnaest milja na sat. Teško je bilo sada upravljati balonom, jer se previsoko nije smio penjati, ako ne će da rastegne jako plin, jer tlo je već i onako bilo u srednju ruku visoko 3000 stopa. Doktor je, kolikogod se moglo, volio da ne rasteže plin prejako, pa zato uzme vrlo vješto krivudati uz prilično strmu kosinu i tako šmugne pokraj selâ Temba i Tura-Velsa. Ovo drugo selo spada k Unjam-vezi, divnu kraju, gdje drveće raste do silne visine, a med njim i kaktusi, koji su ovdje gorostasni.

Po krasnu vremenu, po ognjenoj žegi, koja je tišala svaki vjetrić, da ne zapirlija, zalebdi »Vikto-

Iznad Žihue-Mkoe.

rija« oko dva sata nad gradom Kazehom, koji je 350 milja od obale.

— Mi smo iz Zanzibara otputovali u devet sati izjutra, — reče doktor, razgledavajući svoje bilješke, a za dva smo dana preletjeli, još i sa skretanjem s puta, gotovo 500 geografskih milja. Kapetanima Burtonu i Specku trebala su četiri mjeseca i pol, da prevale ovaj isti put!

Petnaesto poglavlje.

Kazeh. — Bučno tržište. — Pojava »Viktorije«. — Vangange. — Mjesečevi sinovi. — Doktorova šetnja. — Ziteljstvo. — Kraljevsko »tembe«. — Zene sultanove. — Kraljevsko pijanstvo. — Joe obožavan. — Kako igraju na mjesecu. — Preokret. — Dva mjeseca na nebu. — Nestalnost božanske veličine.

Kazeh, znamenito mjesto u centralnoj Africi, nije grad; da se pravo rekne, nema u nutarnjosti nijednoga grada. Kazeh je samo skup od šest prostranih uvala, u kojima su kuće, kolibe robovske, mala dvorišta i mali vrtići, pomno obradjeni; luk, krompir, modri patlidžan, bundeva i vanredno kusne gljive rastu ovdje, da je divota.

Unjamvezi je prava »Mjesečeva zemlja«, rodni i sjajni park afrikanski; u središtu je njegovu Unjanembe, umiljat kraj, u kojem ljenčari nekoliko omanijskih porodica, Arapi najčistije krvi.

Dugo su vrijeme oni po nutarnjoj Africi i Arabiji trgovali gumom, slonovom kosti, katonum, robo-

vima; karavane su njihove presijecale. ekvatorske zemlje; i danas im još idu karavane morskoj obali po stvari, koje služe raskošu i zabavi ovih obogaćenih trgovaca, a oni provode u ovom divnom kraju, među ženama i slugama, najmirniji i najtromiji život, vazda izvaljeni, smijući se, pušeći ili spavajući.

Oko ovih su uvala silne urodjeničke kućice, prostrana tržišta, krasno drveće i hladovita sjena, — to vam je Kazeh.

Tu je glavno stjecište karavana: s juga dolaze s robljem i tovarima slonove kosti, sa zapada s pamukom i sa sitnom staklenom robom, koja se nosi plemenima kod velikih jezera.

Na tim je tržištima neprestana vreva, neizreciva graja i zbrka: viču nosači melezi, gruhaju bubnjevi, pište rogovi, hržu mazge, njaču magarci, pjevaju žene, kmeče djeca, i huji trskovac džemadara*), koji uz ovu idiličku simfoniju udara takt.

Tu se šire bez reda, ili dapače u milu neredu, tkanine jarkih boja, staklena zrnad, slonova kost, kljove nosorogove i morskih pasa, med, duhan, pamuk; tu se izvršuju najneobičniji kupovi, kod kojih svaka stvar vrijedi jedino onoliko, koliko je kadra nadražiti koga, da se za njom pomami.

Odjedared, u jedan mah zastane ta vreva, trka, graja. »Viktorija«, se javila u zraku, polebdjela veličanstveno iznad njih i stala se pomalo spuštati, no vazda u okomitom pravcu. Nestade ljudi, žena, djece, robova, trgovaca, Arapa i crnaca: svi šmugnuše u »tembe« i pod kolibe.

*) Vodja karavane.

— Dragi moj Samuele, — reći će Kennedy, — ako mi budemo vazda ovakav efekt polučivali, teško ćemo stupiti u trgovačku svezu s ovim svijetom.

— A ipak bi se mogao — reče Joe — svršiti vrlo jednostavan trgovački posao. Mogli bismo mirne duše sići i odnijeti najskupocjeniju robu, a za trgovce da i ne marimo. Obogatili bi se mi.

— Dabome! — odvrati doktor, — urođenici su se u prvi mah prestrašili. Ali odmah će se oni vratiti, bilo od praznovjerice, bilo od radoznalosti.

— Mislite li, gospodaru?

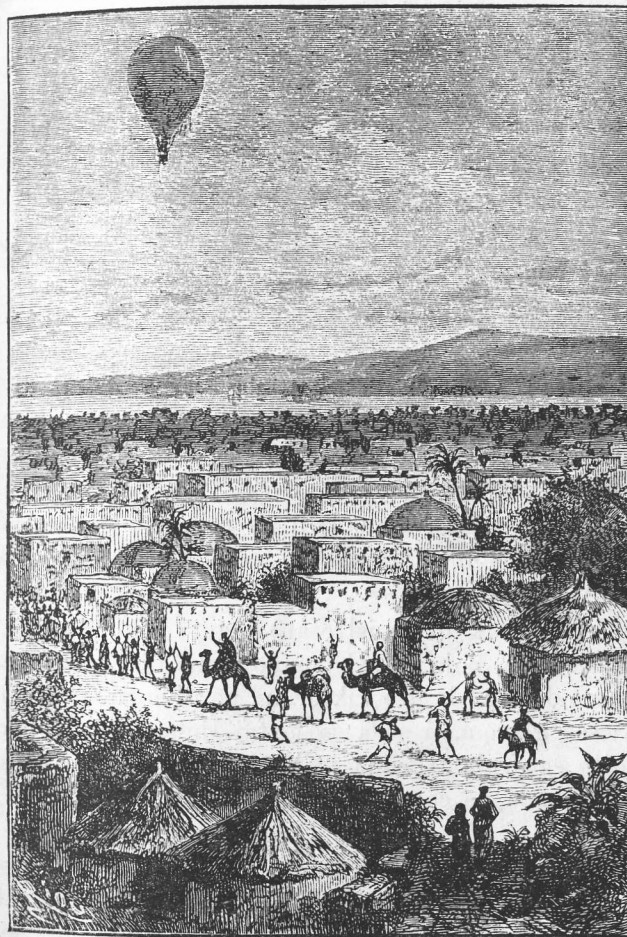
— Tà vidjet ćemo; ali moramo da budemo oprezni i da se preblizu ne prikučimo. »Viktorija« nije ni okovan ni oklopljen balon, nije dakle zaštićena ni od taneta ni od strijele.

— Zar bi ti, dragi moj Samuele, da s tim Afrikancima započneš pregovore?

— Ako budem mogao, zašto ne bih? — odgovori doktor; — jamačno ima u Kazehu arapskih trgovaca, koji su uljudjeniji i nisu ovako divlji. Sjećam se, da se Burton i Speke nisu znali nahvaliti, kako su gostoljubivi žitelji u ovom gradu. Da pokušamo dakle sreću.

»Viktorija« se je dotle približila polako zemlji i jednim se sidrom zakvačila za vršak drveta blizu tržišta.

U taj čas izmili sve žiteljstvo iz svojih rupa; glave se pomole sa smotrenošću. Nekoliko Vagangâ, koji se poznaju po čunjastim školjkama, istupi srčano; to su bili tamošnji vraćari. O pasu su im bile male, crne tikvice, masne i zamazane, i kojekakve druge čarolije, i one prljave sasvim po doktorskom.

Nad Kazehom.

Samo se pomalo svjetina okupi oko njih, žene i djeca ih okružuju, bubnjevi se stanu nadbubnjavati, ruke zaplješu i ispruže se k nebu.

— Ovako se oni mole, — reče doktor Fergusson; — sve mi se čini, da je nama sudjeno veliku ulogu zaigrati.

— Pa šta, gospodine! Odigrajte je!

— A ti ćeš, čestiti moj Joe, možda da postaneš kakav bog.

— Eh, gospodine, to mene ne buni, a tamjan mi nije mrzak.

U taj čas mahne jedan od vračara, jedan »mijanga«, i sva se halabuka prevrati u tih mir. Vračar progovori putnicima nekoliko riječi, ali u nekom nepoznatom jeziku.

Doktor Fergusson, koji ga nije razumio, izbací nasumce nekoliko arapskih riječi i odmah mu onaj odgovori tim jezikom.

Govornik uzme istresati dugu i jako kitnjastu govoranciju, koju su svi pomno saslušali. Nabrzo razabere doktor, da je »Viktorija« po njihovu sudu sâm Mjesec glavom, i sada se je taj ljubazni bog udostojao sa svoja tri sina približiti gradu, a tolika se čast nikada ne će zaboraviti u ovoj Sunčevoj zemlji ljubimici.

Doktor odgovori vrlo dostojanstveno, da Mjesec svake tisuće godina obilazi kraj za krajem, jer želi da se svojim obožavateljima pokaže iz bliže blizine; neka dakle ne budu u neprilici, pa neka se okoriste njegovom božanskom nazočnošću i iskažu svoje potrebe i želje.

Vračar opet odgovori, da sultan »Mvani« boluje već mnogo godina i zazivlje pomoć nebesku. Pozove zato sina Mjesečeva, da ode k sultanu.

Doktor saopći svojim drugovima taj poziv.

— I ti ćeš da odeš k tomu kralju crncu? — zapita lovac.

— Svakako. Čini se, da su nam ti ljudi skloni; zrak je tih; ni vjetrić ne pirka! Nema da nas bude strah za »Viktoriju.«

— Ali šta ćeš ti da učiniš?

— Ni brige te, dragi moj Dick; s malko medicine ja ću se već izvući.

Onda se okrene svjetini.

— Mjesec se je smilovao vladaru, ljubljenu od djece unjamveske, te je povjerio našoj brizi, da ga izliječimo. Neka se spremi, da nas dočeka!

Vika, pjesme, demonstracije podvostručiše se i sav se taj silni mravinjak crnih glava krene.

— Sada, prijatelji, — reče doktor Fergusson, — moramo sve unaprijed da udesimo; može se dogoditi, da uzmoramo naglo natrag. Dick će dakle ostati u košari, te će grijalicom podržavati dovoljnu usponsku snagu. Sidro je čvrsto zakvačeno; nema u tom straha. Ja ću da sidjem na zemlju. Joe će sa mnom, ali on će ostati dolje pri kraju ljestava.

— Šta! ti ćeš sâm k tomu crncu? — zapita Kennedy.

— Šta, gospodine Samuele! — zavikne Joe, — vi ne ćete, da ja sve donde budem uz vas?

— Ne ću. Idem sâm. Ovi dobrijani sude, da im je veliki bog Mjesec došao u pohod. Mene zakrpljuje praznovjerje. Neka vas dakle ne bude ni

malo strah, te ostanite svaki tamo, kuda vas određujem.

— Kad te je ovako volja... — odvrati lovac.

— Pazi na rastezanje plina!

— Dobro je.

Vika urodjениčka zaori još jače; ljudi odlučno zazivaju pomoć nebesku.

— Gle ti njih! — primijeti Joe. — Čini mi se, kao da prilično bahato naredjuju svomemu dobromu Mjesecu i njegovim božanskim sinovima.

Doktor uzme svoju putnu apoteku i sidje na zemlju. Pred njim sidje Joe, ozbiljan i dostojanstven, kako se priliči, te sjedne podno ljestava, podvije na arapski način noge poda se, a svjetina ga okruži s poštivanjem.

Za to je vrijeme doktor Fergusson, praćen svirkom, sprovadjan vjerskim ratnim plesom, koracao polako onamo, gdje je »kraljevsko tembe«, podaleko izvan grada. Bila su od prilike tri sata i sunce je pripeklo, jer i kako ne bi u ovakvoj zgodi.

Doktor je stupao dostojanstveno; Vagange ga okružuju i guraju rulju. Naskoro stigne pred Fergussona nezakoniti sin sultanov, prilično zgodan momak, koji je, po običaju u ovoj zemlji, jedini baštinič očeva dobra, a zakonita su djeca izlučena; on se baci ničice pred Mjesečeva sina, ali ovaj mu umiljato mahne, neka ustane.

Za tri četvrti sata stigne ova oduševljena povorka hladovitim stazama, kroz sav raskoš tropske vegetacije, pred sultanov dvor, neku četvornu zgradu, koju zovu »ititenja«, a leži na kosini brežuljka. Od kuće iskakuje kao neka veranda, nad koju se nadvija

kućni krov, a stoji na stupovima, koji su tobože izrezuckani. Glineno se sudje u dugom nizu poredalo uz stijene i upelo se da prikazuje likove ljudske i zmijske, ali zmijski su likovi, razumije se, bolje pošli za rukom, nego ljudski. Kućni je krov izdignut iznad samih stijena, te zrak može po volji promahivati; uostalom, prozorâ na kući nema, a jedva da imaju i vrata.

Doktora Fergussona dočekaju s velikom čašću dvorski stražari i miljenici, ljudi krasna soja, Vanjamvezi, čist tip plemena iz centralne Afrike, jaki i snažni, stasiti i zdravi. Kosa im je raščešljana u silne sitne vitice i pada im na ramena. Obrazi su im od sljepočićâ sve do ustiju izrezani crnim i modrim prugama. Uši su im strahovito istegnute i u njima vise drveni kolutovi i ploče kopalgume. Odjeveni su u šareno islikano platno, a vojnici su oboružani »sagejom«, lûkom, strijelama, koje su kukaste i otrovane mlječikinim sokom, onda mačem, »simom«, dugom, nazupčanom sabljom i malim bojnim sjekirama.

Doktor udje u dvor. Kad stiže onamo, halabuka, i donde strahovita, zaori još gore, a na bolest se sultanovu nije ni pazilo. Na gornjoj dovratnici opazi on zečje repove i zebarske grive, obješene kao amajlije. Dočeka ga jato ženâ Njegova Veličanstva skladnim akordima »upatua«, kao nekoga cimbalâ, načinjena od dna bakrena lonca, i uz graju »kilinda«, bubnja, koji je visok pet stopa, izduben iz panja, a dva umjetnika gruhaju u nj pesnicama.

Žene su ponajviše vrlo lijepe, smiju se i puše u velikim, crnim lulama duhan i tang. Kao da im se

skrivao lijep rast pod onim dugim, dražesno naboranim haljinama. Oko pása im je »kilt« od tikvinih vlakana. Šest je od tih žena smješteno postrance, ali ni one nisu ni najmanje tužnije od drugih, iako im je određena okrutna smrt. Ako sultan umre, one će s njim biti žive zakopane, da ga tješe za vječne samoće.

Doktor Fergusson razmotri jednim pogledom sve to, što je na okupu, i pristupi k drvenom krevetu vladarovu. Tamo spazi čovjeka od neko četrdesetak godina, sasvim poživinčena svakojakim orgijama, kojemu nema više pomoći. Bolest njegova, koja traje već godinama, nije ništa drugo, nego neprestano pijanstvo. Kralj pijanac nije bio gotovo više ni pri svijesti i sav ga amonijak ovoga svijeta ne bi na noge digao.

Miljenici i žene poklecaju na koljena i posagibaju se za ovoga svečanoga pohoda. Nekolikim kapima krepka kordijala oživi doktor na časak ovo poživinčeno tijelo; sultan se gane, a kad lešina, koja se već nekoliko sati ne miče, pokaza ovakav simpton, zaori još jača vika u doktorovu čast.

Njemu je to već bilo dodijalo, te on naglom gestom odbije od sebe prebučne svoje obožavatelje i izidje iz dvora. Krene k »Viktoriji«. Bilo je šest sati poslije podne.

Za njegova je izbivanja Joe mirno sjedio podno ljestava i čekao, a svjetina mu je iskazivala najveće počasti. Kao pravi sin Mjesec jev nije se od njih branio. Kao božanstvo bio je on prilična dobričina, ni malo ponosit, nego čak i povjerljiv s mladim Afrikankama, koje ne mogoše da ga se nagledaju. A i razgovarao se je prijazno s njima.

— Obožavajte me, gospodjice, obožavajte! — govorio im je; — ja sam dobrijan, iako sam božanski sin!

Ponude mu pomirne darove, koji se obično pohranjuju u fetiškim kolibama, nazvanima »mzimu«. Bilo je to ječmeno klasje i »pombe«. Joe se ne htjede usprotiviti, nego će da pokuša tu vrstu jaka piva; ali iako mu je nepee bilo naviklo na vino i na whiskey, ovo je piće bilo prežestoko. Joe se strahovito raskrevelji, a društvo pomisli, da mu je to prijazan smiješak.

A onda slože mlade djevojke glasove u otegnutu pjesmu i zaigraju oko njega svečanu igru.

— Ah, vi igrate, — reče on, — e, pa onda neću ni ja da budem gori, nego ću vam pokazati, kako u našoj zemlji igraju.

I on zaigra »gig« (englesku igru), da svi zinuše; stane se vrtjeti, protezati, previjati, igrati nogama, igrati koljenima, igrati rukama, razmetati se neobičnim krivljenjem i nevjerojatnim pozama, tako da je te ljude vrlo čudno obavijestio, kako bogovi na Mjesecu igraju.

Ali sada svi ti Afrikanci, oponašatelji kao majmuni, započeše odmah isto onako, kao i on, poskakivati i drmusati se; nisu mu oni promašili nijednu gestu, niti zaboravili ikoju pozu; i tako nastane metež, vreva, graja, kakva se ni zamisliti ne može.

Slava je bila baš u jeku, kad Joe opazi doktora, gdje se žurno vraća, a oko njega se razuzdana rulja dala u urlanje. Vračari i starešine kao da su se najjače raspalili. Slegao se svijet oko doktora, zbija se oko njega, prijeti mu.

Čudan preokret! Šta li se je dogodilo? Da nije na nesreću sultan izdahnuo pod rukama svojega nebeskoga liječnika?

Kennedy razabra sa svojega stražarskoga mjesta opasnost, ali joj nije poimao razlog. Plin se rastegnuo, balon je bio spreman, pa zategnuo uže, kojim je privezan, i samo da uzleti u zrak.

Doktor stigne podno ljestava. Praznovjeran je strah suzdržavao još rulju, da ga ne napadne. On se uspne brže uz ljestve, a Joe hitro za njim.

— Ni časka ne smijemo časiti, — reče mu gospodar. — Nemoj ni otkvačivati sidro! Prerezat ćemo uže! Hodi za mnom!

— Ta šta je to bilo? — upita Joe, uspinjući se u košaru.

— Pogledajte! — odgovori doktor i pokaže na obzorje.

— Pa šta? — zapita lovac.

— Pa šta! . . . mjesec!

I zbilja se je na obzorje ispeo mjesec, crven i sjajan, ognjena kugla na modrom nebu. Uistinu je bio on! On i »Viktorija«.

Ili su dakle dva mjeseca, ili su ti stranci proste varalice, spletkari, lažni bogovi!

Tako je sasvim logično rasudjivala svjetina. Otuda nastade preokret.

Joe se ne suzdrža, nego prasnu u smijeh. A narod kazeški razabere sada, da mu plijen izmiče, te nadade urlati bez kraja; lukovi se i muškete uperiše u balon.

Ali jedan im od vračara odmahne. Oružje klone, a on se uzvere uz drvo, da uhvati uže, koje je privézano za sidro, i da privuče stroj k zemlji.

Joe pojuri sa sjekirom u ruci.

— Bih li presjekao? — zapita.

— Pričekaj! — odgovori doktor.

— Ali taj crnac? . . .

— Možda ćemo još spasiti sidro, a to bih volio.

Ima još vazda kada, da presiječeš.

Vračar se popeo na drvo, pa lomeći grane nekako otkvačio sidro, a sidro, kako ga je balon žestoko trgnuo, podidje vračaru pod noge, i on, jašući na tom nenadanom hipogrifu, uzleti u zračne krajeve.

Rulja se zapanji i ukipi od čuda, gdje Vaganga ovako leti u svemir.

— Hura! — klikne Joe, a »Viktorija« uzleti s velikom usponskom snagom i silnom brzinom.

— Dobro se on drži, — reći će Kennedy; — ne će mu naškoditi malen put.

— Ne bi li mi toga crnca odjedanput sjurili? — zapita Joe.

— Pi, šta govoriš! — odvrati doktor; — mi ćemo ga mirno spustiti opet na zemlju, a ja mislim, da će mu iza ovakve pustolovine čarobnjačka vlast nad svijetom porasti.

— Još će oni uzeti da ga smatraju bogom, — klikne Joe.

»Viktorija« se uspela od prilike tisuću stopa. Crnac se sa strahovitom energijom i grčevito uhvatio za uže. Oči mu se ukočile i on šuti. I strava ga spopada, i čudom se čudi.

Lak vjetrić zapadnjak potjera balon onkraj grada. Nakon pol sata doktor, videći, da je kraj pust, umjeri plamen u grijalici i približi se zemlji. Dva-

deset stopa od zemlje crnac se brzo odluči, skoči, dočeka se na noge i podbrusi pete u Kazeh, a »Viktorija«, iznenada oslobođena tereta, poleti opet u zrak.

Šesnaesto poglavlje.

Sluti na buru. — Mjesečeva zemlja. — Budućnost afrikan-skoga kontinenta. — Stroj sudnjega dana. — Pogled na zemlju o sunčanom zapadu. — Flora i fauna. — Bura. —
Ognjeni kraj. — Zvezdano nebo.

— Tako ti je to, — reći će Joe, — kad hoćeš da budeš Mjesečev sin bez njegova dopuštenja! Zama-
lo da nam nije taj trabant ljuto zasolio! Da niste možda vi, gospodaru, svojom medicinom okrnjili njegov dobar glas?

— Zbilja, — zapitat će lovac, — kakav je taj sultan kazeški?

— Star, napolak mrtav pijanac, — odvratila doktor; — ne bi bila nikakva šteta, da skapa. Ali moralna je pouka iz toga, da su časti časovite i ne smiješ se pomamiti za njima previše.

— Tim gore, — odvratila Joe. — To bi meni bilo po volji: biti obožavan i bogovati, kako mi srce želi! Ali šta ćemo! Mjesec se je javio, i još sav crven, a to je dokaz, da je ljut!

Za ovakvih i još drugih razgovora, u kojima je Joe razmotrio tu noćnu planetu sa sasvim novoga stajališta, nebo se je na sjeveru oblačilo silnim, zloslutnim, teškim oblacima. U visini od kojih trista stopa od zemlje duhnuo je pojak vjetar i potjerao

»Viktoriju« k sjevernomu sjeveroistoku. Nad njom je nebo bilo modro i jasno, ali se je osjećala omara.

Oko osam sati naveče bili su putnici pod 32° 40' duljine i 4° 17' širine; zračne su ih struje, pod tlakom bure, tjerale brzinom od trideset i pet milja na sat. Ispod njih su brzo izmicale valovite, rodne ravnice Mfuto. Pogled je bio divan i ne mogoše se nagledati.

— Mi smo usred Mjesečeve zemlje, — reče doktor Fergusson, — jer ta je zemlja ušćevala ime, dobiveno u starini, jamačno zato, što su se ovdje odvajkada klanjali mjesecu. Uistinu veličanstven kraj i teško da ima igdje krasnije vegetacije.

— Da ju je naći kod Londona, ne bi bilo prirodno, — odgovori Joe, — ali prijatno bi bilo jošte kako! Zašto su ovakve divote zapale ovakve barbarske zemlje?

— A tko bi znao, — uzvratila doktor, — ne će li jedanput ovaj kraj postati središtem civilizacije? Narodi, koji će biti u budućnosti, povrvjet će možda evamo, kad se evropski krajevi budu iscrpli i ne budu više mogli hraniti svojih žitelja.

— Misliš? — zapita Kennedy.

— Svakako mislim, dragi moj Dick. Evo gledaj, kako teku dogodovštine. Razmotri seobe naroda, kako su se redale, pa ćeš i sâm stvoriti konkluziju, koju sam stvorio ja. Azija je prva hraniteljica svijeta, je li? Neko četiri tisuće godina radi ona, oplodjuje se, rodi. A onda, kad stade kamenje izbijati ondje, gdje je nekada klasalo zlatno žito Homerovo, sinovi njeni ostavljaju iscrpeno i uvelo krilo njeno. Vidiš ih onda, kako srću na mladu, snažnu Evropu i ona ih odonda hrani dvije tisuće godina. Ali već gine njena plodo-

vitost; rodna joj se snaga svaki dan smanjuje; ove nove bolesti, što svake godine napadaju proizvode zemlje, ove nerodice, ova nedostatna sredstva, sve su to pouzdani znakovi, da životna snaga pada i da će iscrpljenje naskoro nastati. Zato već vidimo, kako narodi hite Americi na hraniteljske grudi, na izvor, koji nije doduše neiscrpiv, ali još nije iscrpen. I ovaj će novi kontinent svojim redom ostarjeti; djevičanske će mu šume popadati od sjekire industrijske; zemlja će mu se izmoriti, kad bude suviše proizvodjale, jer će preko mjere iziskivati od nje; tamo, gdje su svake godine po dvije žetve bujale, roditi će jedva i jedna iz iznemogle zemlje. Onda će Afrika ponuditi novim plemenima blago, nagomilano vijekovima u njenu krilu. Dok zemlja bude obradjena i isušena, pročistiti će se ovo podneblje, kobno strancima; razlivene će se vode sliti u jedno korito, u žilu kucavicu, u plovnu rijeku. A ova će zemlja, iznad koje mi plovimo, rodija, bogatija, životnija od drugih zemalja, postati kakva velika carevina, u kojoj će doprijeti još do začudnijih otkrića, nego što su para i električna.

— Ah, gospodine! — klikne Joe, — da mi je vidjeti to!

— Prerano si ustao, momče.

— Uostalom, — reći će Kennedy, — kao da će to biti prilično dosadno doba, dok industrija bude sve zaokupila u svoju korist! Ljudi će poiznalaziti strojeve, da se sami njima poubijaju! Od vijeka ja mislim, da će sudnji dan našem svijetu granuti onda, kad bude jedan ogroman kotao, ugrijan na tri milijarde atmosfera, pukao i rasprsnuo našu kuglu zemaljsku!

— A ja još primjećujem, — reče Joe, — da mi se sve čini: ako itko, a ono će Amerikanci već i izraditi takav stroj.

— Uistinu, — odvrati doktor, — majstori su oni u kotlovima! Ali šta smo se zavezli u ovo razglabanje! Bolje nam je diviti se ovoj Mjesečevoj zemlji, kad nam je dosudjeno, da je gledamo.

Sunce, koje je posljednjim zrakama prosinulo kroz zgomilane oblake, pozlaćivalo je zlatnom kitom i najniži izbrežak na zemlji: i gorostasno drveće, i biljke, koje su nalik na drveće, i mahovinu na samoj zemlji, sve je prelio taj sjaj. Po niskom valovitom kraju iskakuju pogdjegdje zatubasti brežuljci. Planine se na obzorju ne vide. Goleme živice od šikare, neprohodne pregrade, trnovite močvare rastavljaju čistine, po kojima su razasuta brojna sela, a ogromne ih mlječičke okružuju kao prirodne tvrđave ispreplećući se na grmlju s granama, naličnima na koralje.

Nabrzo se ispod njih zavijuga pod gustim zele nilom Malagazari, glavni pritok jezera Tanganjike; u njega se stječu mnoge vode iz bujica, koje se nadmu od poplave, i iz bara, koje se skupljaju u zemlji ilovači. Njima se iz visine učini to kao mrežom od slapova, prebačenom na cio zapadni kraj ove zemlje.

Stoka sa silnim grbama pase po bujnim livadama i nestaje u visokoj travi; šume divna mirisa nude se očima kao gorostasni buketi; ali u te se bukete sklanjaju za danje žege i omare lavovi, leopardi, hijene, tigri. Gdjekada koji slon uznjiše šibljaku vršak i čuješ puckanje granja, koje se lomi od njegovih kljova.

— Divna li lovišta! — klikne oduševljen Kennedy; — ispáli pušku nasumce, u šumsku guštaru i ne ćeš promašiti divljač, na koju je vrijedno pucati! Zar ne bi mogli malko okušati sreću?

— Ne možemo, dragi moj Dick; evo noći, a ta će noć da bude nemila i s njom će granuti bura. A bure su strahovite u ovom kraju, gdje je zemlja napeta kao golema električna baterija.

— Pravo velite, gospodine, — reći će Joe; — omara guši već, a vjetar se je sasvim stišao; osjeća se, da se nešto sprema.

— Zrak je pun munjine, — odvrati doktor; — svako živo biće osjeća ovo stanje zraka prije borbe elemenata, i ja priznajem, da još nikada nisam bio njime ovako prožet.

— Pa zar onda ne bi bilo najzgodnije, da si-djemo? — zapita lovac.

— Baš naprotiv, Dick. Ja sam rđd, da se uspnemo. Bojim se samo, da ne budem trgnut s mogega puta, kad se zračne struje stanu unakrštavati.

— Zar ti kaniš skrenuti s onoga pravca, kojim smo udarili od obale?

— Ako budem mogao, — odvrati Fergusson, — ja ću da uperim ravnije na sjever sedam do osam stupnjeva; uznastojat ću, da se dohvatim one širine, gdje misle da su izvori nilski; možda ćemo natragati kakve tragove ekspedicije kapetana Spekea, ili čak Heuglinove karavane. Ako moj račun valja, mi smo sada pod 32° 40' duljine i ja bih da poletim preko ekvatora.

— Tã gledaj! — klikne Kennedy i prekine drũga, — gledaj ove hipopotame, kako se iskradaju

iz vode, tu krvoločnu mesetinu, i ove krokodile, kako frẽu udišućí zrak!

— Guši ih omara! — primijeti Joe. — Divota ti je putovati ovako! I kako su odurni ti opaki gadovi! Gospodine Samuele, gospodine Samuele! Tã pogledajte ovu rulju zvijeri, kako idu u zbijenim redovima! Ima ih jamačno dvjesta. Vũci su to.

— Nisu, Joe, nego divljí psi. Čuvena je ta pasmina. Ne boje se oni navaliti i na lavove. Najstrašnije je putniku sastati se s njima. Rastrgat će ga odmah.

— Eh, onda se Joe ne laća posla, da im ponãtíćã brnjice na njuške, — odvrati momak dobre volje. — No ako im je takva narav, ne može im se ni zamjeriti.

Pod dojmom bure zašute oni malo pomalo. Kao da se po ovom zgusnutom zraku i ne nose više glasovi. Atmosfera stoji kao vata i ništa od nje ne odjekuje, kao da si u dvorani, obijenoj debelim tapetama. Sokol, ždral, crvene i modre kreštalice, kos, muholovke nestadoše u golemom drveću. Sva priroda odaje simptome bliskoga potopa.

U devet sati naveče zastane »Viktorija« iznad Msene, velikoga skupa sêlã, koja se u zasjenku jedva razbiraju. Gdjekada zabludi koja zraka sunčana i odsijevne od mutne vode, pa se vide pravilno porazredani jãrci, a uz posljednji sijevak mogoše im još oči smotriti tihe, tmurne spodobe golemih paomã, tamarindã, sikomorã i euforbijã.

— Ja se gušim, — reče Škot, svom snagom ulišućí u prsa taj razrijedjeni zrak; — mi se ne mićemo! Hoćemo li sići?

— Ali bura? — odvrati doktor prilično uznemiren.

— Ako se bojiš, da bi te vjetar mogao oduhnuti, onda mislim, da i ne možeš ništa drugo učiniti, do li sići.

— Možda još ne će noćas bura udariti, — prihvati riječ Joe; — oblaci su vrlo visoki.

— Zato se i skanjivam još, bih li se nadvio nad njih; morao bih se u silnu visinu popeti, zemlju izgubiti iz očiju i svu noć ne znati, napredujemo li i na koju li stranu napredujemo.

— Odluči se, dragi moj Samuele, hitno je.

— Šteta je, što se je vjetar stišao, — primijeti Joe; — bio bi nas on daleko oduhnuo od bure.

— I jest na žalost, prijatelji, jer oblaci su nam opasni; u njima su oprečni vjetrovi, koji nas mogu zahvatiti u svoj vrtlog, i munje, koje nas mogu upaliti. U drugu ruku, ako se usidrimo na vršku kojega drveta, može nas jak vihor tresnuti o zemlju.

— Šta ćemo dakle?

— Moramo uzdržati »Viktoriju« u srednjoj zoni izmed zemaljskih i nebeskih pogibija. Vode imamo dosta za grijalicu, a naših dvjesto funti balasta nismo još ni načeli. Ako ustreba, poslužiti ću se njime.

— Mi ćemo s tobom bdjeti, — reći će lovac.

— Ne ćete, prijatelji; spremite živež i ležite; ja ću vas probuditi, ako bude trebalo.

— Ali, gospodaru, zar ne bi bilo dobro, da i vi prilegnete, kad nam još nema nikakve opasnosti?

— Hvala ti, momče, ali ne ću; volijem ja bdjeti. Mi se ne mićemo, pa ako se prilike ne promijene, bit ćemo još i sutra na istom mjestu.

— Laku noć, gospodaru!

— Laku noć, ako možeš da spavaš!

Kennedy se i Joe pruže pod svojim pokrovcima, a doktor ostane sâm u beskrajnom prostranstvu.

Medjutim se oblaci, što su kao kube stojale iznad njih, polako stadoše spuštati i crni mrak zapade. Crni se svod zaokružio oko kugle zemaljske, kao da će da ga satire. Odjedanput razdre pomrčinu silna, nagla, oštra munja, i još se prodor za njom nije sklopio, a već grune strahovita grmljavina, da je do nebesa zadrhtalo.

— Na noge! — zavikne Fergusson.

Spavači, probudjeni već od strahovite buke, očekivali su već njegove zapovijesti.

— Silazimo li? — upita Kennedy.

— Ne silazimo! Balon ne bi ni istrajao. Uspet ćemo se, dok se još nisu ovi oblaci razlili u vodu i dok se nije vjetar oduzdao!

I on podjari živo oganj u grijalici, da jurne u zavoje vijugave cijevi.

Tropske bure nastaju isto onako naglo, kako su i žestoke. I opet razdere munja oblak i za njom grune odmah još dvadeset gromova. Sve se nebo osulo munjevnim iskrama, koje su pucketale pod krupnim kapima kiše.

— Zakasnili smo, — reče doktor. — Moramo sada s našim balonom, koji je napunjen upaljivim zrakom, proći kroz ognjenu zonu!

— Ta hajdemo na zemlju! Na zemlju! — opet će i vazda Kennedy.

— I tamo je ista tolika opasnost, da nas pogodi grom, a za čas bismo se rastrgali na granju!

— Mi se penjemo, gospodine Samuele!

— Brže! Još brže!

U ovom afrikanskom kraju nije za ekvatorskih bura nikakva rijetkost, da u minutu izbrojiš trideset do trideset i pet gromova. Cijelo je nebo bilo u samom ognju i gromovito se treskanje nije prekidalo.

U toj se upaljenoj atmosferi oduzdao vjetar s grozovitom žestinom i uzvitlao usijane oblake, kao da je zadahnuo gorostasani ventilator, te raspiruje sav taj požar.

Doktor je Fergusson podržavao najvišu toplinu u grijalici. Balon se je rastezao i uspinjao se. Kennedy je u sredini košare klečao i pridržavao šatorske zavjese. Balon se je vrtio, da ih je spopadala vrtočica, te ih bacakao i strahom morio. Prevlaka se na aerostatu ulubila, u tu ulubinu navalio vjetar sa svom žestinom, te pod njegovim pritiskom stane pucati taffetas. Kao neka tuča, naviještena već bučnom hukom, probrazda atmosferu i zaprši o »Viktoriju«. Ali »Viktorija« se svejednako penjala; munje su crtale užarene tangente u njenu krugu; bila je u samom ognju.

— Šta Bog da! — reče doktor Fergusson; — mi smo u njegovoj ruci i on nas jedini može spasiti. Budimo pripralni na sve, pače i na požar; naš pad može da ne bude nagao.

Doktorov je glas drugovima jedva dopirao do ušiju, ali oni su uz sijevanje munja vidjeli njegovu

mirnu spodobu; gledao je svjetlucanje, što od ognja svetoga Elma*) odsijeva po mreži na aerostatu. Aerostat se okreće i vrti, ali se neprestano penje. Nakon četvrt sata bio je prešao zonu olujnih oblaka i munjevine su struje strujile ispod njega, kao vršak vatrometa pod košarom.

Bio je to jedan od najljepših prizora, što ih priroda može da prikaže čovjeku. Dolje bura, a gore zvjezdano, tiho, nijemo, neosjetljivo nebo i mjesec, koji sipa mirne zrake na uzburkane oblake.

Doktor Fergusson pogleda barometar, koji mu iskaza dvanaest tisuća stopa visine. Bilo je jedanaest sati naveče.

— Hvala Bogu, — reče doktor, — sva je opasnost minula; trebamo samo da se držimo u ovoj visini.

— Strahota je bila! — odvrati Kennedy.

— Jest, — priklopi Joe, — ali ovo je za promjenu na putu, i meni nije krivo, što sam vidio buru malko iz visine. Krasan je prizor!

Sedamnaesto poglavlje.

Mjesečeve planine. — Ocean zelenila.

Oko šest sati izjutra, u ponedjeljak, sunce se uspe na obzorje, oblaci se rasuše i prijatan vjetar rashladi rano jutro.

*) Oganj svetoga Elma (Erazma), svjetlucanje navrh katarke na brodu.

Zemlja se sva mirisava javi putnicima pred oči. Balon se je med oprečnim vjetrovima vrtio vazda na svojem mjestu i nije se gotovo nikuda ni maknuo. Doktor zbiže plin i spusti se, da uhvati sjeverniji pravac. Dugo je tražio uzalud. Vjetar ga otjera k zapadu, čak nadogled čuvenih Mjesečevih planina, koje u polukrugu okružuju šiljak jezera Tanganjike. Obris njihove kose, prilično ravne, vidjao se je na modrikastom obzorju i činio se je nekom prirodnom utvrdom, koju ne mogu prijeći putnici istraživači srednje Afrike. Na nekoliko su se osamljenih glavica vidjali tragovi vječnoga snijega.

— Evo nas u neistraženoj zemlji, — reći će doktor; — kapetan je Burton prodr'o daleko na zapad, ali do ovih čuvenih planina nije mogao da dopre. Čak im je i poricao, da postoje, iako je to tvrdio njegov drug Speke. On veli, da su nastale u Spekeovoj fantaziji. Ali nama, prijatelji moji, nema više ni najmanje sumnje.

— Hoćemo li ih mi prijeći? — zapita Kennedy.

— Ne ćemo, ako je volja božja. Ja se nadam, da ću naći prijatan vjetar, koji će me odnijeti k ekvatoru. Ako ustreba, ja ću i pričekati i učinit ću s »Viktorijom« kao s brodom, koji se usidruje, kad su vetrovi protivni.

Doktorovo se proroštvo nabrzo i izvrši. »Viktorija« okuša razne visine, a onda podje srednjom brzinom k sjeveroistoku.

— U dobru smo pravcu, — reče doktor, motreći kompas, — i jedva dvjesta stopa od zemlje. Sve su

te prilike zgodne, da mognemo razgledati ove nove krajeve. Kapetan Speke, kad je krenuo, da otkrije jezero Ukereve, udario je istočnijim pravcem, ravno iznad Kazeha.

— Hoćemo li dugo ovako? — upita Kennedy.

— Možda i hoćemo; nama je svrha, da se dohvatimo nilskih izvora, a imamo da prevalimo više od šest stotina milja, da stignemo do krajnje granice, što su je dosegli putnici, koji su došli onamo sa sjevera.

— A zar ne ćemo sići na zemlju, — zapita Joe, — da se malko prokoračamo?

— Dabome da ćemo; moramo uostalom da štedimo svoj živč, a ti ćeš nas, čestiti moj Dick, uz put opskrbiti svježim mesom.

— Čim ushtjedneš, prijatelju Samuele.

— Morat ćemo obnoviti i vodu. Tko bi znao, ne ćemo li biti kuda bačeni u suhe krajeve? Treba dakle da budemo vanredno oprezni.

U podne je »Viktorija« bila pod 29° 15' duljine i 3° 15' širine. Onda prijedje selo Ujofu, krajnju sjevernu granicu unjamvešku, koja ide na jezero Ukereve, ali jezero se još nije vidjelo.

Plemena, koja su bliža ekvatoru, kao da su malko uljudjenija, a vladaju im neograničeni vladari s beskrajnim despotizmom; najzbijeniji je skup tih plemena u kraju Karagvahu.

Putnici odluče, da će sići na zemlju, čim im se bude zgodno mjesto desilo. Moraju dulje zastati i aerostat treba da bude pomno pregledan. Plamen u grijalici bude dakle ublažen, a sidra izbačena iz

košare, te ona stadoše nabrzo šišati po visokoj travi beskrajne livade, koja se je iz neke visine činila, kao da je pokrivena niskom tratinom, ali ta je tratina uistinu bila sedam stopa debela.

»Viktorija« se je, kao ogroman leptir, okrzavala o tu travu, ali je nije savijala. Nigdje na dogledu nije bilo smetnje. Bio je to ocean zelenila bez ijednoga grebena.

— Ovako možemo do vijeka putovati, — reći će Kennedy; — nigdje ne vidim ni drvceta, kojemu bi se mogli približiti. I lov je ovdje na vrbi svirala.

— Pričekaj, dragi moj Dick! Ne bi ti ni mogao loviti u toj travi, koja je viša od tebe. Naći ćemo mi već naposljetku zgodno mjesto.

Bila je to uistinu divna šetnja, prava plovidba po zelenom, gotovo prozirnomo moru, koje se blago zatalasa, kad vjetrić pirne. Košara se činila pravom ladjicom, koja siječe valove, samo da nisu pogdjekada iz visoke trave uzlijetale u jatima ptice sjajnih boja i veselo pocikivale tisućama glasova. Sidra su ronila u to cvjetno more i rezala brazdu, koja se je za njima sklapala kao trag za brodom.

Ujedanput se balon jako strese. Sidro se je jamačno zakvačilo za pukotinu kakve stijene, sakrivene pod tom silnom travom.

— Zapeli smo, — reče Joe.

— Pa neka! Zbaci ljestve! — odvrati lovac.

Ali nije on još ni dorekao te riječi, a zrakom zaori neki cik, i sada navru putnicima na usta ove rečenice, isprekidane uzvicima:

— Šta je to?

— Neobičan krik!

— Tä mi se krećemo!

— Sidro se je otrgnulo.

— Nije. Sidro se drži, — reče Joe, koji je stao potezati uže.

— Stijena to hoda!

Nešto se golemo uze micati u travi i nabrzo se iz nje izdiže neka otegnuta spodoba i zavijuga se.

— Zmija! — reći će Joe.

— Zmija! — zavikne Kennedy i spremi karabinku.

— Ta nije! — odvrati doktor; — to je slonovo rilo.

— Zar slon, Samuele!

I s tim riječima uperi Kennedy pušku.

— Pričekaj, Dick, pričekaj!

— Svakako! Ta nas životinja tegli.

— I na pravu stranu, Joe, na pravu stranu.

Slon je prilično brzo odmicao, te stigne naskoro na čistinu, gdje ga mogoše svega vidjeti. Po ogromnom rastu njegovu razabere doktor, da je to mužjak izvrsne pasmine. Imao je dvije bjeličaste kljove, divno uzvijene i kojih osam stopa duge; međ njih se čvrsto uhvatile sidru šape.

Uzalud se je životinja trudila, da se svojim rilom oslobodi užeta, koje ju je vezivalo uz košaru.

— Naprijed! živo! — viče Joe sav radostan, te goni, kolikogod može, ovu neobičnu voznu životinju. — Evo opet nova načina, kako se putuje. Šta će nam konj, kad evo imamo slona!

— Ali kamo nas vodi? — zapita Kennedy, premećući nestrpljivo u rukama svoju karabinku.

— Vodi nas onamo, kamo bi mi baš da odemo, dragi moj Dick! Strpi se malko!

— Wig a more! Wig a more! kao što vele škotski seljani, — klikne veseli Joe. — Naprijed! Naprijed!

Životinja udari u jako brzu trku. Rilo baca i lijevo i desno, pa se od skokova njenih trese i košara žestoko. Doktor drži sjekiru u ruci i spreman je, da prereže užu, ako treba.

— Ali mi se — veli — ne rastajemo s našim sidrom, dok ne bude krajnji čas.

Ova vožnja za slonom potraja gotovo poldrug sata. Životinja kao da se nije ni najmanje umorila. Ovi gorostasi debelokošci znaju junački kasati, pa ih možeš od danas do sutra na dalekim razmacima sretati, kao i kitove, na koje i naliče po ogromnosti i po brzini.

— Mi smo zbilja — reći će Joe — ostvama zahvatili kita i samo onako radimo, kao što kitolovci u svojem lovu.

Ali sada se izmijeni lice tomu kraju i doktor morade preinačiti svoj način vožnje.

Na sjeveru travne poljane, u daljini od koje tri milje, pojavila se šuma od kamaldorâ; potrebno je dakle rastaviti balon s njegovim vodičem.

Kennedyju bude povjerena zadaća, da zaustavi trku slonovu. On nanišani pušku, ali pozicija mu nije bila podesna, da odande pogodi životinju valjano. Prvo se tane, ispaljeno slonu u lubanju, spljosne kao na ploči od željezna lima. Slon kao da se nije ni uzbunio, samo od praska ubrza on korak i pojuri sada kao konj u trk.

»Viktoriju« vuče slon.

— Do bijesa! — klikne Kennedy.

— Tvrde li glave! — primijeti Joe.

— Pokušat ćemo, da mu ispalimo nekoliko taneta u slabine, — opet će Kennedy te nabije pomno svoju karabinku i ispali je.

Slon cikne strahovito, ali pojuri još brže.

— Eto, — reče Joe i prihvati jednu od pušaka, — moram da vam pomognem, gospodin Dick, jer ovako se nikada ne će svršiti.

I dva se taneta zadru slonu u slabine.

Slon zastane, pruži rilo u vis i opet se dade u trku ravno k šumi, pa sve trese svojom golemom glavurdom, a krv mu suklja iz rânâ.

— Pucajmo dalje, gospodin Dick!

— I bez prestanka! — priklopi doktor; — nismo ni dvadeset hvati od šume.

Deset hitaca zaori još. Slon odskoči strahovito, košara i balon škripnu, kao da se je sve skrhalo, a od potresa ispadne doktoru sjekira iz ruku i sleti na zemlju.

Situacija je sada strahovita; uže je čvrsto privezano uz sidro, a putnici ne mogu ni da ga odvežu ni da ga prerežu, a balon se naglo približuje šumi. Uto zahvati slona tane u uho, baš kad je odigao glavu. On zastane, usколеba se, koljena mu zaklecaju i upravo se ispriječi pred lovcem.

— Tane u srce, — reče lovac, te ispali posljednji put svoju karabinku.

Slon rikne od strave u smrtnoj borbi; časom se uspravi i zavrti svojim rilom, ali onda se svom

težinom svali na jednu svoju kljovu i prekrha je. Bio je mrtav.

— Kljova mu se prekrhala! — vikne Kennedy. — Slonova kost, od koje bi sto funti vrijedilo u Engleskoj trideset i pet guineja!

— Toliko zar! — začudi se Joe i spusti se niz uže na zemlju.

— Čemu žališ, dragi moj Dick? — odvrati doktor Fergusson. — Zar smo mi trgovci slonove kosti? Zar smo mi ovamo došli, da blago tečemo?

Joe razmotri sidro. Čvrsto se je zahvatilo za onu kljovu, što je ostala čitava. Samuel i Dick skoče na zemlju, a aerostat je napolak splaznut lebdio iznad slonova tijela.

— Divne li životinje! — klikne Kennedy. — Kolika je! Ovolikoga slona nisam nikada vidio u Indiji!

— Nije ni čudo, dragi moj Dick, jer slonovi u srednjoj Africi i jesu najkrasniji. Lovci Anderson i Cumming toliko su ih lovili u kapskom kraju, da se slonovi sele k ekvatoru i tu ih često sretamo u brojnim ruljama.

— Medjutim, — odgovori Joe, — nadam se, da ćemo mi njime omastiti brk! Moja je briga, da vam od ove životinje zgotovim finu čast. Gospodin će Kennedy sat dva u lov, gospodin će Samuel pregledati »Viktoriju«, a ja ću dotle da spremim jelo.

— Dobro si naredio, — odgovori mu doktor. — Učini, kako voliš.

— Što se mene tiče, — reče lovac, — ja ću da se okoristim ovom slobodom od dva sata, što mi ju je Joe dosudio.

— Idi, prijatelju, ali nemoj da budeš neoprezan. Ne udaljuj se!

— Ni brige te!

I Dick, oboružan svojom puškom, zadje u šumu.

Onda se Joe lati svojega posla. Ponajprije iskopa u zemlji jamu, duboku dvije stope, i natrpa je suharcima, što su ovuda ležali po zemlji, a izlomili su ih na prolasku slonovi, kojima su se i tragovi razabirali. Kad je natrpao rupu, nagomila još na nju dvije stope drva i potpali.

Onda se vrati k mrtvom slonu, koji se je jedva deset hvati od šume srušio. Vješto mu odreže rilo, koje je u korijenu bilo gotovo dvije stope široko, izabere odande najslasniji dio i još dometne jednu od mekih nogu slonovih. To je uistinu odabrano komadje, kao i grba bivolja, šapa medvjedja i glava divljega nerasta.

Kad su drva dogorjela i nad zemljom i u zemlji, iščisti Joe pepeo i ugljevlje iz jame, te u tu jako zagrijanu jamu, udešenu za peć, poslaže komadje slonova mesa, pospe mirisavim lišćem i prekrije vrelim pepelom, onda naslaže opet drva na to, pa kad i ta drva dogorješe, pečenje je baš bilo ispečeno, kako valja.

Onda Joe izvadi ručak iz ražarene peći, položi to kusno pečenje na zeleno lišće i priredi gozbu nasred divne tratine. Donese još biskita, rakije, kave i zahvati hladne bistre vode na bliskom potoku.

Bilo je uživanje pogledati ovako udešen pir, ali Joe pomisli, iako ne će da bude preponosit, još će biti veće uživanje jesti.

— Putovanje bez umora i bez opasnosti! — stane on ponavljati. — Ručak u pravi čas. Neprestana mreža njihalice! Šta bi onda još? I taj dobri gospodin Kennedy nije htio s nama!

Doktor je Fergusson medjutim ozbiljno pregledavao aerostat. Kao da i nije postradao od bure. Taffetas i gutaperča divno su istrajali. Kad smisli, kolika je visina zemlje, gdje je sada, i onda sračuna balonu usponsku snagu, utvrdi sa zadovoljstvom, da vodik ima, koliko ga je i bilo. Prevlaka je bila još vazda sasvim neprobojna.

Istom je pet dana, otkada su se putnici zaputili iz Zanzibara, pemikan nije još ni dirnut, biskita i konserviranoga mesa ima za dug put, treba dakle samo voda da se obnovi.

Cijevi i vijugava cijev čini se da su u sasvim dobru stanju; zglobovi su im od kaučuka i one se prilagodjuju aerostatu uz svaki kret.

Kad je završio pregledavanje, uze sredjivati svoje bilješke. Sastavi vrlo zgodan nacrt ovoga kraja, s travnom poljanom, doklegod oko dopire, sa šumom kamaldorâ i s nepomičnim balonom iznad ogromnoga tijela slonova.

Nakon dva sata vrati se Kennedy s nizom tustih jarebica i butom od oriksa, neke divokoze, koja se broji med najhitrije antilope. Joe se lati, da prigotovi i ovaj prid k živežu.

— Ručak je gotov! — zovne on naskoro najumljatijim glasom.

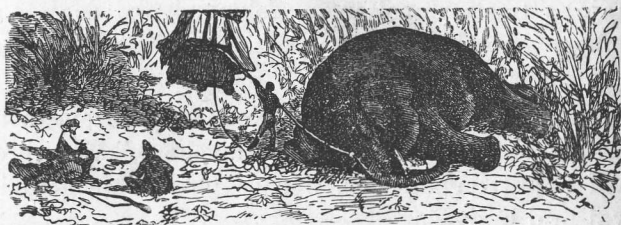
I tri putnika samo posjedaju na zelenu tratinu. Noge i rilo slonovo bili su, po njihovoj izjavi, izvršni.

Kao svagda, iskape oni čaše u slavu Engleske i ovaj divni kraj zamiriše sada prvi put od finih havanskih cigara.

Kennedy je jeo, pio i govorio za četvoricu. Nakitio se on, pa onda predložio ozbiljno prijatelju doktoru, da se nastane u toj šumi, te načine kolibu od lisnata granja i ovdje osnuju dinastiju afrikanških Robinsona...

Predlog je inače ostao bez posljedica, iako se je Joe ponudio, da će on biti Petak.

Kraj se je činio tako mirnim, tako pustim, da je doktor odlučio provesti noć na zemlji. Joe pozapaljiva uokolo ognjeve, jer takva barikada treba da se digne od divljih zvijeri. Kuguari i hijene, namamljene mirisom slonova mesa, švrljale su oko njih. Kennedy morade nekoliko puta ispaliti karabinku na te presmione pohodnike, ali noć prodje naposljetku ipak bez ikakve nemile zgrade.

Osamnaesto poglavlje.

Karagvah. — Jezero Ukereve. — Noć na ostrvu. — Ekvator.
— Lijet preko jezera. — Slapovi. — Pogled na kraj. —
Izvori nilski. — Ostrvo Benga. — Potpis Andrije Debona.
— Zastava s grbom Engleske.

Sutradan se u pet sati započinu pripreme za odlazak. Joe prekrha sjekirom, koju je na svu sreću našao, slonove kljove. Oslobodjena »Viktorija« ponese putnike brzinom od osamnaest milja k sjeveroistoku.

Doktor je sinoć po visini zvijezda pomno ustanovio, gdje je. Bio je pod 2° 40' širine ispod ekvatora, to jest sto i šezdeset geografskih milja. Sada preleti iznad mnogih sela, ne mareći za viku, prouzrokovanu njegovom pojavom, pribilježi u glavnim crtama, kakvo je obličje tomu kraju, prijedje obronke Rubemhe, koji su gotovo isto onako strmi kao vršci Uzagare, i dohvati se kasnije, u Tengi, prvih uzvisina karagvaških kosa, koje se po njegovu mišljenju odvajaju od Mjesečevih planina. Stara priča dakle, da su te planine kolijevka Nilu, nije ni mnogo promašila istinu, jer te se planine steru uz jezero Ukereve, iz kojega, kako se misli, istječe velika rijeka.

Iz Kafura, prostranoga trgovačkoga kraja u ovoj zemlji, smotri on napokon to jezero, koje se toliko traži, a kapetan ga je Speke ugledao dne 3. kolovoza 1858.

Samuela Fergussona zaokupi ganuće. Još malo i stigao je do jedne od glavnih točaka svojega istraživačkoga puta. S durbinom na očima razmatrao je

svaki kutić toga tajnovitoga kraja i razbirao je pogledom ovo:

Pod njim je ponajviše zemlja prhljuša; samo nešto obradjenih prodolice; kraj je posut brdskim glavicama srednje visine, koje se k jezeru uravnjuju; po njivama je mjesto riže ječam; tu raste ona bokvica, iz koje cijede vino, što se ondje pije, i »mvani«, divlja biljka, koja im služi kao kava. Skup od kojih pedesetak okruglih koliba, pokrivenih cvjetnim strnom, bio je glavni grad u Karagvahu.

Lako su se razbiral i zapanjeni likovi u tih ljudi prilično lijepe pasmine, žutkastosmedje boje. Strahovito se ugojene žene vucinjaju izmed drveća i doktor zadivi svoje drugove pripoviješću, da se ta debljina ovdje jako cijeni, a postizava se time, što se žene moraju hraniti zgrušanim mlijekom.

U podne je »Viktorija« bila pod $1^{\circ} 45'$ južne širine; u jedan ju sat vjetar potjera preko jezera.

Jezero je to kapetan Speke okrstio Viktorijanjanz (njanza znači jezero). Na ovom je mjestu široko kojih devedeset milja. Na južnom je kraju u jezeru našao kapetan skup ostrva i prozvao ih Bengalskim arhipelagom. Prodr'o je istražujući sve do Muanze, na istočnoj obali, i tamošnji ga je sultan lijepo primio. Proveo je triangulaciju ovoga dijela jezerskoga, ali nije mogao da nabavi barku, ni da prijedje jezero, ni da razgleda veliko ostrvo Ukereve. To je ostrvo jako napučeno; vladaju njime tri sultana, a za osjeke je samo poluostrvo.

»Viktorija« stigne k jezeru sjevernije, na veliku žalost doktorovu, jer on je želio jezeru opredijeliti donje rubove. Obale su bile načičkane bodljikavim

grmljem i isprepletenom šikarom i sasvim posute mirijadama svijetlosmedjih moskita. Zemlja kao da se nije mogla nastaviti i bila je nenastanjena; samo su se vidjale rulje hipopotamâ, kako se valjaju po trščacima ili gnjure u bjeličastu vodu jezersku. Jezero je, kad ga gledaš s visine, puklo na zapad tako daleko, da bi rekao: more je. Obadvije su obale razdaleko i previše, da bi se mogla udesiti sveza med jednom i drugom, a i bure su ondje jake i česte, jer u ovoj nezaklonjenoj uvali na uzvisini mogu vjetrovi da bjesne.

Doktor je s teškom mukom upravljao balonom. Bojao se, da ne bude odbijen k istoku, ali na sreću ga uhvati struja i ponese ga ravno na sjever, te u šest sati naveče »Viktorija« pristane na malom pustom ostrvu pod $0^{\circ} 30'$ širine i $32^{\circ} 25'$ duljine, dvadeset milja od obale.

Putnici se zakvače za drvo, a kako se je vjetar naveče stišao, i oni ovako usidreni ostadoše s mirom. Na zemlju sići nisu mogli nipošto, jer ovdje su isto onako, kao i na obalama Njanze, jata moskitâ gustim oblakom prekrila zemlju.

Joe se vrati s drveta sav izboden, ali ljutio se nije, jer je smatrao sasvim prirodnim, da moskiti bodu.

Pri svem tom doktor, koji nije tolik optimist, odmota uže, štogod je dulje mogao, da se ukloni tim nemilosrdnim insektima, što uzlijeću sa zujanjem, od kojega se uznemiruješ.

Doktor ustanovi, kakva je visina jezeru iznad morske površine, i da je ista, koju je opredijelio kapetan Speke, to jest tisuću sedam stotina i pedeset stopa.

— Mi smo dakle na ostrvu! — reći će Joe, koji se je češao, da su mu sve pucali članci na rukama.

— Časom bismo ga obišli, — primijeti lovac, — jer osim tih umiljatih insekata ne vidi se ondje ni živa duša.

— Ta ostrva, što su razasuta po jezeru, — odgovori doktor, — zapravo su vršci potopljenih brežuljaka. Sreća naša, što smo ovdje našli sklonište, jer obale su ovoga jezera napučene divljim plemenima. Lezite dakle, kad nam je Bog dao mirnu noć.

— Zar ne ćeš i ti, Samuele, leći?

— Ne ću, jer ne bih mogao ni oka zaklopiti. Misli bi mi moje rastjerale san. Sutra ćemo, prijatelji, ako vjetar bude povoljan, udariti ravno na sjever, pa ćemo možda otkriti izvore nilske, tu tajnu, u koju još nitko nije prodr'o. Kad sam ovako nadomak izvorima velike rijeke, ne mogu da spavam.

Kennedy i Joe, koje nije ovoliko morila znanstvena briga, zaspe odmah kao zaklani pod doktorovom paskom.

U srijedu, dne 23. travnja, u četiri sata izjutra, spremi se »Viktorija« na polazak; nebo je bilo sivo, noć se je tromo dizala s jezera, po kojemu je pala gusta magla, ali naskoro razduhne žestok vjetar svu tmoru. »Viktorija« se nekoliko časaka pokoleba na razne strane, ali onda uperi ravno na sjever.

Doktor Fergusson pljesne rukama od radosti.

— Na pravi smo se put zaputili! — klikne. — Danas ćemo ili nikada ne ćemo vidjeti Nil! Prijatelji, evo baš prelazimo ekvator. Ulazimo u našu hemisferu!

— He, gospodaru! — javi se Joe. — Vi dakle velite, da ovuda prolazi ekvator?

— Baš ovuda, momče!

— Pa dobro, ali onda, da prostite, priličilo bi se valjda, da ne gubimo vrijeme, nego da taj ekvator pokvasimo.

— Pa neka bude čaša groga! — odvratila doktor smijući se; — tvoja briga za kozmografiju nije glupa.

— Ovako dakle bude na »Viktoriji« proslavljen prelazak preko ekvatora.

»Viktorija« je jurila hitno. Na zapadu se je zapazala niska obala, samo malo valovita, a u pozadini su se dizale visoke ravnice Ugande i Uzoge. Vjetar ubrza silno; skoro trideset milja na sat.

U Njanzi se voda od vjetra žestoko uzvitlala i pjenila se poput valova na moru. Po nekim jakim valovima, koji su se i onda, kad se je jezero smirilo, dugo još ljuljali, raspozna doktor, da je jezero jamačno vrlo duboko. Samo jedan ili dva surovo istesana čamca smotriše za toga nagloga lijeta preko jezera.

— Očito je, — reći će doktor, — da je ovo jezero, po svojem položaju na visini, prirodno stjecište rijekama istočnoga dijela Afrike. Nebo mu vraća kišom, što njegovim pritocima oduzima ishlapljivanjem. Čini mi se izvjesnim, da odavde izvire Nil.

— Pa vidjet ćemo, — uzvratila Kennedy.

Okolo devet sati približiše se zapadnoj obali. Činila se je pustom i šumovitom. Vjetar zapiri malok istoku i oni ugledaše drugu obalu jezera. Ta se obala vijuga i završava se tupim kutom oko 20° 40' sjeverne širine. Na tom kraju Njanze dižu visoke

planine svoje puste šiljke, a kroz dubok, krivudav klanac izmed njih provalila put rijeka i buči.

Vazda se brinući oko svojega aerostata doktor je Fergusson požudnim očima razmatrao kraj.

— Gledajte! — klikne on, — gledajte, prijatelji! Istinu govore Arapi! Oni kazuju, da ima rijeka; kojom jezero Ukereve otječe na sjever, a ta rijeka uistinu postoji i mi putujemo niz nju, i ona teče isto tako brzo, kao što mi letimo! A ova kap vode, što juri ispod naših nogu, jamačno će se sliti s valovima Sredozemskoga mora! To je Nil!

— To je Nil! — ponovi i Kennedy, koji se je zanio oduševljenjem Samuela Fergussona.

— Živio Nil! — klikne Joe, koji u veselju rado kliče svačemu: živio.

Goleme stijene priječe pogdjegdje tijekom tajnovitoj rijeci. Voda se pjeni, nastaju brzice i slapovi, a to utvrdi doktora još jače u njegovu mišljenju. S okolnih se gora slijevaju mnoge bujice, ruše se i pjene se; možeš ih okom nabrojiti na stotine. Iz tla izbijaju razasuti tanki mlazovi vode, pa se ukrštavaju, miješaju, natječu u brzini i svi hite u ovu rijeku, koja se radja, a prevraća se u veliku rječinu, kad sve njih proguta.

— Jest, ovo je Nil — ponovi doktor s uvjerenjem. — O porijetlu njegova imena razglabaju učenjaci žestoko, kao i o porijetlu njegove vode; mudruju oni, da potječe iz grčkoga jezika, iz koptijskoga, iz sanskrt^a); bilo kako mu drago, samo kad je naposljetku morao odati tajnu svojih izvora!

* Jednomu je bizantinskomu naučenjaku Neilos (grčko ime Nilu) aritmetičko ime. N znači 50, E 5, I 10, L 30, O 70, S 200: kad te brojke zbrojiš, dobivaš 365 dana godišnjih.

— Ali kako da se pouzdano uvjerimo, — zapita lovac, — da je ovo ona ista rijeka, što su je našli putnici, koji su došli sa sjevera?

— Steći ćemo — odvrati doktor — izvjesnih, nepobitnih, nepogrešivih dokaza, ako nam vjetar bude još jedan sat povoljan.

Gore se rastave, te se jave bezbrojna sela i njive zasijane sezamom, durahom i šećernom trskom. Plemena se u ovim krajevima pokazase razdražena, neprijateljska, voljnija da bjesne, nego da obožavaju. Njušili su oni strance, a ne bogove. Kao da oni, koji putuju k nilskim izvorima, hoće njima nešto da ukradu. »Viktorija« se morade držati izvan domaćaja njihovih mušketa.

— Tu će se teško prići k zemlji, — reče Škot.

— Pa šta! — odvrati Joe. — Tim gore za urodjenike, jer se ne će nauživati razgovora s nama.

— Ja ipak moram sići, — odgovori doktor Fergusson, — pa bilo i samo na četvrt sata. Bez toga ne mogu utvrditi rezultate našega istraživanja.

— Prijeka je dakle potreba, Samuele?

— Prijeka potreba, te ćemo sići, sve ako bi morali pucati.

— To mi je po volji, — odgovori Kennedy i pomiluje svoju karabinku.

— Čim ushtjednete, gospodar, — reče Joe i spremi se na boj.

— Ne će biti prvi put, — odvrati doktor, — da se znanost unapredjuje oružjem u ruci; tako se je desilo i jednomu francuskomu učenjaku u špa-

njolskim planinama, kad je mjerio zemaljski meridian.

— Ni brige te Samuele! Samo se ti uzdaj u nas dvojicu, koji te čuvamo.

— Hoćemo li odmah, gospodaru?

— Ne ćemo još. Mi ćemo se pače još i dići, da točno razmotrimo konfiguraciju zemlje.

Vodik se rastegne i za manje od deset časaka »Viktorija« je lebdjela već u visini od dvije tisuće i pet stotina stopa nad zemljom.

Odande se je razbiralala isprepletena mreža tih rijeka, što se sve slijevaju u veliku rijeku, a pri-tječu i s plodnih polja na zapadu, izmed bezbrojnih brežuljaka.

— Nismo ni devedeset milja od Gondokora, — reče doktor, mjereći na mapi, — i manje nego pet milja od onoga mjesta, dokle su doprli putnici, koji su došli sa sjevera. Hajde da se oprezno približimo zemlji!

»Viktorija« se spusti više od dvije tisuće stopa.

— Sada budite, prijatelji, na svaku nepriliku pripralni.

— Pripravni smo, — odgovori Dick i Joe.

— Dobro je!

»Viktorija« podje naskoro duž korita rijeke i jedva sto stopa od njega. Nil je na tom mjestu pedeset hvati širok, a urodjenici se po selima, koja su na obadvije obale, dali na uzbunu i metež. Kod drugoga stupnja pādâ Nil strmim slapom i tu je naravski neprelazan.

— To je slap, koga spominje Debono, — klikne doktor.

Rijeka se je širila, a osula se mnogim ostrvima i Samuel ih Fergusson stane gutati očima. Kao da je tražio neki znak i nije mogao još da ga nadje.

Nekoliko crnaca doplovi u čamcu pod balon. Kennedy ih pozdravi hitcem iz puške; ne pogodi ih doduše, ali ih natjera, da tegnuše što brže dohvatiti se obale.

— Sretan put! — zaželi im Joe. — Na njihovu se mjestu ne bih usudio opet doći, a osobito bih zazirao od čudovišta, koje po volji sipa gromove.

Ali uto se doktor Fergusson naglo maši za durbinom i naperi ga na jedno ostrvo usred rijeke.

— Četiri drveta! — klikne; — gledajte, tamo dolje!

I zbilja su na kraju ostrva stajala četiri osamljena drveta.

— To je ostrvo Benga! uistinu jest! — do-metne on.

— Pa šta onda? — priupita Dick.

— Tu ćemo sići, ako Bog da!

— Ali kao da je ostrvo nastanjeno, gospodine Samuele!

— Pravo veli Joe. Čini mi se, da vidim hrpu od dvadesetak urodjenika.

— Natjerat ćemo ih u bijeg; ne će biti teško, — odvrati Fergusson.

— I hoćemo, kako veliš, — priklopi lovac.

Sunce je stajalo na zenitu. »Viktorija« se približi ostrvu.

Crnci, od plemena Makadâ, nadadu jaku viku. Jedan zavitla mahati po zraku svojim šeširom od kore. Kennedy nanišani, ispali i šešir se rasprsne.

Sada nastane opći rasap. Urodjenici se strmo-glave u rijeku i preplivaju je. S obadviju se obala ospe tuča tanadi i kiša strijelâ, ali ne nahudi aerostatu, koji se je sidrom zakvačio za pukotinu u stijeni. Joe klizne na zemlju.

— Ljestve! — zavikne doktor. — Hodi za mnom, Kennedy!

— Šta bi ti?

— Da sidjemo. Treba mi svjedok.

— Evo me.

— Joe, pripazi dobro!

— Ne brinite se, gospodaru; ja jamčim za sve.

— Hodi, Dick! — reče doktor i stupi na zemlju.

On odvede svojega druga do hrpe stijena, što se diže na jednom ostrvskom jeziću, potraži tamo neko vrijeme, počepka po šikari i okrvavi ruke.

Odjedanput uhvati živo lovca za ruku.

— Gledaj! — reče.

— Pismena! — klikne Kennedy.

I zbilja, dva slova, urezana u stijenu, javila se sasvim jasno. Čitalo se je razgovijetno: »A. D.«

— A. D. — Andrea Debono! — prihvati riječ doktor Fergusson. — Ime putnika, koji je najdalje dopr'o uz Nil.

— To je zbilja nepobitno, prijatelju Samuele.

— Jesi li sada uvjeren?

— Jest, Nil je! Ne možemo ni sumnjati o tome.

Doktor pogleda još posljednji put ova dragocjena početna slova i precrta im točno lik i veličinu.

— A sada — reče — na balon!

— Onda brže, jer evo se nekoliko urodjenika sprema, da preplivaju natrag rijeku.

— Slabo se sada brigamo za to! Neka nas vjetar ponese nekoliko sati na sjever, pa ćemo stići u Gondokoro i porukovati se sa zemljacima!

Nakon deset časaka »Viktorija« veličanstveno uzleti, a doktor Fergusson istakne, za znak uspjeha, zastavu s grbom Engleske.

Devetnaesto poglavlje.

Nil. — Gora Treskavica. — Uspomena na zemlju. — Šta pričaju Arapi. — Narod Njam-Njam. — Razborite misli Jojeve. — »Viktorija« lavira. — Aerostatski usponi. — Gospodja Blanchard.

— Kojim smo pravcem udarili? — zapita Kennedy, kad je opazio, da mu prijatelj motri kompas.

— Na sjeverni sjeveroistok.

— Do bijesa! Ta to onda nije sjever!

— Nije, Dick, i ja mislim, da ćemo teško stići u Gondokoro. Žao mi je, ali smo ipak povezivali istočna istraživanja sa sjevernima; ne možemo se potužiti.

»Viktorija« se je pomalo udaljivala od Nila.

— Još jedan pogled — reče doktor — na tu neprelaznu širinu, koju ni najneustrašiviji putnici nikada ne mogoše prijeći! To su valjda ona nepristupna plemena, što ih opisuju Petherick, d'Arnaud, Miani i mladi putnik Lejean, koji nas je obdario najboljim radovima o gornjem Nilu.

— Naša se otkrića — zapita Kennedy — slažu dakle s nagadjanjem učenjačkim?

— Sasvim se slažu. Izvori Bijele rijeke, Bahr-el-Abiada, zaronjeni su u jezero prostrano kao more; odande ona istječe. Poezija će s tim svakako izgubiti, jer ovomu su kralju med rijekama voljeli pridavati nebesko porijetlo. Stari su ga krstili Oceanom i zamalo te nisu vjerovali, da istječe ravno iz sunca! Ali mora se to obarati i pokatkad primati ono, što nas nauka uči. Možda ne će biti svagda učenjakâ, ali pjesnikâ će svagda biti.

— Opet se vide slapovi, — reče Joe.

— To su makedski slapovi, pod 3° širine. Točnije ne može ni biti! Da nam je bilo nekoliko sati putovati nad Nilom!

— A tamo dolje pred nama — primijeti lovac — vidim vršak neke gore.

— To je gora Logvek, »gora Treskavica« u Arapâ. Sav je ovaj kraj razgledao Debono i obišao ga pod imenom Latif-efendije. Plemena kraj Nila žive u međusobnom krvnom neprijateljstvu i bore se do istrage. Znao onda, kakvim se je on pogibijama izvirgavao.

Vjetar ponese sada »Viktoriju« k sjeverozapadu. Ali da se ukloni gori Logveku, morade potražiti povoljniju struju.

— Prijatelji, — reći će doktor drugarima, — sada istom započinjemo uistinu putovanje afrikansko. Sve dosad smo putovali po tragu naših preteča. Sada ćemo da se bacimo u nepoznat svijet. Ne će li nas izdati odvažnost?

— Nipošto! — kliknu u jedan glas Dick i Joe.

— Na put dakle, i Bog nam bio u pomoći!

U deset sati naveče stignu putnici preko uvalâ, šuma, razasutih sela do bočine »Gore Treskavice« i polete duž njenih položitih padina.

Toga znamenitoga dana, 23. travnja, preletješe oni, gonjeni naglim vjetrom, za petnaest sati više od tri stotine i petnaest milja.

Ali ovaj ih je posljednji dio puta ožalostio. Mrtva tišina zavlada u košari. Je li se doktor Fergusson sasvim zanio u svoja otkrića? Jesu li njegova dva druga razmišljala o tom putu kroz nepoznate krajeve? Bilo je svega toga, a s tim su se izmiješale jamačno življe uspomene na Englesku i na daleke prijatelje. Jedini se je Joe iskazivao bezbrižnom filozofijom i sasvim mu se je prirodnim činilo, da otadžbina nije ovdje, dok je na drugom mjestu, ali i on je poštivao šutnju Samuela Fergussona i Dicka Kennedya.

U deset sati naveče »Viktorija« se usidri onkraj Gore Treskavice,*) onda se svojski navečeraju i svi se obredaju u spavanju i u stražarenju.

Sutradan, kad se probudiše, svanuše im opet vedrije misli. Vrijeme je bilo krasno, vjetar im je pirkao s povoljne strane. Zajutrak, začinjjen Jojevim veseljem, sasvim ih razvedri.

Kraj, kojim sada krenuše, beskrajan je. Medjaši on s Mjesečevim i s Darfurskim planinama, od prilike je dakle tolik, kolika i Evropa.

— Sada jamačno prelazimo — reče doktor — tako zvanu kraljevinu Uzogu. Nekoji geografi tvrde,

*) Stara je priča, da se ta gora odmah strese, čim na nju stupi koji musliman.

da u sredini Afrike ima silna uvala, ogromno centralno jezero. Vidjet ćemo, ima li u toj misli ikoji trunak istine.

— Ali otkuda su to smislili? — zapita Kennedy.

— Jer tako pripovijedaju Arapi. Taj svijet mnogo priča, možda i previše. Nekoji putnici, koji su doputovali do Kazeha ili do velikih jezera, vidjeli su tamo robovâ iz centralnih krajeva. Njih su ispitali o njihovoj zemlji, pa su te raznolike vijesti povezivali i iz toga su stvorili teorije. Ali u svem tome ima vazda istinita jezgra, pa eto vidiš, da se u pitanju o izvorima nilskim nisu prevarili.

— Istinska istina, — odgovori Kennedy.

— Na osnovi tih podataka pokušali su sastaviti karte. Po jednoj od tih karata putovat ću i ja, pa ću je, ako ustreba, ispraviti.

— Je li sav ovaj kraj napučen? — zapita Joe.

— Dabome, ali loše napučen.

— Mislio sam.

— Ta se razasuta plemena sva zovu zajedničkim imenom Njam-Njam, a to je ime samo onomatopojetsko, jer zvuči kao žvakanje.

— Divota, — primijeti Joe, — njam, njam!

— Ali da ti, dobri moj Joe, budeš neposrednim uzrokom toj onomatopojeziji, ne bi ti se činilo divnim.

— Šta vi to velite?

— Velim, da se ova plemena smatraju ljudožderskima.

— Je li to izvjesno?

— Sasvim izvjesno. Tvrdilo se je i to, da ovdašnji urođenici imaju repove kao obični četveronošci. Ali naskoro se je razabralo, da su ti repovi na kožama životinjâ, kojima se oni odijevaju.

— Šteta! Rep je vrlo podesan, da se njime tjeraju moskiti.

— Možda, Joe, ali to spada u priču, kao i pasje glave, koje je putnik Brun-Rollet pripisao nekim plemenima.

— Pasje glave? Zgodne za lajanje, pa i za ljudožderstvo.

— Jedina je nažalost istina, da su ti narodi divlji i vrlo pomamni za ljudskim mesom, te ga željno traže.

— Ne bih želio, — reče Joe, — da se jako pomame za mnom.

— Gle ti njega! — reče lovac.

— Tako je to, gospodin Dick. Ako ja u gladno vrijeme trebam da budem pojeđen, hoću, da to bude od koristi vama i mojemu gospodaru! Ali da ja te crne bijesove hranim, pi! Umro bih od stida!

— No dakle, dragi Joe, — odgovori Kennedy, — ovako valja, pa ako bude trebalo, u tebe se pouzdajemo.

— Na službu, gospodo.

— Joe zato govori ovako, — primijeti doktor, — da se postaramo i dobro ga ugojimo.

— Možda i zato, — odvrati Joe; — čovjek je takvo sebično živinče!

Poslije podne se nebo prekrije vrelom maglom, koja se je ishlapila iz tla; od tmore se je jedva razabiralo išta na zemlji; zato doktor, da ne grune iznenađa o koji vršak, u pet sati odredi, da stanu.

Noć prodje bez ikakve neprilike, ali po toj mrkloj pomrčini moradoše da budu dvaput pažljiviji.

Sutradan je cijelo jutro duhao svom žestinom monsun *); vjetar navalio u donje udubine na balonu i stao žestoko tresti sud, kroz koji idu cijevi s plinom, što se rasteže. Moradoše biti pričvršćene užetima i Joe to izvrši osobito vješto.

— To nam vrijedi dvostruko, — reče doktor Fergusson; — ponajprvo se tim sprečava gubitak dragocjenoga plina, a onda se ne vuče oko nas upaljiva pruga, koja bi na kraju planula.

— Bila bi to nemila prigoda na putu, — primijeti Joe.

— Bi li se mi strovalili na zemlju? — zapita Dick.

— Strovalili se ne bi! Plin bi polako izgarao i mi bi malo pomalo silazili. Takva je nezgoda zadesila francusku zrakoplovku gospodju Blanchard. Ona je upalila svoj balon, puštajući vatromet, ali se nije survala i ne bi bila jamačno ni poginula, da joj se košara nije sudarila s dimnjakom i tako ona bila izbačena na zemlju.

— Nadajmo se, da nas ovakva nevolja ne će snaći, — reče lovac; — sve dosad mi se naš lijet ne čini opasnim, te ne znam, šta bi nas spriječilo, da stignemo do cilja.

— Ne znam ni ja, dragi moj Dick. Nezgode je uostalom prouzrokovala svagda neopreznost samih putnika ili loša gradnja njihovih aparata. Nego ipak na nekoliko tisuća aerostatskih uspona nema ni dvadeset nezgoda, koje su prouzrokovale smrt. Uglavnom

*) Vjetar na Indijskom oceanu.

je najopasnije pristajanje balona i polazak njegov. Moramo dakle u tim prilikama svojski paziti!

— Vrijeme je doručku, — sjeti ih Joe; — zadovoljit ćemo se usoljenim mesom i kavom, dok nas ne bude gospodin Kennedy mogao počastiti kojim valjanim komadom divljači.

Dvadeseto poglavlje.

Nebeska staklenica. — Paoma na smokvi. — Mammouth trees. — Ratno drvo. — Krilata potprega. — Pokolj. — Božanska intervencija.

Vjetar duha žestoko i nejednako. »Viktorija« samo lavira po zraku. Čas bude bačena na sjever, čas na jug, i ne može da naidje na stalnu struju.

— Vrlo se brzo krećemo, a mnogo ne napredujemo, — reći će Kennedy, kad je opazio, kako se magnetska igla vazda miče.

— »Viktorija« juri brzinom od barem trideset milja na sat, — reče Samuel Fergusson. — Nagnite se i pogledajte, kako kraj naglo nestaje ispod nas. Pazite! ova šuma kao da će se svaliti na nas!

— Od šume je već nastala čistina, — odvrati lovac.

— A od čistine selo, — priklopi nakon nekoliko časaka Joe. — Gledajte ta zabezegnuta crnačka lica!

— Sasvim je prirodno, — odgovori doktor. — Kad su se prvi baloni javili, francuski su ih seljani

smatrali zračnim nemanima, te su pucali na njih; smije dakle sudanski crnac barem razrogačiti oči.

— Vjere mi! — reći će Joe, dok je »Viktorija« plovila sto stopa iznad nekoga sela; — ako dopuštate, gospodaru, ja ću im dobaciti praznu staklenicu; stigne li im zdrava i čitava, oni će je obožavati, a ako se razbije, načinit će od komadićaka amajlije!

Tako reče i baci staklenicu, koja se rasprsnje, a urodjenici nadadu silnu viku i polete u svoje kolibe.

Kad stigoše malko dalje, uzvikne Kennedy:

— Tâ pogledajte ovo čudno drvo! Gornja mu je čest drugačija, a donja opet drugačija.

— Eto, — odvrati Joe, — u ovoj zemlji raste drveće jedno na drugom.

— To vam je — odgovori doktor — smokvino stablo, na koje se je nasulo nešto zemlje crnice. Onamo je jednog dana vjetar doduhnuo zрно paomina sjemena i paoma je izrasla kao na prostranom polju.

— Divna moda, — odobri Joe, — i ja ću je u Engleskoj uobičajiti, jer to će dobro pristajati u londonske parkove, a osim toga će i umnožati voćke; imat ćemo voćnjakâ u visini, na veliku korist sviju malih posjednika.

U taj se čas morade »Viktorija« dići, da preleti šumu neke vrste prastarih banana, viših od tri stotine stopa.

— Divna li drveća! — klikne Kennedy; — ništa mi ljepše nije, nego pogled na ove dostojanstvene šume. Pogledaj, Samuele!

— Visina je tim bananama uistinu začudna, dragi moj Dick, a ipak ona ne bi ni iznenadila u šumama novoga svijeta.

— Šta, zar ima još višega drveća?

— Dabome, med onim, koje zovemo »mam-mouth trees«. Tako je u Kaliforniji nadjen cedar, visok četiri stotine i pedeset stopa, dakle viši od tornja na parlamentu, pa i od najviše egipatske piramide. Pri zemlji mu je bio objam sto i dvadeset stopa, a po kolutima je u stablu bio stariji od četiri tisuće godina.

— Eh, gospodaru, to onda nije ni čudo! Tko četiri tisuće godina živi, sasvim je prirodno, da će lijepim rastom izrasti.

Ali za ovoga pričanja doktorova i odgovaranja Jojeva smijenio je već šumu velik skup kolibâ, poređanih uokrug oko poljane. Na sredini izraslo jedno jedincato drvo, a Joe, kad ga smotri, zavikne:

— No, ako ovo drvo četiri tisuće godina ovakvim cvijećem cvjeta, ne čestitam mu ja ni najmanje.

I on pokaže ogromnu sikomoru, kojoj je stablo gotovo sasvim zatrpano gomilom ljudskih kostiju. Cvijeće, koje je Joe spomenuo, bile su istom odsječene glave, pribodene bodežima u koru.

— Ratno drvo kanibalsko! — reći će doktor. Indijanci zdiru kožu s glave, Afrikanci skidaju cijelu glavu.

— Kakva je komu moda, — odvrati Joe.

Ali već nestade s obzorja sela s krvavim glavama; podalje se u drugom selu prikaže prizor, isto onako oduran; u prašini leže napolak izglodana mrtva

tjelesa, kosturi, kojekuda porazbacani ljudski udovi, sve za hranu hijenama i šakalima.

— To su jamačno tjelesa zločinaca. Izlažu ih, kao i u Abesiniji, divljim zvijerima, koje ih jednim ujedom zakolju, a onda ih po volji izjedaju.

— Nije ni to mnogo okrutnije, nego što su vješala, — reći će Škot. — Samo je prljavije, to je sve.

— U južnim afrikanskim krajevima — opet će doktor — zatvore samo zločinca u njegovu vlastitu kolibu, skupa s njegovom stokom, a gdje kada i s njegovom porodicom, pa onda potpale i sve izgori odjedanput. To je okrutnost, ali priznajem s Kennedijem, da su i vješala, iako su manje okrutna, ipak barbarska.

Joe, kako je bistra oka, javi sada, da vidi, gdje po obzorju lete jata grabežljivih ptica.

— Orlovi su, — klikne Kennedy, pošto ih je kroz durbin razabrao, — divne ptice, koje lete isto tako kao i mi.

— Bog nas očuvao od njihovih napadaja! — reče doktor; — strašniji su nam oni, nego divlje zvijeri ili divljačka plemena.

— Šta! — odvrati lovac, — odbit ću ja njih s nekoliko metaka iz puške.

— Volio bih ipak, dragi moj Dick, da ne ustrebamo tvoje vještine. Da kojigod od njih ključne kljunom, ode taffetas na našem balonu! Sva sreća, što se čini, kao da naša mašina više plaši nego mami te strahovite ptice.

— Ali da čujete moju ideju, — progovori Joe, — jer meni danas samo vreažu ideje. Da nam je

uhvatiti spregu živih orlova, pa da je upregnemo pred našu košaru, mogli bi nas oni voziti po zraku!

— To je već ozbiljno predlagano, — odgovori doktor, — ali ne vjerujem, da bi se moglo udesiti sa životinjama, koje su po svojoj prirodi ovako ćudljive.

— Naučili bi mi njih, — prihvati Joe; — mjesto žvâlâ trebali bi njima naočnjaci, koji bi im priječili vid; kad im poklopiš lijevo oko, udarit će na desnu stranu, kad poklopiš desno, na lijevu, a kad im zakriješ obadva oka, stat će.

— Dopusti mi, dragi Joe, ja volijem povoljan vjetar, nego da prežem tvoje orlove; jeftinija je hrana i sigurnije je.

— Dopuštam vam, gospodaru, ali od ideje svoje ne popuštam.

Bilo je podne. »Viktorija« je već neko vrijeme polaganije vozila. Zemlja je pod njom prolazila, nije letjela više.

Odjedared zaori do putnikâ vika i zviždanje. Oni se nagnu i spaze na prostranoj ravnici prizor, od kojeda protrnuše.

Dva se zavadjena plemena dala u ljutu borbu i strijele im lete zrakom kao oblaci. Bojnici se omamili pokoljem, pa i ne zapažaju dolazak »Viktorijin«. Ima ih od prilike tri stotine, a skvačili se i smiješali se, da ih nitko ne bi razmršio. Gotovo su svi okrvavljeni ranjeničkom krvlju, po kojoj se valjaju, pa ih je grozota pogledati.

Kad se je aerostat pojavio, zastanu malko; nekoliko strijela odapnu na košaru i jedna doleti toliko, da ju je Joe uhvatio rukom.

— Uspnimo se izvan domašaja njihovih strijela! — uzvikne doktor Fergusson. — Ne budimo neoprezni! To ne smijemo biti!

Pokolj se je s obadviju strana nastavljao sje-kirama i sagajama. Čim se koji protivnik svali na zemlju, neprijatelj priskakuje i odsijeca mu glavu. U metež se umiješale i žene, pa skupljaju krvave glave i gomilaju ih na svakom kraju bojnoga polja, a biva, te se i one bore, da se dočepaju toga gnusnoga pobjednoga znaka.

— Grozovita li prizora! — uzvikne Kennedy sa silnim gadjenjem.

— Odurni glupani! — primijeti Joe. — Ali da su u uniformi, bili bi kao i svi ratnici na svijetu.

— Bijesna me želja snalazi, da se umiješam u tu borbu, — reče lovac i digne svoju karabinku.

— Nemoj! — odvrati mu živahno doktor; — nemoj! Bolje je, da samo svoju brigu vodimo. Zar ti znaš, tko je prav, a tko kriv, pa da igraš ulogu providnosti? Uklonimo se, da ne gledamo taj odurni prizor! Kad bi veliki vojskovođe mogli ovako iz visine gledati pozornicu svojih junačkih djela, možda bi im naposljetku dojadilo liti krv i osvajati.

Vodja jedne od tih stranaka isticao se je atletskim rastom i herkulskom snagom. Jednom je rukóm zabadao koplje u zbijene redove svojih neprijatelja, a sjekirom u drugoj ruci kosio ih je. Odjedanput odbaci daleko od sebe svoju okrvavljenу sagaju, pojuri na nekoga ranjenika, jednim mu zamahom odrubi ruku, zgrabi je šakom, prinese k ustima i pomamno zagrizе u nju.

— Ah ! — cikne Kennedy, — grozovite li zvijeri! ne mogu dulje da to trpim!

I ratnik se, pogodjen tanetom u čelo, izvali na-uznak.

Kad on pade, njegovi se ratnici strahovito uprepaste. Ta ih neprirodna smrt prenerazi, a protivnicima raspali žestinu, te za časak pobježe s bojnoga polja polovica bojnikâ.

— Hajdemo da u višoj visini potražimo struju, koja će nas ponijeti, — reče doktor. — Zgadio mi se je taj prizor.

Ali nije mogao tako brzo umaći, da ne vidi još, kako se je pobjedničko pleme sletjelo na mrtvace i na ranjenike, pa se stalo otimati za to meso, toplo još, i lakomo ga proždirati.

— Pi! — zgadi se Joe, — odurno je!

»Viktorija« se širi i diže se; bijesna rulja urla i proganja je nekoliko časaka, ali naposljetku bude ona navraćena k jugu i skloni se od ove pozornice pokolja i ljudožderstva.

Zemlja se je sada prilično ustalasala i mnoge vode teku njome na istok; jamačno utječu u pritoke jezera Nû ili u Gazelsku rijeku, o kojima Guillaume Lejean javlja onakve zanimljive vijesti.

Kad se je zanoćalo, usidri se »Viktorija« pod 27° duljine i 4° 20' sjeverne širine, nakon puta od 150 milja.

Dvadeset i prvo poglavlje.

Neobična buka. — Noćni napadaj. — Kennedy i Joe na drvetu. — Dva hitca. — U pomoć! u pomoć! — Francuski odgovor. — Plan o spasavanju.

Noć se jako smračila, tako da doktor nije mogao razmatrati zemlju. Zakvačio je balon za vrlo visoko drvo, a i tomu drvetu jedva jedvice razbira isprepletenu masu. Po svojem običaju uze on stražiti od devet sati, a o ponoći ga smijeni Dick.

— Pazi dobro, Dick! Pazi s najvećom pomnjom!

— Ima li šta novo?

— Nema! Ali kao da sam ispod nas našuo neku nejasnu buku. Ne znam sasvim, kuda li nas je vjetar zanio, ali nije na štetu ni prevelika pažljivost.

— Valjda si čuo kriku divlje zvjeradi.

— Nisam! Posve mi se je drugačije učinilo. Nego ti nas, čim se šta gane, probudi odmah!

— Ni brige te!

Doktor prisluhne pozorno još jedanput, ali ne začuje ništa, pa se izvali na svoj pokrovac i nabrzo zaspi.

Nebo je bilo pokriveno gustim oblacima, ali ni dah nije treptio zrakom. »Viktorija« se je držala o jednom jedinom sidru, pa se nije ni micala.

Kennedy se podlaktio o košaru, da mogne pripaziti na grijalicu, koja gori, te se zagledao u tihu pomrčinu. Razmatra on obzorje, pa kako se zna dešavati duhovima, koji su nemirni ili već zaokupljeni čime, učini mu se, kao da pogdjekada nazire neko

nejasno svjetlucanje. Časkom mu se pričinu pače, da na nekih dvjestu koračaja jasno razabira svjetlašće. Ali to je bio samo bljesak i dalje nije ništa više vidio.

Bilo je to jamačno jedno od onih svjetlucavih prividjenja, što po mrkloj tami iskakuju pred oči.

Kennedy se opet smiri i vrati se k svojemu nejasnomu motrenju, kad iznenada pronicav cik zaori zrakom.

Je li to krik koje životinje ili koje noćne ptice? Ili se je izvio iz čovječjih usta?

Kennedy razabra, da je položaj ozbiljan, te htjede probuditi drugare, ali onda smisli, da su u svakom slučaju, bili to ljudi ili zvijeri, izvan domaćaja njegove puške; pregleda dakle svoje oružje i zagleda se svojim noćnim durbinom opet u daljinu.

Učini mu se, kao da pod sobom nazire neke nejasne spodobе, koje se šuljaju k drvetu. Onda pro sine časkom mjesečina kao bljesak izmed oblaka i on razgovijetno razabere hrpu likova, koji se komesaju u pomrčini.

Padne mu na pamet ona zgoda s majmunima psoglavcima, pa položi ruku doktoru na rame. Doktor se odmah probudi.

— Mir! — šapne Kennedy; — tiho moramo govoriti.

— Je li što?

— Jest. Da probudimo Joa!

Čim ustade Joe, ispriповjedi lovac, šta je vidio.

— Jesu li opet ti prokleti majmuni? — zapita Joe.

— Možda jesu; ali treba da budemo oprezní.

— Joe i ja — reče Kennedy — sići ćemo niz ljestve na drvo.

— A dotle ću ja — odvrati doktor — spremi, što treba, da mogremo naglo uzletjeti.

— Dobro je.

— Da sidjemo! — reče Joe.

— Ne laćajte se oružja, ako ne bude krajnja potreba, — opomene ih doktor; — ne koristi nam odavati se u ovom kraju.

Dick i Joe samo mahnu za odgovor. Onda tiho spuže na drvo i smjeste se na rašljama jakih grana, za koje se je sidro zakvaćilo.

Nekoliko časaka pošute i pomiruju u granju. Ali kad se začuje neko struganje po kori, uhvati Joe Škota za ruku.

— Čujete li?

— Čujem. To se približuje.

— Da nije zmijsa? To šuškanje, što ste načuli...

— Nije! Nešto je čovječansko.

— Još su mi miliji ti divljaci, — reći će Joe sâm sebi. — Ti su mi gmazovi odvratni.

— Sve jače šušti, — opet će Kennedy nakon nekoliko časaka.

— Istina je! Nešto se penje i vere.

— Pripazi s ove strane, a ja ću s druge.

— Dobro.

Bili su sami na vršku glavne grane, koja je ravno izrasla iz ove šume, što se zove baobab. Tama je pod tim gustim lišćem bila još i mračnija. Ali Joe se nagne Kennedyjevu uhu i reče mu, pokazujući na donji kraj drveta:

— Crnci.

Nekoliko riječi, izrečenih tihim glasom, dopre i do putnikâ.

Joe uperi pušku.

— Pričekaj! — reče Kennedy.

Divljaci se uistinu uspeli uz baobab. Izviru oni sa sviju strana, šuljaju se po granama kao gmazovi, veru se polako, ali sigurno. Ali onda ih odade isparivanje smrdljive masti, kojom natiru tijelo. Nabrzo se jave dvije glave Kennedyju i Jou pred očima, u visini one same grane, na kojoj su oni.

— Pazi! — zapovjedi Kennedy. — Páli!

Dvostruk prasak grane kao grom i bude nadvikan bolnim jaukanjem. Za trenuće oka nestade cijele rulje.

Ali kroza svu viku njihovu prodre neobičan, nenadan, neobješnjiv krik! Čovječji glas razgovijetno izgovori u francuskom jeziku ove riječi:

— U pomoć! U pomoć!

Kennedy se i Joe zaprepašteni vrata brže bolje u košaru.

— Jeste li čuli? — zapita ih doktor.

— Kako ne bi čuli taj grozoviti krik: u pomoć! u pomoć!

— Neki je Francuz zapao tim barbarima u ruke!

— Putnik koji!

— Možda misijonar!

— Jadnik! — klikne lovac. — Oni ga ubijaju, oni ga muče!

Doktor je uzalud nastojao, da prikrije svoje uzbuđenje.

— Nema sumnje, — reče. — Neki je nesretnik Francuz zapao u šake tim divljacima. Ali mi ne ćemo odavde, doklegod ne pokušamo sve, štogod se može, da ga spasimo. Po pûcnju naših pušaka razabrao je svakako, da mu je stigla nenadana pomoć i da mu je sama providnost priskočila. Ne ćemo, da mu se ta posljednja nada izjalovi. Slažete li se i vi sa mnom?

— Slažemo se, Samuele, i pripravní smo slušati tebe.

— Da smislimo dakle, kako ćemo, i da ga odmah izjutra uznastojimo odvesti.

— Ali kako da uklonimo te ništarije crnce? — upita Kennedy.

— Po ovom, kako su se razbjegli, — reći će doktor, — vidim jasno, da oni ne poznaju ognjevito oružje. Moramo se dakle okoristiti njihovom stravom. Ali moramo sačekati jutro, pa da započnemo, a kako ćemo da ga spasimo, o tom ćemo smisliti plan, dok razvidimo samo mjesto.

— Teško da je daleko taj jadnik, — primijeti Joe, — jer...

— U pomoć! U pomoć! — začuje se opet glas, ali sada slabiji.

— Barbari! — cikne Joe uzrujan. — Ali ako ga noćas ubiju?

— Slušaj, Samuele, — progovori Kennedy i uhvati doktorovu ruku, — ako ga ubiju noćas?

— Teško da će, prijatelji! Ova divlja plemena ubijaju svoje zarobljenike po bijelu danu. Treba im sunca!

— Da se ja po ovoj mrkloj noći — reče Škot — odšuljam k tomu nesretniku?

— Ja ću s vama, gospodin Dick!

— Stanite, prijatelji, stanite! Ta je nakana na čast vašemu srcu i srčanosti, ali vi bi time sve nas izvrgli opasnosti i još bi gore naškodili onomu, kojega bi da spasimo.

— Zašto to? — opet će Kenedy. — Ti su se divljaci rasplašili i rasuli. Ne će se oni vratiti više.

— Zaklinjem te, Dick, poslušaj mene! Ja se staram za dobro sviju nas. Ako te slučajno uhvate, sve je propalo.

— Ali onaj nas jadnik iščekuje i nada nam se! A nitko mu ne odgovara, nitko mu u pomoć ne pritrjeće! Pomislit će još, da su ga ćuti prevarile i da nije ništa ni čuo!...

— Možemo da ga ohrabrimo, — odvrati doktor Fergusson.

On sastavi pred ustima ruke kao u trubu, te stojeći u košari zavikne u pomrčinu iza svega glasa u jeziku neznančevu:

— Bio ti, tko bio, nemoj da kloneš! Tri su ti prijatelja na pomoći.

Strahovita mu krika odgovori i u njoj je valjda zaglušen odgovor zarobljenikov.

— Kolju ga! Zaklat će ga! — zavikne Kenedy. — Naše mu je upletanje samo uskorilo smrtnu muku! Treba da priskočimo!

— Ali kako, Dick? Šta bi ti da učiniš po ovoj pomrčini?

— Uh! samo da je dan! — klikne Joe.

— Pa šta, kad bi dan bio? — zapita doktor s osobitim tonom.

— Lako onda, Samuele, — odvrati lovac. — Ja bih sišao na zemlju, pa bih hitcima iz puške rastjerao tu gadariju.

— A ti, Joe? — zapita Fergusson.

— Ja bih, gospodaru, opreznije postupio. Ja bih zarobljeniku rekao, neka pobjegne, kamo ja kazujem.

— A kako bi mu dojavio to?

— Ovom strijelom, koju sam u lijetu uhvatio. Pričvrstio bih uz nju pisamce, ili bih mu glasno doviknuo, jer ovi crnci i ne razumiju naš jezik.

— Vaši su planovi neprovedivi, dragi prijatelji. Teško je i preteško tomu nesretniku pobjeći, sve da i zavera pažljivost svojih krvnika. Što se tebe tiče, mili moj Dick, ti bi uz veliku srčanost i koristeći se stravom, koju bi naše puške prouzrokovale, možda i uspio u svojem planu; ali ako se izjalovi, ti si izgubljen i morali bi mjesto jednoga izbavljati dvojicu. Ne valja dakle tako, nego moramo svu nadu u uspjeh pritegnuti na našu stranu i drugačije se latiti.

— Ali latiti se moramo odmah, — odvrne lovac.

— Možda! — odgovori Samuel, naglašujući tu riječ.

— Gospodaru, zar ste vi kadri razbiti ovu pomrčinu?

— Tko zna, Joe!

— Ah! Ako to učinite, ja ću vas proglasiti prvim učenjakom na svijetu.

Doktor pošuti nekoliko časaka i zamisli se. Drugovi su ga gledali s uzbuđenjem; bili su ovom

neobičnom zgodom prerazdraženi. Nabrzo prihvati opet Fergusson riječ.

— Evo mojega plana, — reče. — Imamo još dvjesta funti balasta, jer nismo ni načeli vreće, kako smo ih ponijeli. Računam, neka taj zarobljenik, iako je bez sumnje istrošen, téži isto toliko, koliko i koji od nas, morat ćemo dakle baciti šezdesetak funti, da se brže mognemo uspeti.

— Kako bi ti to dakle da udesiš? — zapita Kennedy.

— Evo, kako, Dick. Ako stignem do zarobljenika i izbacim onoliko balasta, koliko on téži, vidiš, da nisam ni u čemu izmijenio ravnotežu balona; ali ako želim onda postići brz uspon, da izmaknem ovoj crnačkoj rulji, moram se poslužiti izdašnjim sredstvima, nego što je grijalica. Ako dakle u onom trenutku, kad bude trebalo, izbacim ovaj suvišak balasta, znam pouzdano, da ću se s velikom brzinom uzdići.

— To je jasno.

— Jest, ali jedna je neprilika, što ću kasnije, kad se budem htio spustiti, morati izgubiti onoliko plina, koliko odgovara izbačenom balastu. Plin je doduše vrijedna stvar, ali ne možemo žaliti njegov gubitak, kad se radi o izbavljanju jednoga čovjeka.

— Pravo veliš, Samuele. Sve mi moramo žrtvovati, da ga spasimo!

— Na posao dakle, pa prislonite te vreće košari na rub, da mogu u jedan mah biti zbačene.

— Ali ta pomrčina!

— Pomrčina prikriva naše spremanje i ne će se razići, doklegod se mi ne spremimo. Pazite, da

vam sve oružje bude na dohvatu. Možda ćete ga morati ispaliti. Iz karabinke imamo dakle jedan hitac, iz dviju pušaka četiri, iz dvaju revolvera dvanaest, svega sedamnaest, a mogu se svi ispaliti za četvrt časa. Ali možda ne ćemo ni morati praskati tako. Jeste li spremni?

— Spremni smo, — odgovori Joe.

Vreće su bile namještene, a puške udešene.

— Dobro je, — reći će doktor. — Pripazite na sve. Joe će zbaciti balast, a Dick će oteti zarobljenika. Ali neka se ništa ne čini, dok ja ne odredim. Joe, idi ponajprvo i otkvači sidro, pa se brže vrati u košaru.

Joe šmugne niz uže i evo ga opet nakon nekoliko časaka. »Viktorija« je oslobođena lebdjela u zraku i nije se skoro ni micala.

Dotle se je doktor uvjerio, da u mješačem sudu ima dosta plina, koji će prama potrebi opskrbljivati grijalicu, a da se ne uzmoraju neko vrijeme služiti Bunsenovom baterijom; ukloni one dvije žice dovodnice, koje služe za rastvaranje vode; a onda počepka po svojoj putnoj torbi, izvadi dva zašiljena ugljena i pričvrsti ih na krajeve onih dviju žica.

Drugari ga gledaju i ne razumijevaju, ali šute. A kad doktor svrši svoj posao, uspravi se usred košare, uzme svakom rukom po jedan ugljen i približi njihove šiljke.

Odjedared plane izmed šiljaka jaka, jarka svjetlost i zabliješti im oči svojim sjajem. Golem mlaz električne svjetlosti probije noćnu pomrčinu.

— Oh, gospodaru! — klikne Joe.

— Ni riječi! — odvrati doktor.

Dvadeset i drugo poglavlje.

Mlaz svjetlosti. — Misijonar. — Otmica u traku svjetlosti.
— Svećenik lazarista. — Slaba nada. — Doktorova njega.
— Lijet preko vulkana.

Fergusson smjeri svoj snažni mlaz svjetlosti na razne točke po okolici i upre ga onda u jedno mjesto, odakle je orilo zaprepašteno zapomaganje. Drugari njegovi upilje onamo oči.

Baobab, iznad kojega je »Viktorija« gotovo i ne mičući se lebdjela, stajao je usred čistine, med njivama sezama i šećerne trske. Razbiral se je pedesetak niskih, čunjastih koliba, a oko njih vrema silne rulje.

Sto stopa ispod balona ukopan je kolac, a podno kolca leži neko ljudsko biće, mlad čovjek od trideset godina najviše, duge crne kose, napolak gol, mršav, okrvavljen, izranjen, a glavu nagnuo na prsa, kao Isus na križu. Nešto kraće kose na tjemenu odavalo je još tonzuru, koja mu je već napolak nestala.

— Misijonar! svećenik! — zavikne Joe.

— Jadnik! — odvrati lovac.

— Izbavit ćemo mi njega, Dick! — priklopi doktor. — Izbavit ćemo ga!

Crnačka rulja, kad smotri balon, naličan na golemu repaticu, sa svijetlim, blistavim repom, sva se zaprepasti dabogme. Kad se oni uzvikaje, odigne zarobljenik glavu. Oči mu zasinu naglom radošću, te on, i ne razumijevajući pravo, šta se zbiva, ispruži ruke k svojim nenadanim izbaviteljima.

— Živ je! živ! — zavikne Fergusson, — hvala Bogu! Ti su divljaci strahovito zaplašeni! Izbačit ćemo ga! Jeste li spremni, prijatelji?

— Spremni smo, Samuele.

— Joe, izgasi grijalicu!

Zapovijest doktorova bude izvršena. Vjetrić, koji se jedva osjećao, potjera »Viktoriju« nad zarobljenika, a kako se je plin stezao, balon se uze i polako spuštati. Kojih deset časaka poleti on usred mora svjetlosti. Fergusson uperio u svjetinu svoj blistavi mlaz, te ju čas ovdje, čas ondje obasjavao naglim, jarkim plošinama. Svjetina se, zahvaćena neopisivim strahom, posklanja malo pomalo u kolibe i oko kolca sve opusti. Pravo se je dakle doktor pouzdavao u fantastičnu pojavu »Viktorije«, koja sunčane zrake baca u tu crnu pomrčinu.

Košara se približi zemlji. Medjutim se nekoji crnci, koji su bili srčaniji, a vidješe, da će im izmaknuti žrtva, vrate s velikom vikom. Kennedy se maši za puškom, ali doktor mu naredi, neka ne puca.

Svećenik je klečao. Nije više imao snage, ni da stoji. Uz kolac nije privezan, jer uz toliku njezgovu slaboću nije ni trebalo veza. U onaj čas, kad košara pristade k zemlji, odbaci lovac svoje oružje, zgrabi svećenika oko pasa i položi ga u košaru, a u taj isti mah Joe brže izbaci dvjesta funti balasta.

Doktor je očekivao, da će se sa silnom brzinom uspeti, ali bude drugačije, nego što je mislio. Balon se digne tri-četiri stope od zemlje, a onda zastade i ne mače se!

— Tko nas to zadržava? — zavikne on prestravljenim glasom.

Nekoliko divljaka pritrči i uzviče se bijesno.

— Oh! — uzvikne Joe, koji se je nagnuo iz košare. — Jedan se je od tih prokletih crnaca objesio o košaru!

— Dick! Dick! — vikne doktor. — Sud s vodom!

Dick odmah razumje, šta mu prijatelj misli, te diže jedan od sudova s vodom, teži od sto funti, i izvali ga iz košare.

»Viktorija«, naglo oslobođena balasta, jurne trista stopa u zrak, uz urlik crnačke rulje, kojoj je zarobljenik umaknuo u zraki blistave svjetlosti.

— Hura! — kliknu obadva drugara doktorova.

Odjedanput poskoči balon iznovice i uzleti u visinu preko tisuću stopa.

— Šta je to? — zapita Kennedy, koji je gotovo izgubio ravnotežu.

— Nije ništa! Onaj nas je nevaljanac ispustio, — odvrati mirno Samuel Fergusson.

Joe se brže nagne i opazi još, kako se je divljak raširenih ruku uzvrtio po zraku, a onda tresnuo o zemlju. Doktor skloni sad one dvije električne žice, te opet zapadne crna pomrčina. Bio je jedan sat iza ponoći.

Onesviješten Francuz rasklopi napokon oči.

— Izbavljeni ste, — rekne mu doktor.

— Izbavljen, — odgovori on engleski, s nužnim smiješkom, — izbaavljen iz okrutne smrti! Hvala vam, braćo, ali moji su dani odbrojeni, dapače i sati moji, i nemam dugo još da poživim!

I misijonar se iznemogao opet obeznani.

— On umire! — zavikne Dick.

— Ne umire, — odvrati Fergusson i nagne se nad njega — ali je vrlo slab! Da ga položimo pod šator!

Polako oni polože na svoje pokrovce ovo jadno, izmučeno tijelo, posuto brazgotinama i ranama, koje još krvare, i s više od dvadeset bolnih tragova željeza i ognja. Doktor načupka od rupca malo šarpije i povije rane, pošto ih je još isprao. Njega mu je bila vješta i umješna kao kakvomu liječniku. Onda izvadi iz svoje apoteke kordijal i kapne nekoliko kapi svećeniku na usne.

Svećenik stisne jadne usnice i jedva jedvice izusti:

— Hvala! hvala!

Doktor razabere, da njemu treba potpun mir, te pritegne platno na šatoru i vrati se, da opet vodi brigu o balonu.

Balon se je, kad se sračuna težina novoga gosta, olakšao gotovo za sto i osamdeset funti; držao se je dakle i bez grijalice. O samom osvitu potjera ga zračna struja polako k zapadnom sjeverozapadu. Fergusson promotri nekoliko časaka obeznanjenoga svećenika.

— Samo da nam je ušćuvati toga drugara, kojega nam je Bog poslao! — reče lovac. — Nadaš li se štagod?

— Nadam se, Dick, uz njegu, na ovako čistu zraku.

— Koliko se je taj čovjek namučio! — uzbuđeno će Joe. — Zar nije njegovo djelo srčanije nego naše, kad on sâm samcat nalazi med ova plemena!

— Svakako i jest, — potvrdi doktor.

Cio taj dan nije doktor dopuštao, da jadnika bune u snu; bio je to dug obeznanjen san, prekidan pogdjekada bolnim stenjanjem, od kojega se je Fergusson uznemirivao.

Pred večer zastane »Viktorija« i nije se micala u pomrčinu. Te su se noći Joe i Kennedy izmjenjivali kraj bolesnika, a Fergusson uze paziti na sigurnost sviju njih.

Sutradan se je iz jutra »Viktorija« jedva malko bila pomakla k zapadu. Činilo se je, da će biti vedar i krasan dan. Bolesnik zovne svoje nove prijatelje nešto snažnijim glasom. Odignu mu šatorsko platno i on poče sav sretan udisati svjež zrak.

— Kako vam je? — zapita ga Fergusson.

— Možda bolje, — odgovori on. — Ali ja sam vas, prijatelji, jedino krozà san vidio! Jedva i znam, šta se je zbilo sa mnom! Tko ste vi, da vam ne zaboravim imena u posljednjoj svojoj molitvi?

— Mi smo engleski putnici, — odvrati Samuel; — krenuli smo, da pokušamo prijeći Afriku u balonu, a putem nam je posrećilo, da izbavimo vas.

— Znanost ima svojih junaka, — reče misijonar.

— Ali religija ima svojih mučenika, — uzvratí Škot.

— Vi ste misijonar? — zapita doktor.

— Ja sam svećenik od misije Lazaristâ. Sâm vas je Bog poslao k meni, slava bila Bogu! Žrtva mojega života doprinesena je! Ali vi dolazite iz Evrope. Pričajte mi o Evropi, o Francuskoj! Pet godina dana nisam čuo ni glasa odande!

— Pet godina ste sami među tim divljacima!
— klikne Kennedy.

— To su duše, koje trebaju da budu iskupljene, — reče mladi svećenik, — neuka i barbarska braća, koju može jedina vjera uljuditi i obučiti.

Po želji misijonarovoj Samuel mu se Fergusson raspriča o Francuskoj.

On je slušao požudno i suze mu poteku iz očiju. Mladi je jadnik hvatao redom Kennedyjeve i Jojeve ruke svojim rukama, koje su mu gorjele od vrućice. Doktor mu zgotovi nekoliko tasa čaja i on ispije u slast. Onda smogne snage, da se malko odigne, pa se nasmiješi, kad opazi, kuda uzlijeće u čist zrak!

— Vi ste srčani putnici, — reče, — i vaš će smioni naum poći za rukom; opet ćete ugledati svoje mile i drage, prijatelje i otadžbinu!...

Sada mladi svećenik opet iznemogne, te ga moradoše iznovice položiti. Nemoćan proleži nekoliko sati kao mrtav Fergussonu na rukama. Doktor nije mogao da svlada svoje uzbuđenje; osjećao je, kako nestaje toga života. Zar tako brzo da izgube onoga, koga su izbacili od teške smrti? Opet on povije mučeniku grozovite rane, ne žaleći gotovo svu svoju zalihu vode, da mu rashladi vrelo tijelo. Zabavi se oko njega s najnježnijom i najvještijom njegom, te se pod njegovim rukama bolesnik malo pomalo uze oporavljati i vraćati k svijesti, a skoro i životu.

Po isprekidanim riječima bolesnikovim razabere doktor njegovu historiju.

— Govorite svojim materinjim jezikom! — reče mu; — ja ga razumijem, a vama će manja muka biti.

Misijonar je bio siromak, mlad čovjek iz sela Aradona, u Bretanji, isred Morbihana. Prvi ga instinkti odmah navratiše na crkvenu službu. S odricanjem htjede on još da združi život u opasnostima, te stupi u red svećenikâ misijonarâ, kojemu je sveti Vincentius de Paula slavni osnivač. S dvadeset godina krene on iz otadžbine na negostoljubive obale afrikanske. Odande je, malo pomalo, prelazeći prepreke, prkoseći oskudici, napredujući i moleći se, dopro' čak med plemena, koja žive uz pritoke gornjega Nila. Dvije godine dana odbijali su od sebe njegovu religiju, nisu razumijevali njegovu revnost, krivo shvatajući njegovo milosrdje. Jednomu od najokrutnijih njambarskih plemena zapadne on u ropstvo i morade trpjeti svakojake muke. Ali je vazda propovijedao, poučavao, molio se. Pleme to bude u jednom od onih običnih plemenskih bojeva razbijeno i on sâm ostade tobože mrtav na bojištu. Ali on se ne vrati natrag, nego nastavi svoje evangjeosko putovanje. Najmirnije je živovao onda, kad bi ga smatrali ludjakom. Naučio je jezike ovih krajeva, te je propovijedao. Još dvije godine dana prolazio je tim barbarskim zemljama, gonjen onom nadnaravnom silom, koja potječe od Boga. Od godine dana prebivao je med ovim njam-njamskim plemenom, koje se zove Barafri, a od najdivljijih je. Pred nekoliko je dana umro plemenski starešina i toj nenadanoj smrti proglase krivcem njega. Odluče, da ga žrtvuju. Četrdeset mu je sati trajala već muka, a kako je doktor i mislio, o podne je trebao da pogine. Kad je začuo pucanj, priroda ga je prevladala, te je zazvao: »U

pomoć! U pomoć!« a mislio je, da sanja, kad mu je glas s neba doviknuo utješljive riječi.

— Ne žalim — dometne on — za ovim životom, kojega nestaje; moj je život Bogu posvećen!

— Ne gubite nade! — odvrati doktor; — mi smo uz vas i spasit ćemo vas od smrti, kao što smo vas i istrgli iz muka.

— Ja to od Boga ne molim, — odgovori svećenik s resignacijom. — Slava bila Bogu, koji mi je prije smrti još dosudio ovu radost, da stisnem prijateljske ruke i da čujem jezik moje otadžbine.

Misijonar opet iznemogne. Dan prodje tako med nadom i strahom. Kennedy je bio sav uzbudjen, a Joe se je odvrćao i brisao suze.

»Viktorija« je slabo napredovala i kao da je vjetar pazio na njen vrijedni teret.

Pred večer javi Joe, da se na zapadu vidi ogroman sjaj. Da su pod višom širinom, mogli bi pomisliti, da je to jaka sjeverna zora. Činilo se, da je cijelo nebo u plamenu. Doktor uze pozornost razmatrati tu pojavu.

— Teško da je išta drugo, nego vulkan, koji riga, — reče on.

— Ali vjetar nas nosi baš na njega, — odvrati Kennedy.

— Pa neka! Preletjet ćemo ga u visini, u kojoj ne trebamo strahovati.

Za tri sata stigne »Viktorija« usred planinâ. Točan joj je položaj bio 24° 15' duljine i 4° 42' širine. Pred njom je ražaren krater šikao bujicu tekućice lave i izbacivao kamenove u silnu visinu, a onda se je taj rastaljeni organ u blistavim slapovima slijevao

natrag. Veličanstven i opasan prizor, jer vjetar je uperio čvrsto i nosio balon k toj upaljenoj atmosferi.

Prepreku ne mogoše obići, moradoše je dakle prijeći. Grijalica bude ražarena i »Viktorija« se popne na šest tisuća stopa, a med njom i med vulkanom ostane razmak od više nego tri stotine hvati.

Svećenik je sa svoje samrtničke postelje motrio taj raspaljeni krater, iz kojega s praskom sukljaju tisuće blistavih mlazova.

— Kako je to krasno, — reče on, — i kako je božja moć beskrajna čak i u svojim najstrašnijim očitovanjima!

Razlivena je usijana lava pokrila planinske padine kao kakvim ognjenim sagom. Donja se hemisfera balonu rasjala u noći. Žarka toplina sukne čak do košare. Doktor se Fergusson požuri zato, da izbjegne iz ove opasne situacije.

Oko deset sati navečer planina se je na obzoru vidjela još samo kao crvena točka, a »Viktorija« je mirno napredovala svojim putem u zoni nižoj od predjašnje.

Dvadeset i treće poglavlje

Jojeva srdžba. — Smrt pravednikova. — Bđenje uz mrtvaca. — Suša. — Sahrana. — Komadje bjelutka. — Jojeve halucinacije. — Dragocjen balast. — Nacrt zlatnih planina.

— Početak Jojeva očajanja.

Divna noć prekrila zemlju. Svećenik zasnuo u tihoj iznemoglosti.

— Ne će taj ozdraviti! — reći će Joe. —
Jadnik! A mlad je još, jedva mu je trideset godina!

— Na našim će rukama izdahnuti! — progovori
doktor s očajanjem. — Disanje mu je i onako slabo
bilo, a sada još i slabije. Ne znam, čim bih ga spasio!

— Ništarije one! — uzvikne Joe, kojega je po-
gdjekada zaokupljala nenadana ljutina. A taj je če-
stiti svećenik još smogao riječi, da ih požali, da ih
ispriča, da im oprost!

— Bog mu je dosudio prekrasnu noć, Joe,
možda posljednju u životu. Ne će se mnogo mučiti
više, nego će tiho zasnuti u smrt.

Samrtnik izusti nekoliko iskidanih riječi i
doktor mu pristupi. Disanje stade bolesniku zasta-
jati. On zaište zraka, te mu sasvim razgrnu zavjese.
Uze u slast udisati blagi dah vedre noći; zvijezde
ga obasnu trepetljivom svojom svjetlošću, a mjesec
ga obaviše bijelim pokrovom svojih zrâka.

— Prijatelji! — progovori on oslabljenim gla-
som, — ja umirem! Bog, koji sve nagradjuje, neka
vas dovede u luku! Neka vam plati, što vam ja
zahvalnosti dugujem!

— Ne gubite još nadu! — odvrati mu Ken-
nedy. — Ta vam je slaboća samo prolazna. Ne ćete
vi umrijeti! Tko bi i umro po ovakovoj krasnoj
ljetnoj noći!

— Tu je smrt, — nastavi misijonar, — znam
ja! — Pustite me, da joj u oko pogledam. Smrt je
samo konac zemaljskih briga i početak vječitosti.
Namjestiti me, braćo, da kleknem, molim vas!

Kennedy ga digne. Žalost je bila gledati, kako
mu se nemoćno tijelo pod samim sobom krha.

— Bože moj! Bože moj! — klikne taj apostol
umirući, — smiluj se meni!

Lice mu zasine. Daleko od ove zemlje, kojoj nije
nikada poznavao radosti, usred noći, koja ga oba-
sjava blagim sjajem, na putu k nebu, kuda se uz-
diže kao u čudesnom užasašću, on već oživljuje novim
životom.

Još samo rukom blagoslovi posljednji put
svoje prijatelje od jednoga dana, a onda se sruši u
naručaj Kennedyju, kojemu se lice poli krupnim
suzama.

— Mrtav je! — reče doktor, nadvijajući se nad
njega, — mrtav!

I kao po dogovoru kleknu sva tri prijatelja, da
se tiho pomole.

— Sutra izjutra, — reći će onda Fergusson, —
sahranit ćemo ga u ovoj afrikanskoj zemlji, koju je
orosio svojom krvlju.

Tu noć do jutra probde uz mrtvaca redom:
doktor, Kennedy i Joe, i nijedna riječ nije preki-
nula ovu pobožnu tišinu; svi su plakali.

Sutradan duhne vjetar s juga i »Viktorija« po-
leti prilično polagano iznad prostrane planinske
ravni. Čas su se javljali ugašeni krateri, čas neplodne
gudure. Ni kapi vode nije bilo na tim isušanim bi-
lima. Zgomilano stijenje, eratsko kamenje, bjelkasti
laporovi majdani, sve je odavalo krajnju neplodnost.

Oko podneva odluči doktor, da sahrani mrtvaca,
pa će da sidje u guduru vulkanskoga stijenja drevne
formacije. Okolna će ga brda zakloniti i omogućiti će
mu, da spusti košaru do zemlje, jer tu nema nigdje
ni drveta, za koje bi se mogao zakvačiti.

Ali pošto je izbacio balast, kad je uzeo svećenika, nije se sada mogao, kao što je već i rekao Kennedyju, drugačije spustiti, nego ako ispusti razmjernu množinu plina. Otvari dakle ventil na vanjskom balonu. Vodik šikne iz balona i »Viktorija« se mirno spusti u guduru.

Čim se košara dodirne zemlje, doktor zatvori ventil. Joe skoči na zemlju, ali se jednom rukom pridrži spolja balonu za rub, a drugom rukom zgrne kamenja, koje će naknaditi njegovu težinu. Onda poradi obadvjema rukama i natrpa u košaru više od pet stotina funti kamenja. Sada mogoše doktor i Kennedy sići. »Viktorija« je bila u ravnoteži i usponska je snaga njena nije mogla dići.

Nije uostalom ni trebalo mnogo toga kamenja, jer kamenovi, što ih je Joe zgomilao, bili su silno teški. To uzbudi časkom pažnju Fergussonovu. Tlo je bilo posuto bjelutkom i porfiritom.

— Neobično otkriće! — reče doktor sâm sebi.

Dotle podjoše Kennedy i Joe nekoliko koračaja, da nadju mjesto, gdje bi iskopali grob. U toj je uvaljenoj guduri bila strahovita žega, kao u zažarenoj peći. Podnevno sunce uprla je okomito svoje žarke zrake. Ponajprvo se je moralo raščistiti raskidano stijenje, što se je nagomilalo, a onda iskopati prilično duboka jama, da divlje zvijeri ne mognu iščeprkati mrtvaca.

Mrtvo tijelo mučenikovo bude sa štovanjem u grob položeno.

Na smrtne ostatke bude nagnuta zemlja, a nad njom budu goleme kamenice naslagane kao grobni spomenik.

Doktor je dotle stajao nepomično i zanesen u svoje misli. Niti je čuo, gdje ga zovu drugari, niti je s njima krenuo, da se zakloni od danje žege.

— Šta si se ti to zamislio? — zapita ga Kennedy.

— Mislim na čudnu prirodnu opreku, na neobičan slučaj. Zna li vi, u kakvu je zemlju sahranjen taj čovjek od odricanja, taj siromašak?

— Šta bi ti da rekneš, Samuele? — zapita Škot.

— Taj svećenik, koji se je zavjetovao na siromaštvo, počiva sada u zlatnom rudniku.

— U zlatnom rudniku! — uskliknu Kennedy i Joe.

— U zlatnom rudniku! — uzvрати mirno doktor. — Ovo grumenje, koje vi gazite nogama, čista je i čistancata rudača.

— Ne može biti! ne može biti! — uze ponavljati Joe.

— Samo da potražite po pukotinama med pločama škriljevca, brzo bi naišli na zamašno zlatno grumenje.

Joe pojuri kao bijesan na razasuto komadje, a malo da nije pojurio za njim i Kennedy.

— Primiri se, čestiti moj Joe! — opomene ga gospodar.

— Koješta, gospodine!

— Šta! filozof tvojega kova . . .

— Eh, gospodine, tu nema filozofije.

— Tã razmisli malko! Šta će nam sve to blago, kad ga ne možemo ponijeti!

— Ne možemo ponijeti? Nije već još nešto!

— Malo je preteško za našu košaru! Skanjivao sam se dapače, bih li ti rekao, šta sam otkrio, jer sam se bojao, da ti ne uzbudim žaljenje.

— Šta! — klikne Joe! — da ostavimo toliko blago! Toliko bogatstvo naše! Ničije nego naše! Pa da ga ostavimo!

— Snadji se, prijatelju! Zar te je zahvatila groznica za zlatom? Zar te taj mrtvac, kojega si maločas zakopao, nije naučio, kako su ljudske stvari ništave?

— Sve je to istina, — odgovori Joe, — ali ipak zlato! Gospodin Kennedy, hoćete li mi pomoći, da zgrnem nešto od ovih milijuna?

— A šta će nam, jadni moj Joe? — odvratilo, koji nije mogao da suspregne smiješak. — Nismo došli ovamo, da tražimo blago, pa ne trebamo ni da ga nosimo.

— Malko su preteški ti milijuni, — prihvatio doktor, — i ne možeš ih lako turiti u džep.

— Ali zar ne bi mogli — odvratilo Joe, stjerano u krajnji tjesnac — mjesto pijeska ponijeti ovu rudaču kao balast?

— Pa dobro, ja pristajem, — privoli Fergusson; — ali nemoj da se suviše kreveljiš, kad budemo tisuće funti sterlinga izbacivali iz košare.

— Tisuće funti sterlinga! — prihvatio Joe. — Tâ zar je zbilja sve to samo zlato?

— Jest, prijatelju; to je taložište, kuda je priroda vijekovima zgortala svoje blago. Otuda bi se mogle cijele zemlje obogatiti! Ovdje su se u srcu pustinje združile Australija i Kalifornija!

— I sve će to da ostane bez koristi!

— Može biti! Ali bilo, kako bilo, evo šta ću učiniti, da tebe utješim.

— Teško da ćete moći, — odvratilo Joe skunjen.

— Slušaj! Ja ću točno nacrtati, gdje se ovaj zlatni rudnik nalazi i tebi ću nacrt dati, pa kad se vratiš u Englesku, saopći svojim sugradjanima, ako sudiš, da će ih toliko zlato usrećiti.

— Tâ ja vidim, gospodar, da vi pravo imate. Neka bude tako, kad se ne može dugačije. Ali košaru bih da napunim tom dragocjenom rudačom. Što onda preostane na koncu puta, bit će ipak dobitak.

I Joe se lati posla. Radio je voljno, te nabrzo nagomila gotovo tisuću funti toga komadja bjelutka, u kojem je, kao u silno tvrdoj kori, skriveno zlato.

Doktor ga je sa smiješkom motrio, kako radi, a on će dotle da opredijeli, gdje su. Konstatuje dakle, da je misijonarov grob pod 22° 23' duljine, a 4° 53' sjeverne širine.

Onda još baci posljednji pogled na humak, pod kojim počiva tijelo mladoga Francuza, pa se vratio košari.

Volio bi dići ma i skroman, prost krst na tom samotnom grobu usred afrikanke pustinje, ali kudgod pogledaš, nigdje nema ni drvceta.

— Bog će ga naći, — reče.

Doktora stade moriti prilično ozbiljna briga. Dao bi on silesiju toga zlata, samo da mu je naći malko vode. Htio bi da nadoknadi onu vodu, koju je skupa sa sudom izbacio, kad je ono bio uznio crnca, ali u ovom suhom kraju ne može. To ga vazda uznemiruje, jer kako mora neprestano grijalicu vodom da opskrbljuje, ne dostaje voda za piće. Zato odlučio,

da ne će propustiti nikiju priliku, gdje može obnoviti svoju zalihu.

Kad se je vratio košari, vidje, da ju je pomamni Joe natrpao kamenjem, ali udje, ne govoreći ništa. Kennedy se smjesti na svojem običnom mjestu, a Joe udje za njima, ali još se jedanput požudno ogleda za blagom u guduri. Doktor zapali svoju grijalicu, vijugava se cijev ugrije, za nekoliko časaka zastruji vodik, plin se rastegne, ali balon se ne mače.

Joe je uzbudjen motrio, šta doktor radi, ali nije ništa govorio.

— Joe! — zovne ga doktor.

Joe ne odgovori.

— Joe, čuješ li me?

Joe mahne, da čuje, ali da ne će da razumije.

— Ded budi tako ljubezan, — opet će Fergusson, — pa zbací nešto te rudače na zemlju.

— Ali, gospodaru, vi ste meni dopustili . . .

— Ja sam ti dopustio, da nadoknadiš balast, to je sve.

— No . . .

— Želiš li dakle, da do vijeka ostanemo u ovoj pustinji?

Joe dobaci Kennedyju očajan pogled, ali lovac samo što ne reče: ne mogu ti ništa pomoći.

— No, šta je, Joe?

— Zar vaša grijalica ne će da radi? — zapita opet tvrdoglavac.

— Grijalica mi je zapaljena, vidiš eto i sâm! Ali balon se ne će uzdići, doklegod ti ne zbacíš nešto balasta.

Joe se počese za uhom, uzme komadić bjelutka, najsitniji od sviju, vagne ga i jedanput i dvaput, hitne ga i dohvati ga rukama. Težio je taj komad tri četiri funte. Naposljetku ga zbací. »Viktorija« se i ne mače.

— No! — reći će, — zar se još ne dižemo?

— Ne dižemo se još, — odgovori doktor. — Zbacuj dalje!

Kennedy se nasmije. Joe zbací još desetak funti. Ali balon još vazda ni makac. Joe problijedi.

— Momče jadniče, — reče Fergusson; — ako se ne varam, to smo Dick, ti i ja teški od prilike četiri stotine funti; moraš dakle odbaciti barem toliku težinu, kolika je naša, jer ta je težina naknadjivala nas.

— Četiri stotine funti da zbacim! — zavikne Joe žalostivo.

— I još malo više, da se uzdignemo. Deder junački!

Čestiti momak stane izbacivati balast iz balona, gorko uzdišući. A pogdjekada bi zastajao i govorio:

— Uzdižemo se.

— Ne uzdižemo se, — svaki put bi mu se odgovaralo.

— Miče se, — reče naposljetku.

— Ded još! — opet će Fergusson.

— Diže se! Izvjesno je.

— Ded samo dalje! — odvrća Kennedy.

Onda zgrabi Joe još jedan komad i izvali ga iz košare. »Viktorija« se digne stotinjak stopa, te uz pomoć grijalice nadvisi naskoro okolne vrške.

— I sada tebi, Joe, — reći će doktor, — preostaje lijepo blago, ako to budemo mogli očuvati do konca puta, pa ćeš da bogatuješ, doklegod poživiš.

Joe ne odvrati ništa, nego se meko protegne na svojoj postelji od rudače.

— Eto gledaj, dragi moj Dick, — prihvati doktor riječ, — koliko moć ta ruda ima i nad najboljim momkom na svijetu. Kolike se strasti, požude i zločinstva radjaju, kad naidješ na takav zlatni rudnik! Žalostivo je to.

Naveče je »Viktorija« bila uznapredovala k zapadu devedeset milja, te je u ravnoj liniji bila četrnaest stotina milja od Zanzibara.

Dvadeset i četvrto poglavlje.

Vjetar se tiša. — Pustinja se primiće. — Vode ponestaje.
— Ekvatorske noći. — Trzavice Samuela Fergussona. —
Situacija, kakva jest. — Odrešiti odgovori Kennedyjevi i
Jojevi. — Još jedna noć.

»Viktorija« se zakvači za osamljeno, gotovo sasvim suho drvo i provede noć u potpunom miru. Putnici mogoše malco prileći na san, koji im je još i kako trebao, jer posljednji su ih dani uzrjali i tužne im uspomene ostavili.

Pred jutro se nebu vrati opet blistava prozirnost i žega. Balon se uzdigne u zrak, te nakon nekoliko uzaludnih pokušaja naidje na struju, uostalom prilično sporu, koja ga ponese k sjeverozapadu.

— Mi ne napredujemo više, — reći će doktor; — ako se ne varam, prevalili smo polovicu našega

puta po prilici za deset dana; ali ovako, kako sada napredujemo, potrebovat ćemo i mjeseci, da put dokončamo. To je tim neprijatnije, što nam prijeti opasnost, da bi nam moglo nestati vode.

— Ta naći ćemo mi vode, — odgovori Dick; — ne može biti, da ne bi naišli na kakvu rijeku, na kakav potok, na kakvo jezero, na tolikoj prostranoj zemlji!

— Dao Bog!

— Da možda Jojev tovar ne usporuje naše napredovanje?

Kennedy reče tako, da pecne čestitoga momka, a pecnuo ga je tim radije, što se je časkom i sam bio zanio kao i Joe. Ali kako se nije odao, razmetao se sada kao pametna glava, samo opet za šalu.

Joe ga pogleda žalostivim pogledom. Ali doktor ne odgovori. Premišljao je, i još s tajnom stravom, o beskrajnoj pustinji saharskoj; tamo prolaze čitave nedjelje, da karavane ne nailazi na studenac, da ugase žedju. Zato on s najbrižnijom pozornošću pazi i na najmanju uvalicu u zemlji.

Ova smotrenost i posljednje zgode jasno su ras-kvarile dobru volju putnicima. Slabo su se razgo-varali, nego se više zamišljali u svoje vlastite misli.

Čestiti Joe, otkada je zaronio očima u ocean toga zlata, sasvim se je preobrazio: zašutio je, pa požudno razmatrao to kamenje, nagomilano u košaru, danas bez vrijednosti, sutra neocjenjivo.

Pogled na ovaj kraj afrikanski uznemiruje. Pomalo nastaje pustinja. Nema više ni seoceta, pače ni hrpe od nekoliko koliba. Vegetacija uzmiče. Jedva što ima pogdjekoja kržljava biljka, kao na škotskoj

vrištini. Javlja se bjeličasti pijesak i rumeno kamenje, rijetke mastike i bodljikavi džbunovi. Usred toga nerodnoga kraja iskrsavaju samo jasni i oštri rubovi komadića okosnice zemljine. Zbog ovih se znakova suše zabrine doktor Fergusson.

Kao da se još nikada nije nijedna karavana usudila prodrti u ovaj pusti kraj; za njom bi bili ostali vidljivi tragovi taborišta, bijeljele bi se kosti ljudske ili životinjske. Ali ničega nema. I osjećaš, da će na skoro beskrajan pijesak zaokupiti ovaj tužni kraj.

No uzmaknuti se ne može. Mora se naprijed. A to doktor i želi. Najmiliji bi mu bio vihor, koji bi ga prebacio preko toga kraja. Ali na nebu nema ni oblačka! I tako nije do kraja toga dana »Viktorija« prešla ni trideset milja.

Samo da nije izdala voda! Imao je svega još tri galona! Fergusson gurne u stranu jedan galon, kao odredjen, da im gasi žedju, koja je po ovoj žegi od devedeset stupanja Fahrenheita (50° Celsija) bila nepodnosljiva. Preostaju dakle dva galona, da opskrbljuju grijalicu; mogu tim proizvesti samo četiri stotine i osamdeset kubičnih stopa plina, a kako grijalica troši na sat od prilike devet kubičnih stopa, mogu oni putovati samo još pedeset i četiri sata. Sve je ovo točno sračunano.

— Pedeset i četiri sata! — reče on svojim drugarima. — No kako obnoć neću da putujem, da ne bih promašio koji potok, izvor ili baru, preostaju nam tri i pol dana puta, i za to vrijeme moramo svakako naći vode. Bolje je, mislim, prijatelji moji, da vas unaprijed obavijestim o tom ozbiljnom položaju, jer ja namjenjujem samo jedan galon, da gasimo njime žedju, pa se moramo držati strogih obroka.

— Odrédi nam obroke! — odgovori lovac; — ali još ne trebamo da očajavamo. Imamo još tri dana, veliš?

— Jest, dragi moj Dick.

— Dobro dakle! Pošto naše jadikovanje ne koristi, dospjet ćemo za ta tri dana, da se odlučimo, a donde ćemo i dvostruko paziti.

Za večerom bude dakle točno odmjerena voda, a grogu se dodade više rakijske. Ali to im je piće bilo opasno, jer njime i ne gasiš žedju, nego još jače žedniš od njega.

Košara je te noći mirovala na prostranoj ravnici, koja se je ovdje uvalila, a jedva je osam stotina stopa nad morskom površinom. Zbog toga se doktor opet malko ponada, jer se sjeti nagadjanja geografskoga, da se je u sreću Afrike razlila silna voda. Ako to jezero uistinu postoji, mora on onamo stići. Ali na nebu se ništa ne miče i ne mijenja.

Iza tihe, veličanstvene, zvjezdane noći svane opet, kao i juče, dan, ražaren sunčanom žegom. Od prvih se zraka odmah raspali temperatura. U pet sati izjutra htjede doktor da krene, ali »Viktorija« ostade prilično dugo nepomična u zraku tešku kao olovo.

Doktor se je iz te silne žege mogao ukloniti, da se je uzdigao u gornje zone, ali onda bi morao potrošiti veću množinu vode, a to sada ne smije. Zadovolji se dakle tim, da uzdrži aerostat sto stopa od zemlje; tamo ga je slab povjetarac nosio k zapadnom obzoru.

Zajutrak im je bio malo suha mesa i pemikana. O podne je »Viktorija« jedva bila prevalila nekoliko milja.

— Ne možemo brže, — reći će doktor. — Mi ne zapovijedamo, nego se pokoravamo.

— Ah, dragi moj Samuele, — primijeti lovac, — u ovakvoj prilici ne bi bio propeler na odmet.

— I ne bi, Dick, samo ako ne bi trošio vode, da se kreće, jer ako bi trošio, bili bi isto ovako; nego do dana današnjega nije još ništa izmišljeno, što bi se moglo upotrijebiti. Baloni su još vazda u onom stanju, u kojem su bili brodovi prije pronalaska pare. Šest tisuća godina trebali smo, da smislimo lopacke i vijke, možemo dakle da čekamo.

— Prokleta žega! — reče Joe i obriše znoj, što mu je curio s čela.

— Da imamo vode, ova bi nam žega bila od neke koristi, jer ona rasteže aerostatu vodik i onda može da bude u vijugavoj cijevi i slabija vatra. Istina bog, da nam voda nije pri kraju, ne bi je ni morali štedjeti. Uh, prokleti onaj divljak, rad kojega izgubismo onaj dragocjeni sud!

— Ti valjda ne žališ, Samuele, što si učinio?

— Ne žalim, Dick, kad samo mogosmo onoga jadnika istrgnuti iz grozovite smrti. Ali onih sto funti vode, što ih izbacismo, bilo bi nam od velike koristi, jer bi nam osiguralo još dvanaest i trinaest dana puta, pa bi jamačno prešli ovu pustinju.

— Jesmo li barem prevalili polovinu puta? — zapita Joe.

— Kao daljinu jesmo; ali po trajanju nismo, ako nas vjetar bude izdao. A on kao da se sada i sasvim stišava.

— Nemojte, gospodaru, — prihvati opet Joe, — šta da jadikujemo! Dosad smo se prilično pro-

vukli, a ja, ma što radio, ne mogu da očajavam. Naći ćemo mi na vodu, velim ja vama.

Zemlja se međutim sve spuštala te spuštala. Rubovi zlatnih planina nestajali su u ravnici. Bile su ono posljednje uzvisine u ovoj iscrpenoj prirodi. Biljke, pogdjekuda razasute, odmjenjuju ono krasno drveće istočno. Nekoliko traka blijeda zelenila bori se još s pijeskom, koji navaljuje. Goleme stijene, koje su se svalile s dalekih vršaka i razmrskale se, kad padoše, drobe se u oštar šljunak, a on će nabrzo da se prevrati u krupan pijesak i naposljetku u sitnu prašinu.

— Eto ti, Joe, Afrike, kakvu si zamišljao. Pravo sam ti rekao: strpi se!

— Pa šta, gospodaru! — odvrati Joe; — to je barem sasvim prirodno! Žega i pijesak! Bilo bi ludo u ovakvoj zemlji i tražiti išta drugo. Eto vidite, — dometne on smijući se, — ja nisam vjerovao u vaše šume i prerije; to je besmislica i nije vrijedno kretati na dalek put, da opet vidiš seoski kraj engleski. Sada mi se prvi put čini, da sam u Africi, i nije mi ni krivo okusiti je malko.

Pred večer konstatira doktor, da »Viktorija« za toga žarkoga dana nije prevalila dvadeset milja. Vrela je pomrčina obavije, čim nestade sunca za obzorjem, ravnim kao crta.

Sutrašnji je dan bio 1. svibanj i četvrtak. Ali dani su se nizali s očajnom monotonijom. Jutro je bilo kao i jučerašnje. Sunce je u podne razlijevalo iste onakve, vazda neiscrpljive zrake, a noć je u svoju pomrčinu zgušćivala tu rasutu žegu, koju će sutrašnji dan opet ostaviti narednoj noći. Vjetar se je jedva

osjećao i samo je tiho pirkao, pa unaprijed slutiš, da će za koji časak i taj dah izdahnuti sâm.

Doktor se je branio, da ga ne zaokupi tuga zbog tih prilika, pa je ostajao miran i hladnokrvan, kao čovjek navikao na borbu. S durbinom u ruci promatrao je svaku točku na obzorju. Vidio je, kako neprimjetljivo opadaju posljednji brežuljci i kako nestaje posljednje vegetacije. Pred njim se razastrla beskrajna pustoš. Odgovornost, koja je bila na njemu, tištala ga je jako, ali odavao se nije ničim. On je ova dva čovjeka, Dieka i Joa, dva prijatelja svoja, povukao sa sobom u daljinu, gotovo ih sileći prijateljstvom i dužnošću. Je li dobro učinio? Nije li udario zabranjenim putovima? Nije li ovim putem namjerio da prijedje medju, koja se prekoračiti ne može? Zar nije možda istom kasnijim vijekovima dosudio Bog, da upoznađu ovaj nemili kontinenat?

Sve se ove misli, kao što se već dešava u časovima klonulosti, razmnožiše Samuelu u glavi, i on se po neodoljivoj asocijaciji idejâ zanese i dalje od razbora i promišljenosti. Pošto je utvrdio, šta nije trebao činiti, uzme pitati sâm sebe, šta bi trebao sada da učini. Bi li nemoguće bilo vratiti se? Da li u visini nema takovih strujâ, da bi ga odnijele natrag u krajeve, koji nisu ovako sušni? Zemlju, koju je prošao, zna, ali ne zna zemlju, u koju će dospjeti; zato ga muči savjest, te on odluči, da se sa svojim drugarima iskreno razgovori. Razjasni im dakle bez okolišanja položaj, pokaže im, šta je izvršeno i šta se još treba izvršiti. Ako budu morali, mogu se i vratiti, ili barem pokušati. Šta sude dakle oni?

— Ja ne sudim ništa drugo, nego što moj gospodar sudi, — odgovori Joe. — Šta on bude trpio, mogu da trpim i ja, a i bolje od njega. Kuda on bude pošao, onamo ću i ja.

— A ti, Kennedy?

— Ja, dragi moj Samuele, nisam onaj, koji očajava. Nitko nije bolje od mene znao opasnosti ovoga poduzeća, ali čim si im ti usprkosio, nisam htio da ih znam. Ja sam dakle tvoj i dušom i tijelom. Kakve su sada prilike, mislim, da moramo ustrajati i do kraja udariti. Opasnosti mi se uostalom čine da su isto tolike i na povratku. Naprijed dakle! U nas se možeš pouzdati.

— Hvala vam, vrijedni moji prijatelji! — odgovori doktor, istinski ganut. — Ja sam se i nadao ovoj odanosti, ali trebale su mi vaše riječi, da me ohrabre. Hvala vam i opet!

I njih se trojica toplo porukuju.

— Slušajte me! — nastavi Fergusson. — Po mojem motrenju nismo mi više od tri stotine milja udaljeni od guinejskoga zaliva. Pustoš se ne može dakle prostirati bez kraja, jer obala je napućena i do neke daljine u unutarnjosti poznata. Ako ustreba, mi ćemo udariti k toj obali, i ne može biti, da ne bi naišli na koju oazu i na koji studenac, da obnovimo zalihu naše vode. Ali čega nemamo, to je vjetar, a bez vjetra ni makac odavde, gdje u zraku mirujemo.

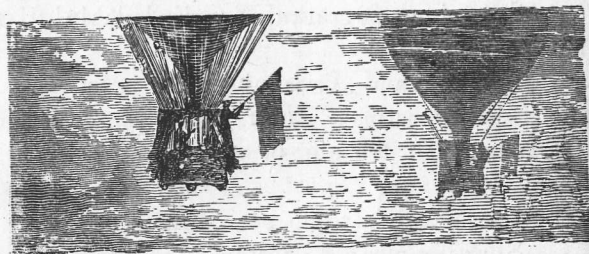
— Počekajmo strpljivo! — reče lovac.

Svi su oni ovoga beskrajnoga dana uzalud zirkali u daljinu. Ali ništa se ne javi, što bi im moglo uzbuditi nadu. Valovito tlo iščeze sasvim, kad zapade sunce i položite mu se zrake u dugim ognjenim cr-

tama pružiše po toj beskrajnoj ravnici. To je bila pustinja.

Putnici nisu prevalili ni petnaest milja, a potrošili su, kao i jučerašnjega dana, sto trideset i pet kubičnih stopa plina za grijalicu, i još su od osam pintâ*) vode morali dvije žrtvovati, da ugase žedju, što ih je morila.

Noć im prodje mirno, i premirno! Doktor i ne trenu okom.

Dvadeset i peto poglavlje

Nenadani balon. — Tragovi karavanski. — Studenac.

Sutradan opet vedro nebo, opet isto onako tiha atmosfera. »Viktorija« se uzdigne do visine od pet stotina stopa, ali jedva da se je i makla k zapadu.

— Mi smo usred pustinje, — reče doktor. — Beskrajne li pješčare! Kako je neobičan taj prizor! Kako je čudno uređenje prirode! Zašto je tamo ona

*) Pinta = 0.931 litre.

bujna vegetacija, a ovdje ova krajnja suša, i to u jednakoj širini, pod istim sunčanim zrakama?

— Zašto je to, dragi moj Samuele, ne buni mene mnogo, — odvrati Kennedy; — razlog meni manje smeta od same činjenice. Tako jest, i to ti je glavno.

— Treba malko i filozofirati, dragi moj Dick; ne će nauditi.

— Pa hajde da filozofiramo! Nisam protivan, imamo kada, a jedva se i mičemo. Vjetar se boji i pirkati; spava on.

— Ne će to potrajati, — reče Joe; — čini mi se, da na istoku zapažam kao trakove neke oblake.

— Joe ima pravo, — potvrdi doktor.

— Dobro je, — primijeti Kennedy. — Hoćemo li dakle steći oblak s čestitom kišom i s čestitim vjetrom, da nam išiba lice?

— Vidjet ćemo, Dick, ta vidjet ćemo.

— Ali danas je petak, gospodaru, a ja ne vjerujem petku.

— No danas se nadam, da ćeš se otresti svojih predrasuda.

— Dao Bog, gospodaru! Uf! — zavajka on, brišući lice, — žega je dobra stvar, osobito po zimi, ali ljeti je ne treba suviše.

— Ne bojiš li se ti, da bi nam žega sunčana mogla nauditi balonu? — zapita Kennedy doktora.

— Ne bojim se. Gutaperča, kojom je taffetas-svila promazana, podnosi još i višu temperaturu. Ja sam ovom vijugavom cijevi zagrijavao gdjekada nultarnost u balonu do sto pedeset i osam stupnjeva

Fahrenheita (70° Celsija), i čini mi se, da prevlaka nije oštećena.

— Oblak! pravi oblak! — zavikne u taj mah Joe, koji je svojim ostrim vidom mogao da se takmi sa svakim durbinom.

I zbilja se širok i sada jasan trak stane uzdizati polagano na obzorju. Činilo se, kao da je dubok i nadut. To su se zgomilali mali oblaci, koji su ušćevali nepromijenjen svoj predjašnji lik. Doktor rasudi po tom, da u njihovoj gomili ne duha nikakva zračna struja.

Ta se zbijena masa javila oko osam sati izjutra, a istom u jedanaest sati stigla do sunca, kojega onda sasvim nestade za tom gustom zavjesom; u taj se isti čas donji trak oblaka makne s linije na obzorju i obzorje plane svim sjajem.

— To je osamljen oblak, — reče doktor; — ne smijemo se mnogo pouzdavati u njega. Gledaj, Dick, oblik mu je još vazda isti, kakav je i jutros bio.

— Istina je, Samuele, iz toga nam oblaka nema ni kiše ni vjetra.

— Nažalost i nema, jer on se drži vazda u silnoj visini.

— A što misliš, Samuele: da uzletimo k tomu oblaku, što ne će da se istrese na nas?

— Ja sudim, da to ne će mnogo koristiti, — odvrati doktor. — Samo ćemo potrošiti više plina, a po tom i više vode. Ali u ovim prilikama ne smijemo ništa propustiti, pa hajde da se uspnemo!

Doktor potjera iz grijalice jak plamen u vijugavu cijev, silna se toplina razvije, vodik se rastegne i balon se nabrzo uzdigne.

Od prilike petnaest stotina stopa od zemlje naidje on na tamnu oblačnu masu, udje u gustu maglu i uzdrži se u toj visini; ali tamo ne nadje ni najblažega povjetarca; čini se, kao da u toj magli i nema vlage, jer što dirne ona, jedva i okvasi. »Viktorija« se je, ovijena tom parom, možda malko primjetljivije micala, ali to je i bilo sve.

Doktor konstatira, da mu je nažalost slaba korist, što se je uspeo, ali u to začuje, kako Joe silno iznenadjenim glasom zavika:

— Ah! koga bijesa!

— Šta je, Joe?

— Gospodaru! Gospodin Kennedy! Ovo je pravo čudo!

— No šta je?

— Mi nismo ovdje sami! Tu su neki smutljivci! Ukradoše nam izum naš!

— Da nije poludio? — zapita Kennedy.

Joe se zaprepašten ukipio i sav se ukočio.

— Da nije sunce pomutilo pamet jadnom momku? — reći će doktor i obrati se k njemu. — Šta veliš? — zapita.

— Ta gledajte, gospodaru, — odvrati Joe, pokazujući na neko mjesto u zraku.

— Tako mi svetoga Patricka! — klikne sad i Kennedy, — tã to se ne može ni vjerovati! Samuele, Samuele, ded pogledaj!

— Vidim i ja, — odvrati doktor mirno.

— Još jedan balon! I opet putnici kao i mi!

I zbilja, dvjesto stopa od njih lebdio je u zraku aerostat s košarom i putnicima, a udara točno onim putem, kojim i »Viktorija«.

— Pa šta ćemo, — reći će doktor, — nego da im se javimo znakovima; uzmi, Kennedy, zastavu, pa da im pokažemo naše boje!

Ali kao da je putnicima na drugom aerostatu u isti mah pala na pamet ista ta misao, jer ista onakva zastava uze u nečijoj ruci isto onako pozdravljati.

— Šta to znači? — zapita lovac.

— To su majmuni, — zavikne Joe, — oni nam se rugaju!

— To znači, — odgovori doktor smijući se, — da ti sâm sebi domahuješ signal, dragi moj Dick, a ovo opet, da smo mi sami u toj drugoj košari! Taj balon nije ništa drugo nego naša »Viktorija«.

— Što se toga tiče, gospodaru, — odvrati Joe, — čast i poštenje vama, ali ja nikako ne vjerujem.

— Popni se dakle, Joe, balonu na ogradu, razmahni se rukama i vidjet ćeš.

Joe poslušao i razabra, da se njegove geste točno i odmah oponašaju.

— To je samo zračna opsjena, — reče doktor. — i ništa drugo. Obična optička pojava, koja nastaje od nejednake gustoće zračnih slojeva. To ti je sve.

— Čudo je to! — uze ponavljati Joe, koji se još nije htio pokoriti, nego se još stade razmahivati rukama, da se bolje uvjeri.

— Divan prizor! — prihvati riječ Kennedy. — Uživanje je motriti našu odvažnu »Viktoriju«. Zar nije lijepa lika i zar se ne drži veličanstveno?

— Volja vas objašnjivati to, kakogod marite, — odvrati Joe, — ali stvar je neobična ipak.

Pomalo stade nestajati te prikaze. Oblaci se dignu u silnu visinu, ostave »Viktoriju«, koja nije više ni pokušavala da podje za njima, te za sat iščeznu u vedrini nebeskoj.

Vjetar, koji se i onako jedva osjećao, sada se još jače stiša. Doktor se očajan približi zemlji.

Putnici, trgnuti tim događajem iz svojih briga, zapadnu opet u tužne misli i ljuta ih žega stane moriti.

Oko četiri sata javi Joe, da je na pješčanoj ravnici iskočilo nešto, a nabrzo za tim ustvrdi, da su se to ispele dvije paome, pa da i nisu predaleko.

— Paome! — reći će Fergusson, — onda ima tamo izvor, studenac?

Uzme durbin i uvjeri se, da Joa nisu zavarale oči.

— Napokon voda! Voda! — uze on ponavljati. — Izbavili smo se onda, jer ma kako polako putovali, ipak napredujemo i naposljetku ćemo stići onamo!

— Pa zašto se ne bi, gospodaru, — reče Joe, — napili mi donde? Zrak je uistinu zagušljiv.

— Napijmo se, momče!

Nije ni trebalo nutkanja. Cijela pinta vode plane, te preostade samo još tri i pol pinte.

— Ah! kako to godi! — reći će Joe. — Divota je! Nikada mi nije Perkinsovo pivo ovako prijalo.

— Takva ti je eto korist od nestašice, — odvrati doktor.

— Sve u sve, ta je korist slaba, — primijeti lovac, — pa kad bi mi sudjeno bilo, da se nikada

ne nauživam vode, ja bih i pristao, ali samo uz uvjet, da mi vode nikada ne ponestane.

U šest sati poleti »Viktorija« nad paomama. Bila su to dva slaba, kržljava, suha drveta, bez lišća, oteгла se kao sablasti, i više su bila mrtva nego živa. Fergusson ih pogleda prestrašen.

Podno drveća se je razabiralo izlizano kamenje na studencu, ali to se je kamenje na sunčanoj žegi razmrvilo i činilo se je kao nekom sitnom prašinom. Nije bilo ni traga ikakvoj vlazi. Samuelu se stegnę srce i on htjede baš saopćiti drugarima svoju bojazan, kad se njih dvojica uzviču i zaokupe njegovu pažnju.

Doklegod možeš dohledati zapad, oteгла se duga linija izbijeljenih kostiju; iskrhaní kosturovi okruživali su studenac. Neka je karavana doprla sve dovde i put joj je označen ovim dugim nizom nago-milanih kostiju. Slabiji su redom popadali po pijesku, a jači su stigli do toga željkovanoga izvora i kraj njega pomrli strahovitom smrću.

Putnici se zgledaju i problijede.

— Kako bi bilo da i ne silazimo, — reći će Kennedy, — nego da se uklonimo ovom gnusnom prizoru. Nema tu ni kapi vode, da zahitimo.

— Ne valja tako, Dick, nego da se točno obavijestimo. Svejedno je, proboravili mi noć ovdje ili drugdje. Protražít ćemo taj studenac sve do dna. Tu je bio izvor, pa možda je još preostalo šta god.

»Viktorija« pristane k zemlji. Joe i Kennedy utovare u košaru toliko pijeska, koliko su sami bili teški, pa sidju, otrče k studencu i udju u njega po stepenicama, koje su bile gotovo sasvim razmrvljene u prašinu. Kao da je studenac presušio još pred

mnogim godinama. Uzmu kopati po suhom, krhkom pijesku, najsušnijem, što ga ima, ali vlazi nije bilo ni traga.

Doktor ih smotri, gdje izlaze na površinu pusti-nje, znojni, iznemogli, zaprašeni sitnom prašinom, ubijeni, klonuli, očajni, te razabra, da im je traženje bilo uzaludno. I sâm je slutio, pa ne reče ništa. Osjećao je, da odsada mora da uzimâ srčanosti i odlučnosti za trojicu.

Joe donese komade nekoga otvrdnuloga mijeha, pa ih srdito baci med kosti, razasute po zemlji.

Za večerom nisu putnici ni riječi progovorili, a jeli su preko volje.

A onamo nisu se oni još ni mučili istinskom žedjom, te su oćajavali samo zbog budućnosti.

Dvadeset i šesto poglavlje

Sto i trinaest stupnjeva. — Doktorove misli. — Grijalica se gasi. — Sto dvadeset i dva stupnja. — Razmatranje pu-stinje. — Šetnja po noći. — Samoća. — Nesvijest. — Jojeve namjere. — Ogdadjá još na jedan dan.

Ovoga dana, što je minuo, nije »Viktorija« pre-valila dulji put od deset milja, a da se drži u zraku, potrošilo se je sto šezdeset i dvije kubične stope plina.

U subotu izjutra dade doktor znak, da krenu.

— Grijalica može da radi samo još šest sati, — reći će on. — Ako za šest sati ne naidjemo ni

na studenac, ni na izvor, Bog jedini zna, šta će od nas da bude.

— Slabo ima jutros vjetra, gospodaru! — odvrati Joe, — ali možda će zaduhnuti, — dometne on, kad je opazio loše prikrivenu doktorovu nujnost.

Uzaludna nada! U zraku je mir i tišina, onakva tišina, kakva na tropskim morima uporno zadržava brodove. Žega bude nepodnosljiva, a na termometru bješe u hladu, pod šatorom, sto i trinaest stupnjeva F. (45°C).

Joe se i Kennedy pružili jedan uz drugoga, pa ako ne zaspe, barem će se omamiti i zaboraviti na nezgodu. Ovako na silu besposličiti mučna je dokolica njima. Najjadniji je čovjek, koji ne može poslom ili tjelesnim radom da se otme svojim mislima. Ali ovdje nema ni na šta da se pazi, a ni da se pokušava išta; moraš da trpiš prilike, kad ne može bolje da ti bude.

Žedja ih započe ljuto mučiti. Rakija nesamo da nije primiravala tu neodoljivu potrebu, nego ju je još i povećavala, tako da je uistinu zaslužila ono ime »tigarsko mlijeko«, koje joj nadjenuše afrikanski urođenici. Preostale su jedva još dvije pinte ugrijane vode. Sva trojica su gutala očima te dragocjene kapi, a nitko ne smjede usne da okvasi njima. Dvije pinte vode, usred pustinje!

Sada doktor Fergusson, zaronjen u svoje misli, zapita sâm sebe, da li je razborito postupio. Zar ne bi više vrijedilo ušćuvati tu vodu, koju je on rastvorio i ututanj potrošio, da se uzdrži u zraku? Prevalio je dabogme nešto puta, ali je li tim išta uznapredovao? Da je pod ovom istom širinom zaostao za

šezdeset milja, šta bi smetalo, kad ni tu nema vode? Ako naposljetku duhne vjetar, duhao bi i tamo kao i ovdje, a ovdje još i polaganije, ako bi zaduhnuo s istoka! Ali nada je gonila Samuela naprijed. A ipak bi s ta dva galona vode, što ih je utaman potrošio, mogli proboraviti devet dana u ovoj pustinji! A šta bi se za devet dana još moglo desiti! Možda bi i zgodnije bilo, da je ušćuvao vodu, te izbacivao balast, da se diže, a kasnije da je ispuštao, da se opet spusti. Ali plin u balonu — to je njegova krv, njegov život!

Tisuću mu ovakovih misli povrvi po glavi i on nasloni glavu na ruke, te je satovima nije odizao.

— Moramo posljednji put pregnuti svom silom! — reče on sâm sebi oko deset sati izjutra. Moramo još posljednji put pokušati, da naidjemo na zračnu struju, koja će nas ponijeti! Moramo na kocku staviti, štogod još imamo.

Dok su njegovi drugari drijemali, razjari on vodik u aerostatu na visoku temperaturu. Plin se rastegne, a aerostat se napne i uzidje ravno u okomite zrake sunčane. Ali zalud bješe doktoru tražiti povjetarac počevši od sto stopa sve do pet tisuća stopa. Ono mjesto, s kojega se je uspeo, ostade vazda te vazda pod njim. Kao da je mrtva tišina svuda, do krajnje medje zraka, koji se udiše.

Naposljetku se iscrpla voda za opskrbljivanje balona; nestalo plina i grijalica se izgasla, Bunsenova baterija prestade raditi, a »Viktorija« se skupi i polako spusti na pijesak baš na ono mjesto, koje je košara izdubla u njemu.

Bilo je podne; po planu su bili pod 19° 35' duljine i 6° 51' širine, nekako pet stotina milja od jezera Čada, a više nego četiri stotine milja od zapadne obale afrikanke.

Kad pristadoše k zemlji, Dick se i Joe razbude iz svoje teške omame.

— Mi stajemo? — zapita Škot.

— Moramo, — odgovori Samuel ozbiljnim tonom.

Drugari ga razumješe. Kako se je zemlja neprestance spuštala, razina joj je sada bila jednaka s morskom razinom pa se balon držao u potpunoj ravnoteži i nikuda se nije micao.

Putnici odmijene svoju težinu istom tolikom težinom pijeska i sidju na zemlju; svaki se zaneše u svoje misli i nekoliko sati ne progovori nitko ni riječi. Joe spremi večeru, biskit i pemikan, ali ju jedva i okuse. Gutljajem vrele vode bude završena ova tužna večera.

Po noći nije nitko stražario, ali nitko nije ni spavao. Omara ih je gušila. Sutradan je samo još pol pinte vode preostalo; doktor to skloni i bude odlučeno, da je ne će dirati da krajnje potrebe.

— Ja se gušim, — zavikne nabrzo Joe; — žeга je sve gora! I ne čudim se, — reče, pošto je pogledao termometar, — sto i četrdeset stupnjeva Fahrenheita (60° Celsija)!

— Taj pijesak žeže, — reći će lovac, — kao da suklja iz peći. I nigdje nema ni oblaka na tom razarenom nebu! Da poludiš!

— Nemojmo očajavati! — odvrati doktor; — pod ovom širinom nastupaju nakon ovakve ljute žege

izvjesno oluje, a onda znaju da granu naglo kao grom; sada je nebo omarno i vedro, ali za manje vrijeme nego sat mogu da nastanu velike promjene.

— Ali onda bi i bilo kakvih znakova! — primijeti Kennedy.

— Pa meni se čini, — odvrati doktor, — da je barometar polagano tegnuo padati.

— Bog te uslišao, Samuele, jer mi smo eto ovdje prikovani uz zemlju, kao ptica, kojoj su krila slomljena.

— Samo s tom razlikom, dragi moj Dick, što su naša krila neoštećena, a ja se nadam, da će nam još i poslužiti.

— Ah! vjetar! vjetar! — uzviče se Joe. — Samo da se dokopamo potoka, ili studenca, i ništa nam drugo srce ne želi; živeža imamo dosta, a da je vode, istrajali bi i mjesec dana bez velike muke! Ali žeđja je ljuta nevolja.

Žeđja, ali i neprestano razmatranje pustinje umaralo im je duh; nije bilo ni najniže humčice, ni pješćana izbrešćica, pače ni šljunka, na kojem bi oko zastalo. Ta se ravnina zgadjuje i navodi na čovjeka nelagodnost, koju zovu: »pustinjska boljetica«. Ta mrtva, suha modrina nebeska i beskrajni, žuti pijesak plaše te naposljetku. U ovoj razarenoj atmosferi čini ti se, da žeга titra kao nad usijanim ognjištem. Duh ti očajava, kad gledaš ovu beskrajnu tišinu, a ne razbiraš nikakvoga razloga, zbog kojega bi se ovo stanje dokončalo, jer beskrajnost je neka vrsta vječnosti.

Jadnici, bez vode u ovoj žarkoj temperaturi, stadoše osjećati simptome halucinacije; oči im se rašire, pogled im se pomuti.

Kad se zanoća, odluči doktor, da oštrim hodom nadvlada raspoloženje, koje ga je uznemirivalo. Prohodat će nekoliko sati po toj pješčanoj ravnici, ne zato, da traži, nego da hoda.

— Hajdemo! — pozove on drugare; — vjerujte mi, prijat će vam.

— Ne mogu, — odvrati Kennedy; — ja ne mogu ni da koraknem.

— Ja sam radiji da spavam, — reći će Joe.

— Ali san ili počinak može da vam bude koban, prijatelji moji! Otimajte se toj omami! Tà hodite!

Nije ih mogao nagovoriti, te se uputi sâm po vedroj i zvjezdanoj noći. Prvi mu koračaji bjehu teški, kao koračaji čovjeka oslabljena i odvikla od hodanja. Ali brzo on spoznade, da će mu to kretanje pokoristiti. Prodje dakle nekoliko milja na zapad i duh mu se već počeo krijepiti, ali onda ga odjedanput spopade vrtoglavica. Učini mu se, da se je nagnuo nad bezdan, koljena mu zaklecaju, beskrajna ga samoća uplaši. Prividi mu se, da je on matematska točka, središte nekoga neizmjernoga kruga, to jest ništa! »Viktorije« nestade sasvim u tami. Zaokupi ga neodoljiva strava; njega, ravnodušnoga, srčanoga putnika! Htjede se vratiti, ali uzalud. Zazove, ali nijeka mu ne odgovori i glas mu nestade u beskrajnost, kao kamen bačen u bezdan. I on klone, onesvješćujući se, na pijesak, sâm usred mrtve tišine pustinjske...

O ponoći se osvijesti u naručaju svojega vjernoga Joa, koji se je bio zabrinuo, što mu se gospodar tako dugo ne vraća, te je pošao za njegovim tragom, jasno ugaženim u ravnici, i zatekao ga obeznanjena.

— Šta vam je bilo, gospodaru? — zapita on.

— Ništa, dragi Joe; časkom sam klonuo, to ti je sve.

— Ne će valjda ni biti ništa, gospodaru; ali ustanite i naslonite se na mene, da se vratimo k »Viktoriji«.

Doktor se uhvati Jou pod ruku i udari natrag, otkuda je bio došao.

— Neoprezni ste bili, gospodine. Ne valja se izvirgavati ovakvoj opasnosti. Mogli ste biti orobljeni, — dometne on smijući se. — Ali da govorimo ozbiljno, gospodine!

— Govori, a ja te slušam.

— Moramo svakako na nešto da se odlučimo. U ovom položaju ne možemo istrajati još nekoliko dana, jer ako vjetar ne duhne, propadosmo.

Doktor ne odgovori.

— Mora se dakle tkogod žrtvovati za opće dobro, a to ću naravski da budem ja!

— Šta bi ti? Šta si namjerio?

— Evo šta! da uzmem sa sobom živeža, pa da udarim nasumce na put, dok ne prispijem kudagod, jer nekuda stići moram. Ako bi za to vrijeme Bog vama poslao povoljan vjetar, vi mene ne čekajte, nego krenite. A ja opet ako stignem u koje selo, već ću se snaći tamo s nekoliko arapskih riječi, koje ćete mi napisati, pa ću vam pomoć pribaviti, ili ću i sam zaglaviti! Šta sudite o mojoj nakani?

— Bezumna je, ali dostojna je tvogega čestitoga srca, Joe. Ne može se to. Ne ćeš ti nas ostaviti.

— Ta nešto se, gospodaru, pokušati mora. Vama to ne može naškoditi ni malo, jer vi mene, velim vam, ne ćete čekati, a na koncu konca mogu ja i uspjeti!

— Ne, Joe, ne! Ne rastajemo se mi! To bi bila još jedna tuga više. Sudjeno nam je, da bude ovako, a možda nam je sudjeno, da nam kasnije bude drugačije. Čekajmo dakle s predanošću!

— Pa dobro, gospodaru, ali da znate odmah sada unaprijed: evo vam još jedan dan; dulje ja ne čekam. Danas je nedjelja, ili zapravo ponedjeljak, jer je sada jedan sat iza ponoći. Ako u utorak ne krenemo, ja ću, šta Bog da! Na to sam se odlučio i ništa me odvratiti ne će.

Doktor ne odgovori. Nabrzo stigne kočari i smjesti se kraj Kennedyja. A Kennedy zapao u takvu mirnoću, koja nije više bila ni nalik na san.

Dvadeset i sedmo poglavlje.

Strahovita žega. — Halucinacije. — Posljednje kapi vode.
— Očajna noć. — Pokušano samoubistvo. — Samum. —
Oaza. — Lav i lavica.

Doktoru bude sutradan prva briga, da pogleda barometar. Ali živa je jedva toliko spala, da se moglo primijetiti.

— Ništa! — reći će sâm sebi, — ništa!

Izidje iz košare, da razmotri, kakvo je vrijeme. Vazda ista žega, ista vedrina, bez smilovanja.

— Tâ zar zbilja da očajavamo? — uzvikne on.

Joe ne govori ništa, nego se zanio u misli. Smišlja, kako će krenuti na traženje.

Kennedy ustade sav bolestan. Svladala ga nemila prerazdraženost. Strahovito ga morila žedja. Jezik i usne mu nabrekle, te jedva i riječ može da izgovori.

Imaju još nekoliko kapi vode. Svaki od njih zna to, svaki misli na njih i gine za njima, ali nitko ne smije ni da korakne onamo.

Tri se drugara i tri prijatelja zgledavaju sada divljim pogledima, s čuvstvom zvjerske pomame, koja je najočitija u Kennedyja. Njegovo je snažno tijelo najbrže iznemoglo od nesnosne žedje. Cio je dan bio u buni. Ushodao se, uzvikuje hrapavim glasom, grize pesnice i sâm bi sebi žile da prereže, pa da se napije krvi.

— Uh, ti žedna zemljo! — cikće on, — »očajna zemlja« bilo bi tebi pravo ime!

Onda iznemogne sasvim i samo mu se je čulo sipljivo disanje kroz žedne usne.

Pred večer spopadne opet Joa kao ludilo. Ta mu se beskrajna pješčara čini sada ogromnim jezerom bistre i čiste vode, te se on nekolikoput svali na tu ražarenu zemlju, da se napije, a ustaje s ustima punima prašine.

— Do bijesa! — viče on ljutito, — to je slana voda!

A onda, dok su Fergusson i Kennedy ležali i ni micali se nisu, zaokupi njega neodoljiva želja, da ispije ono nekoliko kapi vode, što je još preostalo. Nije se mogao svladati, nego na koljenima otpuzi kočari. Oči mu se otimaju za staklenicom, u kojoj je ta

voda. Proguta je požudnim pogledom, onda je zgrabi i prinese k ustima.

U taj se čas začuju riječi: »Vode! Vode!« izgovorene glasom, koji srce para.

To se je Kennedy došuljao k njemu. Žalostiv je bio taj jadnik. Klečečki je molio i plakao.

Joe zaplače i sâm, te mu daje staklenicu, a Kennedy je iskapi na suho.

— Hvala! — zahvali još.

Ali Joe ga nije više čuo, jer se je opet, kao i on, izvalio na pijesak.

Šta se dalje dešavalo ove grozovite noći, tko bi i znao. Ali u utorak izjutra, kad sunce opet sasu na njih oganj, nesretnici osjete, kako im se udovi malo pcmalo suše. Joe htjede ustati, ali nije mogao, pa se tako i njegova nakana izjalovi.

Obazre se oko sebe. U košari doktor iznemogao, prekrstio ruke na prsima i ukočenim se idiotskim pogledom zagledao u neku zamišljenu točku u daljini. Kennedy je bio strahovit; glava mu se njihala i desno i lijevo, kao divljoj zvijeri u krletci.

Odjedanput se lovčev pogled upre u karabinku, kojoj je kundak virio iz kešare.

— Ah! — cikne i s nadčovječjom snagom ustane.

Izvan sebe, mahnit, pojuri on k puški, te uperi sebi cijev u usta.

— Gospodine! gospodine! — zavikne Joe i poleti k njemu.

— Pusti me! odlazi! — uzvratu Škot u hropcu. Zametne se ljuta borba med njima.

— Odlazi, jer ću te ubiti! — Kennedy će po nekoliko puta.

Ali Joe ga se uhvatio snažno. Tako se oni hrvaju gotovo jednu minutu, a doktor kao da ih nije ni primijetio. U borbi im se iznenada odapne karabinka. Na taj se prasak doktor osovi kao sablast i ogleda se oko sebe.

Ali odjedanput mu pogled oživi, ruka mu se ispruži k obzorju i on zavikne glasom, neobičnim u čovjeka:

— Tamo! tamo! eno tamo!

Tolika je odlučnost bila u njegovoj gesti, da se Joe i Kennedy razvadiše i obadvojica svrnuše pogled na njega.

Ravnica se uzbibala kao razbješnjeno more u olujan dan. Pješčani valovi udaraju, prevaljuju se preko drugih i vitlaju prašinu. Golema vijavica nasmrće s juga i vrti se strahovito brzo. Sunca nestaje za mračnim oblakom, kojemu se ogromna sjena pruža sve do »Viktorije«. Zrnje sitna pijeska leti lako poput vođenih molekila i to more sve raste i napreduje.

Odlučan pogled, pun nade, zasine Fergussonu u očima.

— Samum! — zavikne on.

— Samum! — za njim će i Joe, i ne znajući pravo, šta je.

— Tim bolje, — s očajnim će bijesom Kennedy, — tim bolje, bar ćemo pomrijeti!

— Tim bolje, — odvrati doktor, — jer ćemo baš da poživimo!

I on stane brže-bolje izbacivati pijesak, što téži u košari.

Naposljetku ga razumješe drugari, te prionuše i oni stajući uz njega.

— A sada Joe, — reče doktor, — izbáci kojih pedesetak funti tvoje rudače!

Joe se nije ni skanjivao, ali časkom mu ipak bude žao. Balon uzleti.

— Bilo je i vrijeme! — klikne doktor.

Samum je uistinu stizao naglo kao grom. Da je »Viktorija« malko dulje zategla, bio bi je smrvio, raskomadao, uništio. Golema vijavica samo što je ne zahvati, pa sada sasu na nju pješčanu tuču.

— Joe, izbacuj balast! — dovikne doktor Jou.

— Evo! — odvrati Joe i izvali golem komad bjelutka.

»Viktorija« uzleti naglo iznad vijavice, te u silno uzvitlanom zraku bude s neizmjernom brzinom uznesena nad ovo zapjenjeno more.

Samuel, Dick i Joe nisu ništa govorili, nego samo gledali i nadali se, jer ih je vjetar ovoga vrtloga okrijepio. U tri sata bura se stiša, pijesak se svali opet na zemlju i naspe bezbrojne brežuljčice, a nebo se opet smiri.

»Viktorija« je opet zastala, ali je lebdjela sada na dogledu oaze, koja je iskočila iz ovoga oceana kao ostrvo, posuto zelenim drvećem.

— Evo vode! evo vode! — klikne doktor.

Odmah otvori gornji ventil, da vodik sukne iz balona, te se polagano spusti dvjesta koračaja od oaze.

Za četiri su sata putnici prevalili dvjesta i četrdeset milja.

Odmah udese košari ravnotežu, a Kennedy i za njim Joe skoče na zemlju.

— Puške! — zavikne doktor, — ponesite puške i budite oprezni!

Dick poleti po svoju karabinku, a Joe zgrabi jednu od pušaka, pa pojure sve do drveća i prodru kroz to svježe zelenilo, koje im je objavljivalo bujan izvor. Nisu marili, što je vlažna zemlja pogdjegdje jako izgažena i što se vide svježi tragovi.

Odjedanput se na dvadesetak koračaja od njih začuje rika.

— Riče lav! — oglasi se Joe.

— Tim bolje! — uzvratilovac ražešćen, — bar ćemo da se bijemo. Čim se bijem, odmah sam i jak.

— Pazite, gospodin Dick, pazite! O životu jednoga od nas ovisi nama svima život.

Ali Kennedy ga i ne posluša, nego pojuri s nabijenom karabinkom u ruci, bijesnih očiju, strahovit u svojoj srčanosti. Pod paomom se golem lav crne grive već spremio na napadaj. I čim opazi lovca, skoči; ali nije još ni na zemlju stao, i već ga tane pogodi u srce. Svali se mrtav.

— Hura! hura! — usklikne Joe.

Kennedy poleti k studencu, sklizne niz vlažne stube, izvali se pred hladni izvor i požudno zamoči usne u vodu, a Joe za njim. Čulo se je samo hlap-tanje jezicima, kao kad životinje gasu žedju.

— Treba da pazimo, gospodin Dick, — opomene Joe i odahne. — Nemojte, da prepijemo.

Ali Dick ne odgovara, nego pije te pije. Zagnjurio i glavu i ruke u tu blagodatnu vodu, pa se opija.

— A gospodin Fergusson? — podsjeti Joe.

Ta jedina riječ osvijesti Kennedyja, te on naliže staklenicu, koju je bio ponio, i pojuri uz stube sa studenca. Ali tu se uprepasti. Neko tamno, golemo tijelo zakrčilo izlaz. Joe, koji je bio pošao za njim, uzmakne kao i on.

— Zatvoreni smo!

— Ne može biti! Šta je to?...

Dick i ne izgovori, a strahovita mu rika obznani, s kakvim se je novim neprijateljem sukobio.

— Još jedan lav! — cikne Joe.

— Nije, nego lavica! Ah, čekaj, ti prokleta zvijeri! — hukne lovac i nabije brže karabinku.

Ispali je odmah, ali je životinje dotle bilo nestalo.

— Naprijed! — zavikne on.

— Ne, gospodin Dick, nemojte! Tim je metkom niste ubili. Tijelo bi joj se dokotrljalo dovde. Ona se je namjestila, da zaskoči onoga, tko se prvi promoli, i taj će zaglaviti!

— Pa šta ćemo? Izići moramo! A Samuel nas čeka!

— Da primamimo zvijer! Uzmite moju pušku, a meni dajte vašu karabinku!

— Šta bi ti?

— Vidjet ćete.

Joe skine svoj platneni kaput, natakne ga na pušku i pruži ga kroz otvor kao mamac. Zvijer bijesna navali na kaput, a Kennedy je dočeka, kad

se je javila na izlazu, i razmrskala joj tanetom pleće. Lavica rikne, skotrlja se niz stube i prevali Joa. Njemu se učini, kao da se goleme šape zvjerinje obaraju već na njega, ali uto odjekne opet pucanj i dektor se Fergusson javi na ulazu, a u ruci mu se još dimila puška.

Joe skoči brže, prekorači zvjerinje tijelo i pruži gospodarstu staklenicu punu vode.

Dok bi trenuo, prinese je Fergusson k usnama i ispije polovinu, a onda sva tri putnika zahvale iz dna duše Providnosti, koja ih je ovako čudesno spasila.

Dvadeset i osmo poglavlje.

Prijatno večer. — Jojeva kuhinja. — Rasprava o prijesnu mesu. — James Bruce i njegova priča. — Tabor. — Jojevi sni. — Barometar pada. — Barometar skače opet. — Pripreme za polazak. — Vihor.

Veče je bilo divno i oni ga provedu, pošto su se okrijepili večerom, u hladu pod mimozama, a čaja i gloga ne požale sada.

Kennedy je tu malu oazu bio obišao na sve strane i pretražio sve grmove, pa se uvjerio, da su oni jedina živa bića u ovom zemaljskom raj. Tako se izvale na svoje pokrovce i provedu mirnu noć, u kojoj zaboraviše na pretrpljene jade.

Sutradan, 7. svibnja, zasine sunce svim svojim sjajem, ali zrake sunčane ne mogoše probiti debelu

hladovinu. Kako su imali dovoljno živeža, odluči doktor, da ovdje počekaju na povoljan vjetar.

Joe prenese u hladovinu svoju prenosnu kuhinju i poče smišljati silesiju kulinarskih kombinacija, a vodu trošiti s bezbrižnom rasipnošću.

— Kako se čudno odmjenjuju jad i užitak! — klikne Kennedy; — iza onakve oskudice ovakvo obilje! Ovakav raskoš nakon onakve nevolje! Ah, ja sam gotovo pomjerio pameću!

— Dragi moj Dick, — reći će mu doktor, — da ne bješe Joa, ne bi ti tu sada rasudjivao o nestalosti ljudskih stvari!

— Čestiti prijatelju! — reče Dick i pruži Jou ruku.

— Nema zašto, — odgovori Joe. — Vi ćete mi vratiti, samo je ipak bolje, da se i ne desi prilika, gdje bi uzvratili!

— Jadna je naša ljudska narav! — prihvati Fergusson. — Ni za šta kloneš!

— Zbog tolicak vode, htjedoste reći, gospodaru! I jest taj elemenat potreban jošte kako za naš život.

— Dabogme da jest, Joe, jer ljudi mogu bez jela dulje da odolijevaju, nego bez pića.

— I vjerujem; uostalom, kad je nevolja, jest ćeš, štogod uhvatiš, čak i stvorenje, kao što si sâm; samo tko se ovako hrani, na zdravlje mu želudac!

— Divljaci uživaju u tom, — primijeti Kennedy.

— Jest, ali to su divljaci i navikli su, da jedu prijesno meso, ali meni bi to bilo odurno!

— I jest prilično odurno uistinu, — prihvati doktor riječ, — pa nitko nije ni vjerovao pričanju prvih putnika afrikanskih. Ti su putnici pripovijedali, da se nekoja plemena hrane prijesnim mesom, a svi su im pobijali to. Zato se je i osobita zgoda desila Jamesu Bruceu.

— Pripovjedite nam, gospodaru; imamo kada, da vas slušamo, — reče Joe i pruži se prijatno na svježju travu.

— S drage volje. James Bruce bio je Škot iz grofovije Stirlinga. Od godine 1768. do 1772. putovao je on cijelu Abesiniju sve do jezera Tijane, tražeći izvore nilske. Onda se vrati u Englesku i tamo istom godine 1790. izda stampom svoja putovanja. Njegovo pričanje bude primljeno s krajnjim nevjerovanjem, kao što će svakako biti primljeno i naše. Abesinski su se običaji činili tako različnima od običajâ i navikâ engleskih, da nitko ne htjede vjerovati. Med ostalim je stvarima James Bruce bio ustvrdio, da se narodi u srednjoj Africi hrane prijesnim mesom. To uzbuni sav svijet protiv njega. Može on da govori, šta ga je volja! Tko će otići, da vidi, je li istina! Bruce je bio jako srčan čovjek i velika napržiца. Te ga sumnje razdražiše do krajnosti. Jednoga se dana, u nekom salonu u Edinburghu, neki Škot u njegovoj nazočnosti svrati na te svaki-dašnje rugalice, te se o tom prijesnom mesu izjavi naprečac, da stvar niti može biti niti jest istinita. Bruce ne odvrati ništa, nego ode i za nekoliko se časaka vrati s prijesnim beefsteakom, koji je po afrikanskoj modi bio osoljen i obiberen. »Gospodine,« reći će on Škotu, »time, što sumnjate o stvari,

koju sam ja ustvrdio, uvrijedili ste mé ljuto, ali što vi mislite, da se to ne može učiniti, jako ste se prevarili. Da to svima dokažete, pojest ćete vi odmah ovaj prijesni beefsteak, ili ćete da mi odgovarate za svoje riječi.« Škot se poplaši i pokori se, iako uz kojekakvo kreveljenje. Onda dometne James Bruce s najvećom hladnokrvnošću: »Sve ako vi, gospodine, sudite, da stvar nije istinita, ne ćete barem tvrditi više, da je nemogućna.«

— Dobro mu je odšalio, — odobri Joe. — Ako je Škot pokvario želudac, i zaslužio je. A ako nama, dok se vratimo u Englesku, budu sumnjali o putu...

— No, pa šta ćeš učiniti onda, Joe?

— Natjerat ću one, koji ne vjeruju, da pojedu komade »Viktorije«, ali bez soli i bez bibera.

Nasmiju se Jou, kako se snalazi. Tako im prodje dan u prijatnu razgovoru; sa snagom im se vratila nada, a s nadom srčanost. S nekom bogodanom brzinom nestade prošlosti ispred budućnosti.

Joe bi najradiji bio i ne odlaziti više iz ovoga divnoga skloništa; to je bilo carstvo njegovih sanja; tu je bio kao kod kuće. Gospodar mu morade točno reći, gdje su, te on s najvećom ozbiljnošću zapiše u svoje putne bilješke: 15° 43' duljine i 8° 32' širine.

Kennedy požali jedino, što mu nema lova u tom šumarku. Sve bi bilo dobro, veli, samo da još ima divlje zvjeradi.

— Dragi moj Dick, — reče doktor, — ti bogme brzo zaboravljaš. A onaj lav, a ona lavica?

— Makar šta! — odvrati on s pravim lovačkim prijezirom lovine. — Nego uistinu, čim na ovoj oazi ima zvijeri, možemo slutiti, da nismo daleko od plodnijih krajeva.

— Labav dokaz, Dick, jer ove zvijeri, kad ih mori glad i žedja, znaju prevaljivati silne daljine. Zato ćemo mi noćas budnije da pazimo i da ognjeve zapalimo.

— Po ovoj temperaturi! — prigovori Joe. — No ako je potrebno, učinit ćemo. Ali ja istinski želim, da sagorim ovo lijepo drveće, koje nam je toliko pokoristilo.

— Pripazit ćemo nadà sve, da ga ne upalimo, — odvrati doktor, — neka se i drugi svijet mogne jedared ovamo skloniti usred te pustinje!

— Pripazit ću, gospodaru; ali mislite li vi, da je ova oaza poznata?

— Svakako. Ovdje staju karavane, koje idu u srednju Afriku, a njihov ti pohod ne bi baš bio povolji, Joe.

— Ima li i ovuda još onih grozovitih Njam-Njamâ?

— Dabogme da ima, jer to je opće ime svim ovim plemenima, a pod jednakim podnebljem moraju jednake rase imati i jednake navike.

— Pi! — odvrati Joe. — Nego to je i sasvim prirodno! Kad bi divljaci imali gentlemanski ukus, kakva bi onda bila razlika med njima? Te ljudine ne bi zbilja nitko ni morao nutkati, neka progutaju Škotov beefsteak i još i samoga Škota u ime prida.

Nakon ovoga vrlo razboritoga razmatranja lati se Joe posla, da spremi za noć drva, ali štogod može manje hrpe. Opreznost im je na sreću bila zališna i oni redom pozaspe čvrstim snom.

Ni sutradan se još ne promijeni vrijeme: vedro te vedro kao uz prkos. Balon nikuda ni s mjesta; ni najtiši vjetrić ne pirlija, da bi se balon njihnuo.

Doktora zaokupi opet nemir: ako se put ovako otegne, živčez će izdati. Pošto su skoro poginuli zbog oskudice vode, zar da naposljetku pomru od gladi?

Ali opet se osokoli, kad opazi, da živa u barometru jako primjetljivo pada. Jasni su znakovi, da će se naskoro promijeniti temperatura. Zato on odlučio, da se spremi za polazak i prvu priliku da uluči. Sud za opskrbljivanje grijalice i sud za pijaću vodu budu razom naliveni.

Fergusson morade sada opet udesiti ravnotežu aerostata, te naredi Jou, neka žrtvuje znatan dio svoje dragocjene rudače. Ali Joe, čim je prizdravio, odmah se i pomamio opet, pa se je dosta nakreveljio, dok nije izvršio gospodarovu zapovijest. Gospodar mu razloži, da toliku težinu ne može ponijeti, pa neka bira izmed vode i zlata. Sada se i Joe prestane skanjivati, te izbaci na pijesak priličnu množinu svojega dragocjenoga šljunka.

— To je onima, koji budu došli iza nas, — reče Joe; — čudom će se oni čuditi, da na ovakvom mjestu nalaze blago.

— E, ali ako koji učeni putnik naidje na ove komade? — priklopi Kennedy.

— Znaj pouzdano, dragi moj Dick, da će se on jako iznenaditi, te će svoje iznenadjenje objaviti u brojnim knjižurinama! Čut ćemo mi jednoga dana pripovijest o čudnim naslagama bjelutka, koji sadrži zlata, usred afrikanske pješčare.

— A tomu će Joe da bude povod.

Misao, da će možda kojega učenjaka zavesti u bludnju, utješi čestitoga momka i on se nasmiješi.

Svega toga dana uzalud je doktor čekao, da se vrijeme promijeni. Temperatura skoči, te bi bila nepodnošljiva, da ne bješe hladovine na oazi. Termometar je na suncu iskazivao sto četrdeset i devet stupnjeva F. (65° C). Prava ognjena kiša pljuštala je zrakom. Bila je to najviša vrućina, koja je donde zapažena.

Joe udesi noćište kao i jučerašnjega dana. Dok su stražili doktor i Kennedy, ne dogodi se ništa novo. Ali oko tri sata izjutra, dok je Joe bdio, temperatura naglo padne, nebo se prekrije oblacima, a noć se još jače smrači.

— Na noge! — zavikne Joe i razbudi drugare.
— Na noge! Evo vjetra!

— Napokon! — potvrdi i doktor, razmatrajući nebo. — To je oluja! Brže k »Viktoriji!« K »Viktoriji!«.

Bilo je i krajnje vrijeme, da stigoše. »Viktorija« se, kako je navalio orkan, sva savila, pa stala trgati košaru i grebati njome po pijesku. Da se je kojim slučajem nešto balasta izvalilo na zemlju, balon bi bio odmaglio i nitko ga više ne bi uhvatio.

Ali hitri Joe potrči, što ga noge nose, i uhvati košaru, a aerostat se svali na pijesak i skoro da se je razdr'o.

Doktor se smjesti na svoje obično mjesto, zapali grijalicu i izbaci suvišnu pretegu.

Putnici pogledaju još posljednji put drveće na oazi, kako ga oluja savija, i nabrzo ih vjetar istočnjak uznese dvjesta stopa od zemlje, te nestadoše u noći.

Dvadeset i deveto poglavlje.

Fantastična ideja francuskoga pisca. — Istraživanja Speke-
ova i Burtonova, spojena s Barthovim istraživanjima.

Kako putnici krenuše, balon uznapreduje sil-
nom brzinom. I sami su jedva čekali, da se sklone iz
ove pustinje, u kojoj su gotovo zaglavili.

Okolo devet sati i četvrt izjutra nazru oni neke
znakove vegetacije, travu, koja se vitla nad tim
pješčanim morem, te objavljuje njima, kao Kristofu
Kolumbu, da je u blizini zemlja; zeleni izdanci iz-
bijaju strašljivo izmed šljunka, koji se ovdje već i
sâm prevraća opet u stijene na tom oceanu.

Još oniski brežuljčići talasaju se na obzorju;
njihov se zamagljeni obris javlja nejasno; monoto-
nije nestaje.

Doktor pozdravi s veseljem ovaj novi kraj i
kao mornar na straži skoro da zavika: »Zemlja!
Zemlja!«

Nakon sata puče im pred očima zemlja, koja
je doduše još divlja na oko, ali nije više onako ravna
ni onako gola. Nekoliko se drveta javi na mutnom
nebu.

— Jesmo li dakle u uljudjenoj zemlji? — za-
pita lovac.

— Uljudjenoj, gospodin Dick? To je samo
takva obična riječ. Ne vide se još nikakvi ljudi.

— Kako brzo napredujemo, za čas ćemo naići
i na njih, — primijeti Fergusson.

— Jesmo li mi još vazda u crnačkoj zemlji,
gospodine Samuele?

— Još vazda, Joe, dok ne stignemo u arapsku
zemlju.

— Arapsku, gospodaru? Jesu li to pravi Arapi,
s devama?

— Nisu, nego bez devâ. Te su životinje rijetke
i gotovo nepoznate u ovim krajevima. Treba da po-
dješ nekoliko stupnjeva na sjever, pa da na njih
naidješ.

— To mi je kriyo.

— A zašto, Joe?

— Zato, jer ako vjetar bude nepovoljan, mogle
bi nam poslužiti deve.

— Kako to?

— Meni je, gospodaru, palo na pamet ovo:
mogli bi mi zapregnuti pred kočaru deve, pa neka
nas one vuku. Šta velite vi?

— Jadni moj Joe, pretekao te je već drugi
s tom idejom; obradio ju je vrlo duhoviti francuski
pisac Méry... doduše u romanu. Putnike u balonu

vuku deve, dolazi lav, proždire deve, ali progutava i konopac, te stao on mjesto njih vući. I tako dalje. Eto vidiš, da je sve to bujna mašta i nikako se ne slaže s našim kretanjem.

Joe, malko ponižen mišlju, da je njegova ideja već upotrijebljena, stane mozgati, koja bi životinja mogla proždrijeti lava, ali nije znao smisliti, pa uzme opet razmatrati zemlju.

Pred očima mu puklo jezero osrednje veličine, okruženo brežuljcima, koji se još ne mogu krstiti gorama. Vijugaju se tamo mnoge plodne prodolice, po kojima se zbrkalo i splelo svakojako drveće. Najčešća je ovdje paoma uljanika, kojoj je stablo načičkano ostrim bodljama, a lišće dugačko petnaest stopa. Pamučnjak istresa u vjetar, koji propirkuje, fine pahuljice svojega sjemenja. Snažni miris pendana, arapske »kende«, miriše zrakom sve do zone, kojom lebdi »Viktorija«. Papaja s lišćem nalik na raširene prste, smrdljika sa sudanskim orahom, baobab i banana upotpunjuju ovu bujnu floru tropskih krajeva.

— Divna je ta zemlja, — reče doktor.

— Evo životinja, — javi Joe; — onda nisu daleko ni ljudi.

— Ah! krasni slonovi! — klikne Kennedy. — Ne bi li mogli malko u lov?

— A kako da stanemo, dragi Dick, kad vjetar ovako dere? Deder malko potрпи muke Tantalove! Ođštetić ćeš se kašnje.

Bila je ovdje uistinu prilika, da se lovačka mašta raspali. Dicku zaigra srce u prsima, a prsti mu grčevito stisnu kundak Purdey-puške.

Fauna je u toj zemlji obilna kao i flora. Divlji se vol vâlja po gustoj travi i sasvim ga nestaje u njoj. Sivi, crni i žuti slonovi golema rasta prolaze kroz šume kao vijavica, krhaju, grizu, haraju i puštošenjem bilježe svoj trag. Niz šumovitu se padinu s brežuljka cijedi voda iz slapova i potoka, koji udaraju na sjever; tamo se kupaju i brčkaju vodeni konji, a morske krave, duge dvanaest stopa, nalik na ribe, leškare po obalama i sise im, nabrekle mlijekom, strše u vis.

To ti je kao neka rijetka menažerija u divnu stakleniku, po kojemu se izmed biljaka, naličnih na drveće, sjajuckaju bezbrojne ptice svakojakih boja.

Po ovoj raskošnoj prirodi prepozna doktor krasnu kraljevinu adamovsku.

— Ovdje se mi već hvatamo — reče — novovjekih otkrića; ja ću tu da podjem po tragovima putnikâ, koji su zaostali. Sretna je ova prilika, prijatelji moji, jer ćemo radove kapetana Burtona i Spekea spojiti s istraživanjima doktora Bartha. Ostavili smo Engleze, da naidjemo na Hamburžanina i naskoro ćemo stići do krajnje točke, do koje je dopr'o ovaj srčani učenjak.

— Čini mi se, — primijeti Kennedy, — da se izmed ova dva istraživačka puta prostire daleka zemlja, koliko bar sudim po putu, što smo ga prevalili.

— Lako je to izračunati; uzmi mapu i pogledaj, pod kojom je duljinom južni kraj jezera Ukeve, do kojega je dopr'o Speke.

— Od prilike trideset i sedmi stupanj.

— A gdje leži grad Jola, do kojega je Barth dospio, a mi ćemo ga večeras označiti na mapi?

— Od prilike pod dvanaestim stupnjem duljine.

— To je dakle dvadeset i pet stupnjeva, svaki po šezdeset milja, svega dakle petnaest stotina milja.

— Lijepa šetnja, ako ćeš da pješačiš, — priklupi Joe.

— I to biva. Livingstone i Moffat prodiru sve dalje u nutrinu; Njasa, koju oni otkriše, nije daleko od jezera Tanganjike, što ga je razgledao Burton. Prije konca ovoga stoljeća bit će ti beskrajni krajevi jamačno istraženi. Ali žao mi je, — dometne doktor, gledajući svoj kompas, — što nas vjetar nosi k zapadu, jer bih volio udariti na sjever.

Nakon dvanaest sati puta stigne »Viktorija« na medju Nigritije. Prvi žitelji ovoga kraja, šuaski Arapi, pasu tamo svoja skitnička stada. Ogromni se vršci atlantičkih gora izdižu nad obzorje. Na te brdine nije još nikada Evropljanin zakoračio, a visina im se cijeni na trinaest stotina hvati od prilike. Sa zapadne joj padine teku sve vode ovoga afrikan-skoga kraja u ocean. Ovo su Mjesečeve gore toga kraja.

Napokon se javi putnicima pred očima prava rijeka. Po beskrajnim mravinjacima, što su uz nju, poznade doktor rijeku Benue, jednu od velikih pritočica Nigerovih, koju su urodjenici okrstili »izvorom vóðâ«.

— Ova će rijeka — reče doktor drugarima — jedared da bude prirodni put i veza s nutarnjom Nigritijom. Pod zapovjedništvom jednoga od naših srčanih kapetana parna je brodica »Plejada« uz tu

rijeku doplovila već do grada Jole; vidite dakle, da smo u poznatoj zemlji.

Silni su robovi tu zaposleni poljskim radom. Goje oni neku vrst prosa, kojom se hrane ponajviše. Kad »Viktorija« projuri kao meteor, začudiše se i blenuše.

Naveče se »Viktorija« zaustavi četrdeset milja od Jole. Pred njom se, ali u daljini, ispela dva oštra vrška gore Mendifa.

Doktor zapovjedi, neka izbace sidra, te se zakvače za vršiku visoka drveta. Ali je vrlo ljut vjetar njihao »Viktoriju« i čak ju položito povaljivao, tako da je za košaru često nastajala silna opasnost. Fergusson ne trene te noći ni okom; svaki čas se je laćao, da presiječe konopac, kojim je balon privezan o drvo, i da se ukloni toj buri. Naposljetku se oluja smiri i nije više bilo opasnosti, što se aerostat njiše.

Sutradan je vjetar bio umjereniji, ali je putnike udaljio od grada Jole, kojega su nedavno Fulani obnovili i Fergusson je bio radoznao, da ga vidi. Ali morade pregorjeti želju, pa krenuti na sjever i čak malko na istok.

Kennedy predloži, da malo stanu u toj lovnoj zemlji; Joe ustvrdi, da bi baš i trebalo svježā mesa; ali divljaština je u toj zemlji, narod se neprijazno vlada, čak i nekoliko hitaca iz puške bude ispaljeno na »Viktoriju«, pa tako doktor odluči, da nastavi svoj put. Prelete onda zemlju vječitoga pokolja i požara, gdje ratne borbe nikada ne prestaju i sultani se titraju svojim zemljama, okrutno prolijevajući krv.

Mnoga, dobro napučena sela s dugim kolibama oteгла se med prostranim pašnjacima, po kojima je

gusta trava posuta ljubičastim cvijećem. Kolibe su se, nalik na goleme košnice sklonile za bodljikave živice. Divlje padine tih brežuljaka napominju guduru na škotskim visinama i Kennedy to primijeti nekoliko puta.

Uz prkos doktorovu nastojanju lete oni ravno k sjeveroistoku, prama gori Mendifu, koja iščezava u magli; visoki vršci ovih gora rastavljaju poriječje Nigera od poriječja jezera Čada.

Nabrzo se javi gora Bagele, kojoj se uz obronke pohvatalo osamnaest sela, kao djeca materi na grudi; divan prizor, kad s visine gledaš sve to na okupu; po uvalama su opet njive s rižom i arahidama.

U tri sata stigne »Viktorija« pred goru Mendif. Ukloniti joj se ne može, mora dakle da je prijedje. Doktor razjari temperaturu na sto i osamdeset stupnjeva F. (100° C.) i smogne tako balonu novu usponsku snagu skoro od šesnaest stotina funti. Balon se digne više od osam tisuća stopa. To je bila i najviša visina, do koje za ovoga puta dopriješe, a temperatura spadne tako, da se doktor i njegovi drugari moradoše zaogrnuti pokrovcima.

Fergusson se požuri, da se opet spusti, jer prevlaka se je na balonu napela i samo što ne puče. Ali ipak je dospio utvrditi, da je ta gora vulkanskoga porijetla. Ugašeni krateri sada su samo duboki bezdani. Od silnih naslaga ptičjih izmetina padine se mendifske čine vapnenastim stijenama. Otuda bi se mogla nagnojiti sva zemlja u cijeloj Britaniji.

U pet sati »Viktorija«, zaklonjena od južnih vjetrova, poleti polagano duž gorskih obronaka i zaustavi se na prostranoj čistini, dalekoj od svakoga

ljudskoga naselja. Čim pristade k zemlji, bude pažljivo i čvrsto privezana. Kennedy zgrabi svoju pušku i pojuri niz položitu ravnicu. Brzo se vrati s pol tuceta divljih pataka i s nekom vrstom šljuke, a Joe to vješto priredi. Povečeraju prijatno i noć im prodje tiho i mirno.

Trideseto poglavlje.

Mosfeja. — Šejk. — Denham, Clapperton, Oudney. — Vogel. — Logumski glavni grad. — Toole. — Tišina nad Kernakom. — Poglavica i njegov dvor. — Napadaj. — Golubovi paležnici.

Sutradan, 11. svibnja, nastavi »Viktorija« svoj pustolovni put. Putnici se u nju pouzdavaju kao brodari u svoj brod.

Svagda je i svagdje je ona sretno izmakla iz tropske žege, iz opasnih uzlazaka, a iz silazaka još opasnijih. Fergusson, može se reći, upravlja balonom, tek što makne rukom. Zato on, iako ne zna, kuda će prispjeti, ni malo ne strepi, da će se put sretno završiti. Ali u ovoj zemlji barbarâ i fanatikâ naredjuje mu opreznost, da pazi, štogod može bolje, te on preporuči drugarima, neka pozorno i neprestance motre, što se zbiva.

Vjetar ih potjera malko jače k sjeveru. U devet sati ugledaju veliki grad Mosfeju, sagrađen na uzvisini, koja se je uvalila izmed dva visoka brda. Po svojem je položaju grad neosvojiv, a vodi k njemu samo uzan put izmed bare i šume.

Baš u taj je čas ulazio u grad neki šejk, praćen konjaničkom četom, odjeven u odjeću jarkih boja, a pred njim stupaju trubači i teklići.

Doktor spusti balon, da iz bliže blizine razmotri urodjenike, ali štogod je balon jače krupnio pred očima konjanikâ, sve ih ljući strah stade zao kupljati, te se oni na vrat na nos razbjegnu, štogod ih nose vlastite noge ili noge njihovih konja.

Jedini se šejk ne mače, nego zgrabi svoju dugačku mušketu, nabi je i počeka ponosito. Doktor se približi na kojih sto i pedeset stopa, te štogod je znao prijaznije, pozdravi šejka arapskim jezikom.

Ali kad šejk začu te riječi, što dolaze s neba, skoči na zemlju, padne ničice u prašinu i doktor ga nije mogao trgnuti iz toga obožavanja.

— Ne može drugačije ni biti, — reče, — nego da nas taj svijet smatra vrhunaravnim bićima, jer i onda, kad su prvi Evropljani stigli med njih, bili su smatrani nekim nadljudskim plemenom. A kad bude šejk spominjao ovaj sastanak, još će i iskititi stvar svim obiljem arapske mašte. Evo vidite, šta li će se još jednom o nama pričati.

— Možda to i ne valja, — odvrati lovac; — sa stajališta bi civilizacije bolje bilo, da nas smatraju običnim ljudima. To bi tim crncima utuvilo sasvim drugačiju misao o evropskoj moći.

— Slažem se s tobom, dragi Dick, ali šta ćemo? Pričaj ti učenjacima u ovoj zemlji, koliko te volja, o mehanizmu aerostata, oni te ipak ne će razumjeti, nego će svejednako misliti, da tu ima neka vrhunaravna moć.

— Vi ste, gospodaru, — zapitat će Joe, — govorili o prvim Evropljanima, koji su istražili ovaj kraj; molim vas, koji su to bili?

— Dragi momče, mi smo baš sada na onom putu, kojim je udario i major Denham. Ovdje ga je u Mosfeji primio sultan mandarski. Krenuo je on bio iz Bornua, pratio je šejka u boj protiv Felatahâ i bio kod navale na grad, ali grad se je svojim strijelama junački odbranio od arapskih taneta, te je natjerao u bijeg šejkove čete; sve je to bilo samo izlika ubijanju, pljačkanju, otimačini; majora oplijene i ogule sasvim, te da mu ne bješe konja, kojemu je spuznuo pod trbuh i tako u bijesnu trku izmaknuo pobjediteljima, nikada se ne bi vratio u Kuku, glavni grad bornuski.

— Ali tko je bio taj major Denham?

— Neustrašiv Englez, koji je od godine 1822. do 1824. u družbi s kapetanom Clappertonom i doktorom Oudneyem vodio ekspediciju u Bornu. Mjeseca ožujka krenu oni iz Tripolisa, stignu u Murzuk, glavni grad fezanski, podju putem, kojim je kasnije udario doktor Barth, da se vrati u Evropu, te pripiju dne 16. veljače 1823. u Kuku, kraj jezera Čada. Denham je nekoliko puta kretao na istraživanja u Bornu, u Mandaru i na istočne obale jezerske. Za to vrijeme prodriješe dne 15. prosinca 1823. kapetan Clapperton i doktor Oudney u Sudan čak do Sakatua, a Oudney, umoran i izmoren, izdahne dušu u gradu Murmuru.

— Ovaj je dakle afrikanski kraj — zapita Kennedy — već stajao teških žrtava znanost?

— Jest, koban je ovo kraj! Mi udaramo ravno na kraljevinu Bagirmi, koju je Vogel prošao godine 1856., da proдре u Vadaј, gdje ga je i nestalo. Bio je on mlad čovjek, tek što je uhvatio dvadeset i treću, a poslan je, da bude na ruku doktoru Barthu u njegovim radovima. Sastadoše se dne 1. prosinca 1854. Onda Vogel započne istraživati zemlju. Nekako godine 1856. javi on svojim posljednjim pismima, da kani razgledati kraljevinu Vadaј, kuda još nijedan Evropljanin donde nije prodr'o. Čini se, da je stigao čak do Vare, glavnoga grada, a tamo ga, kako neki vele, zasušnje, ili, kako opet kazuju drugi, ubiju, jer je htio da se usigne na neku svetu goru u okolici. Ali mi ne smijemo na laku ruku vjerovati u smrt kojega putnika, jer to skida s nas dužnost, da ga potražimo. Tà koliko je puta službeno objavljena Barthova smrt i on se zbog toga, kako je i pravo, dosta naljutio! Može dakle biti, da Vogela drži u sužanjstvu sultan vadaјski, da dobije za njega ucjenu. Barun Neimans se je spremao, da krene u Vadaј, ali ga je godine 1855. pretekla u Kairu smrt. A sada znamo, da je Heuglin s ekspedicijom, poslanom iz Leipziga, krenuo za Vogelovim tragom. Naskoro ćemo dakle pouzdano znati, kakva je sudbina stigla toga mladoga i zanimljivoga putnika.*)

Mosfeje je već odavno nestalo s obzorja. Putnicima pred očima razastirala je Mandara svoju plodovitost: bagrenove šume, travke crvenih cvjetova, travne biljke po pamukovim i indigovim njivama.

*) Nakon odlaska doktorova stigla su iz El'Obeida od Munzingera, novoga vodje ekspedicije, pisma, po kojima nije bilo nažalost ni sumnje više o smrti Vogelovoj.

Rijeka Šari, koja se osamdeset milja dalje ulijeva u Čad, tekla je plahovito.

Doktor pokaže drugarima na Barthovim kartama tijek te rijeke.

— Evo vidite, — reče, — kako su do krajnosti točni radovi toga učenjaka. Mi sada udaramo ravno k pokrajini Logumu, a možda baš na sâm Kernak, glavni grad njen. Ovdje je umro jadtik Toole, a bile su mu istom dvadeset i dvije godine. Bio je to mlad Englez, zastavnik u osamdesetoj pukovniji, koji se nekoliko nedjelja prije pridružio majoru Denhamu u Africi, pa ga je odmah tu i stigla smrt. Ah, ovaj se daleki kraj može uistinu nazvati grobljem Evropljanâ.

Nekoliko je čamaca, dugih pedeset stopa, plovilo niz Šari. Na »Viktoriju«, koja je bila u visini od tisuću stopa, slabo su pazili urodjenci. Ali vjetar, koji je dotle prilično snažno duhao, stade da se tiša.

— Da nas ne će opet zateći mrtva tišina? — posumnja doktor.

— Pa neka, gospodaru! Samo ne ćemo niti od žedje ginuti niti će nas pustinja strahom moriti.

— Ne će, ali ovaj je svijet još strašniji.

— Evo nešto, — primijeti Joe, — što je nalik na grad.

— To je Kernak. Posljednji nas dūh vjetrov nosi onamo, pa ako nas bude volja, možemo nacrtati točan plan gradski.

— Ne ćemo li mu se približiti? — zapita Kennedy.

— To je najlakše, Dick. Mi smo baš nad gradom. Deder da malko zavrnem pipu na grijalici, pa ćemo se odmah spustiti.

Pol sata kasnije »Viktorija« je mirovala u visini od dvjesto stopa nad zemljom.

— Mi smo sada bliži Kernaku, — reče doktor, — nego što je Londonu blizak čovjek, koji se popne u kuglu na tornju crkve svetoga Pavla. Možemo dakle po volji da motrimo.

— Ta kakvo je ovo lupkarenje, što se čuje sa sviju strana?

Joe pogleda pažljivo i razabere, da to lupkaju silni tkalci, koji su pod vedrim nebom razapeli platno izmed golemih stabala, te tuku po njemu.

Logumski glavni grad mogli su sada sav savecat da promatraju pred sobom kao razastrt plan. Bio je to pravi grad s kućama u redu i s prilično širokim ulicama. Usred prostrana trga održavao se sajam robovski. Zgrnuli se mnogi kupci, jer mandarske su žene vrlo sitnih nogu i ruku, te se jako traže i skupo prodaju.

Kad svijet smotri »Viktoriju«, bude dojam opet onakav, kakav je već često bivao: ponajprvo krika, onda silno zaprepaštenje; trgovanje bude napušteno, poslovi budu prekinuti, buka se smiri. Putnici zastanu, ne mičući se nikuda, te razmotre u sitnice taj napućeni grad; spuste se čak i na šezdeset stopa od zemlje.

Sada izidje iz svojega doma poglavica logumski, razvije zelenu zastavu, a za njim krenu svirači, koji su duhali u mukle bivolske rogove, da sve puca, osim njihovih pluća. Svjetina se zgrne oko njega. Doktor Fergusson htjede, da ga poslušaju, ali mu ne podje za rukom.

Taj je narod visoka čela, kovrčave kose, skoro orlovskoga nosa, a čini se ponositim i darovitim. No kad stiže »Viktorija«, svi se neobično uzbuniše. Putnici opaze, kako na sve strane jure konjanici, a naskoro razaberu, da poglavica okuplja svoje čete i hoće da udari na toga neobičnoga neprijatelja. Uzalud se Joe mučio, mašući šarenim rupcima. Ništa mu nije koristilo.

Medjutim šejk, okružen svojim dvoranicima, zapovjedi mir i onda izreče govor. Ali to je bila mješavina arapskoga i bagirmijskoga jezika, te doktor nije ništa razumio. Jedino je, po sveopćem jeziku, koji se iskazuje gestama, razabrao, da im izrije kom veli, neka odu. Nitko nije bio željniji, nego doktor, da ode, ali kad nema vjetra, ne može. Ali poglavica se ražesti, što se on ne miče, a njegovi dvoranci nadadu graju, da natjeraju neman na bijeg.

Čudna su čeljad ti dvoranci. Na svakom ima po pet šest šarenih košulja, a trbusi su im golemi, no u nekojih kao da su trbusi umjetni. Doktor nagna u čudo svoje drugare, kad im reče, da je ovo njihov način, kako će se dodvoriti sultanu. Omašan trbuh znači u njih ambiciju. Ti se trbonje uzmahali i uzvikali, a med njima najviše jedan, koji je jamačno ministar predsjednik, ako je njegovoj trbušini sudjeno, da bude nagrađena na ovom svijetu. S vikom se dvoraničkim smiješalo urlanje crnačke rulje, koja se poput majmuna razmahala isto onako, kao što dvoranci. Tako nastade neobično i naglo kretanje deset tisuća ruku.

Kad vidješe, da ovako ne mogu zastrašiti balon, uznastoje, da ga zastraše čim strašnjim. Vojnici,

oboružani lûkom i strijelama, stanu u bojni red; ali »Viktorija« se već nadula i mirno se ispela iznad domašaja njihovih strijela. Onda zgrabi poglavica mušketu i uperi je u balon. Ali Kennedy je pazio na njega, pa razbije tanetom iz karabinke oružje u ruci šejkovoju.

Na taj nenadani pucanj nastane opći rasap. Svaki se skloni brže u svoju kolibu i za taj je dan grad sasvim opustio.

Kad je obnoćilo, nije vjetar ni duhao više. Moradoše mirovati trista stopa od zemlje. U pomrčini nije gorio nigdje ni oganj, a tišina je bila kao u grobu. Doktor pripazi još pozornije, jer taj bi mir mogao kriti i zamku.

A pravo je Fergusson i učinio, što je pazio. Oko ponoći sav grad kao da je planuo. Bezbrojne se ognjene trake unakrstile kao rakete i smrsile se u zamrsak plamenih crta.

— Čudno je to! — reći će doktor.

— Ne bilo po zlu rečeno! — odvrati Kennedy, — ali kao da se taj požar penje i nama se približuje.

I zbilja se je ognjena masa, uz strahovitu viku i uz pucnjavu iz mušketa, dizala k »Viktoriji.« Joe se spremi, da izbací balast. A Fergusson brzo dokući, kakva je to pojava.

Tisuće golubova, s nečim gorivim na repu, bile su puštene na »Viktoriju«. Zaplašeni golubovi uzlijeću i za njima se po zraku vijugaju ognjene linije. Kennedy uze sve svoje puške ispaljivati u tu masu, ali šta može protiv tolike nebrojene vojske? I već stadoše golubovi kružiti oko košare i balona, s kojega odsijeva svjetlost, tako da se sav čini kao omotan ognjenom mrežom.

Doktor bez oklijevanja izbací komad bjelutka, te izmakne napadaju opasnih ptica. One su se sada zapazale još pogdjegdje u mraku, onda ih uze sve manje bivati, pa ih i nestade.

— Sada možemo mirno spavati, — reče doktor.

— Nije ni loša misao od ovakvih divljaka! — priklopi Joe.

— Dabogme. Ovdje je prilično uobičajeno, da se golubovi upotrebljavaju, kad se trebaju paliti slamni krovovi u selima; ali sada je selo uzletjelo još više, nego krilati palikuće.

— Balon zaista nema nikakvih neprijatelja, kojih bi se trebao bojati, — reći će Kennedy.

— Ima bogme, — odvrati doktor.

— Pa kakvih?

— Nesmotrenih ljudi, koje nosi u svojoj košari; zato, prijatelji, pazite svagdje i pazite vazda!

Trideset i prvo poglavlje.

Polazak po noći. — Sva trojica. — Kennedyjev nagon. —

Opreznost. — Tijek rijeke Šari. — Jezero Čad. — Voda. —

Vodeni konj. — Hitac ututanj.

Oko tri sata izjutra opazi Joe, koji je stražio, da se grad ispod njih odmiče. »Viktorija« se krene opet. Kennedy se i doktor probude.

Doktor pogleda kompasa i sa zadovoljstvom razabere, da ih vjetar nosi k sjevernomu sjeveroistoku.

— Sreća nas prati, — reče on; — sve nam polazi za rukom; još danas ćemo otkriti jezero Čad.

— Je li to velika voda? — zapita Kennedy.

— Prilična, dragi Dick. Tomu će jezeru biti najveća duljina i najveća širina kojih sto i dvadeset milja.

— Bit će nam bar malko promjene na putu, kad se prošetamo nad vodenom pučinom.

— Ali meni se čini, da se ne možemo potužiti ni na što; promjenljiv nam je put dosta, a što je glavno, prolazi u najzgodnijim prilikama, što mogu da budu.

— Svakako, Samuele. Da nije bilo one nestašice u pustinji, ne bi mi ni znali za ozbiljnu opasnost.

— Naša se je junačka »Viktorija«, istina je, vazda valjano držala. Danas je 12. svibnja; krenuli smo dne 18. travnja; na putu smo dakle dvadeset i pet dana. Još desetak dana i mi stigosmo.

— Kuda?

— Ne znam; ali šta marimo?

— Pravo veliš, Samuele; pouzdajmo se u Providnost, da će se za nas brinuti, upravljati naš i u dobru nas zdravlju podržavati, kao i dosad! Tko bi nam, da nas vidi, i vjerovao, da smo prešli najkužnije zemlje na svijetu!

— Bili smo kadri uzletjeti iznad njih, a tako smo i učinili.

— Živjeli putovi po zraku! — klikne Joe. — Eto iza dvadeset i pet dana mi smo sasvim zdravi, sasvim siti i sasvim odmorni, možda i suviše odmorni, jer meni noge već trnu i ne bi mi bilo krivo, kad bih ih pružio kojih trideset milja.

— Toga ćeš se nauživati po londonskim ulicama, Joe. Ali da završim. Mi smo se zaputili u troje, kao Denham, Clapperton i Overweg, kao Barth, Richardson i Vogel, ali smo sretniji od naših preteča i sva smo trojica na okupu još! I jest vrlo važno, da se ne razilazimo. Kad bi se »Viktorija«, dok je jedan od nas na zemlji, morala dići, da se ukloni kojoj nenadanoj, neočekivanoj opasnosti, tko bi znao, bi li ga mi ikada opet sastali? Zato ja tebi, Kennedy, iskreno velim: ne volim, da pod izlikom lova silaziš.

— Tā nemoj mi, prijatelju Samuele, braniti još i taj hir. Nije nipošto na odmet, kad obnavljam naš živč. A zar ti nisi meni prije polaska bajao o samim divnim lovovima? Kad tamo, nisam se ni iz daleka nalovio kao Anderson i Cumming.

— Tebe, dragi Dick, izdaje pamćenje, ili si od čednosti pozaboravljao svoja junačka djela. Da ne spominjem sitne divljači, ti si, koliko se sjećam, opteretio dosad svoju savjest jednom antilopom, jednim slonom i dvama lavovima.

— Dobro! A šta je to afrikanskomu loveu, kad mu sve životinje, što ih je Bog stvorio, švrljaju puški na domet? Eno! eno! gle ono stado žirafa!

— Kakve žirafe! — usprotivi se Joe; — skupne su kao pesnica!

— Zato, jer smo mi tisuću stopa iznad njih. Ali iz blizine bi ti vidio, da su tripot više od tebe.

— A šta veliš o ovom stadu gazela? — opet će Kennedy. — I o ovim nojevima, što jure kao vjetar?

— Zar to da su nojevi! — ne da opet Joe; — to su kokoške, puke kokoške!

— Je li, Samuele, ne bi li im se mogli primaći?
 — Mogli bi, Dick, samo k zemlji ne bi smjeli pristati. No čemu da ubijaš te životinje, koje ti ne će biti ni na kakvu korist? Da ubijaš lava, jaguara, hijenu, razumijevao bih, jer time tamaniš opasnu zvjerad, ali da ubijaš antilopu ili gazelu, bez ikakve druge koristi, nego jedino da udovoljiš pustomu lovačkomu nagonu, onda to uistinu nije ni za što. Nego mi ćemo se, prijatelju, držati sto stopa od zemlje, pa ako smotriš koju divlju zvijer, ugodit ćeš nam, ako joj opališ tane u srce.

»Viktorija« se malo pomalo spusti, ali ipak ostane u povoljnoj visini. U ovom divljem i vrlo napućenom kraju valja se čuvati nenadane pogibije.

Putnici udare ravno, kuda teče rijeka Šari. Umi-ljate obale uz rijeku prekriljene su lišćem drveća sviju nijansa. Lijane se i povijuše javljaju na sve strane i stvaraju čudne zamršaje bôjâ. Krokodili se praćakaju na suncu i rone u vodu hitro kao gušterovi; igraju se i pristaju uz ona mnoga zelena ostrva, što prekidaju rijeci tijek.

Tako im s bujnom i zelenom prirodom pro-mine mafatajski kraj. Oko devet sati izjutra stigoše napokon doktor Fergusson i njegovi prijatelji na južnu obalu jezera Čada. To je dakle ono Kaspijsko more afrikansko, o kojem su dugo govorili, da ga samo u priči uistinu ima, ono more u nutarnjosti, do kojega dopriješe jedino Denhamova i Barthova ekspedicija. Doktor pokuša da utvrdi današnju konfiguraciju jezera, koja se već mnogo razlikuje od konfiguracije godine 1847. Karta ovoga jezera doista se i ne može nacrtati, jer je okruženo glibovitim i

skoro neprohodnim baruštinama, u kojima je Barth mislio da će zaglaviti, a te se baruštine, pune trske i papirusa od petnaest stopa u visini, iz godine u godinu prevraćaju u jezero. Zato se dešava često, da i gradovi na obalama budu preplavljeni, kao što se je godine 1856. dogodilo gradu Ngornu, pa sada hipopotami i aligatori rone na onim mjestima, gdje su nekada stajali domovi bornuski.

Sunce sipa svoje blistave zrake na tu tihu vodu, a na sjeveru se i sunce i voda splinjuju na obzoru.

Doktor htjede da utvrdi, kakva je voda, jer odavno se misli, da je slana. Nije bilo opasno približiti se jezerskoj površini, te košara poleti kao ptica pet stopa iznad vode.

Joe spusti staklenicu i napolak je punu izvuče. Okušaju vodu i slabo im se pitka učini, jer joj je kus bio po natronu.

Dok je doktor zapisivao rezultat svojega pokusa, puče puška ukraj njih. Kennedy nije mogao odoljeti sreću, da ne ispali tane na gorostasna hipopotama; ali hipopotam je mirno disao i samo se iza pucnja skloni, a lovčevo tane kao da ga inače nije uzbunilo.

— Bolje bi bilo, da ste ga ostvama zahvatili, — primijeti Joe.

— A gdje su mi ostve?

— Evo naše sidro. To bi bila upravo udica za ovakvu životinju.

— Joe je zbilja — reći će Kennedy — smislio ideju...

— Samo vas molim, da je ne izvršite! — odvrati doktor. — Ta bi nas životinja brzo odvukla, kuda ne želimo.

— Pogotovo sada, gdje znamo, kakva je čadska voda. Jede li se ta riba, gospodine Fergusone?

— Tvoja je riba, Joe, sisavac od roda debelo-kožaca. Meso mu je, vele, izvrsno, te plemena, koja žive na jezerskim obalama, mnogo trguju njime.

— Onda želim, što metak gospodina Dicka nije bolje uspio.

— Ta se životinja može raniti samo u trbuh ili med butove. Dickovo tane teško da ju je i ogreblo. Ali ako bude zgodno mjesto, zaustavit ćemo se na sjevernom kraju jezerskom. Tamo će Kennedy banuti u pravi zvjerinjak, pa će se moći po miloj volji odštetiti.

— Pa neka gospodin Dick krene. malko u lov na hipopotame! — poželi Joe. — Ja bih volio pokušati meso toga dvoživca. Nije zaista prirodno, prodrijeti u samo srce Afrike i tu se hraniti šljukama i jarebicama, kao i u Engleskoj!

Trideset i drugo poglavlje.

Glavni grad bornuski. — Bidiomaška ostrva. — Kondori. — Doktorova bojazan. — Njegova smotrenost. — Napadaj u zraku. — Razderana prevlaka. — Pad. — Divna odanost. —
Sjeverna obala jezerska.

Kad stigoše k jezeru Čada, naidje »Viktorija« na struju, koja zanosi više k zapadu. Malko se naoblaci i danja se žega ublaži. Nego na toj se dalekoj vodenoj pučini ipak osjećao povjetarac. U jedan sat

zadje balon, koji je koso presjekao ovaj komad jezera, opet nekih sedam-osam milja nad kopno.

Doktoru bude isprva nemilo, što su ovamo udarili, ali ga prodje žaljenje, kad smotri Kuku, čuveni glavni grad bornuski, makar i samo na časak. Grad je opasan zidovima od bijele ilovače. Nekoliko neugrapnih, glomaznih džamija izdiže se nad tu silesiju arapskih kuća, što su nalik na igraće kocke. Po kućnim dvorištima i po javnim trgovima rastu paome i kaučukovo drveće, s lisnatim krošnjama od više nego sto stopa u širinu. Joe primijeti, da su ovi ogromni sunčobrani u pravom razmjeru sa žestinom sunčanih zraka, te stvori po tom konkluzije, koje su bile vrlo povoljne za božju providnost.

Kuka se sastoji zapravo od dva odjelita grada, koja rastavlja »dendal«, ulica, široka tri stotine hvati, u ovaj čas zakrčena pješacima i konjanicima. S jedne se strane koči bogati grad, s visokim i zračnim kućama, a s druge se strane stisnuo grad sirotinjski, jadan skup niskih, čunjastih koliba, u kojima životari bijedno žiteljstvo, jer Kuka nije ni trgovinsko ni obrtno mjesto.

Kennedy, kad smotri ova dva rastavljena grada, primijeti, da je Kuka nešto nalik na Edinburgh, kad bi Edinburgh bio na ravnici.

Ali putnici jedva to i uočise, jer su u ovom kraju zračne struje bile vrlo promjenljive, te ih iznenada zahvati protivan vjetar i zanesse četrdesetak milja nad Čadsko jezero.

Sada im puče pred očima opet nov prizor. Mogli bi prebrojati silna ostrva u jezeru, na kojima obitavaju Bidiomasi, grozni krvoločni gusari, susje-

dima isto onakvi strah i trepet, kao i Tuarezi u Sahari. Ti se divljaci spremiše, da »Viktoriju« srčano dočekaju strijelama i kamenjem, ali »Viktorija« preleti časom preko ostrvâ, prhnu preko njih kao golem kukac.

U taj čas pogleda Joe obzorje, pa se okrene Kennedyju i reče:

— Gospodin Dick, vi samo i sanjate o lovu, a ovo bogme baš i jest za vas.

— A šta, Joe?

— Sada vam ni moj gospodar ne će braniti, da pucate.

— Tä šta je?

— Vidite li tamo ono jato ogromnih ptica, što lete k nama?

— Ptica! — ponovi doktor i zgrabi svoj durbín.

— Vidim ih! — odgovori Kennedy; — ima ih barem dvanaest.

— Četrnaest, da prostite, — ispravi ga Joe.

— Dao Bog, da budu od koje opake vrste, pa da mi mekani Samuel ne mogne prigovoriti!

— Ne ću ti braniti, — odvrati Fergusson, — ali bih volio, kad bi te ptice bile dalje od nas!

— Zar se vi tih ptica bojite? — zapita Joe.

— To su subovi, Joe, i još od najgromornijih, pa ako nas napadnu...

— Pa šta! Mi ćemo se braniti, Samuele! Imamo arsenal, da ih dočekamo! Né vjerujem, da su te životinje tako strašne.

— Tko bi znao! — uzvрати doktor.

Za deset časaka jato stigne na puškomet. Zrak je odjekivao od hrapave krike tih četrnaest ptica.

Udarale su ravno k »Viktoriji«, više razdražene nego poplašene njome.

— Kako kriješte! — primijeti Joe. — To je graja! Nije im valjda po volji, što mi zalazimo u njihovo područje i što se usudjujemo letjeti kao i oni.

— Doista, — reći će lovac, — strahovita su lika i bile bi prilično strašne, da su oboružane karabinkama Purdey Moorea.

— Ne trebaju im, — odvrati Fergusson, koji se je vrlo uozbiljio.

Subovi kruže u ogromnim krugovima i malo pomalo suzuju te krugove oko »Viktorije«. Stružu s neobičnom hitrinom po zraku, a gdjekada se strovaljuju brzo, kao da su iz topa ispaljeni, te lome svoj lijet naglim, smionim zakretom.

Doktor uznemiren odluči, da uzleti u zrak i tako se ukloni ovomu opasnom društvu. Rastegne dakle u balonu vodik i balon se odmah digne.

Ali subovi nisu bili voljni da se kane balona, nego se s njim dignu i oni.

— Kao da su baš namjerili okupiti nas, — reče lovac i nabije karabinku.

I zbilja se ptice približiše, a nekoliko ih prileti na pedesetak stopa, kao da prkose Kennedyjevu oružju.

— Strašna me volja snalazi, da ispalim pušku na njih, — reče lovac.

— Nemoj, Dick, nemoj nipošto! Nemoj da ih bez razloga jarimo! Samo bi ih razdražili, da nas napadnu.

— Tä lako ću ja s njima.

— Varaš se, Dick.

— Imamo mi po tane svakomu.

— A ako oni jurnu na vrh balona, kako ćeš onda da ih zgodiš? Pomisli dakle, da si se skobio na zemlji s hrpom lavova, ili na pučini morskoj s morskim psima! Za zrakoplovce je ova situacija isto tako opasna.

— Govoriš li ti ozbiljno, Samuele?

— Sasvim ozbiljno, Dick.

— Pričekajmo onda!

— Pričekaj! Budi spreman, ako bi napali, ali ne pucaj, dok ja ne naredim!

Ptice su se sada zbile nedaleko od balona. Jasno im se već razlikuju goli vratovi, napregnuti od jake krike, i hrskave kreste s ljubičastim bradavicama, koje im se od bijesa napinju. Gromorne su jako; tijelo im je dulje od tri stope, a donja se strana njihovih bijelih krila blista o suncu; rekao bi, da su krilati morski psi, na koje su strahovito nalični.

— Lete za nama, — reče doktor, kad ih vidje, da se i one dižu; — dizali se mi ma koliko, one će još više od nas uzletjeti!

— Šta da učinimo onda? — zapita Kennedy.

Doktor ne odgovori.

— Slušaj, Samuele, — opet će lovac, — tih ptica ima četrnaest, a mi imamo sedamnaest metaka, ako ispalimo sve puške. Zar ih nikako ne možemo potamaniti ili rastjerati? Neki broj preuzimam ja.

— Ne sumnjam ja o tvojoj vještini, Dick, pa dobro znam, da je svaki poginuo, koji tebi pod pušku dospije. Ali opet ti velim: čim napadnu na vrh balona, ti ih ne ćeš moći vidjeti. Oni će proključati tu prevlaku, koja nas drži, a mi smo u visini od tri tisuće stopa!

U taj čas jurne jedna od najbjesnijih ptica ravno na »Viktoriju«, razvaljena kljuna i raširenih pandža, da grize i da dere.

— Páli! páli! — zavikne doktor.

Tek što izreče, a ptica se, smrtno pogodjena, strovali, premećući se u zraku.

Kennedy zgrabi jednu dvocijevku, Joe nanišani drugu.

Zaplašeni praskom subovi uzmaknu časkom, ali odmah se vrate i jurnu sa silnim bijesom. Kennedy probije bližemu subu tanetom vrat, a Joe razmrška drugomu tanetom krilo.

— Više nego jedanaest ih ima, — reče on.

Ali sada ptice promijene taktiku i sve složno uzlete nad »Viktoriju«. Kennedy pogleda Fergussona.

Uza svu svoju odlučnost i mirnoću Fergusson sada probljedi. Nastade časak strahovite šutnje. Onda nešto cikne, što se razdire, kao da se trga svila, a košara se putnicima pod nogama zanjše.

— Propali smo! — zavikne Fergusson i upre oči u barometar, koji naglo stane skakati.

Onda dometne:

— Izbacujte balast, izbacujte!

Za nekoliko časaka nestade svega bjelutka iz košare.

— Vazda još padamo! ... Ispraznite vodene sudove! ... Joe, čuješ li ti? ... Mi se strovaljujemo u jezero!

Joe posluša. Doktor se nagne. Učini mu se, da mu se jezero približuje kao more za plime. Sve mu na očigled krúpni. Košara nije više ni dvjesto stopa nad površinom Čadskoga jezera.

— Živež! živež! — zavikne doktor.

I škrinja sa živežom bude izbačena.

Pad se uspori, ali jadnici padaju još vazda!

— Bacajte! bacajte još! — vikne doktor posljednji put.

— Nema ništa više, — odvrati Kennedy.

— Ima! — odsiječe Joe i brzo se prekrsti.

A onda se prebaci košari preko ruba.

— Joe! Joe! — krikne doktor prestravljen.

Ali Joe ga nije više čuo. »Viktorija« se, olakšana za Jojevu težinu, digla i uspela u zrak tisuću stopa, a vjetar naduo ispražnjenu prevlaku i potjerao ih k sjevernoj obali jezerskoj.

— Propao je! — izusti lovac u očajanju.

— Propao, da izbavi nas! — odvrati Fergusson.

I ovim neustrašivim ljudima poteku krupne suze niz obraze. Nagnu se, da natragaju očima kakvogod trag nesretnoga Joja, ali daleko su već udaljili.

— Šta da učinimo? — zapita Kennedy.

— Spustit ćemo se, Dick, na zemlju, čim zmognemo, pa ćemo čekati.

Nakon puta od šezdeset milja »Viktorija« sidje na pustu obalu na sjeveru od jezera. Sidra se zakvače za onisko drvo i lovac ih pričvrsti.

Zanôća se, ali ni Fergusson ni Kennedy ni časom ne trenu okom.

Trideset i treće poglavlje.

Nagadjanje. — Uspostavljena ravnoteža na »Viktoriji«. — Novi računi doktora Fergussona. — Kennedyjev lov. — Potpuno istraženo Čadsko jezero. — Tangalija. — Povratak. —

Lari.

Sutradan, dne 13. svibnja, razgledaju putnici ponajprvo obalski kraj, gdje su. Bilo je to kao neko ostrvo usred beskrajne baruštine. Oko toga komada kopna bila je porasla tolika trska, koliko je u Evropi drveće, i razastrla se u nedogled.

Te neprohodne močvare čuvaju sada »Viktoriju«. Treba samo paziti na onu stranu k jezeru. Onamo je k istoku pukla daleka pučina i ništa se na obzorju ne javlja, ni kopno ni ostrvo.

Prijatelji se još ne usudiše govoriti o svojem nesretnom drugaru. Kennedy će prvi da saopći doktoru, šta nagadja.

— Možda Joe nije propao, — reći će on. — On je spretni momak, plivač je, kakav ne rodi više. Šala mu je bila preplivati Frith of Forth u Edinburghu. Sastat ćemo mi njega, iako ne znam, kada i kako. Ali ded da se i mi potrudimo, kolikogod možemo, da nas on opet nadje.

— Bog te uslišao, Dick! — odgovori doktor ganutim glasom. — Sve na svijetu ćemo učiniti, samo da opet nadjemo prijatelja našega! Da se ponajprvo snadjemo, gdje smo. Ali ded da prije svega skinemo s »Viktorije« ovu vanjsku prevlaku, koja joj nije više ni za što. Tim ćemo svaliti s balona znatnu težinu, šest stotina i pedeset funti, a za to se vrijedi već potruditi.

Doktor i Kennedy late se posla. Bila je teška muka. Moradoše komad po komad trgati vanredno durašnu taffetas-svilu i u tanke je trakove rezati, da je poiskidaju iz petalja u mreži. Derotina, koju su ptice grabilice kljunovima prokljuvale, uderala se nekoliko stopa.

Tim se poslom zabave barem četiri sata. Kad je nutarnji balon naposljetku bio raskriven, vidješe, da nije ništa oštećen. »Viktorija« se je sada smanjila za petinu, ali ta se je razlika toliko osjećala, da se je Kennedy začudio.

— Hoće li balon biti dovoljan?

— Za to se, Dick, ne boj! Ja ću uspostaviti ravnotežu, pa ako nam se vrati naš jadni Joe, opet ćemo na put.

— Koliko se sjećam, Samuele, nismo mi, kad smo padali, bili daleko od nekoga ostrva.

— I ja se sjećam doista; ali i to je ostrvo valjda, kao i sva čadska ostrva, nastanjeno gusarima i razbojnicima. Ti su razbojnici jamačno vidjeli našu katastrofu, pa ako Joe zapadne u njihove šake, šta će biti od njega, ako ga njihova praznovjerica ne bude očuvala?

— On je spretan i znat će se izvući, velim ti opet. Ja se uzdam u njegovu vještinu i razbor.

— Dao Bog! A sada, Dick, kreni u lov po okolini, samo se ne udaljuj. Prijeka je potreba, da obnovimo živu, od kojega smo najveći dio žrtvovali.

— Dobro, Samuele; ne ću se dugo zadržati.

Kennedy uzme dvocijevku i krene kroz visoku travu u bliski šibljak. Prasak za praskom obznani naskoro doktoru, da je lovina obilna.

Za to se je vrijeme doktor latio posla, da pobilježi, koje su stvari još preostale u košari, i da udesi ravnotežu drugoga aerostata. Ima još tridesetak funti pemikana, nešto čaja i kave, od prilike galon i pol rakije i jedan sasvim prazan sud za za vodu. Suhoga mesa nema ništa više.

Doktor je znao, da se je, po gubitku vodika u prvom balonu, usponska snaga smanjila za devet stotina funti od prilike. Morao je dakle na osnovi ove razlike uspostaviti ravnotežu. Nova »Viktorija« ima šezdeset i sedam tisuća kubičnih stopa i sadržava trideset i tri tisuće četiri stotine i osamdeset kubičnih stopa plina. Aparat, u kojem se plin rasteže, čini se, da je u dobru stanju: ni baterija ni vijugava cijev nije bila oštećena.

Usponska je snaga novomu balonu dakle tri tisuće funti od prilike. Doktor zbroji težinu aparata, putnikâ, vode, košare i spravâ, onda pedeset galona vode i sto funti svježâ mesa, što bi da natovari još, pa sračuna svega dvije tisuće osam stotina i trideset funti. Može dakle ponijeti sto i sedamdeset funti balasta za neočekivane slučajeve i onda bi aerostat bio u ravnoteži sa zrakom, koji ga okružava.

Prama tomu udesi doktor i naknadi Jojevu težinu balastom. Sav dan on provede s ovim različnim pripremama, te ih o povratku Kennedyjevu završi. Lovac je dobru lovinu ulovio. Donio čitav tovar gusaka, divljih pataka, šljuka, sitnih pataka i daždevnika. Sada uze divljač priredjivati i sušiti. Svaki komad natakne na tanku šipku i objesi nad oganj, naložen od zelenih drva. Kennedy se u taj posao razumiye, pa kad on reče, da je dobro priredjeno, bude sve utovareno u košaru.

Sutradan će lovac jošte živeža da pribavi.

Veče zateče putnike u poslu. Povečeraju oni pemikana, biskita i čaja. Umor, koji ih je razgladnio, i uspava ih. Za straženja se je i jedan i drugi zaglédao u mrak, te im se je gdjekada činilo, da čuju Jojev glas. Ali taj je glas, koga bi oni rado da čuju, nažalost jako daleko!

U cik zore probudi doktor Kennedyja.

— Mnogo sam premišljao, — reče on, — šta bi učinili, da nadjemo našega drugara.

— Kanio ti, Samuele, što mu drago, meni je po volji. Govòri!

— Prije svega treba da Joju stigne glas od nas.

— Svakako! Da ne bi čestiti momak pomislio: mi smo ga ostavili!

— Ne će on to pomisliti, jer nas predobro zna! Nikada mu takva misao ne bi ni na pamet pala. Ali on treba da dozna, gdje smo mi.

— Ali kako da dozna?

— Mi ćemo na svoja mjesta u košari, pa ćemo se dići u zrak.

— Ali ako nas vjetar odnese?

— Na svu sreću ne će. Gledaj, Dick. Povjetarac će nas ovaj ponijeti opet nad jezero. Juče bi nam to bilo nezgodno, ali danas je povoljno. Nastojat ćemo sada jedino, da se cio dan držimo nad tom vodenom pučinom. Joe će nas svakako opaziti, jer će jamačno onamo i upirati neprestano oči. Možda će mu i poći za rukom, da nam javi, kuda se je sklonio.

— Ako je sâm i na slobodi, javit će svakako.

— A i ako je zasušnjen, — nastavi doktor. — Ovim je urodjenicima običaj, da ne zatvaraju sužnje, pa će nas on smotriti i razumjet će, šta tražimo.

— Ali napokon, — opet će Kennedy, — šta ćemo onda, ako ne smotrimo nikakav znak i ako ne naidjemo ni na kakav trag, kuda je momak prošao, jer moramo da mislimo na sve, što se može dogoditi.

— Uznastojat ćemo, da stignemo na sjeverni kraj jezera, a vazda da mu budemo što više na do-gledu. Tamo ćemo počekati, ispitat ćemo jezerski kraj, pretražit ćemo obale, kuda će Joe jamačno nastojati da stigne, pa ne ćemo nikuda odavde, dokle god ne pokušamo sve što možemo, da ga nadjemo.

— Da krenemo dakle! — odgovori lovac.

Doktor utvrdi točno položaj ovoga komadića kopna, otkuda će sada da ode; po mapi i po svojoj mjeri rasudi on, da je na sjeveru Čada, med gradom Lari i selom Ingemini, u kojima je obadvoma bio major Denham. Za to je vrijeme Kennedy popunio živež svježim mesom. Po okolnim se baruštinama zapažaju doduše tragovi nosorogâ, morskih krava i vodenih konja, ali mu se nije desilo, da skobi ikoju od tih golemih životinja.

U sedam sati izjutra bude sidro otkvačeno od drveta, ali s priličnom mukom, za koju inače Joe nije u tom poslu znao. Plin se rastegne i nova se »Viktorija« digne dvjesta stopa u zrak. Iz početka je zaostajala i vrtjela se, ali naposljetku je zahvati prilično snažna struja, te ona poleti nad jezero i nabrzo bude zanesena s brzinom od dvadeset milja na sat.

Doktor se je vazda držao u visini izmed dvije stotine i pet stotina stopa. Kennedy je često pucao iz karabinke. Nad ostrvima se putnici dapače i neoprezno približe kopnu, pretraživajući očima šibljake, grmlje, šikare, gdje god bi u sjeni ili pod stijenom

mogao biti zaklon njihovu drugaru. Spuste se u blizini dugih čamaca, koji plove po jezeru, ali kad ih spaze ribari, poskaču u vodu i pobjegnu na svoje ostrvo, iskazujući jasno istinski strah.

— Ne vidimo ništa, — reče Kennedy nakon dva sata traženja.

— Da pričekamo, Dick! Ne ćemo da klonemo. Teško da smo daleko od onoga mjesta, gdje se je nezgoda desila.

U jedanaest je sati »Viktorija« bila uznapredovala devedeset milja, te onda naidje na novu zračnu struju, koja ju skoro u pravom kutu skrene i potjera šezdesetak milja na istok. Sada ona polebdi nad jako prostranim i jako napučenim ostrvom, koje je po doktorovu sudu Faram, a na njemu je bidionaški glavni grad. Sve se doktor nada, da će iz kojega grma iskrsnuti Joe, da će izmaći, da će u pomoć zazvati. Ako je slobodan, lako će ga oteti, ako je zaslužjen, opet će onako učiniti, kao s misijonarom, pa će on časom biti kod svojih prijatelja. Ali ništa se ne javlja, ništa se ne miče! Da pogineš od očajanja!

U dva sata i pol stigne »Viktorija« na dogled Tangalijske, sela na istočnoj čadskoj obali. To je selo krajnja točka, do koje je na svojem istraživačkom putu dopro Denham.

Doktor se uznemiri, što vjetar vazda goni onim pravcem. Eto ga baca sada natrag na istok, tjera ga u srce Afrike, u beskrajne pustinje.

— Moramo se svakako zaustaviti, — reče, — pa i na zemlju sići; pogotovo u Jojevu se interesu moramo vratiti k jezeru; ali najprije moramo da nadjemo protivnu struju.

Dulje od sata tražio je on u raznim zonama. Ali sve je »Viktoriju« odbijalo od vode na kopno, dok ju na sreću u visini od tisuće stopa ne uhvati žestok vjetar i ne potjera na sjeverozapad.

Da je Joe zadržan na kojem od ostrva u jezeru, to ne može biti, jer on bi jamačno pronašao već, kako da se javi, gdje je. Možda su ga odvukli na kopno. Tako rasudi doktor, kad opet ugleda sjevernu obalu Čada.

Da se je Joe utopio, to se ne može ni zamisliti. No Fergussonu i Kennedyju mune glavom strahovita misao: po ovim vodama vrve krokodili! Ali ni jedan se ni drugi ne usudi, da izrekne tu bojazan. Ali ona im se tako očito javi u pameti, da će doktor napredac reći:

— Krokodili se javljaju samo na ostrvskim ili jezerskim obalama, ali Joe je dovoljno vješt, da im se zna ukloniti; nego oni nisu jako opasni, pa se Afrikanci bez brige kupaju i ne boje se njihovih napadaja.

Kennedy ne odgovori; volio je šutjeti, nego li raspravljati o toj strahovitoj mogućnosti.

Oko pet sati naveče javi doktor, da su stigli nad grad Lari. Žitelji su skupljali pamuk pred svojim kolibama od pletene trske, koje su okružene čistim i brižno obradjenim zgradama. Taj skup od pedesetak kućeraka zapremao je laku uvalu u ravnici, koja se prostirala med niskim brdima. Žestok ih je vjetar gonio dalje, nego što je doktoru bilo po volji. Ali vjetar se promijeni te ih donese opet onamo, otkuda su krenuli, na ono nekakvo ostrvo, gdje su

noćasnju noć proveli. Sidro ne naidje na granje, nego se uhvati za zgomilanu trsku, koja se je smiješala s gustim muljem u baruštini, pa je bila prilično čvrsta. S teškom mukom zaustavi doktor aerostat, ali kad zapade noć, stiša se naposljetku i vjetar, a očajni prijatelji probde noć zajedno na straži.

Trideset i četvrto poglavlje.

Orkan. — Primorani polazak. — Izgubljeno sidro. — Tužna razmatranja. — Odluka. — Vijavica. — Zasuta karavana. — Protivan i povoljan vjetar. — Povratak na jug. — Kennedy na straži.

U tri sata izjutra vjetar se razbjesni i stane duhati s tolikom žestinom, da je »Viktoriji« bilo opasno stati blizu zemlje. Trska joj je strugala o prevlaku i samo da je razdere.

— Dick, moramo krenuti, — reći će doktor; — ne možemo ostati u ovom položaju.

— Ali šta će Joe, Samuele?

— Ne napuštam ja njega, nipošto! Sve da me orkan zanese sto milja na sjever, vratit ću se ja! Ali ovdje se svi mi izvrgavamo pogibiji.

— Kako da krenemo bez njega! — uzvikne Škot sa silnim bolom.

— Zar ti misliš, — opet će Fergusson, — da ne puca srce i meni, kao i tebi? Zar nije istina, da se ja samo pokoravam neodoljivoj nuždi?

— Ja tebe slušam, — odvrati lovac. — Hajdemo!

Ali teška je bila muka krenuti. Sidro zaronilo duboko i oni ne mogu nikako da ga iščupaju, pogotovo gdje balon vuče na protivnu stranu, pa ga još učvršćuje. Kennedy ga uz svu muku ne otkvači, a još mu je, dok radi, prijetila i velika opasnost, da bi »Viktorija« mogla odletjeti, dok se on još nije popeo u košaru.

Doktor ga ne htjede izvrći toj opasnosti, nego ga zovne natrag u košaru i teška se srca odluči, da presiječe sidru užu. »Viktorija« poskoči tri stotine stopa u zrak i udari ravno na sjever.

Fergusson se morade pokoriti buri, pa prekrsti ruke i zaroni u tužna razmatranja.

Nakon nekoliko časaka mrtve tišine okrene se on Kennedyju, koji je i sâm zašutio kao i on.

— Mi smo možda usprkosili Bogu, — reče doktor. — Nije ljudski posao poduzimati ovakav put!

I doktoru se izviye uzdisaj iz grudi.

— Još pred nekoliko smo dana — odgovori lovac, — bili sretni i blaženi, što smo izmakli onolikim opasnostima! Rukovali smo se sva trojica!

— Jadnik Joe! dobra, čestita duša! srčan i iskren čovjek! Samo ga je časkom zasjenilo blago, ali on ga je i s drage volje žrtvovao! A sada ga nemamo više. I vjetar nas nosi s neodoljivom brzinom!

— No, Samuele, ako se je on sklonio kojemu od tih plemena, što žive uz jezero, zar ne bi mogao i on proći kao i drugi putnici, koji su prije njega pohodili ta plemena, kao što Denham i Barth? A oni su se vratili u svoju otadžbinu.

— Ah, jadni moj Dick, tã Joe ne zna ni beknuti u njihovu jeziku! On je sâm samcat i bez ičega!

Putnici, o kojima ti govoriš, putovali su s pratnjom, oboružani i spremjeni za ekspediciju, a kuda su dolazili, slali su poglavicama mnoge darove. Pa ipak nisu izmakli najgorim mukama i nezgodama! A šta će naš nesretni drugar? Strašno je i zamisliti, pa mi gorega jada nije ni mogao zadati!

— Ali mi ćemo se vratiti, Samuele.

— Vratit ćemo se mi, Dick, makar ostavili »Viktoriju«, pa dopješačili na Čadsko jezero i stupili u pregovore s bornuskim sultanom! Teško da je u Arapà nemila uspomena na one prve Evropljane.

— Ja ću s tobom, Samuele, — odvrati lovac odrešito; — u mene se pouzdaj! Makar i odustali, da završimo svoj put. Joe se je žrtvovao za nas, a mi ćemo da ginemo za njega.

Ova ih odluka nešto razjunači obadvojicu. Kao da ih je ta misao jačala. Fergusson se iz sviju sila potruđi, da dospije u struju, koja će ga približiti Čadu. Ali to se sada nije moglo, a nije se moglo ni sići na ogoljenu zemlju, pogotovo po ovako bijesnoj oluji.

Tako prijedje »Viktorija« tibusku zemlju, preleti Belad i Džerid, nemilu pustoš na rubu Sudana, i prodre u pješčanu pustinju, izbrazdanu beskrajnim tragovima karavanâ. Posljednja se linija vegetacije slije naskoro s nebom na južnom obzorju, nedaleko od glavne oaze u ovom kraju afrikanskom, na kojoj ima pedeset studenaca u sjeni veličanstvena drveća. Ali ne mogoše tu da stanu. Arapski tabor, šatori od prugaste tkanine, nekoliko deva, koje su na pijesku ispružile svoje glave, nalične na guje ljutice, oživljavalo je pustoš. Ali »Viktorija« proleti kao zvijezda

krijesnica i prevali tako za tri sata put od šezdeset milja, te je Fergusson zalud susprezao njezinu brzinu.

— Ne možemo da se zaustavimo! — zakuka on; — ne možemo da sidjemo! Nigdje ni drvceta! Nigdje ni humčića! Zar ćemo mi Saharu da preletimo? Bog nam je uistinu zlu sudbinu dosudio!

Govorio je ovako s očajničkim bijesom, ali u taj čas opazi, kako se na sjeveru pustinjski pijesak uzvitlao gustom prašinom i od protivnih se vjetrova uzvrtio kao vijavica.

U tom vihoru smotri karavanu, kako se je razbila, rasula, razmetnula i sva nestala pod pješčanim usovom. Deve se izmiješale, te muklo i žalostivo stenju. Vika, jauk ječi iz te zagušljive magle. Iz zbrke izbijaju gdjekada žive boje po koje šarene odjeće. Rika orkanska ori nad tim razornim prizorom.

Naskoro se zgomila pijesak u zbijene gomile, i tamo, kuda je još maločas pucala nedogledna ravan, diže se sada brežuljak, uzbiban jošte, golem grob zasute karavane.

Doktor i Kennedy blijedi motre taj strahoviti prizor. Balonom ne mogu oni više da vladaju, nego se on vrti međ protivnim vjetrovima i ne pokorava se, ma koliko se rastezao plin. Zahvaćen ovim zračnim vrtlogom vrti se on tako naglo, da putnike spopada vrtoglavica; košara se zaošijava širokim krugom. sprave, obješene pod šatorom, lupkaju se i samo da se skrhaju; vijugave se cijevi savijaju i pucaju; sudovi se s vodom odmiču i treskaju; a putnici stoje dva koračaja razdaleko i ne čuju jedan drugoga, nego se samo zgrčenim rukama pridržavaju o užeta, da odole bijesu orkanskomu.

Kennedy raskostrušene kose gleda i ne govori ništa, ali doktor se u opasnosti opet ohrabri i s lica mu se ne čita nikakvo žestoko uzbuđenje, čak ni onda, kad se je »Viktorija« posljednji put zavrtjela, pa odjedared zastala i nenadano se smirila. Bio je to nadvladao vjetar sjevernjak i potjerao »Viktoriju« protivnim smjerom, onamo, kuda je i jutros letjela, ali s istom onolikom brzinom.

— Kuda mi to letimo? — zavikne Kennedy.

— Neka bude po božjoj volji, dragi moj Dick. Nisam ni trebao posumnjati o njoj. Zna ona bolje od nas, šta treba, pa se evo sada vraćamo onamo, kuda se nismo više ni nadali, da ćemo stići.

Kad su ovamo putovali, bio je taj kraj ravan kao dlan, a sada je uskomešan kao morski valovi nakon bure. Na obzorju se redaju mali brežuljci, koji se još nisu ni ustalili. Vjetar duha žestoko i »Viktorija« leti dalekim zrakom.

Put, kojim putnici sada udaraju, razilazi se nešto s jutrošnjim putem. Tako oni oko devet sati, umjesto da stignu opet na čadsku obalu, još vazda gledaju pred sobom daleku pustinju.

Kennedy spomene to.

— Svejedno je, — odgovori doktor; — glavno nam je, da se vratimo na jug. Naići ćemo na gradove bornuske, na Vudi ili na Kuku, i tamo ću svakako da se zaustavim.

— Ako si ti zadovoljan, i ja sam, — odvrti lovac; — ali dao Bog, da ne uzmoramo prolaziti pustinjom, kao ti jadni Arapi. Strahota je, što smo vidjeli.

— A često se to dešava, Dick. Pustinju prelaziti opasno je kao i ploviti morem. Pustinja ima

sve opasnosti, koje i more, jer ona čak i guta, ali ima još i više: umor i nepodnosivu nestašicu.

— Čini mi se, — reče Kennedy, — kao da je vjetar namjerio stišati se. Pijesak se ne praši više u onako zbijenim gomilama, ne komeša se onoliko, a obzorje se vedri.

— S tim bolje. Moramo s durbinom pažljivo razmotriti obzorje, da nam nijedna točka ne izmakne očima.

— Ja se laćam toga posla, Samuele, pa čim se javi koje drvo, javit ću ti.

I Kennedy uzme u ruku durbin, te se smjesti naprijed u košari.

Trideset i peto poglavlje.

Jojeva historija. — Bidiomaško ostrvo. — Obožavanje. —
 Progutano ostrvo. — Obale jezerske. — Zmijsko drvo. —
 Pješačenje. — Muke. — Moskiti i mravi. — Glad. — Prolazi
 »Viktorija«. — »Viktorije« nestaje. — Očajanje. — Močvara.
 — Posljednji krik.

A kamo se djede Joe, dok ga je gospodar uzalud tražio?

Kad je skočio u jezero i izronio iz vode, prvo mu bješe, da svrne očima u zrak, te smotri »Viktoriju«, visoko već nad jezerom, kako se brzo uzdiže i sve se mahnji, dok je nabrzo ne zahvati nagla struja, te je nestade na sjever. Gospodar mu se je spasio, prijatelji su mu se spasili.

— Sva sreća, — reče, — što sam se dosjetio i skočio u Čad, jer bi se tomu dosjetio i gospodin Kennedy, a i on se ne bi skanjivao, da učini, što sam učinio ja; tã sasvim je prirodno, da se jedan čovjek žrtvuje, kad može dva čovjeka spasiti. To je jasan račun.

Pošto je Joe ovo smirio, uze misliti na sebe. Usred beskrajna jezera bio je okružen nepoznatim i jamačno divljim plemenima. S tim bolje zna, da se sâm svojom snagom mora iskobeljati iz nevolje. Zato se on i ne uplaši.

Prije napadaja pticã grabilicã, koje su se po njegovu sudu ponijele kao pravi subovi, bio je on na obzoru opazio neko ostrvo. Odluči dakle, da krene onamo, te skine odjeću, koja mu najviše smeta, i stane razvijati sve svoje znanje u vještini plivanja. Šala je njemu kakva plivačka šetnja od pet-šest milja, pa kad je zapao sada usred jezera, lati se svojski posla, te zapliva svom snagom i ravno, kuda je namjerio.

Za sat i pol smanjila se jako daljina, koja ga je dijelila od ostrva.

Ali štogod se bliže približuje kopnu, sve ga jače zaokuplja misao, koja mu je isprva samo munula kroz pamet, ali onda se ugnijezdila. Zna on, da po jezerskim obalama vrve golemi krokodili, i zna, kako su proždrljive te životinje.

Navika mu je doduše, da sve na svijetu smatra prirodnim, ali sada ne može čestiti momak da se otrese uzrujanosti. Strah ga je, ne će li bijelo meso osobito po volji biti krokodilima. Zato je plivao vanredno pažljivo i valjano upirao oči. Stigao je već na sto zamašaja do obale, osjenjene zelenim drvećem,

kad duhne k njemu zrak, prožet oporim zadahom mošusa.

— Divota! — reći će on; — eto, čega sam sam se i bojao! Krokodil nije daleko!

I on zaroni brže, ali opet nije bilo tako brzo, da bi se mogao ukloniti dodiru s golemim tijelom, koje se u prolasku ostrugnu bodljikavom kožom o njega. On pomisli, da je sada propao, i navali plivati s očajnom brzinom. Malko izroni, da podiše, i onda opet zaroni. Četvrt sata proživi u neizrecivoj stravi, koju nije mogao svom svojom filozofijom da prevlada. Sve mu se je činilo, da čuje za sobom žvakanje tih golemih vilica, što će da ga spapče. Plivao je tako pod vodom, štogod je mogao tiše, kad ga odjedared netko zgrabi za ruku, a onda oko pasa.

Jadnik Joe! Još posljednji put pomisli na svojega gospodara i uzme se očajno boriti. Osjeti, da ga ne vuku na dno jezersko, kao što običavaju krokodili, kad će da proždru svoj plijen, nego na površinu. Tek što je dahnuo i rasklopio oči, kad opazi, da je izmed dva crnea, koji se crne kao ebanovina. Drže ga ti Afrikanci snažno i nešto čudnovato uzvikuju.

— Tã gle, — progovori Joe i preko volje, — mjesto krokodilã crnci! Vjere mi, ipak je bolje ovako! Ali kako smije ta čeljad u ovim vodama da se kupu!

Ne zna Joe, da žitelji čadskih jezera, kao i mnogi drugi crnci, slobodno rone u vode, po kojima dodjavaju krokodili, pa i ne vode brigu o njima; amfibije u ovom jezeru stekle su glas bezazlenih gušterova.

Ali da nije Joe izmakao jednoj pogibiji, da zapadne u drugu? Prepusti dakle, neka o tom odluči budućnost, pa kad ne može drugačije, nije se ni branio, da ga ne odvedu na obalu, ali ni straha nije odavao.

— Jasno je, — reče on sebi, — da su ti ljudi vidjeli »Viktoriju«, kako kao zračna neman leti iznad jezera. Iz daljine su posmatrali moj pad, pa ne može biti, da ne bi štovali čovjeka, koji je pao s neba! Da vidimo, šta će oni!

Ovako pomišljajući stupi Joe na kopno usred uzvikane rulje i muške i ženske, svakojake dobe, ali samo jedne boje. Zatekao se on tu u bidiomaškom plemenu, koje je krasne crne boje. Nije morao ni da se stidi, što je premalo odjeven, jer ovako bez odjeće baš je pogodio najnoviju modu ovoga kraja.

Ali još se nije ni snašao u svojem položaju, a već je jasno razabrao, da ga stadoše obožavati. To ga odmah umiri, iako mu odmah pade na pamet ona zgoda u Kazehu.

— Ja već slutim, da ću opet postati neki bog, nekakav Mjesečev sin! Pa dobro; kad ne možeš da biraš, dobar je i taj zanat, kao i svaki drugi. Glavno je, da steknem vremena. Ako se »Viktorija« vrati ovuda, ja ću se okoristiti mojim novim položajem, pa ću mojim obožavateljima priuštiti prizor, da vide čudesno uzašašće.

Dok je Joe ovako razmišljao, svijet se zbio oko njega. Padaju ljudi ničice, urlaju, opipavaju ga i sasvim se sprijateljuju s njim. Ali se barem i sjetiše, da mu prirede sjajnu gozbu, na kojoj ga posluže kiselim mlijekom i stucanom rižom u medu. Čestiti

se momak snadje i tu, kao što već svagdje, te se počasti bolje nego ikada u životu, tako da se je njegov narod jako zadivio, koliko znaju bogovi da smažu u svećanim ovakvim zgodama.

Kad se zamračí, uhvate ga ostrvski vračari smjerno za ruke i odvedu ga kao u neku kolibu, okruženu talismanima. Prije nego što će ući, pogleda Joe malko uznemiren kosti, što su nagomilane oko toga svetišta; imao je uostalom kada da pomišlja o svojem položaju, kad ga zatvoriše u kolibu.

Cijelo veče i još u noć slušao je svečane pjesme, bubnjanje kao u neki bubanj i zveku gvoždja, koja afrikanskim ušima valjda godi; uza to je orilo urlanje i beskrajne se igre s krivljenim i kreveljenjem plele oko posvećene kolibe.

Joe je motrio tu zaglušnu buku kroz pleter na kolibi, načinjen od blata i trske. U drugim bi prilikama možda uživao jošte kako u ovim neobičnim ceremonijama, ali sada ga stane nabrzo mučiti jako nemila misao. Kolikogod on bio voljan, da sve posmatra s prijatne strane, ipak mu se čini glupim i što više žalosnim, ovako zapasti u taj divlji kraj, med ovakav narod. Putnici, koji su se usudili čak ovamo doći, rijetko su se vratili u svoju otadžbinu. A smije li i da vjeruje obožavanju, kojim ga počastiše? Iskusio je svašta, pa zna, da je ljudska veličina isprazna! Tko zna, nije li u ovoj zemlji obožavanje toliko, da obožavanoga naposljetku proždru! Ali uza sve te zle slutnje, nakon nekoliko sati pomišljanja, nadvlada umornost crne misli njegove i Joe zapadne u tvrd san, koji bi mu jamačno bio potrajao sve do zore, da ga nije razbudila neka nenadana vlaga.

Ta se vlaga nabrzo prevrati u vodu, a voda poraste toliko, da je Joju doprla do pojasa.

— Šta je to? — začudi se on. — Poplava! Povodanj! Opet novu muku smislili crnci! Neću ja bogme čekati, da mi dopre do vrata.

Tako reče, pa se upre ramenom i provali zid. I gdje osvanu? Usred jezera! Ostrvu nema ni traga više! Preplavila ga te noći voda! Mjesto ostrva puklo beskrajno jezero čadsko!

— Žalosna je to zemlja njenim vlasnicima! — reče Joe sâm sebi i onda se opet snažno razmahne u svojoj plivačkoj vještini.

Jedna od onih prilično čestih pojava na Čadskom jezeru bila je oslobodila čestitoga momka. Mnogih je ostrva nestalo ovako, iako su se činila, da su čvrsta kao stijena, pa su često žitelji po obalama morali da primaju nesretnike, koji izmakoše tim strahovitim katastrofama.

Joe nije znao tu neobičnu pojavu, ali on ne promaši priliku, da se okoristi njome. Smotri neki čamac, koji se je otrgnuo, i brže mu priskoči. Čamac je taj bio prosto izduben iz stabla. U čamcu su na sreću bila i dva vesla, te Joe pojuri prilično brzom strujom.

— Da se snadjem, gdje sam, — reći će. — Polarna zvijezda, koja pošteno radi svoj zanat, kazujući svakomu sjeverni pravac, pomoći će valjda i meni.

Sa zadovoljstvom razabere, da ga struja nosi k sjevernoj obali čadskoj, i on pusti čamac, neka ga voda nosi. Oko dva sata iza ponoći pristane on uz rt, pokriven bodljikavom trskom, koja je bila na veliku

dosadu čak i njemu filozofu. A tu baš ima drvo i u granju će da bude zgodno noćište. Sigurnije je na drvetu, pa se Joe popne na nj i dočeka tamo, ma i bez sna, rânu zoru.

Jutro osvane naglo, kako to u ekvatorskim krajevima biva, i Joe se ogleda po drvetu, kuda se je na noć sklonio. Nenadan ga prizor zaprepasti. Grane su na drvetu bile pokrivene samim zmijama i kameleonima. Pod njihovim je spletovima iščezlo lišće. Kao da je to neko novo drvo, koje rodi gmazovima. Kad prve zrake sunčane sinuše, sve to uze da puzi i da se vije. Joe se sav prestravi i zgadi, te uz psikanje te gadarije skoči na zemlju.

— Eto nešto, što mi nikada nitko ne će vjerovati, — reći će on.

Nije on znao, da su posljednja pisma doktora Vogela saopćila ovu osobitu pojavu na obalama Čadskoga jezera, gdje gmazova ima više nego igdje na svijetu. Nakon ovoga, što je vidio sada, odluči Joe, da odsad bude pažljiviji, pa se snadje po suncu, gdje je, i krene onda na sjeveroistok. Oprezno se je uklanjao kolibama, kućercima, stražarama, jazbinama, uopće svemu, što bi moglo biti sklonište ljudskomu čeljadetu.

Koliko je puta upirao oči u vis, nadajući se, da će opaziti »Viktoriju«, pa iako je sav ovaj dan prohodao i uzalud tražio, ipak ne izgubi pouzdanje u svojega gospodara. Za ovakvo filozofsko shvatanje situacije potrebna je bila doista velika energija značaja.

Umornosti se pridruži još i glad, jer kad se čovjek hrani korijenjem, srčikom iz granja, kao što

je »mele«, ili plodom paome »dum«, slabo se krijepi, a Joe je računao, da je propješačio tridesetak milja na zapad. Tijelo mu je bilo na dvadesetak mjesta izbodeno od bezbrojnih bodljika, kojima je načičkana trska u jezeru, pa akacije i mimoze, a noge su mu bile tako okrvavljene, da mu je bila prava muka hodati. Ali on prevlada ipak sve te patnje, te kad se smrkne, odluči, da prenoći na čadskoj obali. Tu ga opet ljuto izbodoše mirijade kukaca; muhe, moskiti, mravi od pol palca duljine prekriljivali su ovdje zemlju. Nakon dva sata ne preostade Jou od ono malo odjeće, što je bilo na njemu, ama ništa: sve razgrizoše kukci! Strašna je bila ta noć i ni jedan sat da prospava umorni putnik! A dotle po šikarama i po vodama jezerskim bjesne divlji nerastovi, divlji bivoli i neka vrsta opasnih morskih krava; urlanje tih divljih zvijeri odjekivalo je po noći. Joe se ne smjede ni ganuti, a njegova se krotkost i strpljivost jedva održaše u ovakvoj situaciji.

Svane napokon dan i Joe skoči brže na noge. Kako li se je tek zgadio, kad spazi, s kakvom je gnusnom životinjom proležao noć na ležaju: sa žabom krastačom! A bila je to krastača od pet palaca širine, grdobna, odurna životinja, koja je sada bukljala u njega krupnim, okruglim očima. Protrne od gadjenja, ali od te se odvratnosti prene, te pojuri i skoči u jezero. Voda mu primiri nelagodnost, koja ga je mučila, pa se on sada nažvače lišća i uputi se opet na put s upornošću i tvrdokornošću, koju ni sâm nije razumijevao. Nije ni sâm bio svijestan više, šta radi, a ipak je osjećao u sebi snagu, jaču od očaja.

Ali strašna ga glad stane moriti; želudac, koji nije bio tako krotak kao on, bunio se. Joe se zato čvrsto opaze lijanom. Sva sreća još, što može barem žedju gasiti na svakom koračaju, a on je, kad se sjeti, što je pretrpio u pustinji, bio je još i sretan nekuda, što ga barem ta prijeka potreba ne muči.

— Gdje li je sada »Viktorija«? — pita on sâm sebe. — Vjetar duha sa sjevera! Morala bi se vratiti k jezeru! Gospodin je Samuel jamačno preudesio sve i opet uspostavio ravnotežu; ali jučerašnjega je dana mogao posvršavati sve poslove; moglo bi dakle biti, da će danas... Ali raditi moram, kao da se neću nikada sastati s njim. Uostalom, ako mi podje za rukom, da stignem u koji od velikih gradova ukraj jezera, bit ću u istim prilikama, kao i oni putnici, o kojima nam je gospodar moj govorio... Zašto se ne bi i ja znao snaći kao i oni? Do bijesa, ima ih, koji su se i vratili!... Naprijed dakle junački!

Ovako je dakle govorio neustrašivi Joe i vazda napredovao, te tako bane u šumu, gdje se je zgrnula bučna rulja divljačka. Zastane za vremena i oni ga ne opaze. Crnci su bili zaposleni: trovali su svoje strijele mlječikinim sokom. Tim se mnogo bave žitelji ovih krajeva i oni to čine s nekom svečanom ceremonijom.

Joe se nije micao, nego je suzdržavao dah i krio se u guštari. Uto digne oči, te smotri kroz propuklinu med drvećem »Viktoriju«, »Viktoriju« samu, kako je uperila k jezeru i jedva je bila sto stopa nad njim. A njoj se ne može javiti, da ga smotre!

Suza mu vrene na oči, ali nije bila suza od očaja, nego suza zahvalnica: gospodar se njegov

eto uputio i traži ga! gospodar ga nije zaboravio! Morade još sačekati, dok ne odoše crnci, a onda izidje iz skloništa i potrči na čadsku obalu.

Ali »Viktorije« je već daleko na nebu nestajalo. Joe odlučio, da je pričekao: vratit će se ona ovuda svakako! I zbilja se »Viktorija« vrati, ali istočnije. Joe potrči, uzmaše se, uzviče se... Uzalud! Žestok vjetar potjera balon s neodoljivom brzinom!

Prvi put izdade sada jadnika energija i nada. Osjeti on, da je propao. Gospodar je valjda otputovao i ne će se više vraćati. Nije smio više ni da misli, ni o čemu ne htjede premissljati.

Sav taj dan i još u noć prohoda on, gotovo obeznanjen, okrvavljenih nogu, izmorena tijela. Vukao se je čas na koljenima, čas na rukama, a vidio je, da će nastati trenutak, kad će ga izdati snaga i morat će umrijeti.

Tako napredujući stigne naposljetku do neke bare, to jest nekuda, gdje nabrzo razabra, da je to bara, jer smračilo se je bilo još pred nekoliko sati. Tako on zagrezne iznenada u ljepljivo blato, pa kolikogod se je mučio i očajno se odupirao, sve se je dublje zaglibljivao u muljevitu zemlju. Za nekoliko je časova zapao sve do pojasa.

— Eto dakle smrti! — reče on sebi; — i još kakve smrti!...

Otiniao se bijesno, ali ga je naprezanje samo još dublje gnjurilo u grob, koji je sâm sebi kopao. Nigdje ni drvceta, da ga zadrži, ni treske, da ga ustavi!... Jasno mu je, da će zaglaviti!... Oči mu se sklope.

— Gospodaru! gospodaru! u pomoć!... — zavikne on.

I taj se očajni, osamljeni, prigušeni već glas izgubi u noć.

Trideset i šesto poglavlje.

Rulja na obzorju. — Arapska četa. — Potjera. — On je! — Pad s konja. — Zadaavljeni Arapin. — Kennedyjevo tane. — Balon manevrira. — Otmica u lijetu. — Joe izbaavljen.

Kako se je Kennedy smjestio sprijeda u košari, da pazi, promatrao je neprestano s velikom pozornošću obzorje.

Za kratko se vrijeme obazre on k doktoru i reče:

— Ako se ne varam, tamo ima neki skup ili ljudski ili životinjski. Ne može da se razbere još. Samo se jako kreću, jer su uzvitlali prašinu kao oblak.

— Da nije opet protivan vjetar, — odvrati Samuel, — da nije vijavica, koja će nas opet otisnuti na sjever?

I ustane, da razmotri obzorje.

— Mislim, Samuele, da nije, — odgovori Kennedy; — to je stado gazela ili divljih volova.

— Možda jest, Dick; ali ta je rulja najmanje devet ili deset milja od nas, a ja barem ni s dubinom ne razaznajem ništa u njoj.

— Neću ja s nje skidati očiju nipošto. Nešto je tu neobično i zanima me. Nekako je nalik na konjaničku vježbu. Ah! i ne varam se ja! upravo su konjanici! pogledaj!

Doktor uzme pažljivo promatrati tu četv.

— Čini mi se, da pravo veliš, — reče on; — to je arapska ili tibuska četa. Jure istim pravcem, kojim i mi; ali mi smo brži i lako ćemo ih stići. Za pol će nam sata oni biti na dogledu, pa ćemo onda rasuditi, šta bi učinili.

Kennedy uzme opet durbin i zagleda se pozorno. Četa je konjanička već vidnija, a neki se iz nje razbiraju pojedince.

— Jasno je, — reći će Kennedy, — da je to ili vježba ili lov. Kao da su ti ljudi udarili u potjeru za nečim. Da mi je znati, za čim.

— Strpi se, Dick. Za kratko ćemo ih vrijeme dostići i čak prestići, ako budu vazda ovim putem jurili. Mi napredujemo s brzinom od dvadeset milja na sat, a takvih konja nema, koji bi ovako mogli vitlati.

Kennedy uzme opet motriti, a za nekoliko će časaka reći:

— To Arapi jure konje u trk. Jasno ih razbiram. Ima ih pedesetak. Vidim im burnuse, kako se nadimlju. To je konjanička vježba. Vodja je sto koračaja pred njima, a oni jure za njim.

— Tko bio, da bio, Dick, strašni nam nisu, a ako baš ustreba, ja ću se dići.

— Pričekaj, Samuele, pričekaj još!

— To je neobično, — priklupi Dick, pošto je opet razmotrio četv, — nego nešto ne mogu da razumijem; kako ti Arapi vitlaju i kako im je linija nepravilna, više se čini, da oni nekoga proganjaju, nego li da za kim jure.

— Je li doista tako, Dick?

— Svakako. Ne varam se ja! Lov to jest, ali lov na ljudsko čeljade. Nije ono pred njima vodja njihov, nego bjegunac.

— Bjegunac! — izreče Samuel uzbudjen.

— Jest!

— Da ga onda ne izgubimo iz vida i da pričekamo!

Brzo se primaknu za tri-četiri milje konjaničima, koji silno naglo vitlaju.

— Samuele! Samuele! — zavikne Kennedy uzdrhtalim glasom.

— Šta je, Dick?

— Da nije halucinacija? Može li to da bude?

— Šta bi ti?

— Pričekaj!

I lovac obriše brže stakla na durbinu i prione opet gledati.

— No šta je? — zapita doktor.

— On je to, Samuele!

— On! — uzvikne Samuel.

Kad rekoše: on, izrekoše sve. Nije ga trebalo imenom spominjati.

— On je taj na konju! Jedva sto koračaja ispred neprijatelja! Bježi on!

— Doista je Joe — potvrdi doktor i problijedi.

— U bijegu ne može da nas opazi!

— Opazit će nas već, — odgovori Fergusson i priguši plamen u svojoj grijalici.

— Ali kako?

— Za pet ćemo časaka biti pedeset stopa od zemlje, a za petnaest ćemo časaka biti nad samim njim.

— Treba ispaliti pušku i upozoriti ga tim!

— Ne treba! Ne može se on vratiti, jer ga četa rastavlja od nas.

— Pa šta ćemo onda?

— Čekat ćemo.

— Čekati! A ti Arapi?

— Stići ćemo i prestići ćemo mi njih! Nismo za njima ni dvije milje, pa samo ako Jojev konj izdura!

— Za Boga miloga! — zavikne Kennedy.

— Šta je?

Kennedy bješe zaviknuo u očajanju, jer je opazio, da se Joe strovaljuje na zemlju. Konj mu je, vidi se, iznemogao i izmorio se, pa se srušio.

— Opazio nas je, — zavikne doktor; — kad je ustajao, mahnulo nam je!

— Ali Arapi će ga stići! Šta on to čeka? Ah! Junačna je momčina on! Živio! — klikne lovac, koji se nije mogao dulje suspreći.

Joe se je nakon svojega pada odmah bio digao, baš u čas, kad će jedan od najbržih konjanika da naleti na njega, pa skočio kao panter, uzmaknuo na stranu, bacio se konju na sapi, zgrabio Arapina mišićavim svojim rukama, željeznim svojim prstima za vrat, zagnjavio ga, zbacio ga u pijesak i povitlao dalje strahovitu svoju trku.

Od Arapâ zaori zrakom silna krika, ali sasvim zaokupljeni potjerom za Jojem nisu ni opazili »Viktoriju« pet stotina koračaja za sobom, a jedva tri-deset stopa od zemlje; oni sami nisu bili za bje-guncem ni dvadeset konjskih duljina.

Jedan se od njih primakne Joju na dohvat i upravo da ga probode kopljem, kad ga Kennedy, oštra oka i čvrste ruke, pogodi tanetom i obori na zemlju. Joe se na taj prasak i ne obazre. Neki od čete zaostanu u teci i padnu ničice u prašinu, kad spaziše »Viktoriju«, ali drugi nastave potjeru.

— Tà šta to Joe radi? — zavikne Kennedy; — on i ne staje!

— Bolje je on namjerio, Dick; razumio sam ja njega! Drži se u pravcu našega aerostata. Pouzdaje se, da ćemo ga i mi razumjeti. Ah! momčina je on! Izbavit ćemo mi njega, baš Arapima uz prkos! Još smo samo dvjesto koračaja od njega.

— Šta da učinimo? — zapita Kennedy.

— Skloni pušku!

— Evo, sklonio sam, — poslušao lovac i skine pušku.

— Možeš li ti na rukama pridržati sto i pedeset funti balasta?

— I više.

— Ne treba. To će biti dosta.

I doktor naslaže vreće pijeska Kennedyju na ruke.

— Ostani ostrag u košari i budi spreman, da u jedan mah zbačiš taj balast. Ali, tako ti života, ne zbacuj, dok ja ne naredim!

— Ni brige te!

— Jer drugačije ćemo promašiti Joa i on je propao!

— Pouzdaj se u mene!

»Viktorija« je u taj čas lebdjela gotovo nad samim konjanicima, koji svom trkom navališe u

dostig za Jojem. Naprijed u košari drži doktor razmotane ljestve, da ih odmah zbaci, čim ureba. Joe je med sobom i svojim potjernicima održao razmak od pedesetak stopa od prilike. »Viktorija« ih obidje.

— Pozor! — upozori Samuel Kennedyja.

— Ja sam spreman.

— Joe! pazi!... — zavikne doktor, da mu je odjeknuo glas, pa zbaci ljestve i zapraši najnižim stepenicama pijesak na zemlji.

Na doktorov se zov Joe obazre, ali konja ne zastavi; ljestve dolete do njega, a u času, kad se Joe uhvati za ljestve, zavikne doktor Kennedyju:

— Gotovo je!

I »Viktorija«, olakšana za težinu, veću od Joeve težine, uzleti sto i pedeset stopa u zrak.

Kad se ljestve razmahnuše i zaljuljaše, prihvati se Joe svom silom uz njih, onda dobaci Arapima nepisivu gestu, pa se uzvere žustro kao clown i stigne k svojim drugarima, koji ga raširenih ruku dočekaju. Arapi nadađu viku od iznenadjenja i od bijesa. Bje-gunac im je otet u lijetu i »Viktorija« uze sada naglo odmicati.

— Gospodaru moj! gospodin Dick! — progovori Joe, a onda ga prevlada uzbudjenje i umornost, i on se onesvijesti. A Kennedy gotovo pobenavio i uzvikao se.

— Izbavljen! Izbavljen!

— Eto na! — priklopi doktor, koji je opet zapao u svoju nepomućenu mirnoću.

Joe je bio skoro gol golcat; po okrvavljenim rukama, po izubijanom tijelu vidjelo mu se je, kakve je muke mučio. Doktor mu zavije rane i položi ga pod šator.

Joe se prihvati ljestava . . .

Joe se nabrzo osvijesti i zaište čašu rakije. Doktor mu ne htjede uskratiti, jer Joe nije čovjek, s kojim treba postupati kao s drugim svijetom. Kad se je napio, stisne on ruke drugarima svojim i reče, da im je voljan ispričovjediti svoju historiju.

Ali oni mu ne dopuste, da govori, te čestita momčina zapadne opet u tvrd san, koji mu je, čini se, i bio vrlo potreban.

»Viktorija« udari sada koso k zapadu. Ali kako je sada navalio žestok vjetar, opet se ona vrati na rub trnovite pustinje, nad paome, koje je oluja posavijala i poiskorjenjivala. Prevali put od skoro dvjesta milja, nakon otmice Jojeve, i prijedje pred veće deseti stupanj duljine.

Trideset i sedmo poglavlje.

Put na zapad. — Joe se budi. — Njegova tvrdoglavost. — Konac Jojeve historije. — Tagelel. — Kennedyjeve brige. —

Put na sjever. — Noć kod Agadesa.

Vjetar se po noći uze odmarati od svojega danjega žestokoga posla i tako »Viktorija« pomiruje nad vrškom velike sikomore; doktor i Kennedy ostanu redom na straži, a Joe se dotle valjano ispava, i to puna dvadeset i četiri sata bez prekidanja.

— Takav njemu lijek i treba, — reče Fergusson; — priroda će njega izliječiti sama.

Kad svanu dan, opet se javi jak vjetar, ali hitro. Naglo je srljao čas na sjever, čas na jug, ali naposljetku potjera »Viktoriju« na zapad.

Doktor razabere po mapi, da je to kraljevina Damergu, valovit, veoma rodan kraj, sa selima, u kojima su kolibe spletena od duge trske i od granja asklepije. Po njivama stoje žrvnji za žito na malim stalcima, da miševi i rastočnici ne mogu donde doprijeti.

Brzo stignu u grad Zinder, koji se poznaje po prostranom stratištu; nasred stratišta je smrtno drvo, pod drvetom stražari krvnik, pa tkogod zadje pod sjenu toga drveta, odmah bude obješen.

Kennedy pogleda na kompas i morade primijetiti:

— Evo opet udaramo na sjever!

— Pa neka! Ako stignemo u Timbaktu, ne će nam biti krivo! Nikada ljepšega puta, ni u boljim prilikama!...

— Ni u boljem zdravlju, — priklopi Joe i promoli svoje dobroćudno lice izmed zavjesa na šatoru.

— Evo našega čestitoga prijatelja! — klikne lovac; — evo našega izbačitelja! Kako ti je?

— Pa sasvim prirodno, gospodin Kennedy, sasvim prirodno! Nikada mi još nije bilo ovako dobro! Ništa ne čisti čovjeka tako temeljito, kao kad se najprije okupa u Čadu, a onda se malko za zabavu prošeta! Zar nije istina, gospodaru?

— Čestita dušo! — odvrati Fergusson i stisne mu ruku. — Koliko smo zebli i brinuli se za tebe!

— A ja za vas! Zar vi mislite, da mene nije morila briga o vama? Možete se hvaliti, da sam se mnogo brinuo za vas!

— Ne ćemo se nikada sporazumjeti, Joe, ako ti to budeš ovako posmatrao.

— Ja vidim, da ga pad nije promijenio, — primetne Kennedy.

— Tvoja požrtvornost, momče, bila je plemenita i spasila je nas, jer »Viktorija« bi se bila strovalila u jezero, a da je onamo zapala, nitko je ne bi više izvukao odande.

— Ali ako je moja požrtvornost, kako vi moj skokac izvoljavate krstiti, spasila vas, zar nije spasila i mene, jer eto sada smo se okupili sva trojica u lijepu zdravlju? Med nama ne smije dakle u svem tom da bude nikomu prigovaranja.

— Ne ćemo se nikada sporazumjeti s tim momkom, — reći će i lovac.

— Najbolje ćemo se sporazumjeti, — odvrati Joe, — ako i ne budemo više govorili o tom. Šta bi, bi! Bilo dobro ili loše, ne vrijedi spominjati.

— Ti tvrdoglavče! — nasmije se doktor. — Hoćeš li nam barem ispriповjediti svoju historiju?

— Ako vam je baš do toga, hoću. Ali najprije bih ja ovu masnu gusku ljudski da ispečem, jer vidim, da gospodin Dick nije potratio vrijeme uludo.

— Pravo veliš, Joe, neka bude!

— Da vidimo dakle, kako se ta afrikanska divljač snalazi u evropskom želudcu.

Guska bude časkom ispečena na plamenu grilalice i polako pojedena. Priličan dio guske smaže Joe, kako već zna čovjek, koji nekoliko dana nije jeo. A nakon čaja i groga obavijesti on drugare o svojim pustolovinama. Govorio je s nekim uzbudjenjem, ali ipak je zgode posmatrao sa svojom običnom filozofijom. Doktor se nije mogao svladati, nego nekoliko puta stisne ruku čestitomu slugi, koji se je više

brinuo za spasenje gospodarevo, nego za svoje vlastito. A što se tiče potonuća bidiomaškoga ostrva, on mu objasni, da su na Čadskom jezeru ovakve pojave česte.

Naposljedku stigne Joe u svojoj pripovijesti i do onoga momenta, kad je zapao u baru i posljednji put zaviknuo u očajanju.

— Mislio sam, gospodaru, da sam propao, — reče on, — i moje se misli navrnuše k vama. Počnem se otimati. Kako, ne znam vam reći, ali odlučio sam bio tvrdo, da se ni pet ni šest progutati ne dam. U taj mah spazim dva koračaja od sebe, šta mislite, šta? Kraj od užeta, koje je istom prerezano. Ja se još upnem iz sviju sila i nekako se dovučem do užeta. Trgnem, a ono drži; tako se uz to uže uzvučem i stignem napokon na kopno! Na kraju užeta nadjem ja sidro!... Ah, gospodaru! Ja sam ga uistinu mogao okrstiti sidrom spasenja, ako vam nije po čemu krivo. Prepoznao sam sidro; bilo je s »Viktorije!« Vi ste dakle na ovom mjestu bili pristali k zemlji! Ja podjem za užetom i razaberem kuda ste vi udarili. Onda se opet uprem svom silom i izvučem se iz provalije. Čim sam se ohrabrio, vratila mi se je i snaga, te ja te noći još dugo propješačim, sve dalje odmičući od jezera. Stignem napokon na rub goleme šume. Tamo su u zagradi mirno pasli neki konji. Ima časova u životu, kad svatko umije jahati, zar nije istina? Nisam protratio ni trenutka s razmišljanjem, nego odmah skočim na jednoga od tih četveronožaca i mi pojurimo na sjever, štogod su konja nosile noge. Neću da vam pričam o gradovima, koje nisam vidio, ni o selima, kojima sam

se uklanjao. Neću. Prelazim zasijane njive, prođirem kroz šikare, verem se preko ograda, tjeram konja, bodem, vitlam! Stignem tako na medju obrađenoga kraja. Dobro! Pustinja! Neka je; vidjet ću bar bolje i dalje preda se. Vazda sam se još nadao, da ću smotriti »Viktoriju«, kako lavira na vjetru i mene čeka. Ali nema ništa. Nakon tri sata zapadnem ja glupan u arapski logor! Ah, to je bio lov!... Vidite, gospodin Kennedy, lovac i ne zna, šta je lov, doklegod nisu lovili njega! A ipak, komugod može da bude, ja mu savjetujem, neka ne pokušava! Moj konj pada od umornosti, stisli me i stižu me, ja se strovaljujem, ali skačem Arapinu na konja. Nisam mu ja zlo želio i valjda mi on ne će zamjeravati, što sam ga zagnjavio! Ali ja sam vas bio opazio!... a sve drugo znate. »Viktorija« je poletjela za mnom i vi mene uhvatiste u lijetu, kao konjanik kariku. Zar nisam pravo pogodio, kad sam se u vas pouzdavao? Eto, gospodine Samuele, sada vidite, kako je sve to sasvim obično. Ništa nije na svijetu prirodnije! Ja sam voljan započeti to iznovice, ako bi vam opet bilo od koristi! Uostalom, kako rekoh, gospodaru, o tom nije vrijedno govoriti.

— Čestiti moj Joe! — odgovori doktor ganut. — Pravo smo se mi pouzdavali u tvoju razboritost i vještinu!

— Koješta, gospodaru! Trebaš samo da se priđržavaš zbiljskih zgoda, pa ćeš izmaknuti iz nevolje. Najsigurnije je još, eto vidite, posmatrati sve onako, kako ti se prikazuje.

Za te historije Jojeve balon je bio naglim lijetom prešao dalek komad zemlje. Kennedy sada po-

kaže na obzorju hrpu kolibâ, koja se činila naličnom na grad. Doktor pogleda mapu i utvrdi, da je to trgovište Tagelel u kraljevini Damergu.

— Ovdje opet udaramo putem, kojim je išao i Barth, — reče on. — Tu se je on rastao sa svojim drugarima Richardsonom i Overwegom. Richardson će odavde da se zaputi na Zinder, a Overweg na Maradi. Sjećate se još, da se je od ta tri putnika jedini Barth vratio u Evropu.

— Mi dakle putujemo ravno na sjever? — zapita lovac, motreći na mapi pravac, kojim »Viktorija« putuje.

— Ravno, dragi Dick.

— I to ti ne zadaje nikakvu brigu?

— Zašto?

— Jer taj nas put vodi u Tripolis i preko velike pustinje.

— Oh, ne ćemo mi tako daleko, prijatelju; ja se barem nadam.

— A gdje bi ti da se zaustaviš?

— No, Dick, ne bi li ti bio radoznao, da pohodiš Timbuktū?

— Timbuktū?

— Svakako, — priklopi Joe. — Tko bi i putovao u Afriku, a da ne pohodi Timbuktū!

— Ti ćeš biti peti ili šesti Evropljanin, koji će pohoditi taj tajnoviti grad.

— Pa dobro, hajdemo u Timbuktū!

— Deder onda da stignemo med sedamnaesti i osamnaesti stupanj širine, a tamo ćemo potražiti povoljan vjetar, koji će nas potjerati na zapad.

— Dobro, — odgovori lovac; — ali hoćemo li mi još dugo na sjever?

— Najmanje sto i pedeset milja.

— Prilegnite, gospodine, — reći će Joe; — a i vi, gospodar, uradite kao i gospodin Kennedy. Potreban vam je svakako odmor, jer zbog mene ste se nabdjeli i previše.

Lovac se pruži pod šator, ali Fergusson, koji se ne umara lako, ostane na svojem mjestu, da motri.

Nakon tri sata poleti »Viktorija« iznad kamenite zemlje, s nizovima visokih, golih planina na granitnoj bazi; nekoji se osamljeni vršci izdižu i do visine od četiri tisuće stopa; žirafe, antilope, nojevi skaču s neobičnom hitrinom po šumama od akacija, mimoza, suaha i datulovih paoma; nakon suhe pustoši prevladala opet vegetacija. Bila je to zemlja Keluâ, koji kriju lice pamučnom vrvcom, kao i njihovi opasni susjedi, Tuarezi.

Iza divna puta od dvjesta i pedeset milja zastane »Viktorija« u deset sati naveče nad znatnim gradom. Po mjesečini nazru oni napolak razvaljen gradski kraj. Nekoliko se džamija, obasjanih jasnom mjesečinom, ispinje pogdjegdje. Doktor razmotri visinu zvijezda i utvrdi, da je pod širinom Agadesa.

Taj je grad nekada bio središte silne trgovine, ali je bio u ruševinama već onda, kad ga je pohodio doktor Barth.

»Viktorija« nije u sjeni zapažena, te pristane k zemlji dvije milje nad Agadesom, na daleku polju, zasijanu prosom. Noć proteče mirno; oko pet se sati razjutri, a blag povjetarac stane vraćati balon na zapad i dapače malko na jug.

Fergusson se brže okoristi tom povoljnom prilikom, te se naglo digno i poleti u dugom traku sunčanih zraka.

Trideset i osmo poglavlje.

Nagla vožnja. — Oprezne odluke. — Karavane. — Neprestana pljuštavica. — Gao. — Niger. — Golberry, Geoffroy. — Gray. — Mungo-Park. — Laing. — René Caillié. — Claperton. — John i Richard Lander.

Dan 17. svibnja prodje mirno i bez ikakve prigode. Opet pukla pustinja. Osrednji vjetar nosi »Viktoriju« na jugozapad. Ne skreće ona ni desno ni lijevo, te joj se po pijesku oteže sjena u sasvim ravnoj liniji.

Prije polaska se je doktor oprezno opskrbio vodom. Bojao se je, da u ovim krajevima, koje uznemiruju aveliminski Tuarezi, ne će moći pristati k zemlji. Ravnica se ova diže osamdeset stotina stopa nad morsku razinu, a k jugu se spušta. Putnici presijeku put iz Agadesa u Murzuk, kojim mnogo prolaze deve, te stignu naveče do 16° širine i 4° 55' duljine, pošto su prevalili sto i osamdeset milja po beskrajnom jednoličnom kraju.

Toga dana priredi Joe posljednje komade divljači, koja je bila samo na brzu ruku spremljena. Za večeru on ispeče na ražnju vrlo slasne šljuke. Vjetar je bio povoljan, a skoro pun mjesec, pa zato odluči doktor, da još za mjesečine nastavi put. »Viktorija« se digne u visinu od pet stotina stopa, te za toga noćnoga puta od šezdeset milja od prilike ne bi bio uznemiren ni tihi san djetinj.

U nedjelju izjutra opet se promijeni vjetar i ponese ih k sjeverozapadu. Zrakom je letjelo nekoliko gavranova, a na obzorju se je vidjalo jato zerova, ali na svu sreću jako daleko.

Kad Joe smotri te ptice, uze uznositi gospodara, što se je sjetio, da udesi dva balona.

— Šta bi bilo od nas, — reče, — da smo imali samo jednu prevlaku? Ovaj je drugi balon isto, što i barka uz brod; ako se brod slomi, možeš skočiti u barku i spasiti se.

— Pravo veliš, prijatelju; samo mi je briga s mojom barkom; nije ona jednaka s brodom.

— Šta bi tim da rekneš? — zapita Kennedy.

— Hoću da rekнем, da nova »Viktorija« nije jednaka staroj. Ili se je tkanina istrošila, ili se je od žege vijugave cijevi otopila gutaperča, samo ja vidim, da se gubi nešto plina. Nije dosad bogzna koliko, ali ipak vrijedi. Balon bi da se spusti, te ja moram, da bih se uzdržao u visini, jače rastezati vodik.

— Do bijesa! — zabrine se Kennedy; — kako ćemo da udesimo?

— Nikako, dragi Dick; zato bi dobro bilo, da se požurimo i da ni obnoć ne stajemo.

— Jesmo li još daleko od obale? — upita Joe.

— Od koje obale, momče? Zar mi znamo, kuda će nas slučaj otjerati? Jedino ti znam reći, da je Timbuktú još četiri stotine milja na zapadu.

— A koliko trebamo donde?

— Ako nas vjetar ne skrene jako, mislim, da ćemo u utorak naveče stići k tomu gradu.

— Onda ćemo stići brže od ove karavane, — primijeti Joe i pokaže dugu povorku životinja i ljudi, koja se vijuga kroz pustaru.

Fergusson se i Kennedy nagnu i smotre silnu rulju svakojakih stvorenja. Bilo je više od sto i pe-

deset deva, od onih, što za dvanaest zlatnih mutkala (sto i dvadeset i pet franaka) nose na sebi teret od pet stotina funti iz Timbuktua u Tafilet. Svima su pod repom vrećice, u koje im padaju izmetine, jer to je jedino gorivo u pustinji.

Te tuareške deve najbolja su vrsta. Mogu da pretraju bez pića tri do sedam dana, a dva dana bez jela. Brže su od kónjâ i razborito slušaju glas karavanskoga vodje, »khabira.« Te su deve poznate u zemlji pod imenom »mehari«.

Ove je potankosti saopćivao doktor, dok su mu drugari razmatrali to mnoštvo ljudi, žena, djece, kako jedva koračaju po tom pijesku, što se omiče i samo ga slabo drži gdje koji čkalj, uvela trava i kržljivo džbunje. Skoro za samim njima briše im odmah vjetar tragove.

Joe zapita, kako Arapi mogu da se snalaze u pustinji i da pogadjaju na studence, rasute po toj beskrajnoj pustoši.

— Arapima je — odgovori Fergusson — priroda dala čudan instinkt, da razbiraju put. Tamo, gdje bi se Evropljanin zbunio, oni se ni časom ne kolebaju. Neznatan kamen, šljunak, čuperak trave, raznolika nijansa na pijesku, to im dovoljno kazuje, da znaju udarati sigurnim putem. Obnoć se upravljaju po polarnoj zvijezdi. Ne putuju oni više od dvije milje na sat, a za jake žege u podne otpočinjavu. Rasudite sada, koliko im vrijeme treba, da prevale Saharu, pustinju od devet stotina i više milja.

Ali »Viktorija« je bila već Arapima, koji su joj jamačno zavidjali brzinu, iščezla ispred začu-

djenih očiju. Naveče ona prodje 2° 20' duljine (po pariskom meridijanu), a po noći prijedje još jedan stupanj.

U ponedjeljak se sasvim promijeni vrijeme, navali padati svom žestinom kiša. Treba sada odoljeti tomu pljusku i većoj težini, kojom on opterećuje balon i košaru. Ta neprestana pljuštavica objašnjuje, otkuda te baruštine i močvare, koje se po ovom kraju jedine i vide. Od vegetacije se i ovdje javljaju mimoze, baobabi i tamarinde.

Takav je Souray. Po selima su na kolibe ponaticani i izvrnuti krovovi poput jermenskih kapa. Planinâ ima malo, a brežuljaka samo toliko, da se mognu stvoriti uvale i kotline, po kojima lijeću morske kokoši i šljuke. Pogdjegdje presijeca put plaha bujica, preko koje urođenici prelaze pridržavajući se lijane, koja je napeta izmed dva drveta. Šume izmiču ispred junglâ*), po kojima se bane aligatori, hipopotami i nosorozi.

— Nabrzo ćemo ugledati Niger, — reče doktor; — kraj se u blizini velikih rijeka mijenja. Ovi pokretni putovi, kako su rijeke zgodno okršene, prvi su donijeli vegetaciju, kao što će i kasnije donijeti civilizaciju. Tako je Niger, na svojem tijeku od dvije tisuće i pet stotina milja, posijao po svojim obalama najznatnije gradove afrikanse.

— Znate, — primijeti Joe, — to mi napominje onoga čovjeka, što se je silno divio Providnosti i hvalio ju, što se je pobrinula, da rijeke teku, baš kroz velike gradove!

*) Jungle (džöngl), močvara obrasla šašom i rogozom.

U podne prijedje »Viktorija« trgovište Gao, koje je nekada bilo velik glavni grad, a danas je skup prilično jadnih koliba.

— Ovdje je — reći će doktor — na svojem putu iz Timbuktua prešao Barth Niger. Evo već te rijeke, čuvene još u staro doba, suparnice Nilu, što po praznovjernom vjerovanju istječe iz neba; Nigerom su se, kao i Nilom, mnogo bavili geografi sviju vremena; istraživanje Nigera stajalo je mnogo žrtava, kao i istraživanje Nila, a i više još.

Niger teče izmed dvije razdaleke obale; voda mu se vâlja na jug prilično plahovito; ali vjetar je nosio putnike tako naglo, da jedva mogoše razmotriti neobične okuke njegova tijeka.

— Hoću da vam pričam o toj rijeci, — reče Fergusson, — a rijeka nam već i izmakla! Pod imenima Džuleba, Majo, Egireu, Kora, i još svakakvim drugim imenima, protječe ona beskrajnu daljinu, te bi se po dužini mogla gotovo takmiti s Nilom. Ta imena njena ne znače ništa drugo nego »rijeka«, u jezicima onih zemalja, kuda protječe.

— Je li doktor Barth ovim putem udario? — upita Kennedy.

— Nije, Dick. Kad je krenuo s jezera Čada, proputovao je glavne gradove bornuske i prešao Niger kod Saja, četiri stupnja pod Gaom. Onda je prodr'o u neistražene krajeve, koje Niger svojom okukom zahvaća, te je nakon osam mjeseci, provedenih u novim mukama, stigao u Timbukt; a mi ćemo taj put prevaliti za tri sama dana, ako nam bude ovako hitar vjetar.

— Jesu li otkriveni izvori Nigerovi? — zapita Joe.

— Odavno, — odgovori doktor. — Mnoge su se ekspedicije zanimale istraživanjem Nigera i njegovih pritoka, a ja vam mogu spomenuti glavne. Od godine 1749. do 1758. istražuje rijeku Adamson i pohadja Gore; od godine 1785. do 1788. prolaze Golberry i Geoffroy pustinju senegambijsku i dopiru čak u zemlju Maurâ, koji su ubili Saugniera, Brissona, Adama, Rileya, Cocheleta i tolike druge nesretnike. Onda se javlja slavni Mungo-Park, prijatelj Waltera Scotta, Škot kao i on. Godine 1795. izašilje njega londonsko Afrikansko Društvo, te on dopre do Bambare, razgleda Niger, proputuje s nekim trgovcem roblja pet stotina milja, obidje obalu Gambije i vrati se godine 1797. u Englesku. Dne 30. siječnja 1805. krene on ponovo sa svojim šurjakom Andersonom, s risačem Scottom i s radničkom četom, stigne u Gore, najmi tamo četu od trideset i pet vojnika i stigne dne 19. kolovoza opet na Niger. Ali od teškoga napora, oskudice, pretrpljenih muka, nemiloga podneblja i nezdrave zemlje preostalo je od četrdeset Evropljana samo još jedanaest u životu. Dne 16. studenoga stigoše ženi Mungo-Parkovoj posljednji listovi njegovi, a godinu dana kasnije doznade se od nekoga trgovca iz toga kraja, da je nesretni putnik dne 23. prosinca stigao u Busu na Nigeru, pa mu tamo slapovi na rijeci izvrnuše barku, a njega urodjenici ubiše.

— I ta strahovita smrt nije zaustavila istraživače?

— Baš naprotiv, Dick. Jer sada nije bila jedina zadaća, da se istraži rijeka, nego još i ta, da se nadju

bilješke putnikove. Godine 1816. bude opremljena u Londonu ekspedicija, u kojoj je učestvovao major Gray. Ta ekspedicija stigne u Senegal, prodre u Futa-Džalon, obidje fulaška i mandinška plemena i vrati se bez ikakvoga rezultata u Englesku. Godine 1822. istraži major Laing sav onaj dio zapadne Afrike, što graniči s engleskim posjedima, te on prvi stigne do Nigerovih izvora. Po njegovu saopćenju nije izvor te goleme rijeke širi od dvije stope.

— Lako ga je dakle preskočiti, — primijeti Joe.

— Eh, eh, lako! — odvrati doktor. — Ako ćemo da vjerujemo, što se priča, a ono bude svaki, kojigod pokuša preskočiti taj izvor, odmah progutan, a tko bi da zagrabi ondje vode, bude od neke nevidljive ruke odgurnut.

— A je li slobodno i ne vjerovati tomu? — zapita Joe.

— Slobodno je. Pet godina kasnije major će Laing da udari preko Sahare, da prodre čak u Timbaktu i da nekoliko milja nad tim gradom pogine, jer ga zadaviše Ulad-Šimani, koji su ga htjeli prisiliti, da primi islam.

— I opet žrtva! — reče lovac.

— A onda jedan srčan, mlad čovjek, poduzme doduše uz slaba sredstva, ali i zbilja izvrši najdivniju od modernih ekspedicija; bio je to Francuz René Caillié. Nakon raznih pokušaja godine 1819. i 1824. krene on ponovo dne 19. travnja 1827. iz Rio-Nuneza. Dne 3. kolovoza stigne u Time tako izmoren i bolestan, da je istom nakon šest mjeseci, u siječnju 1828., mogao nastaviti put. Odjeven kao istočnjak,

pridruži se on nekoj karavani, stigne dne 10. ožujka na Niger, dopre u grad Džene, ukrca se u čamac i doplovi niz rijeku do Timbukta, kuda prispije dne 30. travnja. Taj su zanimljivi grad vidjeli možda već Francuz Imbert godine 1670. i Englez Adams godine 1810. Ali René Caillié bješe prvi Evropljanin, koji je odande donio točnih vijesti. Dne 4. svibnja krene on iz te kraljice pustinske, dne 9. svibnja nadje mjesto, gdje je ubijen major Laing, dne 19. svibnja stigne u El-Aravan i iz toga se trgovinskoga grada zaputi, da uz tisuće opasnosti proputuje bes-krajnu pustoš izmed Sudana i sjevernih krajeva afrikanskih. Napokon stigne u Tanger i ukrca se dne 28. rujna za Toulon. Za devetnaest je mjeseci on, iako je sto i osamdeset dana probolovao, Afriku prešao sa zapada na sjever. Ah, da je Caillié bio rođen u Engleskoj, bio bi čašćen kao najneustrašiviji putnik modernoga doba, jednako kao Mungo-Park! Ali u Francuskoj ga ne cijene po vrijednosti.

— Junačina je on bio, — primijeti lovac. — A šta bi kasnije od njega?

— Umro je od izmora u dobi od trideset i devet godina. Godine 1828. dosudjena mu je nagrada Geografijskoga Društva i onda su mislili, da su ga dovoljno nagradili. A kolike bi mu se časti bile iskazale u Engleskoj! Nego dok je on svršavao svoj divni put, jedan je Englez zamislio isto tako poduzeće i pokušao ga s istom onolikom srčanošću, samo je bio lošije sreće. Bio je kapetan Clapperton, drug Denhamov. Godine 1829. krene on u Afriku sa zapadne obale, od Beninskoga zaliva, udari putem, kojim su Mungo-Park i Laing bili udarili, skupi u

Busi podatke o smrti Mungo-Parkovoj, stigne dne 20. kolovoza u Sakatu, gdje bude zaslužjen, i izdahne dušu u naručju svojega vjernoga sluga Richarda Landera.

— A šta je bilo s tim Landerom? — upita Joe radoznao.

— Njemu je pošlo za rukom, da opet stigne na obalu i da se vrati u London s kapetanovim spisima i s točnim izvještajem o svojem vlastitom putu. Onda ponudi vladi svoju službu, da nadopuni istraživanje Nigera, povede sa sobom svojega brata Johna, drugo dijete siromašnih roditelja iz Cornwallisa, te su se njih dvojica od godine 1829. do godine 1831. spuštali niz rijeku od Buse sve do ušća, i opisivali selo za selom, milju po milju.

— Ta su dva brata izmakla dakle općemu udesu? — zapita Kennedy.

— Jesu, barem za te ekspedicije, jer godine 1833. krene Richard na treći put na Niger i pogine blizu ušća od kugle, ne zna se čije. Vidite dakle, prijatelji, da je zemlja, koju mi prolazimo, doživjela plemenite požrtvornosti, kojoj je prečesto jedina nagrada bila smrt!

Trideset i deveto poglavlje.

Zemlja u okuci Nigerovoj. — Fantastični vid homborijskih gora. — Kabra. — Timbutku. — Plan doktora Bartha.

Taj je ponedjeljak bio neprijatan dan i doktor se zabavi, pričajući drugarima silesiju sitničâ o kraju,

kojim su prolazili. Prilično ravno zemljište nije im ničim priječilo put. Jedinu je brigu zadavao doktoru nemili vjetar sjeverozapadnjak, što bijesno duha i udaljuje ga od širine, u kojoj je Timbaktu.

Niger zalazi na sjever sve do toga grada, a onda se zaokreće kao golem vodometa i teče opet široko raširenim mlazom k Oceanu. U ovoj je okuci zemlja vrlo raznolika, čas raskošno plodovita, čas beskrajno sušna. Neobradjene se ravnice redaju s kukuruznim njivama, a ove smjenjuju opet daleka polja, pokri-vena žutilovkom. Svakojake vodene ptice, gemovi, patke, zimorodi, žive u brojnim jatima po obalama rijekâ i močvarâ.

Gdjekada se javlja koji tabor tuareški. Oni se zaklanjaju pod svoje kožne šatore, a žene rade na- polju poslove, muzu deve i puše velike lule.

Oko osam sati naveče bila je »Viktorija« uzna- predovala na zapad više od dvjesta milja i sada se putnicima javi veličanstven prizor.

Kroz pukotinu u oblacima bilo je prodrlo ne- koliko mjesečevih zraka, posklizlo izmed kišnih mla- zova i palo na kosu hamborijskih gora. Neobična su ta bila bazaltskoga lika; crtaju se fantastičnim silu- etama na smrknutom nebu, pa kao da gledaš staro- drevne ruševine velikoga sredovječnoga grada, a onda se opet po mrkloj noći prikazuju zadivljenomu oku kao zgomilana ledena brda na ledenom moru.

— Ovaj je kraj — reći će doktor — kao iz »The Mysteries of Udolpho«; ni Anne Radcliff ne bi znala ove gore strahovitije prikazati.

— Vjere mi! — potvrdi Joe; — ne bih se volio naveče šetati sâm po ovoj sablasnoj zemlji. Znade,

gospodaru: da nije preteško, ja bih svu tu zemlju ponio u Škotsku. To bi bilo zgodno na obali Lomond- skoga jezera, pa bi turisti povrvjeli onamo u ru- ljama.

— Premalen nam je balon, da ti udovoljimo. Ali meni se čini, da mijenjamo pravac. To je dobro! Hudi su nam dusi ovdješnji vrlo prijazni, pirkaju nam jugoistočnjak povjetarac i taj će nas navratiti na dobar put.

I doista udari sada »Viktorija« jače na sjever, a dne 20. svibnja izjutra preleti zbrkanu mrežu ka- nalâ, potokâ, rijekâ, sav taj silni zamrsak Nigerovih pritoka. Nekoji kanali, pokriveni gustom travom, naliče na bujne pašnjake. Tu doktor pronadje, kuda je putovao Barth, koji se je ovdje ukrao i spustio se niz rijeku u Timbaktu. Niger je tu osam stotina hvati širok, a teče izmed obalâ, po kojima je sva sila kruciferâ i tamarindâ. Stada gazela poskakuju i rone svojim vijugastim rogovima u visoku travu, u kojoj se pritajuje aligator i vreba na njih.

Duge povorke magaraca i deva, natovarenih robom iz Džene, sklanjaju se pod krasno drveće. Uto se na zavijutku rijeke javi amfiteatar niskih kuća; na terasama i na krovovima je zgrnuta sva krma, sabrana iz okolnih krajeva.

— To je Kabra, — klikne radosno doktor, — luka timbuktuska; grad nije ni pet milja odavde.

— Zadovoljni ste dakle, gospodaru? — zapita Joe.

— Ushićen sam, momče!

— Dobro je, sve valja.

I zbilja se u dva sata putnicima pred očima razastre pustinjska kraljica, tajnoviti Timbuktu, koji je nekada, kao Atena i Rim, imao svoje učenačke škole i filozofske katedre.

Fergusson uzme razmatrati i najsitniju sitnicu po planu, nacrtanom od samoga Bartha, te se uvjeri, da je taj plan do krajnosti točan.

Grad sačinjava prostran trokut, urisan u daleku ravnicu od bijela pijeska. Vrh je trokutov uperen na sjever i zadire u pustinju. Okolina je pusta; ima samo nešto trave, maljućnih mimoza i kržljavih drveta.

Lik grada Timbuktua javlja ti se jasno, ako zamisliš zgrnute kugle i kocke; takav se on pričinja iz visine. Ulice su prilično tijesne, a obrubljene su prizemnim, četverouglastim kućama od ćerpiča i čunjastim kolibama od slame i trske. Na terasama leškare bezbrižno pogdjekoji žitelji u svojim odjećama jarke boje, s kopljem ili s mušketom u ruci. Žene se u ovo doba dana ne vide.

— Ali vele, da su lijepe, — primijeti doktor. — Evo vidite tri munare na tri džamije, koje su jedine preostale od mnogih džamija. Gradu je jako pao nekadašnji sjaj. Na vrhu se trokutovu ispinje džamija Sankore, s redovima galerijâ, koje se uzdižu nad prilično čisto ocrtanim arkadama. Podalje, blizu gradske četvrti Sane-Gungu, stoji džamija Sidi-Jahija i nekoliko kuća na kat. Palaćama i spomenicima nema ni traga. Šejk je običan trgovac, a njegovi kraljevski dvori su poslovnica.

— Čini mi se, — reći će Kennedy, — kao da vidim napolak porušene opkoje.

— Razvalili su ih Fulani godine 1826. Onda je grad bio za trećinu veći, jer o Timbaktu se od jedanaestoga vijeka svi otimaju, pa su taj grad redom držali u svojoj vlasti Tuarezi, Sonrajci, Marokanci i Fulani. A to veliko središte civilizacije, gdje je na primjer učeni Ahmed-Baba u šesnaestom vijeku imao knjižnicu od šestnaest stotina rukopisa, danas je samo trgovinsko skladište centralne Afrike.

I doista se vidi, da je grad zanemaren. Jasno odaje onu nebrigu za pošasti, što se javlja u gradovima, koji propadaju. Po predgradjima se gomilaju silne ruševine, koje su osim humka na tržištu jedine uzvisine ovdje. O »Viktorijinu« se prolasku svijet nešto uskomeša, bubanj zabubnja, ali teško da je ikoji učenjak u gradu dospio razmotriti tu novu pojavu, i već pustinjski vjetar potjera putnike dalje, te oni polete nad krivudavim tijekom Nigerovim. Za čas im se Timbuktu prevrati samo još u kratku uspomenu s puta.

— A sada — reći će doktor — neka nas providnost vodi, kamo ju volja!

— Samo ako bude na zapad! — odvrati Kennedy.

— A, šta! — priklopi Joe; — sve da se ovim istim putem vrnemo natrag u Zanzibar, i da preletimo Ocean sve do Amerike, ne bi me bio strah.

— Treba samo i moći, Joe.

— A zašto ne bi mogli?

— Jer nemamo plina, momče; usponska se snaga balonu primjetljivo mânjî, pa ćemo morati vrlo štedjeti plin, da nas donese do obale. Morat ću pače i izbaciti balasta. Preteški smo.

— Eto to je od besposličjenja, gospodaru! Kad po vas dan dangubiš i po toj se mreži njihalici valjaš, moraš odebljati i otežati. Ovo nam je ljenjivačko putovanje, pa dok se vratimo, reći će nam, da smo se strahovito raskrupnili i ugojili.

— Ovako se razmatranje priliči Jou, — odvrati lovac; — ali ded sačekaj konac! Zar ti znaš, šta nam je Bog dosudio još? Našemu je putu kraj još dalek. Gdje misliš ti, Samuele, da ćemo izbiti na obalu afrikansku?

— Ne bih ti znao odgovoriti, Dick. Mi smo na volji vjetrovima, a vjetrovi su vrlo promjenljivi. No rad bih bio stići na obalu izmed Sierra-Leone i Portendicka. Tamo se proteže kraj, u kojem bi skobili prijatelja.

— I bilo bi nam prijatno porukovati se s njima; ali udaramo li barem pravcem, kojim želimo?

— Sasvim baš ne udaramo, Dick. Pogledaj iglu na kompasu! Mi krećemo na jug, uz Niger i k njegovim izvorima.

— Divna prilika, da ih otkrijemo, — primijeti Joe, — kad ne bi bili već poznati. Tā zar se ne bi mogli pronaći još i drugi izvori?

— Ne bi, Joe; ali nemoj da se brineš o tome, jer mislim, da ne ćemo donde.

Kad se uze mračiti, zbaci doktor posljednje vreće balasta i »Viktorija« se opet uzdigne. Grijalica je uz jak plamen funkcijonirala, ali jedva je mogla da podržava balon u visini. Bio je on sada šezdeset milja južno od Timbuktua, a sutradan osvamu nad obalom Nigerovom, nedaleko od jezera Debo.

Četrdeseto poglavlje.

Brige doktora Fergussona. — Stalan južni pravac. — Skakavci kao oblaci. — Pogled na Džene. — Pogled na Segu.

Vjetar se mijenja. — Jojevo žaljenje.

Velika ostrva raščlanjuju ovdje rijeku u uske rukavce, kroz koje voda naglo struji. Na jednom od tih ostrva bilo je nekoliko pastirskih koliba, ali ih ne mogoše točno razmotriti, jer »Viktorija« je sve ubrzavala lijet. Ali na nesreću je skretala sve više na jug, te preletjela za nekoliko časaka jezero Debo.

Fergusson uzme rastezati plin do krajnosti, pa potraži u raznim visinama druge zračne struje, ali uzalud. Nabrzo se okani i toga posla, uz koji je još više plina tratio, pritiskujući ga u aerostatu uz prenapetu prevlaku.

Ne reče ni riječi, ali se zabrine jako. Sve mu račune kvari ovaj uporni vjetar, koji ga silom odbija k južnoj Africi. Ne zna više, ni u koga bi se ni u što bi se pouzdavao. Ako se ne dohvati engleskoga ili francuskoga zemljišta, šta će da bude od njih med barbarima, koji su strah i trepet na guinejskoj obali? Kako da pričekaju tamo ladju, koja bi ih odvezla natrag u Englesku? A sada ih vjetar goni ravno u dahomejsku kraljevinu, med najdivljija plemena, na milost i nemilost kralju, koji u javnim svečanostima žrtvuje tisuće ljudskih žrtava! Propadoše oni tamo!

U drugu ruku, jasno je, da se balon troši, i doktor sluti, da će ih i izdati! Ali temperatura poskoči malko i on se ponada, da će kiša prestati i zračne se struje promijeniti.

Zato ga sada Jojeve riječi neprijatno trgnu i stjeraju opet na pravo poimanje prilika.

— Divota! — reći će Joe; — evo će kiša još gore da zapljušti. Izliti će se na nas poplava, jer evo, kakav se oblak odande kreće!

— Zar opet oblak! — brecne se Fergusson. —

— I jošte kakav! — odgovori Kennedy.

— Takav oblak nisam ja nikada još ni vidio, — primijeti Joe; — kao da su same riblje kosti, nanizane na uzicu.

— Odlanulo mi! — reče doktor i spusti durbin. — Nije to oblak.

— Zbilja? — začudi se Joe.

— Nije! to su oblaci!

— Kako to?

— To su oblaci skakavaca.

— Kakvi skakavci!

— Milijarde skakavaca, koji će se kao vihor svaliti na ovaj kraj, i jao njemu, jer kuda oni panu, tamo ostaje pustoš!

— Volio bih to da vidim!

— Počekaj malko, Joe! Za deset će nas časaka ti oblaci dohvatiti, pa ćeš sâm na svoje oči rasuditi.

Istinu je rekao Fergusson. Ta se gusta, mračna oblačina oteгла nekoliko milja, a stigla sa zaglušnom hukom i prekrilila zemlju beskrajnom svojom sjenom. Bila je to nebrojena množina, tušta i tama onih skakavaca akridijâ. Sto koračaja od »Viktorije« panu oni na zeleno polje; nakon četvrti sata uzleti masa opet i sada smotre iz daljine putnici sasvim ogoljeno drveće i grmlje, a livadu kao okošenu. Kao da je zapala nenadana zima i sasvim opústila zemlju.

— Šta veliš, Joe?

— Jest zbilja zanimljivo gospodaru, ali je stvar i sasvim prirodna. Što jedan skakavac u malom radi, izradjuju milijarde skakavaca u veliko.

— To je grozovita kiša, — reče lovac, — koja pustoši strašnije nego tuča.

— A ne možeš je se očuvati, — odvrati Fergusson; — zamišljali su gdjekada žitelji, da pâlē šume, pa i usjev, samo da ove kukce zaustave u lijetu; ali prvi redovi srću u plamen, gase ga svojom masom, a ostala rulja prelazi bez zapreke. Na svu sreću, u ovim krajevima ima neka naknada za njihovo pustošenje; urođenici skupljaju te skakavce, štogod mogu, i jedu ih u slast.

— To su njihovi morski rakovi iz zraka, — primijeti Joe i požali, što mu nije bilo prilike, da ih okusi, »samo da zna«, kakvi su.

Pred večer se javi močvarni kraj. Šume budu smijenjene pojedinim hrpama drveća. Na obalama su se uz rijeku razabirale nekoje duhanske njive i bujna krma po vrtovima. Na veliku se ostrvu javi sada grad Džene, s dvije munare na zemljanoj džamiji i sa smradnim zadahom od milijunâ lastavičjih gnijezda, popriličljivanih uz zidove.

Nekoliko vršaka baobabâ, mimoza i datulovih paoma iskrnsne izmed kuća. Kao da je ovdje i sada, obnoć, djelatnost vrlo živahna. Džene je uistinu jak trgovinski grad, koji opskrbljuje Timbutu svima potrebitinama, te vozi onamo razne proizvode svoje industrije na barkama po rijeci i karavanama po hladovitim putovima.

— Kad nam se ne bi time zategnuo put, — reče doktor, — ja bih pokušao, da sidjem u taj grad. Ima tu jamačno gdjekoji Arapin, koji je bio u Francuskoj ili u Engleskoj, pa mu ne bi naš način putovanja bio na čudo. Ali ne bi to bilo smotreno.

— Da odgodimo dakle našu posjetu do narednoga izleta, — nasmije se Joe.

— Uostalom, prijatelji, ako se na varam, vjetar polako uzima da duha s istoka. Ne smijemo promašiti ovakvu priliku.

Doktor izbaci nekoje stvari, koje nisu bile više ni za što, nekoliko praznih staklenica i jedan vodeni sud, koji im nije trebao. Tako mu podje za rukom, da uzdrži »Viktoriju« u zoni, koja mu je povoljnija nakanama. U četiri sata izjutra obasinu prve sunčane zrake Sego, glavni grad bambarski, koji se je jasno razaznavao po tom, što je sastavljen od četiri grada, onda po maurskim džamijama i po neprestanom dolazanju i odlazanju skelâ, koje voze žitelje u razne gradske krajeve. Ali putnici budu slabo opaženi, kao što su i sami malo vidjeli, jer su brzo potjerani ravno na sjeverozapad. Doktorove se brige sada pomalo stišaju.

— Još dva dana ovim pravcem i ovako brzo, pa ćemo stići na rijeku Senegal.

— I onda smo u prijateljskoj zemlji? — zapita lovac.

— Nismo još sasvim; ali ako bi nas »Viktorija« izdala, mogli bi stići do francuskih naselja! No samo da istraje balon još nekoliko stotina milja, pa ćemo bez muke, bez straha, bez opasnosti pristjeti na samu zapadnu obalu.

— I onda smo svršili! — reći će Joe. — Ali šteta bi bila! Kad mi ne bi bilo do toga, da se nauživam pripovijedanja, ne bih ja nikada više ni zakoračio na zemlju! A šta mislite, gospodaru, hoće li nam svijet vjerovati, dok budemo pričali?

— Tko bi znao, moj čestiti Joe! Nego bit će ipak nešto, što se ne može poreći: tisuće su nas svjedoka vidjele, kad smo pošli s jedne obale afrikanke, a tisuće svjedoka vidjet će nas, gdje stižemo na drugu obalu.

— Onda bi bilo teško tvrditi, — reče Kennedy, — da nismo prešli Afriku!

— Ah, gospodaru Samuele, — uzdahne Joe gorko, — do vijeka ću žaliti za mojim šljunkom od suha zlata! Da je toga šljunka, on bi kod našega pričanja pretegnuo i svijet bi nam vjerovao. Da svakomu slušatelju dađem gram zlata, skupio bih čitavu vojsku ljudi, da me slušaju, pa i da mi se dive!

Četrdeset i prvo poglavlje.

Senegal se primiće. — »Viktorija« se sve spušta i spušta.

— Marabut Al-Hadži. — Jojeva majstorija.

Dne 27. svibnja, oko deset sati izjutra, prikaza se zemlja u novu obličju: — daleke se podine stadoše prevraćati u brežuljke, po kojima slutiš, da su u blizini i brda. Treba sada da prijedju gorsku kosu koja rastavlja Nigerovo i Senegalovo poriječje i razdvaja vode, koje teku u Guinejski zaliv, od vóda, koje utječu u zaliv Zelenoga rta (Cap verde).

Ovaj je kraj afrikanski, sve do Senegala, na glasu, da je opasan. Zna to doktor Fergusson po pripovijedanju svojih preteča. Silnu su oskudicu i nebrojene opasnosti preturili oni med ovim divljim crncima. Veći dio pratilaca Mungo-Parkovih poginuo je u ovom zlosretnom podneblju. Fergusson zato odlučio čvrsto, da u ovom nemilom kraju ne silazi na zemlju.

Ali ni časom mu nije bilo mira. »Viktorija« se je očito spuštala, morao je dakle izbaciti još silesiju stvari, koje su manje više nepotrebne, a pogotovo onda, kad hoće da preleti koje gorsko bilo. Tako to potraje dulje od sto i dvadeset milja, tako, da im je već dodijalo vječito penjanje i spuštanje. Balon, ta nova stijena Sizifova, padao je bez prestanka natrag. Balon nije više bio napet, pa se ulegao i otegao, a vjetar je udubljavao duboke jame u mlitavu prevlaku njegovu.

Kennedy nije mogao suspreći riječ.

— Da nije balon puknuo? — zapita.

— Nije, — odgovori doktor, — ali gutaperča se je očito razmekšala ili otopila od topline, pa sada vodik probija kroz taffelas-svilu.

— Kako da to spriječimo?

— Ne može se. Moramo olakšavati teret. To je jedina pomoć. Bacajmo dakle, što god se može izbaciti.

Ali šta da bacimo? — ogleda se lovac po košari, koja je i tako već bila ispražnjena.

— Da se oslobodimo šatora, jer on je potežak.

Joe, kojemu je to naredjeno, popne se nad kolut, gdje se s mreže sastaju užeta; odande lako ot-kopča guste zavjese šatorske i zbaci ih.

— Eto sreće čitavomu plemenu crnačkomu, — reče on; — moći će se tim zaodjenuti tisuća urodjenika, jer oni jako štede materiju.

Balon se digne malko, ali nabrzo se pokaza, da se opet približuje zemlji.

— Da sidjemo i vidimo, možemo li kakogod još popraviti tu prevlaku! — predloži Kennedy.

— Velim ti opet, Dick, nemamo ničim da je popravimo.

— Šta ćemo onda?

— Žrtvovat ćemo sve, što nam nije prijeko potrebno. U ovom kraju neću ja nikako da stanem. Ove šume, kojima mi letimo iznad vršaka, opasne su jošte kako.

— Šta! ima valjda u njima lavova? ili hijena? — prezirno će Joe.

— Još gore, momče. Ima ljudi, i to najkrvo- ločnijih u Africi.

— Otkuda se to zna?

— Od putnikâ, koji su prije nas putovali ovuda. A onda su i Francuzi, koji drže senegalsku koloniju, imali po nevolji mnogo posla s okolnim plemenima. Za uprave pukovnika Faidherbea prodrli su istražujući daleko u nutarnjost. Časnici, kao što Pascal Vincent, Lambert, donijeli su sa svojih ekspedicija dragocjenih bilježaka. Istražili su oni te krajeve u okuci rijeke Senegala, gdje su od rata i pljačkanja preostale samo još ruševine.

— A šta je to bilo?

— Evo, šta. Godine 1854. objavi Al-Hadži, marabut iz senegalske Fute, da je zadahnut od Muhameda, te povede sva ova plemena u rat protiv ne-

vjernikâ, to jest Evropljanâ. Razarajući i pustošeći, prodre on u zemlju izmed Senegala i Senegalova pritoka Faleme. Tri rulje fanatikâ proćetuju pod njegovim vodstvom po ovom kraju, pljačkajući i ubijajući, te ne poštede nijednoga sela i nijedne kolibe. Prodrje on čak i u nigersku nizinu, sve do grada Segâ i dugo mu bude na opasnost. Godine 1857. podje on dalje na sjever i opkoli utvrdu Medinu, koju su Francezi sagradili kraj rijeke. Ali to je naselje branio junački Paul Holl nekoliko mjeseci, bez hrane, skoro već i bez municije, i održao se sve donde, dok nije prispio pukovnik Faidherbe, da ga izbavi. Al-Hadži i njegove čete prijedju onda opet Senegal i vrata se u Kartu, da nastave otimačinu i ubijanje. A eto baš u ove je krajeve on uskoćio i sklonio se sa svojim razbojničkim četama, a ja vam velim, da ne bi dobro bilo dopasti njegovih šaka.

— I ne ćemo, — reče Joe, — pa sve da žrtvujemo i cipele s nogu, samo da dignemo »Viktoriju«.

— Nismo daleko od rijeke, — javi doktor, — ali vidim unaprijed, da nas naš balon ne će moći preko rijeke prenijeti.

— Samo da stignemo na rijeku! — odvrati doktor; — onda smo na konju.

— To ćemo i uznastojati, — pristane i doktor, — samo mi je jedna briga.

— Kakva?

— Moramo planine da prijedjemo, a to će biti teško, jer ja aerostatu ne mogu povećati usponsku snagu, sve da mu kako mu drago razjarim oganj.

— Pričekajmo! — posavjetuje Kennedy, — a onda ćemo već vidjeti, šta bi.

— Jadna »Viktorija!« — zakuka Joe; — ja sam joj se priljubio, kao brodar svojem brodu. Teško će mi biti rastati se s njom! Nije ona doduše danas onakva, kakva je bila o polasku, ali rdjava joj se riječ ne smije reći ni sada. Poslužila nam je valjano i srce će mi pući, kad je budem morao ostaviti.

— Smiri se, Joe! Ako je budemo ostavili, bit će preko volje. Poslužiti će nam ona još, doklegod je sva snaga ne izda. Iziskujem od nje, da nam još dvadeset i četiri sata posluži.

— Iznemaže ona, mršavi, umire, — reče Joe, promatrajući »Viktoriju«. — Jadni balon!

— Čini mi se, — primijeti Kennedy, — da vidim na obzorju planine, koje si ti, Samuele, spomenuo.

— Jesu one, — odvrati doktor, pošto ih je razmotrio kroz durbin; — čine mi se vrlo visoke, pa će biti muka, da ih prijedjemo.

— Ne bi li im se mogli ukloniti?

— Ne vjerujem, Dick. Vidiš, koliko su se otegle: skoro su polovicu obzorja zapremile!

— Čini se dapače, kao da se stiskuju oko nas, — reći će Joe; — primiču nam se i s desne i s lijeve strane.

— Moramo svakako preko njih.

Te opasne prepreke kao da se približuju sa silnom brzinom, ili, uistinu, »Viktorija« juri s vjetrom k tim ostrim vršcima. Šta bilo, da bilo, moraju se uzdići, ako ne će da se razbiju.

— Ispraznimo vodeni sud! — naredi Ferguson; — neka ostane samo, koliko nam treba za jedan dan.

— Evo! — javi Joe.

— Diže li se balon? — zapita Kennedy.

— Malko, pedesetak stopa, — odgovori doktor, koji nije skidao očiju s barometra. — Ali to nije dosta.

I zbilja ti visoki vršci jure na putnike, kao da će se svaliti na njih; ni iz daleka još nije balon nad njima, nego treba i više od pet stotina stopa da se digne.

Izbace oni i zalihi vode, što je bila za grijalicu. Ostave samo nekoliko pinta. Ali ni to još nije bilo dovoljno.

— A prijeći moramo svakako!

— Da izbacimo i sudove, kad smo ih već ispraznili, — predloži Kennedy.

— Izbacite ih!

— Evo! — javi Joe. — Žalost je to, kad nestaje komad za komadom.

— Ali ti, Joe, da nisi smislio opet onakvu požrtvovnost, kao što onomad! Zakuni mi se, da nas ne ćeš ostaviti, pa kud puklo, da puklo!

— Ne bojte se, gospodaru, ne ćemo se mi rastati.

»Viktorija« se je bila uzdigla dvadesetak hvati, ali gorsko je bilo još vazda nad njom. Bio je to prilično ravan greben, koji završuje istinsku zidinu, presječenu na vrhu. A taj se greben diže iznad putnikâ još vazda više od dvjesta stopa.

— Za deset časaka — reče doktor u sebi — naša će se košara razbiti o te stijene, ako nam ne podje za rukom, da ih prijedjemo!

— No, što je, gospodaru, Samuele? — zapita Joe.

— Ostavi samo našu zalihi pemikana, a izbaci sve to meso, jer je teško!

Balon bude opet riješen balasta od pedesetak funti i digne se prilično. Ali šta to vrijedi, ako se ne mogne uznijeti nad planinsku visinu. Položaj je strahovit. »Viktorija« juri sa silnom brzinom. Jasno je, da će se razmrskati, a sudar će uistinu biti grozan.

Doktor se ogleda po košari.

Bila je gotovo prazna.

— Spremi se, Dick, da žrtvuješ tvoje oružje, ako ustreba!

— Da oružje žrtvujem! — odvrati lovac uzbudjen.

— Ne bih, prijatelju, iziskivao, da nije potrebno.

— Samuele! Samuele!

— Tvoje oružje i tvoja zaliha olova i baruta mogu da nas stanu glave.

— Primićemo se! — zavikne Joe; — primi ćemo se!

Deset hvati! Planina nadvisuje »Viktoriju« još deset hvati. Joe zgrabi pokrovce i izbaci ih. I ne pitajući Kennedyja, hiti on iz košare još i nekoliko kesa tanadi i olova.

Balon se digne, premaši opasni onaj vršak i gornji mu kraj obasinu sunčane zrake. Ali košara je još vazda nešto niža od hridina i mora se o njih razbiti.

— Kennedy! Kennedy! — zavikne doktor, — izbacuj oružje, jer smo propali.

— Pričekajte, gospodin Dick, — odvrati Joe; — pričekajte!

Kennedy se obazre i samo spazi, kako Joa nestade iz košare.

— Joe! Joe! — zavikne on.

— Nesretnik! — dometne doktor.

— Gorsko je bilo na tom mjestu bilo široko dvadesetak stopa, a na drugu se je spuštala položitija padina. Košara stigne upravo na ovu prilično ravnu razinu, te šmugne preko toga tla od oštra šljunka i ostrugne se, da je šljunak zašuštao.

— Prelazimo! prelazimo! prešli smo! — zavikne glas, od kojega Fergussonu zakuca srce.

Neustrašivi se momak uhvatio rukama za donji rub na košari, pa tako trči po gorskom bilu, da balonu smanji teret za svoju težinu; ali i pridržava snažno balon, da mu ne izmakne.

Kad on ovako stiže do suprotne padine i pred njim puče bezdan, upne se on jakim svojim rukama, uzvine se, uhvati se za užeta i uzvère se k drugarima.

— Šala je to, — reći će.

— Čestiti moj Joe! prijatelju moj! — pozdravi ga doktor razdragan.

— Eh, to, što sam ja učinio, nisam učinio vama za volju, — odgovori Joe, — nego za volju karabinki gospodina Dicka! Dugovao sam joj to još od one prigode s Arapihom! Ja sam voljan plaćati svoje dugove, pa smo se sada namirili, — dometne on i pruži lovecu najmiliju njegovu pušku. — Najžalije bi mi bilo gledati, da se vi s puškom rastajete.

Kennedy mu snažno stisne desnicu, ali nije bio kadar ni riječ progovoriti.

»Viktorija« treba sada jedino da se spušta. To joj je lako, pa se nabrzo spusti do dvjesta stopa nad zemljom i onda uhvati ravnotežu. Zemljište je bilo iskidano, s mnogim izbrešcima, kojima se je obnoć bilo vrlo teško uklanjati s balonom, koji se više nije pokoravao. Veče se brzo smrači, te se doktor, i preko svoje volje morade odlučiti, da zastane do sutrašnjega dana.

— Potražiti ćemo povoljno mjesto, gdje bi stali, — reče.

— Ah, jesi li se napokon nakanio! — odvrati Kennedy.

— Jesam. Dugo sam premišljao o planu, što ćemo da izvedemo. Nema još šest sati, bit će vremena. Joe, izbaci sidra!

— Vidim prostrane šume, — reče doktor; — proletjet ćemo iznad njihovih vršaka i zakvačit ćemo se za koje drvo. Ni za što na svijetu ne bih proboravio noć na zemlji.

— Hoćemo li moći sići? — zapita Kennedy.

— Čemu? Velim vam opet, da bi nam bilo opasno rastajati se. Uostalom ja ištem vašu pomoć za jedan težak posao.

»Viktorija«, koja je letjela iznad beskrajne šume, zastane naglo. Sidra su se bila zakvačila. S mrakom se stiša i vjetar, te se balon smiri i ne mičući se skoro nad tim dalekim zelenim poljem, što ga šuma od sikomorâ tvori svojim vršikama.

Četrdeset i drugo poglavlje.

Nadmetanje u plemenitosti. — Posljednja žrtva. — Aparat za rastezanje. — Jojeva vještina. — Ponoć. — Doktorovo stražarenje. — Kennedyjevo stražarenje. — Kennedy zaspa. — Požar. — Uurlanje. — Izvan domašaja.

Doktor Fergusson ponajprvo po visini zvijezda utvrdi, gdje su. Nisu bili ni dvadeset i pet milja od Senegala.

— Prijatelji, — progovori on, pošto je na mapi označio položaj, — mi sada možemo jedino još rijeku da prijedjemo. Kako ovdje nema ni mosta ni čamaca, moramo je svakako prijeći u balonu. Ali zato moramo i opet teret smanjiti.

— Ne znam, kako ćemo to, — odgovori lovac, u strahu zbog svojih pušaka; — jedino da se koji od nas žrtvuje i zaostane... meni je sada red i ja iziskujem tu čast.

— Nije već još nešto! — klikne Joe; — zar ja nisam već privikao...

— Ne treba sada skakati, prijatelju, nego otpješaćiti na obalu afrikansku, a ja sam dobar pješak, dobar lovac...

— Neću ja na to nikada pristati! — usprotivi se Joe.

— Zalud vam se nadmetati plemenitošću, čestiti moji prijatelji, — reći će Fergusson; — ja se nadam, da ne ćemo u tu krajnju nevolju zapasti; ali ako bude tako, ne ćemo se mi rastajati, nego ćemo zajedno da prevalimo put.

— Tâ vam valja! — odobri Joe; — mala nam žetnjica ne će biti na odmet.

— Ali ponajprvo ćemo — opet će doktor — pokušati još posljednje sredstvo, da olakšamo našu »Viktoriju«.

— Kakvo? — zapita Kennedy; — radoznao sam, da čujem.

— Moramo izbaciti posudje, što ide uz grijalicu, onda Bunsenovu bateriju i vijugavu cijev; s tim mi stvarima vučemo po zraku težinu od skoro devet stotina funti.

— Ali kako ćeš ti, Samuele, onda da ras-težeš plin?

— Neću ga ni rastezati. Bez toga ćemo da budemo,

— No ipak...

— Slušajte me, prijatelji. Ja sam sasvim točno sračunao, kakva nam usponska snaga preostaje. Dovoljna je ona, da ponese nas trojicu i ovo malo stvari, što nam još ostaje. Mi ćemo težiti jedva pet stotina funti, skupa s naša dva sidra, koja sam nakan zadržati.

— Dragi moj Samuele, — odgovori doktor, — ti si od nas vještiji ovomu poslu; ti jedini možeš da rasudiš naše prilike; reci nam, šta da učinimo, i mi ćemo učiniti.

— Štagod naredite, gospodaru.

— Opet vam velim, prijatelji: kolikogod teška bila ta odluka, mi moramo žrtvovati naš aparat.

— Žrtvujmo ga! — odvrati Kennedy.

— Na posao! — odmah će Joe.

A nije to ni bio lak posao. Moradoše aparat rastavljati komad po komad. Najprije se prihvate mješaćega suda, onda suda za grijalicu i naposljetku suda, u kojem se rastvara voda. Isto je tako trebalo udruženih sila sve trojice putnika, da se istrgnu recipijenti sa dna košare, gdje su bili čvrsto uglavljeni. Ali Kennedy je bio tako snažan, Joe tako vješt, a Samuel tako domišljat, da im je i to pošlo za rukom. Sve to razno komadje bude redom poizbacivano, pa ga nestade u široke rupe, koje je provaljivalo kroz lisnato granje sikomorâ.

— Crnci će se strašno začuditi, — reče Joe, — dok ovakve stvari nadju u šumama. Još će da od toga stvore sebi kumire!

Onda se moradoše zabaviti cijevima, što idu u balon, a hvataju se vijugave cijevi. Joe vješto presiječe nekoliko stopa nad košarom kaučukove zglobove, ali s cijevima je već bilo teže, jer im je gornji kraj spojen s krugom na ventilu i pričvršćen mjeđenim žicama.

Sada se Joe iskaže divnom vještinom. Izuo se, da ne istrga prevlaku, pa se po mreži uzverao, ne mareći za njihanje, sve do vrha aerostata, tamo se jednom rukom zakvačio za klizavu površinu i odvratio vanjske navrtke, koji drže cijevi. Sada se cijevi lako odvoje i budu kroz donji kraj balona izvučene, a balon opet povezan i hermetiski zatvoren.

»Viktorija« se, ovako olakšana za znatnu težinu, digne opet u zrak i snažno napne uže, na kojem je visjelo sidro.

O ponoći se završe sretno svi ovi poslovi, iako s velikom mukom. Onda brzo povečeraju pemikana

i napiju se hladna groga, jer doktor nije imao više vatre, da je prepusti Jou.

A Joe i Kennedy skoro da se svališe od umornosti.

— Lezite vi i ispavajte se, prijatelji, — reče im Fergusson; — ja ću da stražim prvi, u dva sata ću probuditi Kennedyja, u četiri će Kennedy probuditi Joa, a u šest ćemo sati na put, i bio nam Bog na pomoći samo još ovaj posljednji dan!

Nije ih morao nutkati. Izvale se oni na dnu košare i zaspe odmah tvrdim snom.

Noć je bila mirna. Ono nešto oblaka nestajalo je u mjesecini mjeseca trećaka, koji je svojim nejasnim sjajem jedva i probijao pomrčinu. Fergusson se naslonio košari na rub i stao se ogledavati unakolo. Pažljivo je promatrao mračnu zavjesu toga lišća, što mu se razastrla pod nogama i zakrila pogled na zemlju. I najtiši mu je glasak bio sumnjiv, pa je pazio na sve, čak i na tiho šuškanje lišća.

Duh mu je bio u onom raspoloženju, koje u samoći još jače osjećaš, pa ti onda nejasna strava navire u glavu. Na završetku ovakvoga puta, nakon tolikih svladanih prepreka, sada mu je, gdje je skoro pri svrsi, strahovanje još življe, uzbuđenje još jače i kao da mu cilj sve dalje izmiče iz očiju.

A i nije mu bio nimalo povoljan položaj sada u ovoj divljačkoj zemlji, gdje ima za putovanje jedino taj balon, koji samo što ga nije konačno izdao. U svoj se balon doktor više nije uzdao čvrsto. Prošlo je vrijeme, kad je odvažno upravljao njime, jer je bio i siguran za njega.

Pod ovim se dojmovima stane doktoru pogdjekada činiti, kao da čuje u dalekim šumama neki nejasni šum. Učini mu se i to, da je izmed drveća zabljesnula nagla vatra. Pogleda oštro i uperi durbin onamo u noć. Ali ne opazi ništa i kao da je sada zavládala još i tiša tišina.

Pomisli onda, da je to jamačno bila halucinacija. Poslušaj i ne začuje ni da bi se što ganulo. Tako proteče njegovo stražarsko vrijeme, te on probudi Kennedyja, opomene ga, neka dobro pazi, i legne uz Joa, koji je spavao sve u šesnaest.

Kennedy zapali mirno lulu, tarući još oči, koje su mu se skoro i same sklapale, onda se podboči u kutu i uzme snažno potezati iz lule, da rastjera san.

Oko njega razastirala se mrtva tišina. Lak povjetarac njihao je drveću vrške i ljuljao polako košaru, pa uspavljivao lovca, koji se i onako jedva oti-mao snu. Htjede se odbraniti od sna; rasklopi neko-liko puta vjedje i upre u pomrčinu onakav pogled, koji ništa više ne razbira, ali naposljetku ga prevlada umornost i on zaspi.

Koliko je vrijeme proboravio u ovoj iznemoglosti, ne bi ni sâm znao reći, kad ga je iznenada trglo iza sna neko praskanje i on se razbudio.

Protare oči i ustane. Silna mu vrućina sukne u lice. Sva je šuma planula.

— Vatra! vatra! — zavikne on, i ne znajući još, šta je.

Drugari mu skoče na noge.

— Šta je? — zapita Samuel.

— Požar! — odvrati Joe. — Ali šta bi moglo ...

U taj čas zauraju ispod jarko osvijetljenoga lišća ljudski glasovi.

— Ah, divljaci! — cikne Joe. — Potpalili šumu, da samo zapale i nas.

— Talibasi! Al-Hadžijini marabuti, svakako! — sjeti se doktor.

»Viktoriju« zaokružio ognjen krug. Puckanje suhoga drveta miješalo se sa cvrčanjem zelenoga granja. Lijane, lišće, sve što je u vegetaciji bilo živo, svijalo se u razornom ognju. Pred očima puklo plamenito more. U ognju se kao u zažarenoj peći crnilo golemo drveće, a grane mu se pospu usijanim žeravicama. A ta raspaljena masa, taj požar odsijevao je od oblaka i putnicima se učini, kao da su u ognjenoj kugli.

— Bježmo! Na zemlju! To nam je jedino spasenje! — zavikne Kennedy.

Ali Fergusson ga čvrstom rukom zadrži, pa poleti k užetu, za koje je privezano sidro, i presiječe ga sjekirom od jednoga maha. Plamenovi sukljaju već k balonu i skoro da laznu uz njegovu jarko osvijetljenu prevlaku, ali »Viktorija«, čim joj je presječena veza, uzleti u zrak više od tisuće stopa.

Strahovita vika zaori ozdol iz šume i žestoko zapraskaju puške, ali vjetar, koji je duhnuo pred zoru, zahvati balon i potjera ga na zapad.

Bilo je četiri sata izjutra.

Četrdeset i treće poglavlje.

Talibasi. — Potjera. — Opustošena zemlja. — Umjeren vje-
tar. — »Viktorija« pada. — Posljednji živež. — »Viktori-
jino« skakutanje. — Odbrana puškama. — Vjetar jača. —
Rijeka Senegal. — Gouinski slapovi. — Ugrijani zrak. —
Lijet preko rijeke.

— Da nismo bili oprezni i sinoć olakšali balon, — reći će doktor, — sada nam ne bi bilo pomoći, nego bi propali.

— Eto, kad se sve učini u pravo vrijeme, — dometne Joe; — onda se izbavljaš, i to je sasvim prirodno.

— Nismo mi još izmakli opasnosti, — odvrati Fergusson.

— Čega se bojiš još? — zapita Dick. — »Viktorija« se bez tvog dopuštenja ne može spustiti, a sve da i padne!

— Da padne? Pogledaj, Dick!

Bili su upravo prešli šumski rub, te sada smotre tridesetak konjanika, u širokim hlačama, s uzvitlanim burnusima. Neki su bili oboružani kopljima, a neki dugim mušketama. Udarili su u oštar kas, a svojim živim, žarkim očima pazili su za »Viktorijom«, koja je letjela s osrednjom brzinom.

Kad smotre putnike, nadadu divlju viku i uzmašu se oružjem. Srdžba im se i prijetnja čitala s opaljenih lica, koja su još divljija u tim rijetkim, raskostrušnim bradama. Bez muke jure oni niz položitu ravan i blagu padinu, što se spušta k Senegalu.

— Oni su to uistinu! — reče doktor; — okrutni Talibasi, divlji marabuti Al-Hadžijini! Ra-

dije bih zapasti usred šume med divlju zvjerad, nego da dospijem u šake ovim razbojnicima.

— I jesu nemila lika! — primijeti Kennedy; — ali snažna čeljad!

— Sva sreća, da te zvijeri ne znaju letjeti, — priklopi Joe; — i to vrijedi.

— Gledajte ova razrušena sela, ove popaljene kolibe! — pokaže Fergusson; — to su oni izradili. Ovaj je daleki kraj bio obradjen, a oni su ga opustošili i opljačkali.

— Samo stići nas ne mogu, — reći će Kennedy, — pa ako nam podje za rukom, da se od njih odjelimo rijekom, bit ćemo sigurni.

— Svakako, Dick; ali samo da ne padnemo! — odvrati doktor i svrne oči na barometar.

— Bilo što bilo, Joe, — obrati mu se Kennedy, — dobro će biti, da pripremimo oružje.

— Ne će škoditi, gospodin Dick; sreća naša, što nismo oružje putem izbacili.

— Moja karabinka! — klikne lovac; — mislim, da se s njom ne ću nikada rastati.

I Kennedy nabije karabinku s najvećom pomnjom; preostalo mu je još dovoljno baruta i tanadi.

— U kojoj smo visini? — zapita on Fergussona.

— Sedam stotina i pedeset stopa od prilike. Ali sada nismo više kadri dizati se i spuštati se, tražeći povoljnu struju. Sada je sve po balonovoj volji.

— To je neprijatno, — reći će Kennedy; — vjetar je osrednji, a da smo naišli na onakav orkan, kao onomad, davno bi nam već ti razbojnici bili nestali s očiju.

— Ni briga te hulje! — primijeti Joe; — ka-saju za nama; to je njima šetnja.

— Da su nam na valjan puškometa, — požali lovac, — da vidiš, kako bih ja njih jednoga po jednoga poskidao s kónjâ.

— Dabome! — odvrati Fergusson; — ali onda bi na puškometa bili i oni, a naša bi »Viktorija« bila prezgodan nišan njihovim dugačkim mušketama; da nam je razdru; rasúdi i sâm, šta bi od nas bilo.

Talibaška potjera potraje cijelo dopodne. Oko jedanaest sati bili su putnici prevalili jedva pet-naestak milja na zapad.

Doktor je pazio i na najsitniji oblačak na obzorju. Vazda ga je morio strah, ne će li nastati kakva promjena u atmosferi. Ako bude bačen natrag k Nigeru, šta onda? A i opaža, da balon naginje padati. Od polaska se je spustio već više nego tri stotine stopa, a do Senegala je bilo još dvanaestak milja. Uz ovu brzinu, s kojom lete, trebaju još tri sata da putuju.

U taj se čas svrati doktoru pozornost na viku, koja je opet zaorila. Talibasi se uzburili i brže potjerali konje.

Doktor pogleda barometar i razumje, zašto su nādâli viku.

— Padamo li? — zapita Kennedy.

— Padamo, — potvrdi Fergusson.

— Do bijesa! — pomisli Joe.

Za četvrt sata nije košara bila ni sto i pedeset stopa od zemlje, ali vjetar je jače duhao.

Talibasi povitlaju konje i ispale muškete u zrak.

— Predaleko, glupani! — zavikne Joe; — dobro će biti, da ja te nitkove zadržim podalje.

Nanišani on na jednoga od konjanikâ, koji su najdalje uznapredovali, pa opali. Talibas se skotrlja na zemlju, a drugovi mu zastanu, te »Viktorija« odmakne.

— Oprezni su, — primijeti Kennedy.

— Zato, jer misle, da će nas izvjesno uhvatiti; — odgovori doktor; — a i hoće, ako se još i dalje budemo spuštali! Moramo se svakako uzdići!

— Šta da izbacim? — zapita Joe.

— Ono pemikana, što je još preostalo! Opet ćemo stresti tridesetak funti težine!

— Evo, gospodaru! — reče Joe, pokoravajući se gospodarovoj zapovijesti.

Košara, koja se je skoro već dodirivala zemlje, uzdigne se opet uz viku talibašku, ali za pol se sata uze »Viktorija« iznovice naglo spuštati. Plin je probijao kroz rupice u prevlaci.

Nabrzo stane »Viktorija« strugati po zemlji i Al-Hadžijini crnci pojure na nju, ali tek što se je ona dodirnula zemlje, kad već i opet, kao što to u ovakvim prilikama biva, odskoči i opet se za milju dalje sruši.

— Ne ćemo eto izmaći! — reče Kennedy bijesan.

— Izbaci, Joe, našu rakiju, naše sprave, sve, što god ima ikoliku težinu, i naše posljednje sidro, jer mora da bude! — zavikne doktor.

Joe strgne barometre i termometre, ali je sve to bilo malo. Balon se je časkom uzdignuo, a onda se opet spustio k zemlji. Talibasi lete za njim i samo su još dvjesta koračaja udaljeni.

— Izbaci obadvije puške! — zavikne doktor.
— Neću, dok ih barem ne ispalim, — odvratilo
lovac.

— I četiri hitca redom grunu u konjaničku
četu. Četiri se Talibasa sruše, a rulja se bijesno
uzviče.

»Viktorija« se opet digna, pa stane skakati
silnim skokovima, kao ogromna lopta, koja odskakuje
od zemlje. Bio je neobičan prizor, kako nesretnici
izmiču orijaškim koracima, pa se kao Anteji
pridružuju novom snagom, kadgod se dodirnu zemlje!
Ali i tomu mora da bude kraj.

Bilo je skoro podne. »Viktorija« se izmorila,
ispraznila, otegla, prevlaka joj omilitavila i oklopila
se; taffetas se rastegnuo i bóre zastrugale jedna
preko druge.

— Bog nas je zaboravio, — reče Kennedy; —
moramo pasti!

Joe ne odgovara, nego gleda svojega gospodara.

— Ne moramo! — progovori Fergusson, —
možemo mi još više od sto i pedeset funti zbaciti.

— Šta dakle? — upita Kennedy, misleći, da je
doktor poludio.

— Košaru, — odgovori doktor. — Hvatajmo se
za mrežu! Možemo se pridržati za petlje i tako stići
do rijeke! Brže! Brže!

I srčani se ljudi ne uzmu ni časom skanjivati,
bi li se ovako uznastojali spasiti. Objese se za petlje
na mreži, kako im je doktor naredio, a Joe se pridržuje
jednom rukom i prereže košari užeta; košara spadne
u onaj čas, kad se je već aerostat htio sasvim svaliti.

— Hura! Hura! — klikne Joe, a olakšani
balon uzleti tri stotine stopa u zrak.

Talibasi vitlaju konje, što ih noge nose, ali
»Viktorija« naidje na življu vjetar, prestigne ih i
poleti naglo k nekomu brežuljku, koji se je na zapadu
ispriječio na obzorju. Sva je sreća bila putnicima,
što mogoše preletjeti brežuljak, a četa Al-Hadžijina
morade udariti na sjever, da obidje tu posljednju
prepreku.

Prijatelji se uhvatili za mrežu, nekako ju podvezali
pod sobom i sada je to bio kao neki džep, koji se
njiše. Odjedared će doktor da zavikne, kad prele-
teše brežuljak:

— Rijeka! Rijeka! Senegal!

Uistinu, dvije milje od njih valjala je rijeka
silnu vodu. Suprotna je obala bila niska i plodovita,
pa će im biti sigurno sklonište i zgodno mjesto
za silazak.

— Još četvrt sata, — reče Fergusson, — i mi
smo izbačeni!

Ali nije bilo sudjeno tako! Prazni se balon
polako spuštao na zemlju, na kojoj nije bilo skoro
nikakve vegetacije. Otegle se same nizbrdice i šljunkovite
ravnice; gdjegdje samo pogdjekoji grm i gusta
trava, ispržena od žege sunčane.

»Viktorija« se nekoliko puta dotakne zemlje i
opet odskoči, ali skokovi su joj bili sve niži i sve
kraći, a u posljednjem se skoku zakvači gornjim
djelom mreže za visoke grane baobaba, jedinoga
drveta u ovom pustom kraju.

— Kraj je — progovori lovac.

— A sto koračaja od rijeke, — dometne Joe.

Nesretnici sidju na zemlju, a doktor povede
drugare k Senegalu. S rijeke se čula neka otegnuta
huka. Kad stignu na obalu, razabere doktor, da su

to gouinski slapovi! Ali nigdje nema ni čamca na obali, ni žive duše.

U širini od dvije tisuće stopa pada Senegal s visine od sto i pedeset stopa, te buči, da sve odjekuje. Teče on s istoka na zapad, a stijenje, što mu je zakrčilo tijek, ispriječilo se sa sjevera na jug. Usred slapova se ispinju stijene čudna oblička, kao neke goleme pretpotopne životinje, okamenjene u tim vodama.

Jasno je, da ovaj bezdan oni prijeći ne mogu, te Kennedy samo mahne u očajanju.

Ali doktor Fergusson progovori odrešitim glasom, iz kojega je izbijala srčanost.

— Nije svemu kraj!

— I znao sam ja, — potvrdi mu Joe s onim pouzdanjem u gospodara, koje nikada nije gubio.

Pogled na tu opaljenu travu udahnuo je doktoru smionu misao. To je jedini način, da se izbave. Odvede on brže drugare k prevlaci aerostata.

— Odmakli smo tim razbojnicima najmanje jedan sat, — reče doktor; — hajde da se okoristimo tim vremenom, prijatelji! Zgrnite što više te suhe trave! Trebam je barem sto funti.

— Čemu to? — zapita Kennedy.

— Nemam više plina, e, pa ću preletjeti rijeku s ugrijanim zrakom!

— Ah, čestiti moj Samuele! — klikne Kennedy, — ti si zbilja velikan!

Joe i Kennedy late se posla i brzo zgrnu pod baobab čitav plast.

Dotle je doktor rupu na aerostatu s donje strane jače izrezao i tako je proširio. Onda ispusti

kroz ventil, što je još vodika preostalo, pa nagomila pod prevlaku veliku hrpu suhe trave i potpali je. Kratko je vrijeme potrebno, da se balon naduhne ugrijanim zrakom. Vrućina od sto i osamdeset stupnjeva F. (82° C.) dovoljna je, da zrak u balonu razrijedi i težinu mu za polovicu smanji. »Viktorija« se započne primjetljivo zaokruživati, trava je dakle poslužila dobro. Doktor se pobrine oko vatre i na aerostatu se opazi, kako krúpni.

Bio je sada jedan sat manje četvrt.

U taj se čas u daljini od dvije milje javi sa sjevera talibaška četa; začuje se vika i konjska trka, kako u skok jure.

— Za dvadeset će časaka stići ovamo, — reče Kennedy.

— Trave, Joe, trave! Za deset ćemo časaka mi letjeti visoko po zraku!

— Evo, gospodaru!

»Viktorija« se je bila do dvije trećine naduhnula.

— Prijatelji, hvatajmo se za mrežu, kao što smo i dovde.

— Evo, — odgovori lovac.

Za deset se časaka balon nekoliko puta strese, objavljujući, da se kreće. Talibasi se primiču: jedva da su bili pet stotina koračaja od njih.

— Držite se čvrsto! — vikne Ferguson.

— Ne bojte se, gospodaru, ne bojte se!

I doktor gurne još nogom hrpu trave u vatru.

Balon se od ugrijanoga zraka sasvim rastegnulo, pa poleti, okrzavajući se o baobabovo granje.

— Tjeraj! — zavikne Joe.

Paljba mu iz mušketa odgovori. Jedno mu tanne i oprlji rame. Ali Kennedy se nagne, ispali jednom rukom svoju karabinku i obori još jednoga neprijatelja.

Bijesna vika, koja se ne može ni prikazati, prati uspon aerostata. On se uzdigne skoro osam stotina stopa. Nagao ga vjetar zahvati i on se opasno uznjiše, a neustrašivi se doktor i njegovi drugari zagledaju u bezdan od slapova, što je pukao ispod njih.

Za deset se časaka neustrašivi drugari, koji nisu ni riječi progovorili, stadoše polagano spuštati na drugu stranu rijeke.

Tamo je stajala iznenadjena, zadivljena i zaprepastena hrpa od desetak ljudi u francuskoj uniformi. Neka se zamisli njihovo čudjenje, kad smotriše, da se s desne obale rijeke uzdiže balon. Skoro da su povjerovali u nebesku pojavu. Ali njihove su starješine, mornarski poručnik i zastavnik, znali iz evropskih novina za smiono poduzeće doktora Fergussona, pa se odmah dosjetiše, šta je.

Balon se je polako splašnjavao i spuštao se s junačkim putnicima, što su mu se držali za mrežu. Ali je bilo neizvjesno, hoće li stići do obale. Zato Francuzi polete u rijeku i uhvate naša tri Engleza u ruke baš u onom času, kad se je »Viktorija« nekoliko hvati od lijeve obale Senegalove srušila.

— Doktor Fergusson! — klikne poručnik.

— On glavom, — odgovori mirno doktor, — i njegova dva prijatelja.

Francuzi iznesu putnike iz rijeke, a napolak splasnuti balon bude zahvaćen od nagle struje, pa

odjuri kao golem mjehur, da ga sa Senegalovim vodama progutaju gouinski slapovi.

— Jadna »Viktorija!« — požali za njom Joe.

Doktor nije mogao suspreći suze, pa raširi ruke, a prijatelji mu, prevladani silnim ganućem, polete u zagrljaj.

Četrdeset i četvrto poglavlje.

Završetak. — Zapisnik. — Francuska naselja. — Stražarnica Medina. — Brod »Basilic«. — Saint-Louis. — Engleska fregata. — Povratak u London.

Ekspedicija, koja se je zatekla na obali, bila je izaslana od senegalskoga guvernera, a bila su u njoj dva časnika, Dufraissee, poručnik mornarske pješadije, i Rodamel, zastavnik na brodu, onda jedan podčasnik i sedam vojnika. Dva su se dana bavili time, da pronadju najzgodnije mjesto, gdje bi se na Gouini digla stražarnica, i tako im se desilo, da su bili svjedoci dolasku doktora Fergussona.

Lako je zamisliti čestitke i zagrljaje, kojima su bili obasuti putnici. Francuzi, kojima se je nādala zgoda, da vide svojim očima, kako se je ovo smiono poduzeće završilo, postadoše time, razumije se, svjedoci Samuela Fergussona. Zato ih doktor odmah zamoli, da bi službeno potvrdili njegov dolazak na guinejske slapove.

— Ne ćete mi odbiti molbu, da potpišete zapisnik? — zapita on poručnika Dufraissea.

— Na službu smo vam, — odvrati poručnik.

Englezi budu odvedeni u privremenu stražarnicu na obali, tamo ih dočekaju s najvećom predusretljivošću i pogoste ih obilno. A tu bude i sastavljen, kako slijedi, zapisnik, koji se danas čuva u arhivu Kraljevskoga Geografijskoga Društva u Londonu:

»Mi potpisani izjavljujemo, da smo današnjega dana vidjeli, kako doktor Fergusson i njegovi pratilci, Richard Kennedy i Joseph Wilson, dolaze ovamo, viseći u mreži balona, koji je nakon toga, nekoliko koračaja od nas, pao u samu rijeku, te je odnesen strujom i propao u gouinskim slapovima. Za potvrdu tomu potpisali smo ovaj zapisnik, nakon saslušanja gore imenovanih, u ime pravomoćnoga dokaza. — Spisano na gouinskim slapovima, dne 24. svibnja 1862.

Samuel Fergusson, Richard Kennedy, Joseph Wilson, Dufraisie, poručnik mornarske pješadije, Rodamel, zastavnik na brodu, Duflays, podčasnik, Flippeau, Mayor, Pé-lissier, Lorois, Rascagnet, Guillon, Lebel, vojnici.«

Tako se je završio neobični put doktora Fergussona i njegovih hrabrih drugara, te je potvrđen ne-pobitnim svjedočanstvima. A sada se oni nalaze uz prijatelje, med pitomijim plemenima, koja su u čestom općanju s francuskim naseljima.

U subotu, dne 24. svibnja, bili su putnici stigli na Senegal, a dne 27. svibnja prispiju na stražarnicu u Medinu, koja je malko sjevernija na rijeci.

Tamo ih franceski časnici dočekaju raskriljenih ruku i ugoste ih, kolikogod su mogli. Doktoru i nje-

govim drugarima desi se prilika, te se skoro odmah ukrcaju na mali parobrodic »Basilic«, koji je plovio niz Senegal sve do ušća.

Za četrnaest dana, dne 10. lipnja, stignu oni u Saint-Louis i tu ih guverner dočeka veličanstveno. Od uzbudjenja i umornosti bili su se sasvim oporavili. Joe je u ostalom govorio svakomu, tkogod je htio da ga sluša:

— Ako ćemo pravo, naš je put ipak bio jadan, pa tko je željan uzbudjenja, ja mu ne savjetujem, da na ovakav put krene. Dosadjuje to na koncu konca, pa da nije bilo onih zgoda na Čadu i na Senegal, ja zbilja mislim, da bismo pomrli od dosade.

Engleska se je fregata baš spremala na polazak, te se putnici ukrcaju. Dne 25. stignu oni u Portsmouth, a sutradan u London.

Ne ćemo opisivati doček u Kraljevskom Geografijskom Društvu, niti srdačnost, koja im je iskazivana. Kennedy otpuže odmah u Edinburgh sa svojom slavnom karabinkom. Žurilo mu se je, da umiri svoju staru gazdaricu.

Doktor Fergusson i njegov vjerni Joe ostadoše onakvi, kako smo ih upoznali. Ali ipak su se oni, i ne znajući, u nečem promijenili.

Sprijateljili su se.

Po cijeloj su Evropi listovi hvalili i slavili hrabre putnike, a »Daily Telegraph« prodade devet stotina sedamdeset i sedam tisuća primjeraka onoga broja, u kojem je štampan izvadak o njihovu putu.

U Kraljevskom Geografijskom Društvu izvijesti doktor Fergusson u javnoj sjednici o svojoj zrako-

plovnoj ekspediciji, te dobije, za sebe i za svoje drugare, zlatnu kolajnu, koja je odredjena za nagradu najznatnijemu istraživačkomu putu godine 1862.

* * *

Putu doktora Fergussona rezultat je ponajprvo taj, da je najtočnije utvrdio činjenice i geografska opažanja Barthova, Burtonova, Spekeova i drugih putnika. Današnje ekspedicije, Spekeova i Grantova, Heuglinova i Munzingerova, koje se penju k nilskim izvorima ili prodiru u srce Afrike, omogućit će nam, da za kratko vrijeme provjerimo i vlastita otkrića doktora Fergussona u tom dalekom kraju izmed četrnaestoga i trideset i trećega stupnja duljine.

Preveo Iso Velikanović.

